

משנה מסכת בבא בתרא (מ)

[פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#) • [פרק ו](#) • [פרק ז](#) • [פרק ח](#) • [פרק ט](#) • [פרק י](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#) [משנה יד](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#)

פרק ה

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#)

פרק ו

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ז

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#)

פרק ח

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ט

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק י

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

א

פרק

פרק א - משנה א

הַשְּׁתַּפִּין **{א}** שָׂרְצוּ לַעֲשׂוֹת מְחֻצָּה בְּחֻצָּר, בּוֹנִין
אֶת הַכֶּתֶל בְּאֶמְצֵעַ. מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְבָנוֹת גְּוִיל,
גְּזִית, כְּפִיסִין, לְבִנִּים, בּוֹנִים **{ו}**, הַכֹּל כְּמִנְהַג
הַמְּדִינָה. בְּגוֹיִל, זֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְזֶה
נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים **{ט}**. בְּגְזִית, זֶה נוֹתֵן טַפְחִים
וּמְחֻצָּה, וְזֶה נוֹתֵן טַפְחִים וּמְחֻצָּה. בְּכְפִיסִין,
זֶה נוֹתֵן טַפְחִים, וְזֶה נוֹתֵן טַפְחִים. בְּלְבִנִּים, זֶה

נותן טפח ומחצה, וזה נותן טפח ומחצה. לפיכך אם נפל הכתל, המקום והאבנים של שניהם:

ר"ע מברטנורה השתפין שרצו לעשות מחצה. בחצר שאין בה דין חלקה מיירי, שאין בה כדי ארבע אמות לכל אחד מן השתפין. להכי קתני שרצו **[ב]**, דמשמע דוקא שניהם רוצים, אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חברו. דאלו בחצר שיש בה דין חלקה, כל אחד יכול לכוף את חברו לחלק. והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלק והחזיק **[ג]** כל אחד **[ד]** מהם ברוח המגיע לו כפי מה שנתפשו, בונין את הכתל באמצע. שזה נותן מחלקו חצי מקום עבי הכתל **[ה]** וכן זה: **גויל**. אבנים שאינם משפות ומתקנות: **גזית**. אבנים משפות ומגרות במגרה: **כפיסין**. אריח. שהוא חצי לבנה, והוא טפח ומחצה. והלבנה שלשה טפחים: **הפל כמנהג המדינה**. הכל לאתווי אתרא דנהיגי לעשות מחצה בלולבי גפנים וענפי עצים, שעושים כפי המנהג **[ז]**. ובלבד שתהא המחצה עבה שלא יוכל אחד מהם להביט בשל חברו, דהזק ראיה שמיה הזק. וגבה הכתל והמחצה **[ח]** אין פחות מארבע אמות: **זה נותן שלשה טפחים**. שכתל הגויל צריך טפח יותר מכתל הגזית, בשביל ראשי האבנים שבולטות לחוץ שאינן חלקות: **ובכפיסים זה נותן טפחים**. שעבי כתל הכפיסים טפח יותר מעבי כתל הלבנים, לפי שמשים אריח מכאן ואריח מכאן, שהם שלשה טפחים, וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו. וכתל העשוי מלבנים נותן לבנה שלמה לעבי הכתל, שהיא שלשה טפחים, ואין צריך טיט באמצע: **המקום והאבנים של שניהם**. הא קמשמע לן דאף על גב דנפלו האבנים לרשותא דחד מניהו, אי נמי דקדים חד ופניניהו לרשותיה, מהו דתימא להוי אידך המוציא מחברו עליו הראיה, קא משמע לן **[י]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] השתפין. שיש להם חצר בשתפנות ובתי שניהם פתוחין לתוכו. וכל חצרות ששנו חכמים לפני הבתים הן. ורב תשמישן בחצר. רש"י: **[ב]** ומאי מחצה, פלגתא. דכתוב **[במדבר לא]** ותהי מחצת העדה. ושרצו לחצות מבעיא ליה, אלא כדאמרי אינשי תא נעביד פלגתא. גמרא: **[ג]** דאי לא החזיק כי רצו מאי הוה, נהדרו בהו. גמרא: **[ד]** לאו דוקא שהחזיק כל אחד, אלא כשהחזיק האחד קנו שניהם. ועין תוספות יום טוב: **[ה]** ולא מצי אמר ליה כי אתרצי לך במחצה דנסרים שהיא דקה, אבל עבה דאבנים שממעט התשמיש, לא, קא משמע לן. גמרא: **[ו]** **בונים**. וטעמא דבעינן שעורים גדולים כל כך אף על פי שאינו אלא הזק ראיה, משום דחישינן שמא יפל ויצטרף להתעצם עמו בבית דין, ובין כך ובין כך יהא מזיקו בהזק ראיה. נמוקי יוסף: **[ז]** **ודוקא בהוצא ודפנא**. אבל פחות מכאן אפלו נהגו מנהג הדיוט הוא ואין הולכים אחריו. תוספות. ועין תוספות יום טוב: **[ח]** כתל קרי לשל אבנים ולבנים, ומחצה קרי לשל לולבי גפנים: **[ט]** **שלשה טפחים**. והא דלא קאמר ששה טפחים, משום דלא נטעה למימר ששה לכל אחד.

וְכַתֵּב הָרִאשׁוֹן דְּהַנֶּדֶד דְּמִתְנִיתִין לֹא תִּלֵּי בְּמִנְהָג, דְּקִים לְהוּ לְרַבְּנָן דְּבַצִּיר מִהֲכִי לֹא קָאִי. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {י} גְּמָרָא. דְּשִׁתְּפִין לֹא קָפְדִי אֶהְדָּדִי, וְאַפְלוּ נִשְׁתַּתְּהָ בְּרִשׁוֹתוֹ. הָרִאשׁוֹן. וּמְקוֹם, אֲגַב נְקֻטִיָּה. תּוֹסְפוֹת: (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונים את כו': זו החצר שזכר בכאן הוא חצר שאין בה דין חלוקה ולפיכך אין חולקין אותה אלא ברצון שניהם אבל אם יש בה דין חלוקה ורוצה האחד לחלוק כופין לשני על זה וכיון שרצו לחלוק ונתרצה כל אחד משניהם ברוח פלוני כגון שהחזיק בקרקע ברגלו וכיוצא בו אין אחד מהם יכול לחזור בו אלא כופין אותו לבנות כמנהג המדינה וצריך להיות גובה הכותל שחייבין לבנות ארבע אמות כדי שלא יראה כל אחד מהם לתבירו כי הראיה היזק ויהיה הכותל שלם בלא חורים כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה: וגויל אבן שאינו משופה ומוחלק. וגזית אבן שוה וחלקה. כפיסין חצי לבנה. ולבנים שלמים. ומה שהצריך להיות הכותל הבנוי מכפיסין רחב יותר מרחב הכותל הנבנה מלבנים טפח לפי שעל כל פנים צריך להניח ריוח בין הכפיסין כדי לשום בו הטיט ושיעור זה עם הסיד שטחים על הכותל הכל כפי המנהג ואם מנהג המדינה לעשות מחיצה בקנים ובהוצים כופין אותו על זה ובלבד שתהא אותה מחיצה מעובה כדי שלא יראה אחד מהם לתבירו. המקום והאבנים של שניהם אע"פ שהם ברשות אחד מהם ולא נאמר המוציא מחבירו עליו הראיה כיון שהחזק בשניהם: (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

וְכֵן בְּגִנָּה, מְקוֹם שְׁנֵהָגוּ לְגָדֵר {יג} מְחִיבִין אוֹתוֹ. אֲבָל בְּבִקְעָה {יד}, מְקוֹם שְׁנֵהָגוּ שְׁלֹא לְגָדֵר אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ, אֲלָא אִם רוֹצֶה כּוֹנֵס לְתוֹךְ שְׁלוֹ וּבּוֹנֶה, וְעוֹשֶׂה חֲזִית מִבְּחוּץ. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלוֹ. אִם עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶן, בּוֹנִין אֶת הַכֶּתֶל בְּאַמְצֵעַ, וְעוֹשִׂין חֲזִית

{טו} מִכָּאן וּמִכָּאן **{יז}**. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאָבְנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם :

ר"ע מברטנורה וְכֵן בְּגִנְהָה. הֵכִי קֵאָמַר, וְכֵן בְּגִנְהָה סֵתֵם כְּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָה לְגִדְרָה הוּא **{יא}**, וּמְחִיבִים אוֹתוֹ שֶׁלֶקַח מְקוֹם שֵׁם **{יב}** לְגִדְרָה: **אָבֵל בְּבִקְעָה**. סֵתֵם, הֵרִי הוּא כְּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁלֵא לְגִדְרָה, וְאִין מְחִיבִים אוֹתוֹ. אֶלְא אִם רָצָה חֲבֵרוֹ לְגִדְרָה, כּוֹנֵס בְּתוֹךְ שְׁלוֹ: **וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲזִית**. סִימָן **{טו}**, לְהַפְרֵר שֶׁהַכֶּתֶל שְׁלוֹ. וְהַסִּימָן מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא, שֶׁטַח רֹאשׁ הַכֶּתֶל אִמָּה בְּסִיד לְצַד חֲבֵרוֹ. וְלֹא לְצַד שְׁלוֹ, שֶׁמָּא יִטוּחַ גַּם חֲבֵרוֹ מִן הַצֵּד שְׁלוֹ, וַיֹּאמֶר שֶׁהַכֶּתֶל שֶׁל שְׁנֵיהֶם הוּא. אָבֵל כְּשֶׁטַח לְצַד חֲבֵרוֹ וְאִינוֹ טַח לְתוֹךְ שְׁלוֹ, הוּי סִימָן שֶׁהַכֶּתֶל שְׁלוֹ. וְאִם יִקְלַפְנוּ חֲבֵרוֹ, קְלוּפָה מִיַּדְע יְדִיעַ: **וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן**. לְהוֹדִיעַ שֶׁשְׁנֵיהֶם עָשׂוּ אוֹתוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יא}** גִּמְרָא. דָּאִי לָאוּ הֵכִי קֵשְׂיָא, דְּבִגְנָה מְשַׁמַּע דָּאִי סֵתֵמָא לֹא מְחִיבִין, וּבְבִקְעָה מְשַׁמַּע דָּאִי סֵתֵמָא מְחִיבִין, וְהָא גִּנְהָ חֲמוּרָה מְבִקְעָה: **{יב}** זֶה לְשׁוֹן הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁוֹ. מִי שֶׁמְכַר גִּנְהָ סֵתֵם וְלֹא זָכַר שֶׁהִיא מְעַרְבֶת עִם גִּנְתֵּי פְלוֹנִי, מְחִיבִין לְלוֹקַח לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵת הַגִּדְרָה, וְאֶפְלוּ בְּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁלֵא לְגִדְרָה, אָבֵל בְּקְעָה כּו'. וְעִין סוּף פֶּרֶק ז' מִשְׁנֵה ד'. וְעִין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **{יג}** **לְגִדְרָה**. אָבֵל בְּחֶצֶר לֹא אֲדַכֵּר תֵּנָא מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה כָּלֵל, מִשּׁוּם דְּהִזְקָא רֵאִיָּה דְּחֶצֶר שֶׁהוּא מְקוֹם תְּשֻׁמִּישׁוֹ שֶׁל אָדָם חֲמִיר טָפִי, דְּמִקְפִּידִין בּוֹ יוֹתֵר מִבְּגִנְהָ שֶׁהִיא מִשּׁוּם עֵין הָרַע בְּלִבָּד. הַרְשֵׁב"א: **{יד}** **בְּבִקְעָה**. שְׂדֵה לֶבֶן. רִש"י. שֶׁהִיא שְׂדֵה תְבוּאָה שֶׁאִין הָעֵין שׁוֹלֵט בָּהּ כֹּל כֶּךָ כְּמוֹ בְּגִנְהָ שֵׁישׁ בָּהּ יָרַק הַרְבֵּה. נְמוּקֵי יוֹסֵף: **{טו}** פִּירוּשׁ חֲזִית, מַחֲזָה, כְּלוּמַר דְּבַר הַנִּרְאָה לְהוֹדִיעַ לְמִי הוּא הַכֶּתֶל. הַרְמַב"ם: **{טז}** **וְעוֹשִׂין כּו'**. וּבְגִמְרָא, לֹא יַעֲשֶׂה לֹא זֶה וְלֹא זֶה. וּמְשַׁנֵּי כְּגוֹן דְּקָדִים אֶחָד וְנִכְנָס לְרִשׁוֹת חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה שֵׁם חֲזִית, אֲשַׁמְעִינָן שִׁיעֲשֶׂה גַם הַשְּׁנִי. וּפְרִיךְ וְתֵנָא תִּקְנִיתָא לְרַמְאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן, בְּתַמְיָה. בְּשִׁלְמָא רִישָׁא דְּתַנִּי דִּינִי דְּכוּנֵס תֵּנָא תִּקְנִיתָא, אָבֵל הֵכָא בְּשְׁנֵיהֶם רוּצִים לֹא אֲצַטְרִיךְ לְדִינָא. אָמַר רַבִּינָא, בְּהוּצָא עֶסְקִינָן. פִּרְשׁ רִש"י מַחֲצֵת נִסְרִים. וְקָא מְשַׁמַּע לָן דְּמַהֲנִי חֲזִית, וְלֹא אֲמַרְיָן קוּפְלָא דְּטִינָא מְעַלּוּי הוּצָא לֹא יָדַע. וְלִפִּי זֶה כְּתַב הַרְא"שׁ דְּהוּא הַדִּין דְּחֲזִית מְהִנֵּי לְחֶצֶר שֶׁאִין בּוֹ דִּין חֲלָקָה. וְלֹא תַנִּי לִיָּה מִשּׁוּם דְּלֹא תַנִּי דִּינָא גְבִיָּה: **{יז}** **וּמִכָּאן**. לְשׁוֹן הַטּוֹר יַעֲשֶׂה כֹּל אֶחָד וְאֶחָד סִימָן כְּזֶה לְצַד חֲבֵרוֹ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו כו'**: פשט משנה זה יש בו חסרון ופירושה כמו שזכרו וזה כי מי שמכר גינה סתם ולא זכר שהיא מעורבת עם גינה פלונית מחייבין ללוקח לעשות מחיצת הגדר ואפ"י במקום שנהגו שלא לגדור אבל מי שמכר בבקעה סתם אין כופין את הלוקח לגדור ואפ"י במקום שנהגו לגדור סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור: ופירוש חזית מחזה כלומר דבר הנראה להודיע למי הוא הכותל שיטוח בסיד מן הכותל שיעור אמה בראש הכותל לצד חלק חבירו וטעם היותו מבחוץ כלומר לצד חבירו לפי שאם לא יטיח כלל יוכל חבירו לטעון שהכותל של שניהם ואם טח אותו לצד חלקו כלומר מבפנים היה חבירו טח מצד אחר

סמוך לחלקו ויטעון שהוא משותף ביניהם וא"ת יקציע אותה הטיחה כיון שהיא בצד חלקו ויטעון שיש לו חלק בכותל זה אי אפשר לפי שמקום הגרירה היה ניכר ושאר המשנה מובן ממה שקדם מן הפירוש : (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

המקיף את חברו משלש רוחותיו **{יח}**, וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית, אין מחיבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית, מגלגלין עליו את הכל :

ר"ע מברטנורה אין מחיבין אותו. דהא לא אהני ליה מידי, שעדין קרקע שלו פתוחה. אבל אם גדר את הרביעית, דהשתא ודאי אהני ליה, מחיבין אותו לשלם **{יט}** מחצית דמי קנים בזול. אבל לא חצי יציאותיו, דאמר ליה לדידי סגי לי במחצה של קנים ואי אפשר ביציאה של גדר אבנים : **מגלגלין עליו את הכל**. מחצית יציאותיו כפי מה שגדר. והינו דאיכא בין תנא קמא לרבי יוסי. והלכה כרבי יוסי. ואין צריך לומר אם הנקף הוא שגדר רוח רביעית, דגלי דעתיה דניחא ליה במה שגדר חברו, שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחברו חצי יציאותיו : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יח}** משלש וכו'. שקנה שלש שדות סביב שדה חברו לשלש מצריה, וגדר את שלשתן, ונמצא שדהו של אמצעי זה מקף משלש רוחותיו. רש"י **{יט}** ואף על גב דאמרינן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדר הוא, הני מילי בין בקעה לבקעה, וכתל גבוה ארבע אמות לשם הוא דלא בעינו, מאי טעמא דליכא הזק ראיה, אבל בשביל הזק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדר גדר שלו עשרה טפחים המונע מלכנס בהמות. רש"י : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המקיף את חברו משלש רוחותיו וגדר את כו' : מה שאמר ר' יוסי אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בין שהיה זה הגודר הרביעית אותו שגדר השלש רוחות בין שהיה האיש ההוא שהוקף מג' רוחותיו הוא שהקיף רוח רביעית כיון שנבנית הרביעית ונגמרה התועלת

לדעת רבי יוסי מגלגלין עליו את הכל. וענין הגלגול שיראה כמה הוציא בארבע רוחות וישלם החצי וזה הבנין הוא כשהיה לצד רשות הרבים וכל זמן שלא בנה הרוח הרביעית אינו חייב כלום לפי שלא הגיעה לו תועלת שהרי קרקעו פתוח כמו שהיה והלכה כר' יוסי : (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

כְּתַל חֲצַר שְׁנַפֵּל, מְחִיבִין אוֹתוֹ לְבָנוֹתוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת {כ}, בְּחִזְקַת שְׁנֵתָן, עַד שְׂיָבִיא רְאִיָּה שְׁלֵא נָתַן. מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וּלְמַעְלָה, אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ {כב}. סַמָּךְ לוֹ כְּתַל אַחַר, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא נָתַן עָלָיו אֶת הַתְּקָרָה, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל, בְּחִזְקַת שְׁלֵא נָתַן {כד}, עַד שְׂיָבִיא רְאִיָּה שְׁנֵתָן :

ר"ע מברטנורה כְּתַל חֲצַר. שֶׁל שְׁתַּפְּיִן : עַד אַרְבַּע אַמּוֹת. דְּבִהְכִי סָגִי לִיָּה לְהִזְק רְאִיָּה : בְּחִזְקַת שְׁנֵתָן. כְּשִׁזָּה תוֹבְעוּ חֲצֵי הַיְצִיאָה וְזֶה אוֹמֵר כְּבָר נִתְּתִי חֶלְקִי, נֶאֱמַן, עַד שְׂיָבִיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁתְּבַעוּ וְלֹא נָתַן {כא}. דְּמִשְׁפָּט זֶה גְלוּי לְכָל שְׁחוּבָה עָלָיו לְסִיעוֹ, וְלֹא הָיָה זֶה בּוֹנֵהוּ מִשְׁלוֹ אֶלָּא הָיָה מְבִיאֵו לְבֵית דִּין : סַמָּךְ לוֹ כְּתַל אַחַר. לְאַחַר שֶׁבָּנָה הָאֶחָד לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת הַרְבֵּה וְלֹא רָצָה לְסִיעוֹ בְּהַגְבָּהֲתוֹ, סַמָּךְ הַשְּׁנִי כְּתַל אַחַר כְּנֶגֶד כְּתַל זֶה כְּדִי לְסַכֵּךְ וּלְתַתּוֹת תְּקָרָה מִכְּתַל לְכְתַל, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא נָתַן עָלָיו עֵדִין הַתְּקָרָה : מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל. דְּגִלִּי דְעֵתִיָּה דְנִיחָא לִיָּה בְּהַגְבָּהֲהָ דְהָאִיד {כג} : בְּחִזְקַת שְׁלֵא נָתַן. אִם בָּא הָרֵאשׁוֹן וַתְּבַעוּ לְדִין לְאַחַר שֶׁסַּמָּךְ אֶת כְּתַלֵּו רֵאשׁוֹן, וְאוֹמֵר לוֹ תַּן חֶלְקֶךָ בְּמָה שֶׁהַגְבַּהֲתִי אוֹתוֹ, וְזֶה אוֹמֵר נִתְּתִי חֶלְקִי, אִינוֹ נֶאֱמַן אֶלָּא בְּעֵדִים. שְׂאִין מִשְׁפָּט זֶה גְלוּי, וְעַד שְׁחִיבוּהוּ בֵּית דִּין אִינוֹ עֹשׂוֹי לְתַן : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} עַד כּו'. מִשְׁמֵשׁ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כְּתַל חֲצַר שְׁנַפֵּל מְחִיב לְבָנוֹתוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת וְהִדָּר קִתְּנֵי עַד אַרְבַּע אַמּוֹת בְּחִזְקַת כּו'. בֵּית יוֹסֵף. כְּלוּמַר

וְהָדָר קִתְּנֵי עַד אַרְבַּע אַמּוֹת כּו'. אֶפְלוּ בַתְּחִלַּת בְּנֵן הַכֶּתֶל וְדו"ק : **[כא]** וְתִימָה הוּא, דְּמִשׁוּם שְׁלֹא נָתַן מִיַּד בְּשַׁעַה שֶׁתּוֹבְעוּ הֵוָה לִיָּה בְּחִזְקַת שְׁלֹא נָתַן לְעוֹלָם, וְדִלְמָא אֲשַׁתְּמוּטִי מִשְׁתַּמֵּט כּו'. אֶלָּא הֵכָא כְּגוֹן שְׂבָאוּ עֲדִים וְאִמְרוּ עִמְנוּ הֵיָה שְׁמַעוֹן בְּמִקּוּם פְּלוּנִי מִיּוֹם שֶׁהִחֵל רְאוּבֵן בְּנֵן כֶּתֶל זֶה, וְיִוְדְעִין אָנוּ שְׁלֹא פְּרָעוּ. אִי נְמִי כְּגוֹן שְׁעַמְד שְׁמַעוֹן בְּדִין וְחִיבָהוּ בֵּית דִּין לְבָנוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וְסָרַב עַל צוּיָי בֵּית דִּין, הָרִי הוּא בְּחִזְקַת שְׁלֹא נָתַן, כְּדִין גְּזֵלָן. הָרִא"ש : **[כב]** אִין כּו'. וְאַף עַל גַּב דְּמִתְחַלָּה הִסְפִּים לְכַד, הַשְׁתָּא לֹא בְּעִי. נְמוּקֵי יוֹסֵף : **[כג]** וּבְכִי הָא לֹא אִמְרִינן זֶה נֶהְנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר פְּטוּר. תּוֹסְפּוֹת. וְעִין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : **[כד]** שְׁלֹא כּו'. אִירִי כְּגוֹן דִּינְדְעִין דְּקָדִים חַד וְאַרְצִיָּה לְחַבְרִיָּה וְהֵיָה מְסָרְהַב, כְּדִמְשַׁמַּע לִישָׁנָא אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ, וּלְכַד הָיִי בְּחִזְקַת שְׁלֹא נָתַן. וְאִין צְרִיד לְהַעֲמִיד כְּשַׁעֲשָׂה חֲזִית. תּוֹסְפּוֹת : (עֵיקָר תּוּ"ט).

רמב"ם **כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו כו' :** כשהכותל משותף בין שניהם כאחת יש לכופף לכל אחד מהם לבנות כשיתבענו חבירו ואם בנאו אחד מהם וטען השני שנתן חלקו נאמן עד שיביא ראיה האחר שלא נתן כלום והטעם לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות וזה ידוע לכל העולם יש לומר שנתן חלקו ואם רצה אחד מהם להוסיף על ד' אמות ברום הכותל הרשות בידו אבל לא יוכל לכופף לחבירו שיבנה עמו. ואם חזר חבירו ובנה כותל אחר והגביהו יותר מד"א סמוך לכותל שבנה חבירו כותל אחר שסמך כגון זה כופין אותו לתת חצי מה שהוציא חבירו באותו הגובה לפי שגלה דעתו שהוא רוצה במה שהגביה חבירו על הד' אמות ואע"פ שלא נהנה עדיין באותו הכותל שלא נתן התקרה אלא הואיל ודעתו כן חייב לתת חלקו ומה שטוען שנתן מה שמגלגל עליו אינו נאמן לפי שנאמר לו היאך ידעת שאתה חייב לשלם כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין : (רמב"ם)

פרק א - משנה ה

כּוּפִין אוֹתוֹ לְבָנוֹת בֵּית שַׁעַר וְדָלַת לְחָצֵר. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָּל הַחֲצֵרוֹת רְאוּיּוֹת לְבֵית שַׁעַר. כּוּפִין אוֹתוֹ לְבָנוֹת לְעִיר חוּמָה וְדָלָתִים וּבְרִיחַ. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָּל הָעִירוֹת רְאוּיּוֹת לְחוּמָה. כַּמָּה

יְהִי בְעִיר וַיְהִי כְאֲנָשֵׁי הָעִיר, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ.
קָנָה בָּהּ בֵּית דִּירָה, הָרִי הוּא כְאֲנָשֵׁי הָעִיר
מִיָּד:

ר"ע מברטנורה **כופין אותו.** את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר:
לבנות. לחצר בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את
בני רשות הרבים מלהציץ בחצר: **ודלת.** לשער החצר: **לא כל החצרות**
ראויות לבית שער. חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה
לבית שער. ואין הלכה כרבו שמעון בן גמליאל. דאפלו שאינה סמוכה
לרשות הרבים זמנין דדחקי רבים ועילו ואתו: **לא כל העירות ראויות**
לחומה. עיר שאינה סמוכה לגבול האויבים אינה צריכה לחומה. ואין
הלכה כרבו שמעון בן גמליאל. דאפלו אינה סמוכה לגבול האויבים
צריכה לחומה, דזמנין דמקרו ואתו גיסות: **ויהא כאנשי העיר.** לשאת
עמיהם בעל **{כה}**: **שנים עשר חודש.** והאידנא דנגידי, נהוג עלמא שלשים
יום: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כה}** כלומר למס. דאלו לצדקה זמנים אחרים יש לחשב כאנשי
העיר, כדאיתא בגמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר כו':** רבן שמעון בן גמליאל
אומר שהעירות הסמוכות לאויבים הן שצריכות חומה או דלתים ובריה
אבל העירות שאינן סמוכות לארצות האויבים אינן צריכות לכך וחכמים
אומרים שמא יעבור חיל עליהם וישללו ומה שאמר כופין ר"ל כל אחד
ואחד מבני העיר יכוף לחבירו על זה והלכה כחכמים: (רמב"ם)

פרק א - משנה ו

אין חולקין את החצר, עד שיהא ארבע אמות
לזה וארבע אמות לזה. ולא **{כז}** את השדה, עד
שיהא בה ותשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שְׂיֵהָא בְּהַ תְּשַׁעַת חֲצָאֵי קַבִּין לָזָה וְתְשַׁעַת חֲצָאֵי קַבִּין לָזָה. וְלֹא אֶת הַגְּנָה, עַד שְׂיֵהָא בְּהַ חֲצִי קַב לָזָה וְחֲצִי קַב לָזָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בֵּית רַבֵּעַ. וְלֹא אֶת הַטְּרַקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרֵן, וְלֹא אֶת הַשׁוּבָד, וְלֹא אֶת הַטְּלִית, וְלֹא אֶת הַמְּרַחֵץ, וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד, עַד שְׂיֵהָא בְּהוֹן כְּדִי לָזָה וְכְדִי לָזָה. זֶה הַכֶּלֶל, כָּל שֶׁיִּחְלַק וְשָׂמוּ עָלָיו, חוֹלְקִין. וְאִם לֹא, אֵין חוֹלְקִין. אֵימַתִּי, בְּזִמַּן שְׂאִין שְׁנֵיהֶם רוֹצִים. אָבֵל בְּזִמַּן שְׁשֵׁנִיהֶם רוֹצִים, אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִכָּאן, יִחְלְקוּ {לא}. וְכֹתְבִי הַקֹּדֶשׁ {לב}, אֶף עַל פִּי שְׁשֵׁנִיהֶם רוֹצִים, לֹא יִחְלְקוּ:

ר"ע מברטנורה אֵין חוֹלְקִין אֶת הַחֲצֵר. אֵין אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין יָכוֹל לְכוּף אֶת חֲבֵרוֹ לְחַלֵּק הַחֲצֵר עַד שְׂיֵהָא בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין חוּץ מִן הַפְּתָחִים, שְׁכָל בֵּית שְׁבַחֲצֵר צְרִיד שְׂיֵהִיָּה לְפָנֵי פְתָחוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת לְפָרֵק מִשְׂאוֹ מֵעַל חֲמוּרֵוֹ, וְחוּץ מֵאוֹתָן אַרְבַּע אַמּוֹת צְרִיד שְׂיֵהִיָּה בְּחֲצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת אַחֲרוֹת לְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין לְשֹׂאֵר תְּשֻׁמִּישִׁים, וְאִזּוּ יֵהִיָּה בְּחֲצֵר דִּין חֲלָקָה {כו}: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר תְּשַׁעַת חֲצָאֵי קַבִּין**. מֵרַ כִּי אֲתַרְיָה וּמֵרַ כִּי אֲתַרְיָה. וְלֹא פְלִיגִי. בְּאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיתָה עוֹשֶׂה תְּבוּאָה שְׂדָה בֵּת תְּשַׁעַת חֲצָאֵי קַבִּין כְּשְׂדָה בֵּת תְּשַׁעַת קַבִּין בְּאַתְרֵיהּוּ דְּרַבְּנָן: **בֵּית רַבֵּעַ**. מְקוֹם לְזַרְעַ בּוֹ רַבֵּעַ הַקַּב. וּפְסַק הַהֲלָכָה, אֵין דִּין חֲלָקָה בְּקַרְקָעוֹת הָעוֹמְדוֹת לְחַרְיֵשָׁה וְלִזְרִיעָה אֶלָּא אִם כֵּן יִשְׂאֵר לְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּים קַרְקַע כְּדִי עֲבוּדַת יוֹם אֶחָד {כח} בְּחַרְיֵשָׁה [אוּ בְּזִרְיעָה] וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן {כט}: **מוֹרֵן וְטְרַקְלִין**. מֵינִי פְלִטִין הוּן: **כְּדִי לָזָה וְכְדִי לָזָה**. כְּדַמְפְּרֵשׁ וְאִזִּיל שְׂלֵאֲחַר שְׂיִחְלְקוּ וְיִטַּל כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ יֵהִיָּה בְּחֲלָק כָּל אֶחָד מֵהֶם מְקוֹם רְאוּי שְׂיִקְרָא טְרַקְלִין אוּ מוֹרֵן, שְׂיִשְׂאֵר בְּקִצְתוֹ הַשֵּׁם שְׂהִיָּה בְּכֹלֹ: **בְּזִמַּן שְׂאִין שְׁנֵיהֶם רוֹצִין**. אֵין יָכוֹל הָאֶחָד לְכוּף אֶת חֲבֵרוֹ לְחַלֵּק עַל כְּרָחוּ. אָבֵל יָכוֹל לְכוּפוֹ לְעַנְנֵן גּוֹד אוּ אֶגוּד, כְּלוּמַר, קִנְהַ חֲלָקִי אוּ מְכַר לִי חֲלָקִי {ל} בְּמָה שְׂהוּא שְׁוֵה: **וְכֹתְבִי הַקֹּדֶשׁ**. תּוֹרָה נְבִיאִים וְכֹתוּבִים: **לֹא יִחְלְקוּ**. וְדוּקָא כְּשֵׁהֶם בְּכַרְדָּ אֶחָד. אָבֵל בְּכַרְכִּים הַרְבֵּה כָּל סֵפֶר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, אִם רָצוּ חוֹלְקִים {לג}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} וּבְכָל שְׁתַּפּוֹת קְאָמֵר, בֵּין שְׂזָכוּ מִן הַהֶפְקֵר, בֵּין שְׂלָקְחוּ אוּ יִרְשׁוּ. הַרְמַ"ה: **{כז} וְלֹא כו'**. מִשּׁוּם דְּסִבְרָא לִיהּ דְּבִבְצִיר מֵהַכִּי לֹא חָשִׁיב

לְמַטְרַח עָלֶיךָ. נְמוּקֵי יוֹסֵף: **{כח}** הֲרַמְבַּ"ם בְּפִרוּשׁוֹ. אֲבָל בְּחִבּוּרוֹ כְּתַב, דְּהִינּוּ דְּוִקָא בְּבַבְל. וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא, דְּתִנָּא דִּידָן בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל קָאִי: **{כט}** כְּגוֹן פְּרֻדְסֵי אוֹ שְׂדֵה שְׁמִשְׁקִין אוֹתוֹ בְּכָלִי, שְׂיִהִיָּה כְּדֵי עֲבוּדַת יוֹם אֶחָד לְכָל אֶחָד. הֲרַמְבַּ"ם בְּחִבּוּרוֹ: **{ל}** וְגוֹד, מְלָשׁוֹן קְצִיצָה. כְּמוֹ קֶץ דְּמִים. וְיִהְיֶה מְעַנֵּן גְּדוּ אֵילָנָא. רַשִׁ"י. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{לא}** אֲבָל כּו'. לֹא הֶדְר תְּנִי לִיה אֶלָּא מְשׁוּם סִיפָא וּבְכַתְבֵי הַקֶּדֶשׁ כּו'. גְּמָרָא: **{לב}** וְכַתְבֵי כּו'. עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה סְפָרִים. וְהִיוּ רְגִילִין לְכַתְבָּן בְּגִלְיוֹן כְּסָפָר תּוֹרָה שְׁלָנוּ. לְפִיכְדָּ גְּנָאֵי הַדְּבָר לְחַתְכוֹ. רַשִׁ"י: **{לג}** וְכִשְׁהֵם שְׁנֵי עֲנִינִים, דְּכָל חַד וְחַד צָרִיךְ לְהֵאִי וּלְהֵאִי. וּלְפִיכְדָּ רָצוּ אִין, לֹא רָצוּ לֹא. גְּמָרָא: (עֵינֵי תוֹי"ט).

רמב"ם **אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה כו':** הקרקעות המשותפות בבבל וכיוצא בו אין בהן דין חלוקה עד שיהיה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה כלומר בחצר השותפין אחר שיניח לפני פתח כל בית ובית ארבע אמות לתשמיש למדנו מזה כי כשיהיה בחצר שני בתים זה כנגד זה אין חולקין עד שיהיה מפתח בית זה לפתח הבית השני שש עשרה אמה ודין זה הוא בחצר שהדין בה במדינות. אימתי בזמן ששניהם אין מרוצים אבל בזמן ששניהם מרוצים יחלוקו אף על פי שאין בחצר ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. ורבי יהודה אינו חולק על חכמים אבל הוא מדבר כפי מקומו לפי שבמקום רבי יהודה היה עושה תבואה שדה של ט' חציי קבין כשדה שהיה בו תשעה קבין במקום חכמים ובית רובע רוצה לומר מדת בית רובע הוא רביע מדת בית קב וכבר בארנו בפרק שני מכלאים שמשחת בית רובע מאה אמה וחמש אמות וכמו כן משחת בית תשעה קבין שלשת אלפים ושבע מאות וחמשים אמה ותשעת חציי קבין משחת אלף ושבע מאות וחמשים אמה ופסק ההלכה שאין חולקין הקרקעות המשותפות אלא אם יהיה בכל אחד מהם כדי עבודת העובד יום אחד כלומר בחרישה או זריעה וכיוצא בהן. וטרקלין ומורן מין ממיני ארמונים וכדי לזה וכדי לזה הוא שיקרא שם כל אותו דבר על כל חלק וחלק מחלקיו כגון שיהו הטרקלין כל כך גדול שיגיע לכל אחד מן השותפין בחלקו מקום שיקרא טרקלין וכן השאר ואם לא יתכן החלוקה באותו קרקע בין לשינוי חלקיו או שתבטל צורתו כשהוא נחלק לקטנותו כמו שביארנו אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו לחלוק אבל כופין אותו על דרך אחר שיאמר לו קנה חלקי ממני או מכור לי חלקך בכמה שהוא שוה וזה ענין גוד או אגוד ופירושו קנה לך חלקי או אני אקנה חלקך. וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו כשהם בכרך אחד אבל כשהם כרכים הרבה מחוברים ביחד ורצו לחלוק שיקח אחד מהם ספר זה וחבירו ספר אחר אינם נמנעים: (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

לא יחפר אדם בור **א** סמוך לבורו של חברו, ולא שיח, ולא מערה, ולא אמת המים, ולא נברכת כובסין **ב**, אלא אם כן הרחיק מפתל חברו שלשה טפחים, וסד בסיד. מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מפתלו של חברו שלשה טפחים, וסד בסיד **ו**. מרחיקין את הזרעים **ז**, ואת המחרשה **ח**, ואת מי רגלים מן הכתל שלשה טפחים. ומרחיקין את הרחים שלשה מן השכב, שהן ארבעה מן הרכב. ואת התנור **יב**, שלשה מן הכליא, שהן ארבעה מן השפה:

ר"ע מברטנורה לא יחפר. בור. עגל: שיח. ארז וקצר: מערה. מקרה בקרוי: נברכת הכובסין. חפירה מרבעת ומי גשמים מתקבצים בה. עשויה לכבס בגדים: אלא אם כן הרחיק מפתלו. מפתל בורו קאמר. וכתל הבור אין עביו פחות משלשה טפחים. נמצא מחלל בורו לחלל בור של חברו שלשה טפחים **ג**. ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקים לסוף המצר שלו בשוה אלא אם כן הרחיק השעור הראוי, ואף על פי שאין לחברו שם כתל, שמא ימלך חברו ויבנה **ד** בצד המצר שלו ונמצא זה מזיקו: וסד בסיד. את כתלי חפירתו: הגפת. פסלת הזיתים לאחר שנגערו בבית הבד: הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה **ה** ומרפין את הכתל. ולא בכתל דבור קאי השתא: זרעים.

קשים לפתל, שפחלידים את הקרקע ומעלין עפר תחוח: ואת המחרשה. אף על פי שאין זרעים, כגון שחורש לאילנות, קשה לפתל: מי רגלים. ממסמסים את הלבנים שהם של טיט יבש. לכך המטיל מים סמוך לכתל עשוי מלבנים צריף להרחיק שלשה טפחים [ט]. ובכתל של אבנים מרחיק טפח. ושל אבן קשה כגון צונמא [י], אינו צריף להרחיק כלל: הרחים. קשים לפתל, שפחלידים את הקרקע בגלגול חביטתן: מן השכב. היא הרחים התחתונה [יא]: הרקב. היא העליונה הרוכבת על זו. והיא קצרה טפח מן התחתונה: שלשה מן הכליא. בסיס שבונים מטיט ואבנים שמושיבים התנור עליו, והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה, ושפה העליונה של כליא שעליה התנור יושב היא כמדת התנור. וצריף שירחיק בסיס זה מן הכתל שלשה טפחים מתחתיתו, שהן ארבעה משפתו העליונה, לפי שהבל התנור מזיק לפתל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] בור. והוא הדין חריצין ונעיצין. ועין תוספות יום טוב: [ב] אמת כו' נברכת כו'. צריקא, דאי תנא אמת המים משום דקביעא, אבל נברכת כו' דלא קביעא אימא לא. ואי תנא נברכת משום דקוו וקיימי וולחיתו קשה יותר משל מים חיים. רש"י, אבל אמת המים לא, צריקא, גמרא. ועין תוספות יום טוב: [ג] והא דלא קאמר אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים, לא שמועין דסתם פתל בור שלשה טפחים. ונפקא מנה למקח וממכר. גמרא. ועין תוספות יום טוב: [ד] פרוש בור. דהא במשנה ד' לא חישבין שמא יבנה כו'. ובגמרא, ואפלו לרבי יוסי דמשנה י"א, התם בעדנא דקא נטע ליתנהו לשרשים דמזקי לבור, אבל הכא כל מרא ומרא קא מרפית לארעא. ורצונו לומר דאז מתחלת ההזק והנה גירי דיליה שניזיקו המים אחר כך, ולהכי נקט סד בסיד. ומיהו אי לא מיא לא היה צריף הרחקה שלשה טפחים. תוספות: [ה] שמוציאין הבל. רש"י: [ו] וסד כו'. דדברים אלו מרפין את הכתל כשנוגעים בו. הרמב"ם. כלומר דלא אמרו וסד בסיד כשהרחיק שלשה טפחים, דאז סד בסיד קתני כו'. ועין תוספות יום טוב: [ז] הזרעים. גמרא, ותיפוק ליה משום מיא, שצריף להשקותן תמיד כו'. ומשני תנא בארץ ישראל קאי דכתיב למטר השמים תשטה מים: [ח] המחרשה. מרפה את יסודו ונופל. רש"י: [ט] ולדבריו מתניתין בכתל לבנים מירי: [י] פרוש צחיח סלע. הרמב"ם. ולשון נמוקי יוסף, כתל של אבנים בנוי על גבי סלע. ומיהו בכתל לבנים לא מהני צונמא, שהרי האבנים עצמן נמוקין והולכין: [יא] רש"י. ורצונו לומר מפל צד. אבל כל הרחב שהתחתונה רחבה יותר מהעליונה היא שני טפחים: [יב] התנור. תנור כלי חרס הוא צרוף בכבשן כשאר קדרות ופיו למעלה, והבא לקובעו בארץ עושה בגנו טיט ואבנים שיהיה לו לבסיס ומושיבין אותו עליו שלא יצטננו שוליו מחמת קרקע. רש"י. ובירושלמי, שמוזדד משפה הפנימית, שעבי כתלי התנור בכלל השלשה טפחים. טור: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו כו': נברכת של כובסין הבריכה ששורין בה הכובסין הבגדים עם הדברים המלבנים אותם: ומה שאמר מכותלו רוצה לומר מכותל בורו של חברו וכותל הבור אין פחות משלשה טפחים הנה נתבאר לך שצריך להיות מחלל בורו של זה לחלל בורו

של חבירו ששה טפחים ושיסלק כל אחד משניהם מן המיצר המפסיק ביניהם שלשה טפחים ואז יחפור בורו וזה על העיקר שיש לנו אין סומכין בצד המיצר וזה כי אסור לו לאדם שיסמוך א' מאלו הנזקים הנזכרים בסוף מצרו בשוה א"כ ירחיק השיעור הנזכר ואע"פ שאין סמוך לו כותל לחבירו לפי שאפשר שלאחר זמן שיבנה חבירו כותל בסוף מצרו ויהיה סמוך לאלו הנזקים ואם שדה חבירו אינה עשויה לבורות מותר לו שיחפור בורו בצד המיצר מבלי הרחקה. ומה שאמר נברכת ואמת המים הוצרכו שניהם כדי שלא נאמר באמת המים בלבד צריך להרחיק שלשה טפחים לפי שהמים נגרים לשם תמיד אבל נברכת כובסין לא ואם אמר נברכת כובסין ולא אמר אמת המים היינו אומרין בנברכת בלבד צריך הרחקה לפי שהמים מכונסים ושקטים ונבלעים בכותלים אבל אמת המים שהמים נגרים אין צריך הרחקה שלשה טפחים קמ"ל שהדין בשניהם שוה. וגפת הוא פסולת הזיתים אחר שמוציאין השמן ודברים אלו מרפין את הכותל כשנוגעין בו ולפיכך צריך לסוד בסיד ומה שאמר מחרישה ואפילו חרש לאילנות אבל לזרעים זה מבואר הוא לפי שכבר אמר מרחיקין זרעים. ומה שאמר גם כן מרחיקין זרעים ואפילו היו שותים מן המטר אבל אם משקין אותם מאמת המים זה מבואר לפי שכבר קדם לנו שמרחיקין אמת המים. ומה שאמר מי רגלים ואפי' של איש אחד לפי שאסור לאדם שישתין מים בצד כותלו של חבירו עד שירחיק שלשה טפחים אם הכותל מלבנים שרופים אבל כותל אבנים מרחיק ממנו טפח בלבד ואם הוא אבן חזקה אין מרחיק ממנו לפי שלא יזיק לו השריה ומרחיקין הריחים מן הכותל לפי שהקול מזיק הבנין. ושכב הוא האבן התחתונה והיא רחבה מן האבן העליונה וכמו כן התנור כל מה שהוא עולה הוא צר: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

לֹא יַעֲמִיד אָדָם תְּנוּרָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עַל גַּבּוֹ גִּבָּה אַרְבַּע אַמּוֹת. הִיא מֵעַמִּידוֹ בְּעֵלְיָהּ, צָרִיךְ שְׂיָהָא תַּחְתָּיו מֵעֲזִיבָה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. וּבְכִירָה, טַפַּח {ג}. וְאִם הִזִּיק, מְשַׁלֵּם מֵה שְׂהִזִּיק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ כָּל

השעורין האלו, אלא שאם הזיק, פטור מלשלים:

ר"ע מברטנורה גבה ארבע אמות. חלל מפי התנור עד התקרה, כדי שלא יאחז האור בתקרה: **עד שיהא תחתיו מעזיבה**. טיח של טיט שלשה טפחים, שלא תבער תקרה תחתונה של עליה. ועל גביו גבה ארבע אמות: **ובפירה**. ששופתין קדרה על חללה ואין עושין בתוכה הסק גדול כמו שעושין לתנור: **ואם הזיק**. אחר שהיו שם כל השעורים הללו: **משלים מה שהזיק**. ואף על פי כן מעכבין עליו בכל השעורים הללו, שפא ידליק בתיהם ואין לו מה לשלם. ואין הלכה כרבי שמעון **{יד}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יג}** טפח. בין מלמעלה בין מלמטה. נמוקי יוסף: **{יד}** ולא דמי לפרק ו' דבבא קמא משנה ד', דהתם מדליק לפי צד השעה, וכיון שהרחיק כשעור אנוס הוא כו'. אבל הקא דתדיר אבעי ליה לעיוני אי איכא הזקא לסלקו והוי פושע. הרי"ף. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית א"כ יש כו': כבר בארנו שהכירה בנין עשוי לבשל ששופתין בו שתי קדירות. ואין הלכה כרבי שמעון: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו **{טו}** של חברו. ולא רפת בקר. באמת, בין התירו, אבל **{טז}** לא רפת בקר. חנות **{יז}** שבחצר, יכול למחות ביָדו ולומר לו, איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין. אבל עושה כלים, יוצא ומוכר בתוך השוק, אבל **{יח}** אינו יכול למחות ביָדו ולומר

לו, איני יכול לישן, לא מקול הפטיש, ולא מקול החרים, ולא מקול התינוקות:

ר"ע מברטנורה ב"ין התירו. שהעשן היוצא מן החנות של נחתומין ושל צבעין אינו קשה ל"ן, שהחם משביח ל"ן שבארץ ישראל. ובמקום שידוע שהחם מזיק ל"ן, אף תחת אוצר של ין לא יפתח חנות של צבעים ושל נחתומין: **חנות שבחצר**. אחד מבני חצר שבא לפתח חנות בחצר, בני החצר מעכבין עליו: **ולא מקול התינוקות**. של בית רבן **{יט}**. ואף על גב דקול הבא מחמת אחרים הוא, לא מצי מחי, משום יגדיל תורה ויאדיר. ואם אינו מלמד התינוקות תורה, אלא אמנות או חשבון או תשברת, מצי מחי ולומר לו איני יכול לישן מפני התינוקות שנכנסים ויוצאים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} אוצרו. מפני שהחם מפסיד פרות האוצר. הרמב"ם: **{טז} אבל כו'**. שהריח קשה ל"ן. רש"י: **{יז} חנות כו'**. מדלא קתני לא יפתח אדם חנות בחצר כו' כדתנן ברישא, שמע מנה אפלו חנות שבחצר שנעשה ברשות, אפלו הכי יכולין למחות ולומר סבורין היינו שיכולין אנו לקבל ועכשיו אין אנו יכולין לקבל. הרשב"א ונמוקי יוסף: **{יח} אבל כו'**. והקשה הרמב"ם דמה טעם כו' והלא יותר מונע השנה קול הפטיש מקול הנכנסים כו'. ונראה לי דמתניתין כשהחזיק, ולפיכך אצל הנכנסים שהם אחרים אין חזקתן חזקה, אבל חזקתו חזקה במלאכת עצמו. אבל דעת הר"ב נראה דקול הפטיש אפלו בלא החזיק אינו יכול למחות. וכן כתב הפג"ד. אלא שפרש קול הנכנסים לאו קול ממש אלא מפני רבוי הדרד, כלומר אינו יכול לעמד ולישן מפני רגל הרבים שמרבים עליו הדרד: **{יט}** שאף על פי שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדין לכך, לא מטרחינן ליה, פדי שיהיו המלמדים מצויים. נמוקי יוסף: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין כו': חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו כו': ר"ל כי כשיהיה אוצר יין לחבירו יכול לעשות תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעין אבל לא רפת בקר לפי שהוא מבאיש ריח היין וזה היה בימי זה התנא ובמדינתו שלא היה החום מזיק ליין שלהן וכל מקום שיזיק החום הדין הוא כדין אוצר יין. וטעם למחות כלומר שימנעו מזה ולמה אינו מוחה עליו בהכנס התינוקות ואע"פ שהם נכנסים ויוצאים. להרבות התורה בישראל ולפיכך אין הדין הזה נוהג אלא במלמד התינוקות תורה אבל אם היה מלמד חשבון או תשבורת יש לו רשות למנעו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאין: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

מִי שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ לְכֶתֶל חֵבְרוֹ, לֹא יִסְמָךְ לוֹ כֶּתֶל אַחֵר, אֶלֶּא אִם כֹּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת {כד}. וְהַחֲלוֹנוֹת, מְלַמְעֵלָן וּמְלַמְטָן, וּמְכַנְגְדָן, אַרְבַּע אַמּוֹת :

ר"ע מברטנורה מִי שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ לְכֶתֶל חֵבְרוֹ. כְּמִין גֵּא"ס. וּבֵא לַעֲשׂוֹת כֶּתֶל שְׁנֵי כְּנָגְדֵי כֶּתֶל חֵבְרוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הַשְּׁלֵשָׁה כֶּתְלִים כְּמִין בֵּי"ת {כ}, הֵרִי חֵבְרוֹ מֵעַכְבַּ עָלָיו עַד שֶׁיִּרְחִיק מִכְּנָגְדּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַמְּקוֹם בֵּין שְׁנֵי הַכֶּתְלִים רָחֵב וְיִיכָלוּ לְדוֹשׁ בּוֹ רַבִּים, שֶׁדְּרִיסַת הָרֶגֶל בְּקֶרֶקֶע הַסָּמוּךְ לְכֶתֶל מְחֻזְקֵת יְסוּדוֹת הַכֶּתְלִים וּמְעַמִּידָה אוֹתָם. וְדוֹקָא בְּכֶתֶל גֵּנָה אוֹ בְּכֶתֶל חֵצֵר שֶׁבַּעִיר חֲדָשָׁה דְּלֹא דָּשׁוּ בָּהּ רַבִּים וְלֹא נִתְחַזְק הַקֶּרֶקֶע כָּל צָרְפוֹ עַל יְדֵי דְרִיסַת הָרֶגֶל. אֲבָל בְּכֶתֶל חֵצֵר שֶׁבַּעִיר יִשְׁנָה {כא} סוּמָךְ וְאִין צָרִיךְ לְהִרְחִיק. וְכֹן אִם לֹא הָיָה בְּכֶתֶל חֵבְרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת {כב} אוֹ יוֹתֵר {כג} אִינוּ צָרִיךְ לְהִרְחִיק, שֶׁכֶּתֶל שֶׁהוּא פְּחוּת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אִינוּ צָרִיךְ חֻזְקָא : וּבַחֲלוֹנוֹת מְלַמְעֵלָן וּמְלַמְטָן וּמְכַנְגְדָן אַרְבַּע אַמּוֹת. הֵיטָה לוֹ חֲלוֹן לְמַעְלָה {כד} בְּכֶתְלוֹ וּבְנָה חֵבְרוֹ כֶּתֶל כְּנָגְדֵי הַחֲלוֹן מְלַמְטָה, אִם נִשְׁאַר מֵרֵאשׁ הַכֶּתֶל שֶׁבְּנָה עַד הַחֲלוֹן פְּחוּת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת בְּגַבְהָ, הֵרִי זֶה כּוֹפֵהוּ לְמַעַט הַכֶּתֶל, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲמֵד עַל רֵאשׁ הַכֶּתֶל וְיִשְׁקִיף בְּעַד הַחֲלוֹן : מְלַמְטָן. הֵיטָה הַחֲלוֹן לְמַטָּה בְּכֶתֶל, כּוֹפֵה אֶת חֵבְרוֹ לְהַגְבִּיחַ הַכֶּתֶל שֶׁבְּנָה כְּנָגְדּוֹ בְּגַבְהָ אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַחֲלוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יִבִּיט בּוֹ : וּמְכַנְגְדָן. דְּצָרִיךְ לְהִרְחִיק הַכֶּתֶל מִן הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יֶאֱפִיל אוֹרוֹ {כו} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} וַיֵּשׁ לְתַמּוֹה דְּלִמְאֵי נִפְקָא מִנָּה קְאָמַר כְּמִין גֵּא"ס, לְתַנִּי לֹא יִסְמָךְ כָּתְלוֹ לְכֶתֶל חֵבְרוֹ אֶלֶּא אִם כֹּן הִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת כּו'. וְהַמְּחֹר פְּרוּשׁ הַנִּמְוָקִי יוֹסֵף. מִי שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ כּו', שֶׁהִרְשֶׁהוּ לְסָמָךְ, לֹא יִסְמָךְ לוֹ כֶּתֶל אַחֵר סָמוּךְ לְכֶתֶל עֲצָמוֹ שֶׁסָּמָךְ אֶלֶּא אִם כֹּן הִרְחִיק כּו'. מִשּׁוּם שֶׁדִּישָׁה הַכָּא שְׁבִין שְׁנֵי כֶּתְלִים אֵלּוּ מַעֲלֵי לְכֶתֶל שֶׁל חֵבְרוֹ שֶׁמְחֻזְקוֹ כְּשֶׁמְקַשָּׁה הַקֶּרֶקֶע, דְּמִשּׁוּם הֵכִי מַחֲל לוֹ לְסָמָךְ מִשּׁוּם דִּישָׁה זֶה. וְעִין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : {כא} וְלֹא פִּרְשׁוּ בְּגִמְרָא אִיזְהוּ יִשְׁנָה. נִרְאָה לִי דְּסָמָךְ אִמְשָׁנָה ב' פֶּרֶק ט"ז דְּאֶהֱלוֹת, עִין שָׁם. וְעִין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : {כב} הִרְמַב"ס. וְרָצָה לומר בְּאֶרֶךְ : {כג} לְשׁוֹן יִתֵּר הוּא. וְהִרְמַב"ס כְּתָבוּ בְּחֻלְקָה שְׁנִיָּה, שֶׁאִם הָיָה אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר : {כד} אֶלֶּא אִם כֹּן כּו'. וְדוֹקָא בְּלוֹקַח מִן הַמְּלָךְ אוֹ בְּזוֹכָה מִן הַהֶפְקֵר, דְּאָז נִשְׁתַּעֲבַד לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת קֶרֶקֶע חוּץ לְכֶתְלוֹ, וְהִבָּא אַחֲרֵי כֹן צָרִיךְ לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִף רַבִּי יוֹסֵי דְּמִשְׁנָה י"א מוֹדָה הַכָּא. וְעִין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : {כה} הִרְמַב"ס. וְיוֹתֵר נִרְאָה כְּפִרוּשׁ רַש"י דְּלַמְעֵלָן מוֹסֵב עַל הַכֶּתֶל שֶׁצָּרִיךְ

שִׁיגְבִיהֶנָּה מְלַמְעֵלָן שֶׁל הַחֲלוּנוֹת כּו', וְאֶתִי שֶׁפִּיר מִ"ם דְּמְלַמְעֵלָה כּו', וְכֵן מְכַנְגֵדָן דִּיק טְפִי: **[כו]** וּבְגִמְרָא, וְתִיפּוּק לִיה מְשׁוּם דְּוִשָׂא, וּמְסִיק דְּהֶכָּא בְּבוּנָה בְּשִׁתֵּי רוּחֹת הַחֲלוּן שְׁתֵּי כְּתָלִים זֶה כְּנָגֵד זֶה, וְעוֹשֶׂה רֹאשׁ כְּתָלוֹ מְדָרוֹן לְצַד הַחֲלוּנוֹת, שְׂאִינוֹ רְאוּי לְעַמֵּד עָלָיו וּלְהֶצִיץ לְהַחֲלוּן. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם **מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא כו':** פירוש משנה זו היא קשה כמו שאומר לך וזה כשהיה לראובן כותל ובנה שמעון כותל אחר סמוך לו כמו צורה זו ואח"כ רצה שמעון לבנות כותל אחר סמוך לכותל של עצמו שיהיה כנגד כותל ראובן יכול ראובן למנעו מזה אא"כ הרחיק מנכחו ארבע אמות כגון זה וזהו כשהיה בכותל ראובן ד"א או יותר כמו שבארנו בשתי הצורות אבל אם יהיה קצת הכותל שסמך לו שמעון פחות מד' אמות מותר לו לבנות נכחו מבלי הרחקה לפי שסוף הטעם שהוא מונעו כשמבטל ממנו דושא דיותר מארבע אמות אבל כשמבטל ממנו דושא דפחות מארבע אמות לא ימנענו מזה ודושא הוא דריסת הרגל וכן אמרו דשו בה רבים וענין זה שדריסת בני אדם בין שני הכתלים מעבה גוף הקרקע ומקשה אותו ויועיל לכותל וזה שאמרו דושא דהתם מעלי הבלא ואלו הדינים בכותל גינה או כותל חצר בעיר חדשה אבל כותל חצר שבעיר ישנה סומך בלי הרחקה לפי שכבר נתקשה ונתחזק הקרקע. ודיני החלונות על דרך זה שאומר והוא שיהיה בכותל חבירו חלון חייב להרחיק ממנו היזק הראיה שעיקר הוא אצלינו היזק ראיה שמיה היזק לפיכך יש לו להרחיק בינו ובין החלון ד' אמות כדי שלא יאפיל עליו וימנע האור ואם היה החלון למטה בכותל יאמר לאותו שבנה כנגדו הגבה כותלך ארבע אמות כדי שכשתעמוד לא תביט בחלון וכמו כן כשהיה החלון למעלה בכותל יאמר למי שבנה הכותל כנגד כותלו הגבה כותלך ארבע אמות שמא תעלה על ראש הכותל ותשקיף בביתו וזהו טעם מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות וכשיבנה בצד החלון כותל מצד אחד ירחיק אותו מן החלון ארבע אמות כדי שאם ישב עליו לא ישקיף עליו מן החלון או ישפע כותלו כלומר שיהיה ראש הכותל משופע ודק שלא יוכל לישוב עליו ולהציץ ואם בנה שני כתלים משני צדי החלון ישים ביניהם ארבע אמות והחלון יהיה באמצע כגון זאת הצורה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ה

מְרַחֲקִין **[כז]** אֶת הַסֵּלֶם מִן הַשׁוּבָד אַרְבַּע

אמות, כְּדִי שְׁלֹא תִקְפָּץ הַנְּמִיָּה, וְאֵת הַכֶּתֶל מִן
הַמִּזְחִילָה אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שְׂיִהְיֶה זֹקֵף אֶת
הַסֵּלֶם {כט}. מֵרְחִיקִין אֶת הַשׁוֹבֵד מִן הָעִיר
חֲמִשִּׁים אַמָּה {לא}. וְלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוֹבֵד בְּתוֹךְ
שְׁלוֹ {לב}, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל
רוּחַ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּית אַרְבַּעַת כּוֹרִין,
מְלֵא שֶׁגֶר הַיּוֹנָה. וְאִם לְקָחוּ, אֲפִלוּ בֵּית רַבַּע,
הָרִי הוּא בְּחִזְקָתוֹ {לד} :

ר"ע מברטנורה מֵרְחִיקִין אֶת הַסֵּלֶם. מִי שֵׁישׁ לוֹ שׁוֹבֵד שֶׁל יוֹנִים בְּחִצְרוֹ
סְמוּד לְכַתֵּל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, וּבֵא חֲבֵרוֹ לְהַעֲמִיד סֵלֶם אֲצֵל הַכֶּתֶל,
צָרִיד לְהִרְחִיק הַסֵּלֶם מִן הַשׁוֹבֵד אַרְבַּע אַמּוֹת: כְּדִי שְׁלֹא תִקְפָּץ הַנְּמִיָּה.
הִיא חִיָּה קִטְנָה, מִן הַסֵּלֶם לְשׁוֹבֵד, וְתִהְרַג אֶת הַיּוֹנִים: מִזְחִילָה. הוּא
צְנוּר גָּדוֹל הַמִּנְחָה עַל אֶרֶץ הַכֶּתֶל וּמִימֵי הַגַּג זָבִים לְתוֹכוֹ {כח}. וְאִם כֶּתֶלוֹ
מֵהֶלֶד עַל פְּנֵי חֲצֵר חֲבֵרוֹ וּמִזְחִילָה עָלָיו, צָרִיד לְהִרְחִיק מִמֶּנָּה אִם בָּא
לְבָנוֹת כֶּתֶל בְּצִדָּה: אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי שְׂיִהְיֶה זֹקֵף שֵׁם סֵלֶם. לְעֵלוֹת
וּלְתַקּוֹן מִזְחִילָתוֹ לְנִקּוּתָהּ מֵעֶפֶר וּמִצְרוּרוֹת הַנוֹפְלִים בָּהּ וּמֵעֲכָבִים אֶת
קְלוּחַ הַמַּיִם: מֵרְחִיקִים אֶת הַשׁוֹבֵד מִן הָעִיר. שֶׁהַיּוֹנִים מִפְּסִידִים זָרְעוֹנֵי
הַגָּנוֹת {ל}. אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה. שְׁלֹא יִפְסִידוּ הַיּוֹנִים בְּשִׂדָּה
חֲבֵרוֹ: בֵּית אַרְבַּעַת כּוֹרִין. בֵּית כּוֹר לְכָל רוּחַ, וְהַכּוֹר שְׁלֹשִׁים סָאִין. וְאִין
הֶלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: מְלֵא שֶׁגֶר הַיּוֹנִים. מְרוּצַת פְּרִיחָתָן בְּפַעַם אַחַת {לג}:
וְאִם לְקָחוּ. כְּמוֹת שֶׁהוּא עִם הַקְּרָקַע, אֲפִלוּ אִין לוֹ כָּל סְבִיבּוֹ אֲלֵא בֵּית
רַבַּע הַקֵּב: הָרִי הוּא בְּחִזְקָתוֹ. שֶׁהָרִי הַחִזֵּק בּוֹ הָרֵאשׁוֹן כָּד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} מֵרְחִיקִין כּו'. וְאֲפִלוּ לְרַבִּי יוֹסִי דְמִשְׁנָה י"א דְפָרְקִין, דְּמוּדָה
בְּגִירֵי דִילִיָּה. וְזִמְנִין בְּהִדֵּי דְמִנְחָה לִיָּה יִתְבָּא בַּחוּר וְקִפְצָה וְהוּא גְרָמָא דְגִירִיָּה
וְאִסוּר. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {כח} וְנִזְחָלִים מִמֶּנּוּ עַל הָאֶרֶץ. וְעַל שֵׁם זֶה
נִקְרָא מִזְחִילָה: {כט} כְּדִי כּו'. כְּשֶׁמְכַר וְנָתַן לוֹ זְקִיפַת הַסֵּלֶם בְּחִצְרוֹ אִירִי.
וְקָא מִשְׁמַע לָן דְּבָעֵי אַרְבַּע אַמּוֹת. תּוֹסְפוֹת, וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {ל}
וּבְפָרוּשׁ רִש"י, הַגָּנוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {לא} חֲמִשִּׁים אַמָּה. וּמִקְשָׁה
בְּגִמְרָא מֵהֵהִיא דְתַנְּנָן בְּסוּף פָּרְקִי ז' דְּבָבָא קָמָא דְאִין פּוֹרְסִים כּו' אֲלֵא אִם כֵּן
הָיָה רְחוֹק שְׁלֹשִׁים רִיס, דְּמִשְׁמַע דְּאֲזְלֵי טְפִי. וּמִשְׁנֵי מִישֻׁט שִׁטִּי טוֹבָא,
כְּרִסִּיָּהּ בְּחֲמִשִּׁין אַמְתָּא מְלִין. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {לב} וְלֹא כּו'. אִף עַל
פִּי שֵׁישׁ לוֹ סְבִיב הַשׁוֹבֵד גָּנוֹת הַרְבֵּה שְׁיִוְכְלוּ לְאָכַל מִשָּׁם. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וְעֵין
תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {לג} וְלֹא פְּלִיגֵי בְּשֶׁגֶר הַיּוֹנָה כְּמָה הוּא. אֲלֵא רַבְּנָן סְבָרִי
כִּיּוֹן דְּבְחֲמִשִּׁים אַמָּה מְלִיא כְּרִסִּיָּהּ תּוֹ לֹא מְזַקֵּי טְפִי. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר
דְּכִמְלֵא שֶׁגֶר מְזַקֵּי. תּוֹסְפוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {לד} בְּחִזְקָתוֹ. דְּטַעֲנִינוּ

לְלוֹקַח וְנִימָא אוֹתוֹ שְׁלֶקְחָהּ מִמֶּנּוּ נִתְפַּיֵס עִם סְבִיבֵי בְּמַעוֹת עַד שְׁנֵאוֹתָיו. אִי נִפְי אַחוּלֵי אַחִיל גְּפִיָּה. גְּמָרָא וְרַשִׁי"י : (עֵיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כו': מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה כו': שובך מגדל היונים. ושגר היונה הם צבור היורם שמפריחין ביחד כמו שגר אלפיך שפירושו עדרי הצאן. ואמרו ואם לקחו אפילו בית רובע וזהו שיעור עשר אמות וחומש אמה בקרוב [על עשר אמות וחומש אמה] אינו חייב להרחיק אבל ישאר כמו שהוא וזהו שאמר הרי הוא בחזקתו וכבר ידעת שהכור שלשים סאה ורבי יהודה אומר בית כור לכל רוח [צ"ל והוא שעור רע"ג אמה ושש שביעיות על רע"ג אמה ושש שביעיות בקירוב וכן הגיה התוי"ט] בקירוב ואין הלכה כרבי יהודה ומזחילה צנור גדול שיורדין בה מימי גשמים : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ו

נְפוּל הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, הֵרִי הוּא שֶׁל
בְּעַל הַשּׁוֹבֵךְ. חוּץ מִחֲמִשִּׁים אַמָּה, הֵרִי הוּא שֶׁל
מוֹצְאוֹ {לו}. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹבְכוֹת, קָרוֹב לָזֶה,
שֶׁלוֹ {לז}. קָרוֹב לָזֶה, שֶׁלוֹ. מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה,
שְׁנֵיהֶם יִחְלְקוּ:

ר"ע מברטנורה נפול. גוזל {לה} : הנמצא בתוך חמשים אמה. של שובך :
בין שני שובכות. בתוך חמשים לשניהם : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לה} כלומר גוזל קטן שמדדה ברגליו ואינו יכול לפרח. דכל
המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה, הלכך הוי של בעל השובך, דליכא
למימר ניזיל בתר רבא דעלמא ונימא מעוברי דרכים נפל ויהא של מוצאו,
דמתניתין מירי בשביל של כרמים, שאין דרך עוברי דרכים לשם. נמוקי
יוסף : {לו} של מוצאו. משום דנדאי לא מהנהו שובכין כיון שמדדה אינו
מדדה יותר מחמשים אמה, ועל כרחם מעוברי דרכים נפל ואינאש, שאין בזה
סימן שיהיה צריך להכריז, והוי של מוצאו. נמוקי יוסף. ועין תוספות יום

טוב: **{לז}** קרוב כו'. מתניתין בשוין מיירי, שקני השוכין שוין זה כזה. דאי לאו הכי רב וקרוב הולכין אחר הרב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל כו': ניפול אפרוח היונים כשיפול ושאר הדברים מובן: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ז

מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה, ובחרוב ובשקמה חמשים אמה. אבא שאול אומר, כל אילן סרק, חמשים אמה. אם העיר קדמה, קוצץ ואינו נותן דמים. ואם האילן קדם, קוצץ ונותן דמים **{לט}**. ספק זה קדם, ספק זה קדם, קוצץ ואינו נותן דמים:

ר"ע מברטנורה מרחיקין את האילן מן העיר. לפי שנוי הוא לעיר כשיש מרחב פנוי לפני **{לח}**: חרוב ושקמה. ענפיהן מרבים: אילן סרק. גנאי הוא לעיר: ונותן דמים. מי שהעיר שלו **{מ}**: ספק וכו' קוצץ ואינו נותן דמים. דכיון דדינא הוי דבין זה קדם ובין זה קדם קוצץ, לאחר שקצץ אמרינן ליה לבעל האילן איתי ראיה שהאילן קדם ושקל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לח}** ולפיכך אין דין זה נוהג בחוץ לארץ. טור. ונראה דגם בארץ ישראל אינו נוהג אלא בזמן שהיא ביד ישראל. נמוקי יוסף. ועין תוספות יום טוב: **{לט}** קוצץ כו'. דאי נותן דמים והדר יקץ, לעולם לא יקץ, דמי יתיב דמי, דקדרא דבי שתפי לא חמימא ולא קריא. גמרא: **{מ}** רש"י. ולא שהעיר היא של יחיד, אלא כלומר כל מי שיש לו זכות בעיר. ולישנא דנותן שהיא לשון יחיד דיק: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה כו': הטעם להרחיק אלה מן העיר כדי שיהיה מראה העיר יפה וזהו שאמרו משום נוי העיר והלכה כאבא שאול. ומה שאמר אם אילן קודם קוצץ ונותן דמים

כלומר יקוץ אותו מי שקוץ מבני המדינה ויתן לבעל האילן הדמים. ואמרו ספק זה וכו' לפי שאילן זה יקוץ על כל אחד משני הפנים בין קדם האילן בין קדמה העיר וכשיקוץ יאמרו לו הבא ראיה שהוא קדם וטול דמים ולפיכך אמרנו קוץ ואינו נותן דמים: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ח

מרחיקין גרן קבוע מן העיר חמשים אמה. לא יעשה אדם גרן קבוע בתוך שלו, אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח, ומרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו, כדי שלא יזיק

: {מב}

ר"ע מברטנורה גרן קבוע. גרן שיש בו כרי גדול שזורים אותו ברחת, קרוי גרן קבוע. ושאין הכרי גדול ואין בו לזרות המץ ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמץ נדף מאליו, קרוי גרן שאינו קבוע {מא}: **חמשים אמה**. מפני המץ שמזיק את בני העיר. כשהוא זורה: **ומנירו**. של חברו. ניר, היא חרישה שחורשים בימות הקיץ כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים: **כדי שלא יזיק**. מה טעם קאמר, מה טעם מרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו חמשים אמה, כדי שלא יזיק המץ לנטיעותיו ולנירו, שהוא נעשה זבל ומקלקל הניר {מג} ומיבש הנטיעות: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מא} לא קביעי הזקו, שלפי שעה נסתלק. ועוד שאינו הולך למרחוק. ומשום הזק מעט זה לא חשו לחיבו להרחיק כלל. ועין תוספות יום טוב: {מב} **כדי כו'**. והא דפרש טעמא הכא טפי מבאינד, משום דלעיל בארץ ישראל קאי, קא משמע לן דהכא אפלו בחוץ לארץ כו'. הרשב"א. ועין תוספות יום טוב: {מג} אף על גב שהגלל משביח הקרקע, כשהיא כלה גלל מזיק. תוספות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כו': הסבה להרחיק הגורן מן העיר כדי שלא יגיע הקש והמוץ אל העיר ומה שאמר כדי שלא יזיק הוא טעם ההרחקה מנטיעותיו ומנירו הרחקה הידועה שהוא חמשים

אמה כדי שלא יזיק לפי שמפסיד עליו הנטיעות וכמו כן מפסיד עליו
החרישה ויעשה הניר זבל : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ט

מְרַחֵקִין אֶת הַנְּבִלוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת וְאֶת
הַבְּרִסְקִי מִן הָעֵיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. אֵין עוֹשִׂין
בְּרִסְקִי אֶלָּא לְמִזְרַח הָעֵיר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,
לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה, חוּץ מִמְעַרְבָּה, וּמְרַחֵיק
חֲמִשִּׁים אַמָּה :

ר"ע מברטנורה אֶת הַנְּבִלוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת. מְשׁוּם רִיחַ רַע: הַבְּרִסְקִי.
מְקוֹם עֲבוּד הָעוֹרוֹת: אֶלָּא לְמִזְרַח הָעֵיר. שְׂאִין רוּחַ מְזַרְחִית קֶשֶׁה אֶלָּא
אִם כֵּן בָּאָה לְפָרְעָנוֹת. אֲבָל כְּשֶׁהִיא בָּאָה כְּדָרְכָה הִיא חֲמָה וּמְנַשְּׁבֶת
בְּנַחַת, לְפִיכֵךְ אֵינָה מְבִיאָה הָרִיחַ לָעֵיר: חוּץ מִמְעַרְבָּה. לְכָל רוּחַ הוּא
עוֹשֶׂה וּמְרַחֵיק חֲמִשִּׁים אַמָּה, חוּץ מִרוּחַ מְעַרְבִית שְׂאִינֵנו עוֹשֶׂה כָּל עֶקֶר,
מִפְּנֵי שְׂמֵת־פְּלָלִים לְאוֹתָהּ הָרוּחַ, שְׂשֻׁכִּינָה בְּמִעַרְב [מד]. וְאֵין הֵלְכָה כְּרַבִּי
עֲקִיבָא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [מד] וּמְפִיק לִיה מְקָרָא בְּגִמְרָא. וְעֵין תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר
תוי"ט).

רמב"ם מְרַחֵקִין אֶת הַנְּבִלוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת כו': בורסקי בית העבדנין ומה
שייחד רוח מזרחי יש בו שני טעמים לפי דעתי האחד כי הרוח המזרחית
נושבת על המיעוט באלה הארצות רוצה לומר במערבי של הישוב שהם ארץ
ישראל ומה שאחריהם לצד מערב וכמו כן בבבל והקרוב אליה מרוח
המזרח כמהלך חדש או קרוב לזה. והשני כי רוח מזרחית יתכן שתתקן
ביאוש ריח הבורסקי ולא יגיע מזה נזק לבני אדם ורבי עקיבא לא היה
חושש משאר הרוחות אלא רוח מערבית לפי שהוא הרוח שאנו מתפללין
לעומתו לפי שהיכל במערב והוא ענין מה שאמר רבי עקיבא שכינה במערב
ולפיכך אסור לעשות בורסקי במערב ואפילו בתכלית מה שאפשר מן
ההרחקה ואין הלכה כרבי עקיבא: (רמב"ם)

פרק ב - משנה י

מרחיקין את המשנה מן הירק **[מה]**, ואת הכרשין מן הבצלים, ואת החרדל מן הדבורים **[מו]**. רבי יוסי מתיר בחרדל:

ר"ע מברטנורה המשנה. מקום ששורים בו פשתן. ומפסיד את הירקות הסמוכות לו: ואת הכרשין. כרתי בלשון תלמוד. והם מזיקין לבצלים הסמוכים להם: ואת החרדל מן הדבורים. שהוא מפסיד הדבש ועושה אותו חריף וחד: רבי יוסי מתיר בחרדל. שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבורי, הרחק דבוריך מחרדלי **[מו]**, מפני שבאות ואוכלות פרחי חרדלי. והלכה כרבי יוסי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[מה]** מרחיקין כו'. חמשים אמה דומיא דנבלות כדאיתא בתוספתא בחרדל. נמוקי יוסף. ועין אות מ"ז: **[מו]** הדבורים. הנה מצי למתני מן התבואה, דקא מזקי לה נמי, והנה דומיא דירק כו', אלא משום דלרבי יוסי אף הדבורים מזיקים לחרדל, קא משמע לן דאפלו הכי לא יסמך: **[מו]** בגמרא מסיק דרבי יוסי סבירא ליה על הנזק להרחיק את עצמו. ולדבריהם דרבנן קאמר, לדידי אפלו משנה וירקא לא פעי רחוקי, אלא לדידכו אודו לי מיהת בחרדל כו'. ורבנן, דבורים לחרדל לא מזקי ליה. וכתב הרא"ש, והני לא הוו גירי דיליה, דבהכי מודה רבי יוסי כו'. ודעת הרמב"ם דאף בכרשין וחרדל צריך שלשה טפחים, דאם לא כן הוי גירי דיליה. ופרש הרמב"ם גירי דיליה, כמי שיורה בחץ מרשותו לחצר חבירו כו'. (ועין דעת הנמוקי יוסף לעיל אות מ"ה. ועין תוספות יום טוב): (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מרחיקין את המשנה מן הירק ואת הכרשין כו': מה שאמר רבי יוסי מתיר בחרדל אין דעתו שיודה לחכמים שמרחיקין משנה וכרשין אבל רבי יוסי סבר שעל הנזק להרחיק את עצמו ולא ירחיק לא בעל המשנה ולא בעל הכרשין ולא בעל החרדל אלא מי שיגיע לו הנזק לדעת רבי יוסי עליו לעשות מחיצה בינו ובין המזיק אם הוא יכול ובזה הלכה כרבי יוסי ואם הנזק מגיע מן המזיק לניזק בלא אמצעי שר' יוסי מודה שהמזיק בכגון זה חייב להרחיק היזיקו וחכמים אומרים על המזיק לסלק את עצמו ולפיכך אומרים מרחיקין את המשנה וכו' ואמר להם רבי יוסי אמנם חרדל

ודבורים כל אחד משניהם מזיק לחבירו כי כמו שמזיק החרדל דבורים ומפסיד דבשו ועושה אותו חריף וחד כמו כן מפסידין הדבורים החרדל ואוכלין אותו ואפילו לדבריכם אין מרחיקין החרדל מן הדבורים ומשרה הוא מקום ששורין בו הפשתים ומפסיד הירקות בהפסד מימיה וכרישין הוא החציר בלשון המשנה ובלשון הגמרא כרתי וכן הוא בלשון ערבי והוא גורע מחום הבצלים כשהוא קרוב מהם: (רמב"ם)

פרק ב - משנה יא

מִרְחִיקִין אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ
אַמָּה, וּבְחָרוֹב וּבְשִׁקְמָה, חֲמִשִּׁים אַמָּה, בֵּין
מְלֻמְעָלָה בֵּין מִן הַצָּד. אִם הַבּוֹר קָדָם, קוֹצֵץ
וְנוֹתֵן דָּמִים. וְאִם אֵילָן קָדָם, לֹא יִקָּץ. סִפֵּק זֶה
קָדָם, וְסִפֵּק זֶה קָדָם, לֹא יִקָּץ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר,
אֵף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדֶמֶת לָאֵילָן, לֹא יִקָּץ, שְׁזֵה
{מט} חוֹפֵר בְּתוֹךְ שָׁלוֹ, וְזֵה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שָׁלוֹ:

ר"ע מברטנורה ובְחָרוֹב וּבְשִׁקְמָה. שְׂרָשֵׁיהֶן מֵרַבִּין: בֵּין מְלֻמְעָלָה. שֶׁהָאֵת
מִהֶן מְלֻמְעָלָה בְּגִבֵּה שְׁפוּעַ הַר וְהַשָּׁנִי בְּשִׁפּוּלוֹ **{מח}**: בֵּין מִן הַצָּד. בְּקֶרֶקַע
שְׁוֵה: וְנוֹתֵן דָּמִים. דְּכִיּוֹן דְּבִרְשׁוֹת נָטַע, שְׂאִינוֹ מְזִיק עַד זְמַן גְּדוּל, לֹא
חִיבוּהוּ חֲכָמִים לְקָץ בְּלֹא דָּמִים בְּשִׁבִיל הַזְּקָא דִּיחִיד: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר
וְכוֹי. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{מח}** וּכְלוּמַר אֵיזָה מִהֶן בֵּין שֶׁהָאֵילָן לְמַעְלָה בֵּין שֶׁהַבּוֹר לְמַעְלָה.
וּמְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא דְּכִשְׁהָאֵילָן לְמַעְלָה קְאָזְלִי שְׂרָשֵׁין וּמְזִיקִי לִיהַ לְבוֹר, וּכְשֶׁהַבּוֹר
לְמַעְלָה מִחֲלִידִין הַשְּׂרָשִׁים אֶת הַקֶּרֶקַע וּמְלַקִּין קֶרֶקַעִיתָה שֶׁל בּוֹר: **{מט}**
שְׁזֵה כּוֹי. שְׂאִין זֶה הַנֶּזֶק בָּא לוֹ מִיַּד אֶלְא לְאַחַר זְמַן כְּשֶׁיִּגְדֵּל. אֲבָל שְׂאֵר כָּל
הַרְחֻקוֹת חֲשָׁבִינָן לְהוּ כְּאֵלוֹ הַנֶּזֶק בָּא לוֹ מִיַּד, לְפִיכָךְ חַיֵּב מְזִיק לְהִרְחִיק.
טוֹר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה כו': אומר חרוב ושקמה מתפשטין יונקותיהם בקרקע הרבה וחרוב ידוע נקרא בלשון ערב כרוב ושקמה הוא עצי תאנה מדברית נקרא בערבי גמיז ומה שאמר בין מלמעלה בין מן הצד רצה לומר בין שהבור למעלה והאילן למטה בין האילן למעלה מן הבור לפי ששרשיו מגיעין לקרקע הבור ומרפה עפרו ומה שאמר לא יקוץ לפי שספק ממון חומרא לתובע וקולא לנתבע והלכה כר' יוסי: (רמב"ם)

פרק ב - משנה יב

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות, אחד גפנים ואחד כל אילן. היתה גדר בינתים, זה סומך לגדר מכאן, וזה סומך לגדר מכאן. היו שרשים יוצאין לתוך של חברו, מעמיק שלשה טפחים, כדי שלא יעכב את המחרשה. היתה חופר בור, שיח ומערה, קוצץ ויורד, והעצים שלו **{נד}**:

ר"ע מברטנורה סמוך לשדה חברו. בין שדה לבן בין שדה אילן: אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדי עבודת הכרם. שפשיחרש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך של חברו **{נ}**. והגי מלי בארץ ישראל וכיוצא בה שמחרשתו ארפה. אבל בבבל ובשאר ארצות שמחרשתו קצרה, בהרחקת שתי אמות סגי. ודוקא בגפנים לגפנים ואילנות לאילנות הוא דסגי בשתי אמות, אבל הבא לטע שדה אילן סמוך לגפנים **{נא}**, אפלו בבבל וכיוצא בה צריך להרחיק ארבע אמות **{נב}**: מעמיק שלשה טפחים. בעל השדה שיצאו שרשי אילנות חברו לתוך שדהו, קוצצו **{נג}** בעמק שלשה טפחים ואינו חושש: והעצים שלו. של בעל השדה. והוא שיהיה המקום שחופר רחוק מאילן חברו

שש עשרה אמה או יותר. אבל פחות מכן, העצים לבעל האילן. דעד שש עשרה אמה מנק ינקי, טפי לא ינקי {נה} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {נ} ונמצא משתמש בקרקע של חברו ויזרס עליו. ולפי זה אתיא שפיר מתניתין אפלו כרבי יוסי, שאין לו רשות לזרס קרקע חברו. נמוקי יוסף: {נא} הוא הדין לשדה לבן ומטעם דבסמוך: {נב} ולא משום עבודת הכרם אלא משום דהווי אילנות גרמא דגירי לגפנים, דכשעולה למגדריה לדקל מפריח העופות על הגפנים והוה ליה גירי, שכן נוח להן לפרח מן האילנות שהן גבוהים לגפנים שהם נמוכים, יותר מאילנות לאילנות או מגפנים לגפנים. ובארבע אמות סגי, משום דטפי מהאי שעורא לא הוי גיריה. נמוקי יוסף. ומהאי טעמא כתבו התוספות דהכא בנוטע דקלים, אבל בנוטע גרעין לא, דלא הוי גירי דיליה: {נג} ואינו חושש שמה יבש האילן של חברו, שזה בתוך שלו הוא חופר. הרמב"ם: {נד} שלו. קאי אשני בבות, בחופר וכן בחורש. סמ"ע: {נה} כלומר דמהאי טעמא דשעור יניקתו היא עד שש עשרה אמה משום הכי אמרינן שהחזיק בשדה חברו שיינקו ממנו עד שש עשרה אמה, ולפיכך כל שהוא מוציא בתוך שש עשרה אמה העצים לבעל האילן פינון שהחזיק בשעור זה שיינקו ממנו: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו כו': אומר כי כשהיה בשדה חברו אילן לא יטע אילן סמוך לו א"כ הרחיק ד' אמות וכן אם היה בשדה חברו גפנים לא יטע גפנים סמוך לו אלא א"כ הרחיק ארבע אמות וזה בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אין מרחיקין הגפנים מן הגפנים אלא שתי אמות לפי שבארצות השמנים יפסטו שרשיהם בקרקע ואם היה שדה חברו גפנים ובא לסמוך לו שדה האילן מרחיק ד' אמות בכל מקום ומה שאמר מעמיק שלשה הוא בעל השדה שיצאו שרשין לתוך שדהו יעמיק שלשה ויקוף מה שימצא ואינו חושש וכשירצה בעל השדה לחפור בשדהו בור ושיח ומערה יקוף כל מה שימצא משרשי אילני חברו והעצים שלו ובלבד שיהיה הבור שחפר רחוק משדה חברו שש עשרה אמה ואם היה בינו ובין אילן חברו פחות מזה העצים לבעל האילן: (רמב"ם)

פרק ב - משנה יג

אילן שהוא נוטה לשדה חברו, קוצץ מלא המרדע על גבי המחרשה. ובחרוב ובשקמה,

כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת. בֵּית הַשְּׁלַחִין, כָּל הָאֵילָן כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת. אָבֶּא שְׂאוּל אוֹמֵר, כָּל אֵילָן סָרְק, כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת:

ר"ע מברטנורה קוצץ. הַעֲנִפִּים עַד גְּבַה מְלֵא מְרֻדָּע, שֶׁלֹּא יַעֲבֹוהוּ מְלֵהוּלִיךְ מִחֲרָשְׁתּוֹ שֶׁם: **מְרֻדָּע.** מִלְמַד הַבֶּקֶר: **הַחֲרוּב וְהַשְּׁקָמָה.** שְׁצֻלָּן מְרַבֵּה וְקִשָּׁה לַשָּׂדֶה: **כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת.** קוֹצֵץ כָּל מָה שֶׁנוֹטָה לְתוֹךְ שָׂדֶהוּ **[נז].** מְשַׁקְלֶת, חוּט שֶׁבוֹנֵי הַחוּמָה תּוֹלִים בָּהּ מְשַׁקְלֶת שֶׁל אָבֶּר: **וְאִם בֵּית הַשְּׁלַחִין הִיא.** אֶרֶץ צְמָאָה לְמִים: **כָּל הָאֵילָן כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת.** אֶפְלוּ אֵינוֹ חָרוּב וְשְׁקָמָה, קוֹצֵץ כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת. שֶׁהֵצֵל רַע לְבֵית הַשְּׁלַחִין **[נז]:** **אָבֶּא שְׂאוּל אוֹמֵר כּו'.** אֶרִישָׁא קָאִי, דְּאָמַר תְּנָא קָמָא קוֹצֵץ מְלֵא מְרֻדָּע וְאֶפְלוּ הִיא אֵילָן סָרְק, חוּץ מִחֲרוּב וְשְׁקָמָה, וְאָמַר לִיה אָבֶּא שְׂאוּל כָּל אֵילָן סָרְק שְׂאֵינוֹ עוֹשֶׂה פְרוֹת קוֹצֵץ כְּנֶגֶד הַמְשַׁקְלֶת. וְאִין הִלְכָה כְּאָבֶּא שְׂאוּל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [נז] כְּלוּמַר שִׁיקוּצוֹ הַעֲנִפִּים כְּנֶגֶד הַמְצַר שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַשָּׂדוֹת. הַרְמַב"ם: **[נז]** לְפִי שְׁמוּנֵעַ הַטֵּל מְמַנָּה. הַרְמַב"ם. וְנִמּוּקֵי יוֹסֵף כָּתַב שֶׁהַשְּׁמֶשׁ טוֹב לְלַחֹת שֶׁל הַשְּׁקָאָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ כו': מרדע הוא עץ המלמד שיש בשתי קצותיו שיני ברזל ומנהיגים בו הבקר בעת החרושה ומחרישה הוא שיש בקצתו שיני הברזל וכאילו אמר גובה המרדע כשהוא עומד על המחרישה בראשי הברזל ובית השלחין היא ארץ עיפה וצמאה והיא שאין לה נהר וצל האילנות מזיק לה לפי שמונע הטל ממנה ולפיכך אמר כל האילן כנגד המשקולת וטעם כנגד המשקולת ההשואה כלומר שיקוצו הענפים כנגד המצר שבין שני השדות ואבא שאול חולק על מה שאמר בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת למיעוט תועלתו לפי שאילן סרק הוא כל שאינו עושה פירות כמו הארז והברוש והדומה להם ואין הלכה כאבא שאול: (רמב"ם)

פ ר ק ב - מ ש נ ה י ד

אֵילָן שֶׁהוּא נוֹטָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּיּים, קוֹצֵץ, כְּדִי

שִׁיחָא גַּמְל עוֹבֵר וְרוֹכֵבוּ {נח}. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
גַּמְל טָעוֹן פְּשֻׁתָּן אוֹ חֲבִילֵי זְמוּרוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמַר, כָּל הָאֵילָן כִּנְגֵד הַמְּשַׁקְלֵת, מִפְּנֵי
הַטְּמֵאָה :

ר"ע מברטנורה **אילן הנוטה לרשות הרבים**. קוצץ את הענפים כדי שיהא
הגמל עובר ורוכבו : **גמל טעון פשותן**. ואין צריך לקץ כדי גמל ורוכבו,
דרוכב גחין וחליף תותיה : **מפני הטמאה**. שמא יאהילו הענפים על
כזית מן המת וכיוצא בה ויטמא האדם העובר שם. והלכה כתנא קמא
בלבד : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{נח} כדי כו'**. ואפלו רבנן דסוף פרק ג' דסבירא להו דאין עושין
חלל תחת רשות הרבים אפלו כדי שתהא עגלה טעונה מהלכת משום דסופה
שתתליע ותפחת, והקא נמי הענפים חוזרים וגדלים לאחר זמן והנה ליה
למיקץ כל האילן, דהקא שאני, דקמא קמא קוצץ ליה, כל ענף וענף שיקדים
ויצמיח וקצצנו. גמרא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל כו'**: רבי יהודה
אומר טעון פשתן בלי רוכב והוא פחות משיעור רבנן ומאמר ר' שמעון מפני
הטומאה ר"ל טומאת אהל שמא יאהל על כזית מן המת וכיוצא בו מן
הדברים המטמאים באהל ויטמא האדם העובר תחת אותם ענפים כמו
שיתבאר במקומו במסכת אהלות והלכה כתנא קמא בלבד : (רמב"ם)

חֲזִקַת הַבְּתִים וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְהַמְּעָרוֹת
 וְהַשׁוֹבְכוֹת וְהַמְּרַחְצָאוֹת וּבֵית הַבַּדִּין וּבֵית
 הַשְּׁלַחִין וְהַעֲבָדִים וְכֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פְרוֹת
 תְּדִיר, חֲזִקְתָּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם **{ד}**. שְׂדֵה
 הַבַּעַל, חֲזִקְתָּהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְאִינָהּ מִיּוֹם לְיוֹם
{ה}, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים
 בְּרֵאשׁוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה בְּאַחֲרוֹנָה וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ
 בְּאֶמְצֵעַ, הֵרִי **{ו}** שְׁמֹנֶה עָשָׂר חֳדָשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא
 אוֹמֵר, חֳדָשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה וְחֳדָשׁ בְּאַחֲרוֹנָה וּשְׁנַיִם
 עָשָׂר חֳדָשׁ בְּאֶמְצֵעַ, הֵרִי אַרְבָּעָה עָשָׂר חֳדָשׁ.
 אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים,
 בְּשֵׂדֵה לָבֶן. אֲבָל בְּשֵׂדֵה אֵילָן, כָּנַס אֶת
 תְּבוּאָתוֹ, מָסַק אֶת זֵיתָיו, כָּנַס אֶת קִיצוֹ, הֵרִי
 אֵלּוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים :

ר"ע מברטנורה חזקת הבתים. מי שאבד שטרו והביא עדים שהחזיק
 שלש שנים בכל הנד דכתיבי במתניתין, נאמן לומר שהם לקוחים בידו,
 ולא אמרינן ליה איתי שטר מכירה שמכרוה לך **{א}**, דעד תלת שנים
 מזדהר איניש בשטריה, טפי מתלת שנים לא מזדהר, ואמרינן לכשנגדו,
 אם איתא דלא זבנתה היה לך למחות ולומר בפני שנים דעו שפלוגי
 אכיל לה לארעאי בגזלנותא, והיה הדבר מגיע לאזניו **{ב}** והיה נוהר
 בשטרו, דחברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה, ומדלא
 מחית אתה הוא דאפסדת: **שובכות.** שמגדלים בהם יונים: **בית הבדים.**
 שעוצרים בהם זיתים לעשות שמן: **בית השלחין.** מתוך שמעין בתוכו
 שמשקין אותו ממנו תמיד, עושה פרות תדיר. וכל דבר שעושה פרות
 תדיר חזקתו שלש שנים מיום ליום **{ג}**: **והעבדים.** ואף על גב דקימא
 לו הגודרות אין להם חזקה, כלומר הצאן, מלשון גדרות צאן, אין להם
 חזקה, והוא הדין לכל בעלי חיים, הינו חזקה לאלתר הוא דאין להם,
 שאם היו הצאן והעבד ידועים שהם של אדם אחד ונכנסו בביתו של
 אדם אחר וטען זה שנכנסו בביתו לקוחים הם בידי והרי אני מחזק

בהם, אין זו חזקה, שכן דרכם ללכת מבית לבית. אבל אם החזיק העבד שלש שנים הוּיָא חזקה ואין צריך לשטר מכירה: **שדה הבעל**. המסתפקת ממי גשמים, אינה עושה פרות אלא פעם אחת בשנה: **חזקתה שלש שנים**. ואינה צריכה מיום ליום: **רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו'**. שיש תבואה גדלה לשלשה חדשים, כגון שערים ושבלת שועל ועדשים, ונמצא אוכל שלש תבואות בשמנה עשר חדש: **רבי עקיבא אומר**. יש דבר שגדל לשלשים יום, כגון שחת וירקות. לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חדש הוּיָא חזקה. ורבי ישמעאל סבר, דבאכילת שחת וירקות לא הוּיָא חזקה, אלא באכילת תבואה ופרות גמורים: **במה דברים אמורים**. שצריך שמנה עשר חדש לשדה הבעל: **בשדה הלבן**. שכל פרותיה נלקטין בפרק אחד, לפיכך צריך שלש שנים: **אבל בשדה האילן**. שפרותיה נלקטים לפרקים, ענבים בפרק אחד, וזיתים בפרק אחד, ותאנים בפרק אחד: **כנס את תבואתו**. יין של גפנים **[ז]**: **מסק את זיתו וכנס את קיצו**. לקט תאנים ויבשן והכניסן לביתו, הרי זו חזקה כאלו הן שלש שנים. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל **[ח]**: (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] ואף על פי שהיתה אותה שדה ידועה לשמעון המערער ויש עדים לשמעון שהיא ידועה לו. הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב: **[ב]** לפי שמחאה שלא בפניו הוי מחאה. הרמב"ם: **[ג]** לא ידעתי למה העתיק לשון המשנה ולא פרש בו כלום. ורש"י העתיקו בריש מתניתין ופרש בו האי דאם אבד שכתב הר"ב בתחלת המשנה: **[ד] ליום**. לאשמעינן דבעינן רצופים. ובתים דדירי בהו אף בלילות, מאן ידעי להעיד. שכנים מידע ידעי אף בליליא ויכולין להעיד על שלש שנים רצופות. גמרא: **[ה] ואינה צריכה כו'**. ומה היא חזקתה, רבי ישמעאל אומר כו'. רש"י. ועין תוספות יום טוב: **[ו]** **הרי כו'**. קשה, וכי מנינא אתי לאשמעינן. ונראה דרצופין אתא לאשמעינן. ועין תוספות יום טוב: **[ז]** להכי קרי לכרם תבואה, משום דכתוב ותבואת הכרם: **[ח]** כלומר אלא דלעולם בפחות משלש שנים לא סגי. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חזקת הבתים והבורות והשיחין כו': טעם אלה השלש שנים לפי שאדם שומר שטר המכר או של מתנה שנה הראשונה ושניה ושלישית לא יותר ועוד לא ישים לבו לשטר ואם אבד השטר לא יאבד ממונו ולפיכך כשיביא ראובן ראיה שאכל פירות זו השדה שלש שנים רצופות תתקיים בידו אותה השדה ואף ע"פ שהיתה אותה השדה ידועה לשמעון ויש עדים לשמעון שהיא ידועה לו טענת ראובן שטוען שלקחה ממנו נאמן בזה ולא נאמר לראובן הבא שטרך על כל פנים לפי שאבדו ואנחנו נאמר לשמעון אם לא מכרת לו כמו שאתה טוען למה הנחתו לאכול פירותיה ואם אמר לא ידעתי לפי שהייתי בדרך רחוקה נאמר לו תוך זמן שלש שנים אי אפשר שלא הגיע לך הדבר שפלוגי משתמש בשדך ובעת שהגיע לך הדבר היה לך למחות בכל מקום שתהיה לפי שעיקרנו מחאה שלא בפניו הוּיָא מחאה ואי אפשר שלא הגיע לו הדבר לפי שחברך חבא אית ליה וחברך דחברך חבא אית ליה: וענין המחאה שיאמר לשנים דעו כי אני לא מכרתי קרקע פלוני לפלוני

ולא נתתיו לו במתנה אבל הוא אוכל פירותיו כמו שאמרו לי בתורת גזלנות וכיון שלא עשה כן נתקיימה החזקה וזה כשלא יהיה חירום שאין השיירות מצויות מחמת מלחמות וכיוצא בהן אבל אם הדרכים נפסקים יש לו לטעון לא הגיע לי דבר: ומה שאמר שהעבדים יש בם חזקה הלכה היא ואף על פי שאמרו הגודרות אין להם חזקה הוא קורא הגודרות כל דבר שהוא. מתנועע מעצמו והם כל בעלי חיים כשיהיה זה העבד ידוע שהוא לאיש פלוני או זה השור ואחר כך אנו רואים אותו בבית איש אחר לא תהיה לשני חזקה לפי שנאמר הוא הלך ובא לזה מחמת עצמו אבל אמרו אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר שלש שנים: שמנה עשר חדש רצופות וכמו כן ארבעה עשר חדש לדעת ר"ע והטעם לכל אחד מהם בזה כדי שיאכל שלש תבואות רבי ישמעאל אומר פירות הקטניות ואינן באין בפחות משלשה חדשים ורבי עקיבא אומר אפילו פירות הירקות והם באים לשלשים יום ואמרו אבל בשדה האילן רצה לומר שישער עם זרע האילן כי כשאסף כל תבואתו כאילו אכל פירות כל הקרקע מחטים וכן כשמסק את זיתיו מאותה השדה עצמה כאילו אכל פירות כל הקרקע מפירות הזיתים וכן כשכנס את קייצו. כאילו אכל אותה כולה וכן מפירות תאנים וענבים ונתקיימה לו חזקה בזו הקרקע שאכל ממנה שלשה פירות ואע"פ שאכלן בשנה אחת ואין הלכה כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא אלא כמו שאמר שלש שנים: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

שֶׁלֶשׁ אַרְצוֹת לְחֻזְקָה, יְהוּדָה וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
וְהַגָּלִיל. הָיָה בִּיהוּדָה וְהַחֲזִיק בַּגָּלִיל, בַּגָּלִיל
וְהַחֲזִיק בִּיהוּדָה, אֵינָה חֻזְקָה, עַד שְׂיֵהָא עָמוּ
בַּמְדִּינָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אָמְרוּ שְׁלֹשׁ
שָׁנִים אֶלָּא כִּדִּי שְׂיֵהָא בְּאַסְפְּמִיָּא ^[יא], וַיִּחְזִיק
שָׁנָה ^[יב], וַיִּלְכוּ וַיּוֹדִיעוּהוּ שָׁנָה, וַיָּבֵא ^[יב] לְשָׁנָה
אַחֶרֶת:

ר"ע מברטנורה **שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת לַחֲזָקָה**. שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חִלּוּקוֹת זוּ מֵזוּ לְעֵנָן חֲזָקָה, שְׁאִם הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵאלוֹ הָאֲרָצוֹת וְהָיָה בַעַל הַקְּרָקַע בְּאַחֶרֶת, אֵין חֲזָקָתוֹ חֲזָקָה, לְפִי שְׁאֵין שְׁיָרוֹת מְצוּיֹת מֵזוּ לְזוּ. וְאִם עַל פִּי שְׁאֵין שְׁעַת חֵרוֹם וּמִלְחָמָה, כְּשַׁעַת חֵרוֹם דְּמִי **{ט}**, וְאִם הָיָה בַעַל הַקְּרָקַע מוֹחָה לֹא הָיָה מִי שְׁיֹדֵיעַ לְזֶה הַמְּחִזִיק, לְפִיכֵךְ הָיָה רְאוּי לְזֶה הַמְּחִזִיק לְזֶה בְּשִׁטְרוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁלֹא נִזְהַר הַפְּסִיד: **עַד שְׂיֵהָא עֲמוּ בַמְּדִינָה**. שְׂיֵהִיו שְׁנֵיהֶם בִּיהוּדָה אוֹ שְׁנֵיהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְאִם עַל פִּי שְׂזָה בְּעֵיר אַחַת וְזֶה בְּעֵיר אַחֶרֶת, דְּכִיּוֹן דְּשְׁיָרוֹת מְצוּיֹת הָיָה לוֹ לְמַחוֹת, וְכִיּוֹן דְּלֹא מָחָה הַפְּסִיד: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וְכוּ'.** קִסְבֵּר רַבִּי יְהוּדָה טַעֲמָא דְחֲזָקָה לֹא מְשׁוּם דְּעַד תְּלַת שָׁנִין מְזַדְּהַר אֵינְשׁ בְּשִׁטְרִיהָ, טְפִי לֹא מְזַדְּהַר, אֶלָּא טַעֲמָא דְחֲזָקָה לְדִידֵיהָ, מְשׁוּם דְּלֹא שְׁבִיק אֵינְשׁ דְּאֶכְלִי אַרְעָא דִּידֵיהָ אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת וְשְׁתֵּיק, וְהֵאִי דְהִרְחִיקוּ תְּלַת שָׁנִין כְּדִי שְׁאִם הָיָה בְּאַסְפְּמִיא וְכוּ', אֲבָל אִם הָיָה עֲמוּ בְּעֵיר, לְאַלְתֵּר הָוִי חֲזָקָה. וּבְשִׁלֹשׁ אַרְצוֹת הִלְלוּ שְׁאֵין שְׁיָרוֹת מְצוּיֹת, בְּתַלְתַּת שָׁנִין מִיָּהָא הָוִי חֲזָקָה. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{ט}** וְאִם עַל גַּב דְּבְרִישׁ גָּטִין אֲמַרִינן כִּיּוֹן דְּקַבִּיעֵי בֵּית דִּין שְׁכִיחֵי שְׁיָרוֹת, הֵינּוּ לְעֵנָן עַדִי קִיּוּם, לְפִי שְׁהָאִשָּׁה רְגִילָה לְחֹזֵר אַחֲרֵיהֶם, אֲבָל הַכָּא אֵין הַמְּחִזִיק מְחִזִיר עַל הַמְּחִאָה, וְאֵי לֹא דְשְׁכִיחֵי טוֹבָא לְעוֹלָם לֹא יִשְׁמַע מִמְּחִאָתוֹ. תּוֹסְפוֹת: **{י}** **בְּאַסְפְּמִיא**. שְׁהוּא רְחוֹק מִהַלְדָּ שָׁנָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיוֹתֵר מִזֶּה אֵין דְּרָדָּ לְהִרְחִיק מִבֵּיתוֹ, וְתִקְנֵנוּ לְפִי הַהוּא. רְשַׁבִּי"ם. וְאִם הִרְחִיק יוֹתֵר לֹא פְּלוּג. תּוֹסְפוֹת: **{יא}** **שָׁנָה**. וּבְתוֹךְ שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה יֵצֵא הַקּוֹל. רְשַׁבִּי"ם. כְּלוּמַר לֹא דְמִי לְמַחֲזִיק בְּפִנְיֵו דְלְאַלְתֵּר הָוִי חֲזָקָה, מְשׁוּם דְּאֵיהִו יָדַע בְּדִידֵיהָ וְשְׁבִיק לְאַחֲרֵינָא לְאַחֲזוּקֵי בֵּיהָ. הַלְכָּדָּ כְּשִׁשְׁתַּק שְׁעָה אַחַת הָוִי חֲזָקָה, אֲבָל לְאַחֲרֵים דְּלֹא רְמִיא עֲלֵיהִו לְדַעַת שְׁאַחֲרֵים מְחִזִיקִים בְּשַׁל זֶה קָבַעוּ זְמַן שָׁנָה אַחַת: **{יב}** **וּבֵא**. לֹא דוֹקָא, דְּכִלִּי עֲלֵמָא דְמְחִאָה שֶׁלֹא בְּפִנְיֵו הָוִי מְחִאָה. אֶלָּא עֲצָה טוֹבָה קָא מְשַׁמַּע לָן כּוּ'. נְמוּקֵי יוֹסֵף: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **שֵׁלֹשׁ אַרְצוֹת לַחֲזָקָה יְהוּדָה וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְהַגְּלִיל כּוּ'**: מַה שֶּׁהִתְנָה עַד שִׂיָּהָא עֲמוּ הוּא בְּשַׁעַת חֵירוֹם לְפִי שֶׁהִיו הַדְּרָכִים מְשׁוּבָשִׁים בְּשַׁעַת חִבּוּר הַמְּשֻׁנָה. וּבְאוֹמְרוֹ יְהוּדָה רוּצָה לוֹמַר אֶרֶץ יְהוּדָה וְאֵעִי"פ שֶׁלֹא יֵהִיָּה עֲמוּ בְּתוֹךְ אוֹתָהּ מְדִינָה כְּמוֹ שְׁבִיאָרְנוּ מְחִאָה שֶׁלֹא בְּפִנְיֵו הוּי מְחִאָה וּמְחִאָה בְּפִנְיֵו שְׁנַיִם וְשִׁלֹשׁ בְּשַׁעַת חֵירוֹם אֶפִּילוּ הוּא בְּאַסְפְּמִיא וְזֶה הַמְּחִזִיק בִּירוּשָׁלַיִם תֵּהִיָּה חֲזָקָה וְאֶפִּילוּ לְדַעַת תֵּנָא קָמָא וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר שֶׁאֶפִּילוּ בְּשַׁעַת חֵירוֹם הוּא חֲזָקָה בְּשִׁלֹשׁ שְׁנַיִם וְסָבַר גַּם כֵּן שְׁאִם הִיָּה עֲמוּ בַמְּדִינָה תֵּהִיָּה לוֹ חֲזָקָה מִיַּד וְאֵינוֹ צָרִיךְ שִׁלֹשׁ שְׁנַיִם וְלֹא זְמַן מוּעַט מִזֶּה אֶלָּא הוּאֵיל וְהוּא לְפִנְיֵו לְאַלְתֵּר הוּאֵיָּה חֲזָקָה וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּשׁוּם דְּבַר מִזֶּה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

כָּל חֲזָקָה שְׂאִין עִמָּה טַעְנָה, אֵינָה חֲזָקָה. כִּי צַד, אָמַר לוֹ, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ שְׁלִי, וְהוּא אָמַר לוֹ, שְׁלֹא אָמַר לִי אָדָם דְּבַר מֵעוֹלָם **[יג]**, אֵינָה חֲזָקָה. שְׂמִכְרֶת לִי, שְׁנַתֶּת לִי בְּמִתְנָה, אָבִיד מְכָרָה לִי, אָבִיד נְתָנָה לִי בְּמִתְנָה, הֲרִי זֹ חֲזָקָה. וְהָבֵא מִשּׁוּם יִרְשָׁה, אֵינּוּ צָרִיד טַעְנָה. הָאֲמָנִין וְהַשְּׁתָּפִים **[יח]** וְהָאֲרִיסִין וְהָאֲפּוֹטְרוֹפִין **[כב]**, אֵין לָהֶם חֲזָקָה. אֵין לְאִישׁ חֲזָקָה בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ **[כג]**, וְלֹא לְאִשָּׁה חֲזָקָה בְּנִכְסֵי בַּעֲלָהּ, וְלֹא לְאָב בְּנִכְסֵי הַבֵּן, וְלֹא לְבֵן בְּנִכְסֵי הָאָב **[כד]**. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּמַחְזִיק, אָבֵל בְּנוֹתָן מִתְנָה **[כו]**, וְהָאֲחִין שְׁחֻלְקוֹ, וְהַמְחֻזֵּיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר, נֶעַל וְגָדַר וּפְרָץ כָּל שֶׁהוּא **[ל]**, הֲרִי זֹ חֲזָקָה:

ר"ע מברטנורה כָּל חֲזָקָה שְׂאִין עִמָּה טַעְנָה. שְׂיִטְעוּ לְמָה מְחֻזֵּיק בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ, אֵינָה חֲזָקָה: וְהָבֵא מִחֻמַּת יִרְשָׁה. שֶׁהַחֻזֵּיק בָּהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִכַּח יִרְשֶׁת אָבִיו, שֶׁהִיְתָה שֶׁל אָבִיו בְּיוֹם מוֹתוֹ: אֵין צָרִיד טַעְנָה. לְבָרַר אִיד בָּאָה לִיד אָבִיו **[יד]**. וּמִיָּהוּ רָאָה בְּעֵי שָׂרְאוֹ אָבִיו דָּר בּוֹ יוֹם אֶחָד: הָאֲמָנִים. שְׂמִתְקַנִּים כָּלִים. אֵין לָהֶם חֲזָקָה. אִם הֵם מְחֻזְּקִים בְּכָלִים שֶׁל אַחֲרִים **[טו]** אֵין יְכוּלִים לְטַעַן לְקוֹחִים הֵם בְּיָדֵי, וְאֶפְלוּ הֵם כָּלִים שְׂאִין עֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר. וְהֵנִי מְלִי כְּשֶׁהַכְּלִי מְצוּי בְּפָנֵינוּ בְּיָד הָאֲמֹן **[טז]**. אָבֵל אִם לֹא נִמְצָא הַכְּלִי בְּפָנֵינוּ בְּיָד הָאֲמֹן אֶלֶּא שְׁבֵא אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְטַעַן לְאֲמֹן כָּלִי יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ שְׁנַתֶּתִי לָךְ לְתַקּוֹן, הַחֲזִירָהוּ לִי, וְטַעַן הָאֲמֹן אֶמֶת שֶׁהוּא אֶצְלִי אָבֵל אַתָּה מְכָרְתָּ לִי, נֶאֱמָן הָאֲמֹן בְּשָׁבוּעָה, בְּמִגּוֹ דָּאִי בְּעֵי אָמַר לֹא הָיָה דְּבָרִים מֵעוֹלָם אוֹ הַחֲזִירְתִּי לָךְ **[יז]**. וְכֹן טַעַן הָאֲמֹן כִּד פְּסֻקָתָ לִי בְּשִׁכְרֵ תַקּוּנוֹ, וְהִלָּה אוֹמֵר לֹא פְּסֻקָתִי אֶלֶּא פְּחוֹת. אִם הַכְּלִי מְצוּי בְּפָנֵינוּ בְּיָד הָאֲמֹן בַּעַל הַכְּלִי נֶאֱמָן. וְאִם אֵין הַכְּלִי מְצוּי

בפנינו ביד האמן הרי האמן נאמן בשבועה ואפלו מסר לו בעדים, במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך. והשתפים. שיש להן קרקע בשתפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפרות, אינה חזקה [יט]. והגי מלי, דאין בקרקע דין חלקה. אבל אם יש בקרקע דין חלקה ואכלה אחד מהן שלש שנים, הוי חזקה [כ]: והאריסים. שיורדים לקרקע למחצה לשליש ולרביע, ואכל כל הפרות שלש שנים, אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות [כא], שהוא כמו אפוטרופוס על הבן, אבל האריס שהורידו בעל הקרקע עצמו ואכל כל הפרות שלש שנים, יש לו חזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו. ואפלו כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיד ולא בפרותיהן, דהשתא אינו אוכל פרות מן הדין, ואחר כך הביא ראיה שאכל פרות שלש שנים, לא הויא חזקה, דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פרות נכסיה בין כדין בין שלא כדין: ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה. ואפלו יחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פרות מקרקע אחרת של בעלה שלש שנים, אפלו הכי לא הויא חזקה, שדרך האיש להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפלו בדבר שאין לה בו זכות: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן וכו'. לפי שהם כאפוטרופוסים זה על זה: במה דברים אמורים. דאינה חזקה [כה]: במחזיק. בחזקה שיש עליה ערעור, שחברו טוען גזילה היא בידיך: אבל הנותן מתנה. בפנינו [כו], ואמר למקבל המתנה לך חזק וקנה, כל הנך דאמרינן לעיל במתניתין דאין להם חזקה, משעהחזיקו כשאר מקבלי מתנה, קנו, ואין הנותן יכול לחזר בו. והאשה שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה, משעהחזיק בהן הבעל קנה, ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי צאן ברזל או בקרקע שיחד לה בעלה בכתבתה אמרינן שאין מכרה מוכר ואין מתנתה מתנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, מפני שיש לבעלה שיכות בהן. אבל בנכסי מלוג שאין לבעלה בעקרון שום שיכות, אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו, אם המעות שקנתה בהן האשה אותן נכסים לא היו טמונים אצלה, המכר קים, ויהיו אותן הנכסים לאשה והבעל אוכל פרות. ואם היו אותן מעות טמונים אצלה, המכר בטל, דאמר, לגלויי זוגי שהיו טמונים אצלה אמרתי שאני מוכר לה: והאחין שחלקו. והחזיק כל אחד מהן [כח] בחלקו, אין יכולים לחזר: והמחזיק בנכסי הגור. שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: נעל. שעשה דלת: וגדר. או שעשה חומה: ופרץ. או שפרץ בה פרצה [כט]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ג] שלא כו'. אף על גב דזו פשיטא, קא משמע לן דמהו דתימא דלמא שטרא הוה ליה וארכס, ואיהו סבר אי אמיןא מזבן זבנא לי האי ארעא אמרו לי אחוי שטרך, הלכך נימא ליה אנו דלמא שטרא הוה לך וארכס, כגון זה פתח פיד לאלם הוא, קא משמע לן דלא. גמרא: [יד] דאין אדם בקי בקרקעות אביו האיך באו לידו. הר"ש: [טו] ולא בחזקת שלש שנים מיירי, דסתם אמן לא שיך אלא במטלטלין וחזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי, אבל במטלטלי מי שהוא מחזק בשל חברו אפלו

שְׁעָה אַחַת וְאַנּוּ רוּאִים שְׂיוּצָאִים מִתַּחַת יָדוֹ אָף עַל פִּי שֵׁישׁ לַחֲבָרוּ עֵדִים שְׁהִיָּה שְׁלוֹ, נֶאֱמָן זֶה הַמְחֻזָּק לֹמֵר לְקוּחַ הוּא בְּיָדִי, דְּסַתָּם לֹקַח מִטְּלָטְלִין מִחֲבָרוּ בְּלֹא עֵדִים הוּא קוּנָה וּבְלֹא שְׁטֵר, חוּץ מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין כּוֹי וְאָמַר לְקוּחִין הוּ בְּיָדִי דְאִינוּ נֶאֱמָן. הֲרִ"שׁ, וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[זט]** אֵין הַכּוּנָה בְּפִנְיֵנוּ בֵּית דִּין כְּשֶׁהוּא טוֹעֵן עָלָיו, דְּוֹדָאֵי הוּא נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְלֹא הֲרָאָהוּ. אֶלָּא כְּלוּמַר שֶׁהוּא מְצוּי בְּפִנְיֵנוּ בֵּית דִּין עַל יְדֵי עֵדִים שְׂרָאוּ בְּיָדוֹ קִדְּם שְׂבָאוּ לְפִנְיֵנוּ בְּסִמוּךְ מִיָּד, שְׁלֹא הִיָּה יָכוֹל לְהַחְזִיר בֵּינֵי הַכִּי קִדְּם שְׂבָאוּ לְטַעֵן בְּפִנְיֵנוּ בֵּית דִּין: **[זז]** אִם נִתְּנוּ שְׁלֹא בְּעֵדִים הָיִי מְצִי לְמִימַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם, וְאִם נִתְּנוּ בְּעֵדִים יָכוֹל לֹמַר הַחְזַרְתִּיו לָךְ, הֲרַמְבַּ"ם. וְכַתֵּב עוֹד וְהֵאֵי נֶאֱמָן רְצוּנוֹ לֹמַר אַחַר שֵׁישְׁבַע כּוֹי, בְּטַעֲנַת לְקוּחַ, נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטֵר. וְלְטַעֲנַת כְּדָ פְּסַקְתָּ, נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל: **[יח]** הַשְּׁתַּפִּים כּוֹי. כְּשִׂידוּעַ בְּעֵדִים שֶׁהוּא שְׁתַּפוֹ אוֹ אֲרִיסוֹ אוֹ אֶפּוֹטְרוֹפְסוֹ. אֲבָל אִם אֵין יָדוּעַ זֶה בְּעֵדִים אֶלָּא שֶׁהוּדָה מְעַצְמוֹ וְאָמַר הוּ, הוּא שְׁתַּפִּי וּמְכַר לִי, נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ שְׁהִיָּה יָכוֹל לֹמַר לֹא הִיָּה שְׁתַּפִּי מְעוּלָם. הֲרַמְבַּ"ם: **[יט]** שְׁכֵן דֶּרֶךְ הַשְּׁתַּפִּין לֶאֱכֹל זֶה פְּרוֹת שְׁלֵשׁ אוֹ אַרְבַּע שָׁנִים וְאַחַר כְּדָ יֹאכֵל זֶה כְּמוֹ כֵן. הֲרִ"שׁ: **[כ]** מִשְׁמַע שֶׁאֶכְלָה כְּלָה וְלֹא חֲצִיָּה, וְרוּצָה לְהַחְזִיק בְּאוֹתָהּ הַחֲצִי שֶׁנִּפְלָה לְחֻלְקוֹ. וְנִפְקָא מִנָּה כְּשֶׁהַחֲצִי הֵיָּה טוֹבָה מִהַחֲצִי הַשְּׁנִיָּה. וְכֵן הוּא יָדַעַת הַתּוֹסְפוֹת דְּבַעֲיָן דְּנַחֲתִית לְכְלָה. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[כא]** שְׂרָגִילִין לְשִׁמּוֹר שְׂדוֹת שֶׁל מִשְׁפָּחָה זֹו מְעוּלָם הוּ וְאַבּוּתִיָּהוּן בְּאֲרִיסוֹת וְלֹא הָיוּ יָכוֹלִים לְהַחְלִיף בְּאֲרִיסִים אַחֲרֵים. הֲרִ"שׁ. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[כב]** וְהַאֶפּוֹטְרוֹפִין. שְׁהָרִי הַכֵּל בְּיָדָם וְיֹוֹכְלוּ לֶאֱכֹל כְּרְצוֹנָם. נְמוּקֵי יוֹסֵף: **[כג]** אֵין כּוֹי. בְּנִכְסֵי מְלוּג. אֲבָל בְּנִכְסֵי צֶאֱן בְּרִזֵּל כְּבָר הוּ כְּתוּבִים עָלָיו. הֲרַמְבַּ"ם: **[כד]** לֶאֱב כּוֹי. כֹּל הֵיָּכָא שְׁלֹא חֻלְקוֹ וְלֹא נִתְּפָרְדּוּ זֶה מִזֶּה אֵינָן מִקְפִּידִין זֶה עַל זֶה בְּמָה שֶׁמְחֻזְקִין זֶה מִזֶּה. גְּמָרָא: **[כה]** וְגַם יֵשׁ מִהוּן דְּהֵיוּן חֲזָקָה וְצָרִיךְ שְׁלֵשׁ שָׁנִים. הֲרִ"שׁ: **[כו]** מִתְּנָה. וְהוּא הַדִּין לְמוּכָר, דְּקִנְיָה לֹקַח בְּחֻזְקָה: **[כז]** לֹא דְיוֹקָא, דְּהוּא הַדִּין אִם מוּדָה לוֹ. רִ"שׁ: **[כח]** עֵין מָה שֶׁכְּתַבְתִּי רִישׁ פֶּרֶק קָמָא אוֹת ד': **[כט]** כְּדִי שִׁיכְנֵס בָּהּ. הֲרִ"שׁ: **[ל]** כֹּל שֶׁהוּא. כְּלוּמַר כֹּל שֶׁהוֹעִיל בְּגִדְרוֹ וּפְרָצְתוֹ אָף עַל פִּי שֶׁעֲשׂוּיָה כְּבָר אֶלָּא שֶׁהִשְׁלִימָהּ וְהוֹעִיל בְּהִשְׁלֵמָתוֹ. גְּמָרָא: (עֵינֵי תוֹי"ט).

רמב"ם האומנין והשותפין והאריסין כו': הבא משום ירושה הוא שירש אותה קרקע וכשיתברר שאכלו אביו שלש שנים או שאכלו הוא שלש שנים או שאכל אביו מקצת השלש והבן אכל תשלום השלש נתקיימה החזקה לבן: אומנין בעלי האומניות אריסין שעובדין השדה למחצה לשליש לרביע. אפוטרופסין הם הממונים על עסקי היתומים במצות האב. ודע שמה שאמר אומנין אין להן חזקה אינו רוצה לומר בקרקעות בלבד אלא גם במטלטלין כמו כן ובזה יש דינין חלוקין כמו שאומר וזה כי האומן כשיהיה בידו כלי ויאמר לו אחד העם זה הכלי שאתה עושה בו או שאתה מתקן אותו שלי הוא ואני נתתיו לך לתקנו והביא עדים והעידו לו שזה הכלי הוא ידוע לו ואם אמר לו האומן אמת שהיה שלך אבל לקחתיו ממך אינו נאמן בין שמסר לו הכלי בעדים או שלא בעדים ואם תבע אדם לאומן ואמר לו דבר פלוני שהוא אצלך הוא שלי ואני נתתיו לך שתעשה לי בו מעשה כך וכך והשיב לו האומן לקחתיו ממך האומן נאמן בין שנתנו לו בעדים או שלא בעדים אחר שאין הכלי מצוי לפי שאם נתנו לו בעדים יכול הוא לטעון החזרתיו לך ואם נתנו לו שלא בעדים היה יכול לומר לו לא היו דברים

מעולם ומעקרינו מגו כמו שבארנו פעמים רבות וכגון זה נקבל טענת מגו מן האומן וכן אם ראה אדם כלי מכליו אצל האומן ואמר לו הנה נתתו לך לתקן וכפר האומן ואמר לא נתת לי כלום האומן נאמן אבל אם אמר לקוח הוא בידי כלומר שיאמר לו אתה מכרתו לי אינו נאמן כיון שהוא מצוי לפנינו ויש שם עדים מעידין שהוא ידוע לו ובכיוצא בזה אמרנו אומנין אין להם חזקה ולא נקבל מהם טענת מגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם אבל יפול מהם בכאן דין מגו ואם הביא בעל הבית עדים שזה הכלי שלו הוא נוציאהו מיד האומן ואע"פ שיטעון לא נתת לי כלום אלו הן הדינין הנאותין למה שנתבררו מן הגמרא בזה הענין: וכיון שאלו הדברים כן אם נפלה הכפירה בשכירות בין האומן ובין בעל הבית שהאומן אומר כך פסקתי עמד ובעל הבית אומר לא פסקתי אלא בפחות אם היה הכלי מצוי לפנינו אין האומן נאמן כמו שזכרנו ויהיה בעל הבית נאמן ואם הכלי אינו מצוי לפנינו האומן נאמן ואפילו מסר לו בעדים כי מגו דיכול לומר החזרתיו לך נאמן הוא לומר לא החזרתיו לך וכך וכך פסקת לי וכל מה שאמרנו בזה נאמן ר"ל אחר שישבע בנקיטת חפץ לפי שאנו משביעין אותו על עיקר מגו בתקנת חכמים עם שבועת השכיר שהוא נשבע ונוטל ר"ל האומן ומה שאמר אריסין ובלבד שיהא אריס אבותיו שהבן מניח לו כל הנכסים ברשותו לפי שהוא כמו אפוטרופוס עליו ולפיכך אין לו חזקה אבל אם היה זה האריס בקרקע לאיש בעצמו ואכלה כולה שלש שנים נתקיימה בידו החזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל כבר הם כתובים עליו ואפילו כתב לה בעודה ארוסה שלא יאכל לה פירות שנתקיים זה התנאי ואין לו פירות כמו שבארנו בט' מכתובות עם כל זה אין לו חזקה כשטען והביא ראיה שאכלה שלש שנים לפי שהאשה תוותר לבעלה מנכסיה ואפילו דברים שאין לו בהם זכות אבל אם הביא ראיה בשטר או בעדים שהיא מכרה לו שום דבר מנכסי מלוג אותה מכירה קיימת ואין האשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן כשקבלה אחריות עם בעלה בנכסי מלוג כמו שיכולה לומר זה בנכסי בעלה עצמם ובנכסי צאן ברזל רצה לומר נכסי בעלה כגון שדה שכתב לה בכתובתה או שייחד לה בכתובתה לפי שאין לו בנכסי מלוג כלום כדי שתאמר מחמת שציער לי עשיתי זה. ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה בכל נכסיו ואפילו ייחד לה מקום שתקח ממנו מזונות והיא אכלה ממקום אחר שלש שנים לא עלתה לה חזקה לפי שהאיש גם הוא מוותר לאשתו ואפילו במה שאין לה בו זכות אבל כשתוציא ראיה בשטר או בעדים שהוא מכר לה אם הכספים שלקחה בהם היו טמונים אצלה המכר בטל לפי שיאמר כדי שאראה הממון שהיה טמון אצלה מכרתי לה כדי שאקחנו לא שיהיה שלה. ואם היו הנכסים ידועים נתקיים המכר והבעל אוכל פירות. ואם נתן הבעל לאשתו שום דבר במתנה אין לו פירות באותה מתנה וכל אלו שאמרנו שאין להם זה על זה חזקה הוא בגוף הקרקע עצמו כדי שיקנה אותו באותה חזקה אבל שאר הדברים שיש להם חזקה כשמתרצים זה לזה כגון לטעון בכותלים ולפתוח מזחילות ואמות המים ופתיחת חלונות יש להם חזקה בדברים האלה האיש בנכסי אשתו ולאשה בנכסי בעלה וכן שאר הנזכרים. ואמרו במה דברים אמורים וכו' רצה לומר שזה שאמרנו שאין להם חזקה הוא כשטען שלקח או שנתן לו במתנה ואבד השטר והוא מביא ראיה בחזקה ובעל הקרקע מכחיש טענתו בזה אמרנו שאין שומעין לו אבל אם נתן הבעל לאשתו או האשה לבעלה מתנה וקנה

אותה בחזקה יש לו חזקה כמו שקבענו עיקר בריש קדושין כי כשיעשה שום דבר בגוף הקרקע קנה אותה. ונעל הוא שיסתום שום מקום בקרקע. וגדר שיבנה. ופרץ שיהרוס. ומעיקרנו שהגר שאין לו יורשין כל הקודם זכה בנכסיו וכשהחזיק באחד מאלו הפנים וכיוצא בהן קנה. וכן האחין שחלקו נתקיימה חלוקתם ואינם יכולים לחזור כיון שהחזיק אחד מהן בחלקו: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ד

היו שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים, ונמצאו זוממין, משלמין לו את הכל [לא]. שנים בראשונה [לב], ושנים בשניה, ושנים בשלישית, משלשין ביניהם. שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם, הרי אלו שלש עדיות, והן עדות אחת להזמה:

ר"ע מברטנורה משלשין ביניהם. כל פת יתן השליש. שהרי הן שלש פתות לשלש שנים: שלשה אחים. לכל שנה אח אחד ואחר עם האח, שאותו אחר מעיד עם כלן: הרי פאן שלש עדיות. דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי, ולכך עדותו פשרה: והן עדות אחת. לענין הזמה, שאם הוזמו משלשין ביניהן, ואין נעשים זוממין עד שיוזמו כלן [לג]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [לא] את הכל. כפי דמי הקרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן, לבד קרקע שלו שיטל מן המחזיק. ר"ש. והרא"ש כתב דאם יש למערער עדות כמה פרות אכל, משלמין נמי דמי פרות. ועין תוספות יום טוב: [לב] בראשונה. אף על פי שאין עדותם מועיל לענין חזקה, מכל מקום נפקא מנה בעדותן לשלומי פירי, ודבר שלם הוא, כלומר ולא הוי בכלל הא דאמרינן דבר ולא חצי דבר. תוספות. ועין תוספות יום טוב: [לג] וזה לשון הרמב"ם, שאם הוזמו כלן הרי שלשה האחין משלמין חצי דמי השדה, וזה שנצטרף עם כל אחד משלם חצי דמיה. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם היו שנים מעידין אותו שאכלה ג' שנים כו': משלשין כלומר יחלקו ביניהם ישלם כל אחד שתות הממון וכיצד אחד מצטרף עמהם כגון שיעיד משה עם ראובן שאכלה שנה ראשונה ואחר כן יעיד אותו משה עצמו עם שמעון שאכלה שנה שניה אחר כן יעיד אותו משה עם לוי שאכלה שנה שלישית עדות זו קיימת ועלתה חזקה בצרוף אלו השלש עדיות: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ה

אלו דברים שיש להם חזקה **{לד}**, ואלו דברים שאין להם חזקה. היתה מעמיד בהמה בחצר, תנור, וכירים **{לו}**, ורחים, ומגדל תרנגולין, ונותן זבלו בחצר, אינה חזקה. אבל עשה מחצה לבהמתו גבוהה עשרה טפחים, וכן לתנור, וכן לכירים, וכן לרחים, הכניס תרנגולין **{לט}** לתוך הבית, ועשה מקום לזבלו עמק שלשה **{מ}** או גבוה שלשה, הרי זו חזקה **{מא}**:

ר"ע מברטנורה שיש להם חזקה. אם החזיק בקרקע חבירו לעגנו זה שלש שנים הויא חזקה: היתה מעמיד בהמתו בחצר. האי תנא בחצר השתפים קא מיירי, דלא קפדי אהדדי **{לה}** אהעמדת בהמה וכיוצא בה, ומשום הכי לא הויא חזקה אפלו כי החזיק להאי מלתא שלש שנים: **אבל אם עשה מחצה וכו'.** דבכי האי גונא ודאי קפדי, אי שתיק לה שלש שנים ולא מחה, ודאי הויא חזקה. ורבינו משה בר מימוני פירש, דבשתף דקפיד אעשית מחצה, אם עשה שתפו מחצה ולא מחה לא לתר הויא חזקה. אבל אינש דעלמא אף על פי שעשה מחצה ולא מחה לא הויא חזקה **{לז}** עד לאחר שלש שנים **{לח}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לד} שיש כו'. ויכול לטען אתה נתת לי לתשמיש זה במתנה או מכרת לי. ר"ש: {לה} הא אי קפדי הוה חזקה. והא דמשנה גי דהשתפין אין להם חזקה, בנחות לכה, כמו שכתבתי שם. אי נמי כו'. ועין תוספות יום טוב: {לו} תנור כו'. מטלטלין הן. וכן רחיים, ברחיים דינא. ר"ש: {לז} שאם תאמר החזיק, אין לך אדם שמשאיל מקום לחברו. הרמב"ם: {לח} ובבא בטענה. הפגיד בשם אבן מיגש: {לט} תרנגולין. אף על גב דלא עביד מעשה מקפיד אדם בהם, משום דמטנפי כל מה שבבית. נמוקי יוסף: {מ} עמק שלשה. כדי שלא יתפזר. הר"ש: {מא} חזקה. לכל מקום תוך המחצות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים כו': מה שמדבר בכאן הוא בחצר השותפין שמקפידין על עשיית המחיצה אבל חצר חבירו אפילו עשה המחיצה לא עלתה לו חזקה באותו מקום עד לאחר ג' שנים: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ו

המרזב אין לו חזקה, ויש למקומו חזקה. המזחילה יש לה חזקה. סלם המצרי אין לו חזקה, ולצורי יש לו חזקה. חלון המצרית אין לה חזקה, ולצורית יש לה חזקה. איזו היא חלון המצרית, כל שאין ראשו של אדם יכול לכנס לתוכה. רבי יהודה אומר, אם יש לה מלבן, אף על פי שאין ראשו של אדם יכול לכנס לתוכה, הרי זו חזקה. הריזו, עד טפח, יש לו חזקה, ויכול למחות. פחות מטפח, אין לו חזקה, ואין יכול למחות:

ר"ע מברטנורה המרזב. צנור קטן שנותנים אותו בסוף צנור הגדול ההולך על פני כל הגג: מרזב. מקום שהטפה של גשמים זבה ממנו. מר,

טפה. כמו הן גוים כמר מדלי (ישעיה מ) : **אין לו חזקה ויש למקומו חזקה**. אם היה שם מרזב ובא בעל החצר לעקרו לגמרי שלא ישפכו מי הגג לתוך חצרו, אינו יכול, שפבר יש לו חזקה לזה שיהיו מימי גגו שופכים דרך אותו מרזב. אבל אם בא להפכו, שהיה מנח לרוח דרומי ובא לתת אותו לרוח צפוני, אין בעל המרזב יכול לעכב עליו, דלאו מידי אפסדיה, ואין לו חזקה שיהיה תמיד עומד ברוח זו : **מזחילה**. צנור גדול המחזיק כל ארץ הגג. והוי מלתא דקביעותא, לכך יש לו חזקה : **סלם המצרי**. קטן **מב** ואינו קבוע, ולא קפיד עליה אם נותן אותו לתוך חצר חבירו כדי לעלות בו לגג ולשובכו, לכך אין לו חזקה : **חלון המצרית**. חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו : **אין לו חזקה**. ואי בעי בעל החצר לבנות כנגד החלון ולסתמו, לא מצי בעל החלון לומר כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתם, דאמר ליה היאך, לא נתפיסתי אלא לפי שלא היה לי בו הזק. ואפלו הכי אי הוה בעי מעקרא בשפתחו הוי מצי מעכב עליו שלא יפתחנו **מג**, ואפלו היה גבוה יותר מארבע אמות **מד**, דמצי אמר ליה שמה תשים ספסל סמוך לחלון ותביט בי, ואחר שהניחו נמי ופתח, אין לו חזקה : **ולצורית יש לו חזקה**. חלון שראשו של אדם נכנס בו, ואפלו הוא למעלה מארבע אמות. או חלון העשוי לאורה **מה**, ואפלו הוא קטן מאד. או חלון שהוא למטה מארבע אמות. כל אחד משלשה חלונות הללו אם הניחו ופתח, יש לו חזקה ושוב אין יכול לבנות כנגדו ולסתמו, דיש חזקה לנזקין. חוץ מעשן ואבק ובית הכסא כלומר ריח רע, שאפלו השלשה אין להם חזקה אפלו החזיק בהם כמה שנים. אבל הזק ראיה יש לה חזקה **מו**. ולא בעי חזקה לנזקין שלש שנים, אלא מפי קאי נזקא כדי שיוכל לומר לנזק כבר ידעת בניזק ולא מחית, הויא חזקה : **מלבן**. בנין מבחוץ כעין משקוף מלמעלה ואסקופה מלמטה : **זיז**. עץ או אבן היוצא מפתלו לאויר חצר חבירו **מז**, אם יש בו טפח או יותר, יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבנות כנגדו לסתם הזיז, מאחר שהחזיק בו : **ויכול למחות בו**. כשבא בעל הכתל להוציא הזיז שיש בו טפח או יותר, יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו **מח** : **פחות מטפח**. לא הוי מידי דקביעותא, לכך לא הוי חזקה ויכול לבנות כנגדו ולסתמו, וכשבא בעל הכתל להוציא לכתחלה, אין בעל החצר יכול לעכב עליו **מט** : (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט מב כל שאין לה ארבע שליבות. גמרא : **מג** גמרא. וטעמא, לפי שיש הזק ראיה מכל מקום, אף על פי שלא נעשה בשביל כן : **מד** כלומר דהשתא לא הויא חזקה. וכל שכן כשהוא למטה מארבע אמות דיש לו חזקה כדפרש הרב, דיכול למחות ולעכב : **מה** גמרא. ומתניתין בחלון העשוי לשמר גנות ופרדסים דרך החלון. ר"ש. ועין תוספות יום טוב : **מו** ולא דמי לחצר השתפין דריש פרק קמא דכופהו לעשות מחצה, דהתם ההזק תדיר (יותר מבחלון שאסור להסתכל בו) ופסיק רישיה ודמי לעשן כו'. הרא"ש. ועין תוספות יום טוב : **מז** כלומר שבולט מתקרת הגג וכיוצא בזה שייכול לעמד על הגג ולהשתמש בזיז. דאלו לפני החלון בלאו הכי רואהו מהחלון. ופרשו התוספות דהזיז הוא בקרו זזית במקום שאינו צריך למעקה גבוה ארבע

אמות שלא יראה בחצר: {מח} שְהָרִי מְזִיקוּ בְרֵאֵיהָ בַעַת שְׁתוּלָה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ. הַרְמַבִּ"ם: {מט} כָּרַב יְהוּדָה בְּגִמְרָא. וְטַעֲמָא דְאָמַר לִיהָ בַעַל הַגַּג לְשׁוּם תַּשְׁמִישׁ לֹא חָזִי לִי שְׂאֵלְךָ וְאֶעֱמַד עָלָיו וְאֶרְאֶה בְּחֶצְרְךָ בַעֲלִילָה זֹ אֵלָא לְמַתְלֵי בֵיהָ חֲפְצֵי וְכִשְׂאֶרְצָה לְתַלּוֹת מִהַדְרָנָא אֶפְאֵי וְאוֹשִׁיט זְרוּעֵי וְאֶתְלָה, דְּכִיּוֹן דִּיכּוֹלְנִי לְתַלּוֹת בְּהַחֲזַרְתָּ פָּנִים, אִם אֶסְתַּכַּל בְּחֶצְרְךָ אֶהָא נְתַפֵּס כְּגַנְבִי, וְהֶלְכְךָ לִיכָא הִזְקָא רְאִיָה. וְעֵינֵי תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה כו': הזיז עד טפח יש לו חזקה כו': פירוש מרזב צנור קטן. ופירוש אין לו חזקה ויש למקומו חזקה רצה לומר כי כשיהיה לראובן מרזב ששופכין מימיו לבית שמעון אין ראובן יכול לומר לשמעון לא יסור זה המרזב מזה המקום כיון שהוחזק שם אבל יש לשמעון להסיר אותו ממקומו ולהחזירו במקום אחר לפי שיכול לומר לו אין לך עלי אלא שירדו מימי גגך בחצרי ואין לך היזק שירדו מצד זה או מצד זהו: ומזחילה צנור מעץ גדולה ורחבה עומדת על הכותל ומימי הגג יורדין שם כדי שלא יתקלקל הכותל. ואמרו בחלון ובסולם יש לו חזקה ואין לו. הוא כי כשפתח אותו חלון או העמיד אותו סולם כשאמרנו אין לו חזקה אינו יכול לטעון כבר חזקתי ולא תפס פעולתי אבל יש רשות לחבירו לבנות סמוך אותו חלון כשהוא חלון מצרי ולהסיר אותו סולם מצרי וכשאמרנו יש לו חזקה לא יבנה חברו סמוך לאותו כותל עד שירחיק כמו שקדם. ומלבן הוא בנין עשוי מבחוץ כעין משקוף מלמטה ומלמעלה. וזיז הוא הבנין היוצא מן הכותל מקורות ואם יש בו טפח יש לו חזקה ויכול בעל הזיז למנוע לבעל החצר הסמוך לו לבנות סמוך לאותו הזיז שלא יסיר אותו ויכנסהו בבנין. ואם הוא פחות מטפח אין לו חזקה ובעל הזיז אינו יכול למנוע לבעל החצר מלבנות אבל בעל החצר יכול למנוע לבעל הזיז מלהשתמש עליו כדי שלא יביט בו בעת שמשתמש לשם וכבר בארנו כי מעקרי דיננו היזק ראייה שמיה היזק ומעיקרנו גם כן יש חזקה לנזקין זולתי העשן והאבק וכיוצא בהן והריח הנבאש. ובכלל הנזקין שיש להם חזקה היזק ראייה. ואין צריך בחזקה לנזקין שלש שנים והוא מה שאמרנו אין דין חזקה בנזקין וגם כן לא הויא חזקה בהם לאלתר אלא כשיעמוד אותו הנזק כדי שיוכל לומר לאותו שהוזק כבר נתפייסת כיון שלא מחית עליו ולפיכך כשיפתח אדם חלון שאין ראשו של אדם יכול ליכנס ממנו למעלה מד' אמות אין לו חזקה לפי שיאמר לו השכן אצלו לא נתרצתי לך אלא לפי שלא היה לי בו היזק כיון שלא תציץ עלי ולפיכך אם ירצה לבנות כנגד אותו חלון ולסתוה אותו הרשות בידו ולא יוכל בעל החלון למנועו לפי שלא עלתה לו חזקה ויש לשמעון רשות למנועו מלפתוח זה החלון מתחלה אפילו למעלה מארבע אמות לפי שיאמר לו תעלה על כסא ותביט עלי ואם הניחו ופתח אין לו חזקה ויש לו רשות לבנות כנגדו. אבל אם היה החלון למטה מארבע אמות או שהיה חלון צורית והוא שראשו של אדם נכנס ממנה ואפילו היה למעלה מארבע אמות או שפתח חלון ליכנס בו האור ואפילו הוא קטן מאד ולמעלה מארבע אמות כל השלשה חלונות יש להן חזקה וכיון שנתפייס שמעון לראובן לא יוכל שמעון לבנות בסמוך לאותו חלון עד שירחיק ארבע אמות כמו שנתבאר בפרק שלפני זה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ז

לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השתפין. לקח בית בחצר אחרת, לא יפתחנה לחצר השתפין. בנה עליה על גבי ביתו, לא **{נא}** יפתחנה לחצר השתפין. אלא אם רצה, בונה את החדר לפניו מביתו, ובונה **{נב}** עליה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו. לא **{נג}** יפתח אדם לחצר השתפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון. היה קטן, לא יעשנו גדול. אחד, לא יעשנו שנים. אבל פותח הוא לרשות הרבים **{נד}** פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון **{נה}**. היה קטן, עושה אותו גדול. אחד, עושה אותו שנים:

ר"ע מברטנורה לחצר השתפין. לחצר שיש לו שתפות בה, וכל שכן לחצר חברו. משום הזק ראה: לקח בית בחצר אחרת. הסמוכה לחצר זו שיש לו בה שתפות. לא יפתח לו פתח לחצר זו. שמרבה עליהם דריסת הרגל מדיירי אותו בית **{נ}**: בונה חדר לפניו מביתו. שאינו מוסיף כלום אלא חולק ביתו לשנים. דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה: פתח כנגד פתח. דאמר קרא **{נא}** וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה **{נב}**: קטן לא יעשנו גדול. דאמר ליה בפתחא זוטא מצינא לאצטנועי מנד **{נא}**, בפתחא רבא לא מצינא לאצטנועי מנד: אחד לא יעשנו שנים. דאמר ליה בחד פתחא מצינא לאצטנועי, בתרי פתחי לא מצינא לאצטנועי **{נב}**: אבל פותח הוא לרשות הרבים. דאמר ליה, סוף סוף קא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים: **{נא}** (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {נ} ופרוש לא יפתחנה שיוכל לפנס לחצר השתפין, ואפלו כשיפתח לביתו אסור, לפי שיפנס לחצר השתפין. תוספות. ועין תוספות

יום טוב: **נא** לא כו'. מהאי טעמא גופא שמרבה דיורין. נמוקי יוסף: **נד** ובונה כו'. שבונה מעזיבה באמצעות גבהו של חדר ונמצאת עליה בנויה מאליה. רשב"ם: **נג** לא כו'. אפלו היכא דיש חזקה. ר"ש: **נד** ומחנה ישראל כחצר השתפים דמי דלא היה רשות הרבים אלא במחנה לוי. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: **נה** וכגון דהוה ליה שני פתחים של שתים שתים ורוצה לעשות אחד של ארבע. גמרא: **נו** כשהיה לו פתח בר שמנה אמות ורוצה לעשות שתים של ארבע ארבע. דאמר ליה בחד פתחא כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר אי נמי להשתמש שלא כנגדו, אבל בשני פתחים לא מצינא לאצטנועי כל כך, דאפלו אם האחד נעול יהיה השני פתוח. ר"ש: **נז** לרשות הרבים. הנמוקי יוסף וטור כתבו דלא בעינן שש עשרה אמה, אלא כיון שיש רשות לכל אדם לילך הוי רשות הרבים. וכתב עוד בשם הר"י ברצלוני דמבוי מפלש כרשות הרבים ושאינו מפלש כחצר. ועין תוספות יום טוב: **נח** כנגד כו'. מירי בחלון נמוך כעין פתח דאפשר דחזו ליה בגני רשות הרבים להדיא. הנמוקי יוסף. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין כו': לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח כו': הטעם בכל זה שלא יציץ עליו וכשהיו שני בתים וביניהם רשות הרבים יש לו לפתוח חלון כנגד חלון ויוסיף בפתחים לפי שיכול לומר אין אני מזיק לך בראותי יותר מראיית כל באי עולם העוברים ברשות הרבים: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ח

אין עושין **נט** חלל **ס** תחת רשות הרבים, בורות שיחין ומערות. רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים. אין מוציאין זיזין וגזזטראות לרשות הרבים, אלא אם רצה כונס **סג** לתוך שלו ומוציא. לקח חצר ובה זיזין וגזזטראות, הרי זו בחזקתה:

ר"ע מברטנורה **אין עושין חלל תחת רשות הרבים**. אפלו קביל עליה כל הזקא דאיתי מחמתיה. שאין בני אדם רוצים [לזקק ולירד לדיון] לדון על עסק ממונם: **רבי אליעזר מתיר**. ובלבד שיכסנו בחזק כדי שתהא עגלה מהלקת עליו טעונה אבנים. ולא חישינו שמא לימים יתקלקל הכסוי **[סא]**. ואין הלכה כרבי אליעזר: זיזין. רהיטים קטנים: **גזזטראות**. קורות גדולות. שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים **[סב]**: **כונס לתוך שלו**. שמכניס בקרקע שלו כשעור הוצאת הזיזין ומוציא: **הרי זו בחזקתה**. דטוענין ללוקח ואמרינן שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו **[סד]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [נט] אין כו'. לכתחלה. ואם עשה וכסה כראוי פטור. המגיד: **[ס] חלל**. ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל, בורות שיחין ומערות. ר"ש. ואף על גב דבריש פרק ב' מפרש הר"ב מערה מקרה ולא אינד, הקא מיירי במקרות. ועין תוספות יום טוב: **[סא]** ורבנן, זמנין דמפחת, שיתלע מתוכו, ולא אדעתיה דעובר ברשות הרבים, ויעבר ויפל. גמרא: **[סב]** ולפיכך למעלה מגמל ורוכבו שרי. הרי"ף: **[סג] כונס**. ולא תימא שלא יהא רשאי לעשות כן לפי דדחקו רבים ואזלי להתם ויזקו, קא משמע לן כיון דבשלו הוא עושה כן, על הרבים להרחיק עצמן או לעשות גדר להפסיק שלא יזקו. נראה לי: **[סד]** ומשמע דאלו לטען שמא רבים מחלו לו כו' לא טענינו, דמאן מחיל. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אין עושין חלל תחת רשות הרבים כו'**: חכמים אומרים לפי שברוב הימים מרקיבין הקורות והבנין שהוא מתחת הארץ ויפחות המקום מחמת ההולכים עליו וגזוזטראות הם קורות גדולות שיוצאין מן הכותל שיכולין לקבל תקרה ומעזיבה ומעיקרנו טוענין ליורש וטוענין ללוקח ולפיכך כשיקחם הרי היא בחזקתה לפי שאנו נטעון בשבילו נאמר אפשר שאותו הראשון שבנאו בתוך שלו הוציא כמו שהוא ראוי ונעמיד אותה כמות שהיה: (רמב"ם)

פרק ד - משנה א

המוכר את הבית, לא מכר היציע, ואף על פי שהיא פתוחה לתוכו, ולא את החדר שלפניו ממנו, ולא את הגג **[ב]** בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. רבי יהודה אומר, אם יש לו צורת פתח, אף על פי שאינו גבוה עשרה טפחים, אינו מכור:

ר"ע מברטנורה המוכר את הבית. היציע. כמין חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ, כמו שהיה במקדש, דכתיב (מלכים א ו) והיציע התחתונה. ויש שעושין אותה בעבי הכתל. ואף על פי שפתוח לבית ותשמישו בתוכו, אפלו הכי אינו מכור. והוא דהוי ארבע אמות. אבל אי לא הוי ארבע אמות, לא חשיב, ונמכר עם הבית: **ולא את החדר שלפניו.** מן הבית. ואף על פי שהוא פתוח לבית ודריסתו עליו **[א]**: **בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה.** חשוב בפני עצמו ולא בטל לגבי בית: **רבי יהודה אומר וכו'.** ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] דכיון דאין תשמישו כשל בית, שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור, כמין תבה, הלכך אינו בכלל בית. ר"ש. ובגמרא, השתא יציע, חדר מבעיא. לא צריכא דאף על גב דמצר ליה אבראי, שכתב לו המצר שחוץ לחדר, אפלו הכי לא אמרינן שקנה החדר כיון שהוא בתוך המצר, אלא אמרינן מצרים הרחיב, שמצר חדר אינו נכר: **[ב] הגג.** אבל עליה בכלל הבית: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את הבית לא מכר את היציע כו': יציע הוא חלל בין שני כותלין כגון צורה זו ומלת ממנו הוא חוזר אל הבית ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ב

לא את הבור, ולא את הדות, אף על פי שכתב לו עמקא ורומא **{ד}**. וצריך לקח לו דרך, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים, אינו צריך לקח לו דרך. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו חוץ מאלו, שאינו צריך לקח לו דרך. מכרן לאחר, רבי עקיבא אומר, אינו צריך לקח לו דרך. וחכמים אומרים, צריך לקח לו דרך:

ר"ע מברטנורה בור. חפירה בקרקע: דות. בנן של אבנים על גבי קרקע עשוי בעין בור **{ג}**: אף על פי שכתב לו עמקא ורומא. לא קנה בור ודות, הואיל ותשמשן חלוק מן הבית, שאין עשויין אלא לשאב מים. עד שיכתב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא: וצריך. המוכר: לקח לו דרך. מן הלוקח, לילך לבור ודות. דמוכר בעין לפה הוא מוכר ולא שיר לעצמו כלום: וחכמים אומרים אינו צריך. דסברי מוכר בעין רעה הוא מוכר, וכשמוכר הבית שיר לעצמו דרך שילך לבור ולדות: בזמן שאמר חוץ מאלו. חוץ מבור ודות, דתנאי שלא לצורך הוא ולאטפויי דרך קאתי **{ה}**: מכרן לאחר. מכר הבור ודות לאחר, ושיר הבית לעצמו: רבי עקיבא אומר אין הלוקח צריך לקח ממנו דרך. דמוכר בעין לפה מוכר, וכשמוכר לו הבור והדות, דרך נמי מכר לו. והלכה כרבי עקיבא **{ו}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ג} אבל הר"ש פרש בור, חפור בקרקע קשה, שמחזיק מים בלא בנן. דות, חופרין בור בעפר תחוח ובונין לו כותל אבנים ומקרי דות. ועין תוספות יום טוב: **{ד}** ורומא כו'. נמשך גם על ולא את הגג. המגיד. וכתב עוד וכשכתב לו עמק ורום אם בא להגביה ולבנות באויר או להעמיק ולחפור, מגביה ומעמיק. אבל לא קנה בבנינים שבעמקים ובאויר. ועין תוספות יום טוב: **{ה}** ולרבנן לא אתי לטפויי כלל דבלאו הכי שיר לעצמו דרך, ולרוחא דמלתא אמר בן שלא יאמר לוקח כל הבית מכרת לי ולא עכבת דרך, שאין כל מוכרין בקיאוין בדינין, והלכך פרש כל כך. ר"ש: **{ו}** גמרא. ואפלה מתניתין קאי: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו כו': בור הוא חפירה בקרקע. והדות בנוי על הקרקע לפי שלא יועיל עומקא ורומא אלא להקנות מה שהוא נראה על הארץ או מה שעל הגג ואין מקנה לו בור ודות כשיאמר עומקא ורומא עד שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ואמרו

מכרן לאחר אין ר"ל שמכר הבור והדות אחר שמכר הבית סתם כי היאך
יתכן שהוא עצמו אין לו דרך ומי שלקח ממנו יש לו דרך שדי לו ללוקח
שיהיה כמוכר אבל רצה לומר מכרן לאחר שמכר הבור והדות לפני מכירת
הבית או מכר הבית לאיש אחד והבור והדות לאיש אחר בשעה אחת. וטעם
מחלוקת רבי עקיבא ורבנן שר' עקיבא סבר מוכר בעין יפה הוא מוכר ולא
שייר לעצמו כלום ולפיכך צריך ליקח לו דרך ורבנן סברי כי המוכר בעין
רעה הוא מוכר והוא משייר לעצמו ולפיכך אי"צ ליקח לו דרך כרבי שמעון
וכבר קדם לנו שהלכה כרבי עקיבא : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

המוכר את הבית, מכר את הדלת, אבל לא
את המפתח. מכר את המכתשת הקבועה,
אבל לא את המטלטלת. מכר את האצטרבל,
אבל לא את הקלת, ולא את התנור, ולא את
הפירים. בזמן שאמר לו, הוא וכל מה
שבתוכו, הרי כלן מכורין :

ר"ע מברטנורה המוכר את הבית. סתם : מכר את הדלת. שכל תשמישי
הבית הקבועים בו בכלל הבית הם : אבל לא את המפתח. דמידי
דמטלטל הוא **[ז]** : המכתשת. הקבועה בקרקע : האצטרבל. עגול של עץ
שעליו מעמידים הרחים. וקבוע הוא : הקלת. אפרקסת שעושים סביב
לרחים לקבל הקמח הנטחן שלא יפל לארץ. ומטלטל הוא : ולא את
התנור ולא את הפירים. דמטלטלים הם. ואית ספרים דגרסי, מכר
תנור מכר פירים. ומירי בקבועים ומחברים בקרקע : הרי כלם מכורים.
כל הני תשמישי דביתא. אבל שאר מאני תשמישתיה אינם מכורים,
אפלו אמר וכל מה שבתוכה, לא רבה אלא תשמישים המיוחדים לבית
כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} כְּלוּמַר אָף עַל גַּב דְּקַבֵּיעָה, כְּדָאמְרִינָן בְּגִמְרָא דְקַתְנֵי מִפְתַּח דּוּמְיָא דְדָלַת, מְכַל מְקוּם אֵינָה מְכוּרָה מְשׁוּם דְאִין קַבֵּיעוּתָה קַבֵּיעוּת גְּמוּרָה. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **המוכר את הבית מכר את הדלת כו'**: מכתשת הוא כלי שכותשין ושוחקין בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן וזולתה. ואצטרובל הוא עץ כעין רחים מעמידים עליו הרחים לטחון וקלת עגול מעץ שעושין סביב לרחים כדי שלא יתפזר כלום מן הדבר הנטחן: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ד

המוכר את החצר, מכר בתיים, בורות, שיחין, ומערות **{ח}**, אבל לא את המטלטלין **{ט}**. בזמן שאמר לו, היא וכל מה שבתוכה, הרי כלן מכורין. בין כך ובין כך, לא מכר את המרחץ **{י}**, ולא את בית הבד שבתוכה. רבי אליעזר אומר, המוכר את החצר, לא מכר אלא אוירה **{יא}** של חצר:

ר"ע מברטנורה **מכר את הבתיים**. הפתוחים לחצר: ובורות שיחים ומערות. שבתוך הבתיים. ואף על גב דהמוכר בית לא מכר בור שיח ומערה, לגבי חצר מיהא בטלים הן: **בין כך ובין כך**. אפלו אמר כל מה שבתוכה, לא מכר את המרחץ וכו'. דאינו בכלל חצר: **רבי אליעזר אומר וכו'**. ואין הלכה כרבי אליעזר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} **בורות כו'**. לפי שהחצר עשוי לכביסה ולהשקות בהמות, ותשמיש החצר והבור הוא תשמיש אחד, ולפיכך נמכרין עמה. אבל בית אינו עשוי לכביסה כו' אלא לדירה ואין תשמישן שוה. רשב"א. ועין תוספות יום טוב: **{ט}** **המטלטלין**. תשמישי הבית שאינן קבועין כל כך, הנהך דאמרן לעיל דאינן מכורין בכלל בית. וכל שכן שאר מטלטלין שאינם בכלל תשמישי בית. ר"ש: **{י}** **המרחץ**. דאין דרך החצרות שיהיה להם פו ואינו

תִּשְׁמִישׁ מִיַּחַד לְחֹצֵר אַחַת. דְּהִרְבָּה חֲצֵרוֹת מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּמִרְחָץ אֶחָד וְכֵן בְּבֵית הַבַּד. נְמוּקֵי יוֹסֵף: **{יא}** אֲוִירָה. אֲבָל בְּתִים וּבִוֵּרוֹת לֹא. וְדָמִים מוֹדִיעִים לִיכָא לְמִימַר, דְּאִין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת. ר"ש. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין כו': אין הלכה כר"א: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ה

המוכר את בית הבד **{יב}**, מכר את הים **{יג}** ואת הממל ואת הבתולות, אבל לא מכר את העכירין ואת הגלגל ואת הקורה. בזמן שאמר לו, הוא וכל מה שבתוכו, הרי כלן מכורין. רבי אליעזר אומר, המוכר בית הבד, מכר את הקורה **{טו}**:

ר"ע מברטנורה מכר את הים. האבן שנותנים בתוכה הזיתים בשעת טחינתן: הממל. הרכב העליונה שבה מפרכים הזיתים: הבתולות. פלונסות של ארז שמעמידין בהם קורות בית הבד **{יד}**: עכירין. נסרים כבדים שנותנים על האמתחות ששמים בהם הזיתים הכתושים כדי לכבשן: הגלגל. שמגלגל האבן ומכביד על הזיתים הכתושים להוציא שמן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יב}** בית הבד. בית שהבד בו, ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי. ר"ש: **{יג}** הים. כל הנד דקתני בהו מכר קבועין הו שם. ואידך דאינו מכורין מטלטלי הו. ר"ש: **{יד}** שנועצין בארץ בראש הגת מכאן ומכאן. ונוקבין זה כנגד זה ונותנים בריחים מזה לזה ומעמידים הקורה על הברית. הר"ש: **{טו}** הקורה. שלא נקרא בית הבד אלא על שם הקורה. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את בית הבד מכר את היס כו': ים האבן שטוחנין בתוכו הזיתים וממל הוא האבן שטוחנין בו הזיתים למעלה. בתולות הן כלונסות של ארז שמעמידין בהם את הקורה מהבד. עבירין הם הנסרים הכבדים שמכבידין אותן על האמתחות ששמים בהם הזיתים הכתושים ועליהן נתלית האבן וכובשן. וגלגל שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים והשמן יוצא: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ו

המוכר את המרחץ, לא מכר את הנסרים {טז} ואת הספסלים ואת הוילאות. בזמן שאמר לו, הוא וכל מה שבתוכו, הרי כלן מכורין. בין כך ובין כך, לא מכר את המגרות {יז} של מים ולא את האוצרות של עצים:

ר"ע מברטנורה הנסרים. לוחות שמשוימין עליהם הבגדים: **הספסלים.** שיושבים עליהם. ויש גורסים ספלים, שנותנים בהם מים לרחץ: **וילאות.** מסך כנגד הפתח. פרוש אחר, אלוניטית שמסתפגין בה. ויש אומרים סנר שמכסין בו הערוה כשיושבין במרחץ: **מגרות של מים.** ברכות השופכות מים למרחץ: **אוצרות של עצים.** שמחממין בו המרחץ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טז} הנסרים. משום דמטלטלי לא מזדבני. רש"י: **המגרות כו'.** דאין אלו תשמישין המיחדים למרחץ כי הנך דלעיל. ואין אלו מאני תשמישתיה אלא ממונו הם להנות בהם אפלו בתוך ביתו, דכשקונה אותו קונה להסיק בביתו כו' כמו חטי ושערי [דבפרוש הר"ב במשנה דלקמן]. מגורה כמו נהרסו במגורות [יואל א]. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את המרחץ לא מכר את הנסרין כו': נסרים לוחות ששמן עליהם הבגדים. וספסלים כסאות. וילאות כעין יריעות שחוגרין כעין סינר לכסות הערוה בהן במרחץ: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ז

המוכר את העיר, מכר בתים, בורות, שיחין, ומערות, מרחצאות ושובכות, בית הבדין ובית השלחין, אבל לא את המטלטלין. ובזמן שאמר לו, היא וכל מה שבתוכה, אפלו היו בה בהמה ועבדים, הרי כלן מכורין {יט}. רבן שמעון בן גמליאל אומר, המוכר את העיר, מכר את הסניטר:

ר"ע מברטנורה מכר בתים. וכל שכן חצרות שהן עקר העיר: בית השלחין. גנות ופרדסים השוכן לעיר {יח}: אבל לא המטלטלין. מאני תשמישתא, כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן. וכל שכן שלא מכר חטי ושערי: הרי כלן מכורים. אפלו עבדים ובהמות דמטלטלי דנידי ניהו. וכל שכן חטי ושערי דהוו מטלטלי דלא נידי: הסניטר. העבד הממנה לשמור העיר {כ}. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יח} שנאמר שלחין פרדס רמונים [שיר השירים ד]. ופרש רש"י שלחין גנות המשלחים פרות בכל שנה. וכתבו התוספות, ואם תאמר דבכלי גמרא מפרשין שלחין באגי שדות שמשקין אותן כו'. ויש לומר דפשיטא לגמרא דאין חלוק בין באגי לבעל לענן מכר כו', והשתא דמפרש פרדס, ממעטי שדה שלחין ובעל. וכתב הר"ש משום דגן ראוי לטיל ושד טפי לעיר מבאגי. ועין תוספות יום טוב: {יט} מכורין. דכיון דיצא מכל העיר ללכת לעיר אחרת, הוצאת המטלטלין הוי מרבה משבח. נמוקי יוסף: {כ} לשון נטרה את הכרמים [שיר השירים א]. וכל שכן שחולק על תנא קמא במה שאמר דבאגי לא. אבל בגמרא מסקינן דלמאן דאמר שלחין פרדס, סניטר באגי. ולמאן דאמר סניטר שומר, שלחין באגי. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין כו': בית השלחין הם הנהרות שהמים נמשכים עליהם להשקות אילני העיר. וסניטר הוא עבד ממונה לשמור העיר. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ח

המוכר את השדה, מכר את האבנים שהם לצרכה, ואת הקנים שבכרם **[כב]** שהם לצרכו, ואת התבואה שהיא מחברת לקרקע, ואת מחצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע, ואת השומרה שאינה עשויה בטיט, ואת החרוב שאינו מרכב, ואת בתולת השקמה:

ר"ע מברטנורה האבנים שהם לצרכה. לעשות גדר **[כא]**: ואת הקנים. שקושרים בהם הגפנים: ואת מחצת הקנים. קנים הרבה גדלים בקלח אחד, כשהיא פחותה מבית רבע אז היא בטלה לגבי השדה: שומרה. ספת שומרים המחברת לקרקע בטיט **[כג]**: ואת החרוב. בבחרותו שעדין לא הרפב. דכשמצוקין מתגבר ומרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה: ואת בתולת השקמה. בבחרותה קדם שחתכו ענפיה. דכשמצוקין קוצצים הענפים וגדליו הרבה במקומן וקרוי סדן שקמה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כא]** ואף על גב דתשמישין המטלטליו הו, פיון דקביעי להאי תשמיש ואין מזיזין אותו מהאי שדה לעולם, כמחבר חשיב להו. ר"ש: **[כב]** שבכרם. וממילא שמעינן המוכר את השדה מכר את הכרם. שכל אילנות בכלל שדה, אחד גפנים ואחד כל אילן, חוץ מחרוב המרכב וסדן השקמה. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: **[כג]** גרס כגרסת הרמב"ם. אבל הרמב"ם לא כתב המחברים לקרקע. דבגמרא אמרינן עלה אף על גב דלא קביעא בארעא. ופרש הנמוקי יוסף, שמכסה וטוחה מלמעלה, ואף על גב שלא שם סביבותיה הרבה כמנהג העולם [ועין לקמן אות כז]: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את השדה מכר את האבנים כו': אבנים שהם לצרכה לגדרים. וקנים שהם לצרכו לסמוך בהם הגפנים. ומחצת הקנים המקום שנטועין בו הקנים בלבד ושומירה סוכת קנים וכיוצא בה שיושבים בה השומרים פירות. ובתולת שקמה הוא אילן משקמה קודם שיכרתו אותה

פרק ד - משנה ט

אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה, ולא את הקנים שבפךרם שאינן לצרכו, ולא את התבואה {כד} שהיא תלושה מן הקרקע. בזמן שאמר לו, היא וכל מה שבתוכה, הרי כלן מכורין. בין כך ובין כך, לא מכר לא את מחצת הקנים שהיא בית רבע, ולא את השומרה שהיא עשויה בטיט {כו} {כז}, ולא את החרוב המרכב, ולא את סדן השקמה, ולא את הבור {כח}, ולא את הגת {כט}, ולא את השובך, בין חרבין בין ישובין. וצריך לקח לו דרך, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים, אינו צריך. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו חוץ מאלו, שאינו צריך לקח לו דרך. מכרן לאחר, רבי עקיבא אומר, אינו צריך לקח לו דרך. וחכמים אומרים, צריך לקח לו דרך. במה דברים אמורים, במוכר. אבל בנותן מתנה, נותן את כלם. האחין שחלקו, זכו בשדה, זכו בכלם. המחזיק בנכסי הגר, החזיק {ל} בשדה,

הַחֲזִיק בְּכֹלָם. הַמְקַדֵּישׁ אֶת הַשְּׂדֵה, הַקְּדִישׁ אֶת כָּלָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַמְקַדֵּישׁ אֶת הַשְּׂדֵה, לֹא הַקְּדִישׁ אֶלָּא אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַכֵּב וְאֶת סִדֵּן הַשְּׂקֵמָה :

ר"ע מברטנורה **לא מכר את מחצת הקנים וכו'.** שְׁכַל אֵלֶּה חֲשׂוּבִים כְּשֶׁדֵּה בְּפָנֵי עֲצָמֹן **[כה]** : **לא מכר את הבור.** אַף עַל פִּי שְׁמַכַּר לֹו הַשְּׂדֵה אִין אֵלוֹ מְכוּרִין : וְצָרִיד הַמּוֹכֵר לִקַּח לֹו דְרָדָּ מִן הַלּוּקַח. לְבֹא לְבוֹר וּלְגַת. דְּמוּכַר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר כְּדַפְרֵישְׁנָא לְעֵיל : נָתַן אֶת כָּלָן. וְאִפְלוּ לְמֵאן דְּאָמַר מוֹכֵר בְּעֵין רָעָה מוֹכֵר וְצָרִיד הַלּוּקַח לִקַּח לֹו דְרָדָּ הֵיכָא דְּמַכַּר לֹו אַחַד מִכָּל אֵלוֹ וְשִׁיר הַשְּׂדֵה לְעֲצָמוֹ, דְּוָקָא בְּמוֹכֵר אֲמַרִּין הֵכִי, מִשּׁוּם דְּהוּהֵּ לִיהֵ לְלוּקַח לְאַתְנוּיִי וּלְפְרוּשִׁי, וְכִיּוֹן דְּלֹא אֲתַנִּי אִיהוּ הוּא דְּאַפְסִיד, אֲבָל גְּבִי נוֹתֵן שְׁמַקְבֵּל הַמִּתְנָה מִתְבַּיֵּשׁ לֹו מֵר לְנוֹתֵן פְּרֵשׁ לִי מַה שְּׂאֲתָה נוֹתֵן לִי, לֹא אֲמַרִּין מְדֵלָא פְּרֵשׁ אִיהוּ הוּא דְּאַפְסִיד, אֶלָּא אֲמַרִּין בְּעֵין יָפָה נָתַן וְאִין צָרִיד מְקַבֵּל הַמִּתְנָה לִקַּח לֹו דְרָדָּ. וְכֹן נִמֵּי כָּל הֵנִי דְּאֲמַרִּין לְעֵיל לֹא מְכַר לְפִי שְׂאִינֵן בְּכָלֵל שְׂדֵה, וְאִפְלוּ הֵנִי דְּאִינֵן בְּכָלֵל כָּל מַה שְּׂבִתּוּכָה כְּגוֹן חֲרוּב וְסִדֵּן הַשְּׂקֵמָה וְבוֹר וְגַת, אִם נָתַן הַשְּׂדֵה מִתְנָה, נָתַן אֶת כָּלָן, מִשּׁוּם דְּבְעֵין יָפָה יוֹתֵר מְדַאי הוּא נוֹתֵן : **זְכוּ בַשְּׂדֵה זְכוּ בְּכָלָן.** אִפְלוּ בּוֹר וְגַת וְשׁוּבָד שְׂבִשְׂדֵה. מִפְּנֵי שְׁכָל אַחַד זֹוּכָה בְּשֵׁלוֹ וּמִסְתַּלַּק מִחֲבֵרוֹ מִכָּל וְכָל : **הַחֲזִיק בְּכֹלָם.** וְאִף עַל גַּב דְּחֲרוּב וְשְׂקֵמָה **[לא]** לֹא בְּטִילִי לְגַבִּי שְׂדֵה, הוּוּ כְּשִׁתִּי שְׂדוֹת וְאִין מְצַר בִּינֵיהוֹן, דְּאִם הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהוֹן קָנָה חֲבֵרְתָּה : **הַקְּדִישׁ אֶת כָּלָם.** דְּמַקְדִּישׁ בְּעֵין יָפָה מְקַדֵּישׁ : **לא הקדיש אלא את החרוב.** מִכָּל הֵנָּד דְּאֲמַרִּין בְּמִתְנֵיתִין גְּבִי מְכַר לֹא מְכַר, גְּבִי הַקְּדֵשׁ נִמֵּי לֹא הַקְּדִישׁ, דְּדַעַת מְקַדֵּישׁ כְּדַעַת מוֹכֵר, לְבַד מִחֲרוּב הַמְּרַכֵּב וְסִדֵּן הַשְּׂקֵמָה, דְּאִף עַל גַּב דְּבְמְכַר לֹא מְכַר, בְּהַקְּדֵשׁ קְדֵשִׁי. וְטַעֲמָא, הוּאִיל וּמִשְׂדֵה הַקְּדֵשׁ קָא יְנַקִּי **[לב]** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כז]** **התבואה כו'.** וְאִף עַל גַּב דְּצָרִיכָא לְאַרְעָא. גְּמָרָא. וּפְרֵשׁ לְשִׁטְחָה בַשְּׂדֵה לְאַחַר קְצִירָה לְהַנְפִּיחַ הַתְּבוּאָה מֵרִיחַ הַקְּרַקַּע וּלְבִישׁ. ר"ש : **[כה]** וְהָרִי הוּא כְּמוֹ שְׁמוּכַר לְחֵבְרוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת וְיֵשׁ לֹו שְׂדֵה אַחֲרַת בְּתוּדָה הַשְּׂתִים. וְאִם אָמַר לֹו שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת וְכָל מַה שְּׂבִתּוּכֵן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, דְּלֹא מְכַר הַשְּׂדֵה הַשְּׂלִישִׁית שְׂבִינֵיהוֹן, אַף כָּאן שְׂדֵה אַחַת מְכַר לֹו וְלֹא שְׁתֵּי שְׂדוֹת. וּמַחְצַת קָנִים וְכוּי חֲשׂוּבִין שְׂדֵה בְּפָנֵי עֲצָמָה. ר"ש : **[כו]** **בְּטִיט.** וְאִף עַל גַּב דְּמַחְבְּרָא לְאַרְעָא. גְּמָרָא. דְּכִיּוֹן דְּטוּחָה בְּטִיט אִינְהֵ מְטַלְטֵלַת עוֹד וְחֲשִׁיבָה וְיֵשׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְהָרִי זֶה כְּמוֹכֵר הַשְּׂדֵה שְׂלֵא מְכַר אֶת הַבֵּית כּוּי. ר"ש וְזֶה לְפִי הַגְּרָסָא בְּר"ב כָּאן : שְׂאִינְהֵ עֲשׂוּיָה בְּטִיט, וְלְעֵיל בְּמִשְׁנָה ח' גְּרָס : שְׂעִשׂוּיָה בְּטִיט. וְכֹן בְּאוֹת כ"ז לְקַמּוֹ, וְכֹן בְּאוֹת כ"ג לְעֵיל : **[כז]** וְזֶה לְשׁוֹן הַנְּמוּקֵי יוֹסֵף, וְאִף עַל גַּב דְּמַחְבְּרָא בְּטִינָא, כְּלוּמַר הַכְּלוּנְסוֹת, כִּיּוֹן שְׂאִינְהֵ טוּחָה וּמְכַסָּה מְלַמְעֵלָה בְּטִיט : **[כח]** **הבור.** וְהוּא הַדִּין דְּוֹת, וְחֻדָּא מְנִיְהוּ נְקֻט וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : **[כט]** **הגת.** גַּת שְׂכִיחַ בַשְּׂדֵה, דְּהֵינּוּ כָּרַם בְּכָלֵל כְּדַלְעִיל. אֲבָל בֵּית הַבַּד שְׂכִיחַ בְּעִיר. וּלְפִיכָד בְּמוֹכֵר

העיר תנן בית הבדין ולא תנן גת, ובשדה תנן גת ולא בית הבד: {ל} החזיק. בגר דאין דעת אחרת מקנה ואין צד שיקנה אלא בחזקה, תני החזיק. אבל באחין דאיכא נמי קנין אי נמי חזקה גרועה, תנן זכו: {לא} משום דכשאין בכלל שדה הון כשדה בפני עצמה ודמי כשתי שדות, להכי נקטינהו לאשמועינן דהווי כאין מצר ביניהן, ואף על גב דבור וגת הווי רבותא טפי לענין זה כו'. ובאחין נקט בור וגת ולא נקט הא דשתי שדות, משום דלא שיקא אלא בדין חזקה. אבל בשאר קנינין לא שיד חלוק מצר מפסיק כו', דהוה פנתו דמי פלו, דקנה פלו אפלו מצר מפסיק: {לב} וגדולי הקדש נינהו. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה כו': לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך כו': טעם מחלוקת רבי עקיבא וחכמים כבר זכרנוהו במה שקדם. ואמרו בנותן מתנה שנתן את כולם לפי שהוא עיקר אצלנו נותן בעין יפה נותן ואפילו לחכמים שאומרים מוכר בעין רעה מוכר ויש לו דרך הוא לפי שהלוקח היה לו לבאר מה שהוא לוקח אבל מי שמקבל המתנה בושט הוא לו לומר באר מה שאתה נותן לי ונתבאר גם כן כי נכסי הגר שמת ואין לו יורשין הפקר וכל הקודם בהם זכה כלומר כשקדם והחזיק בהם. ופירוש דברי רבי שמעון המקדיש את השדה לא הקדיש את הקרקע אלא חרוב המורכב והוא שכבר הוא עושה פירות וסדן השקמה אבל אבנים של שדה שאינן לצרכה וכיוצא בהן אין מוקדשין: (רמב"ם)

ה

פרק

א

משנה

-

ה

פרק

המוכר את הספינה, מכר את התרן ואת הנס

וְאֵת הָעוֹגִין וְאֵת כָּל הַמְּנַהֲיִין אוֹתָהּ, אֲבָל לֹא
מָכַר לֹא אֶת הָעֲבָדִים **[א]**, וְלֹא אֶת הַמְּרֻצּוֹפִין,
וְלֹא אֶת הָאֲנִתִּיקִי. וּבְזִמְן שֶׁאָמַר לוֹ הִיא וְכָל
מֵה שֶׁבְּתוֹכָהּ, הָרִי כִּלְוֹן מְכוֹרִין. מָכַר אֶת
הַקָּרוֹן, לֹא **[ג]** מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת. מָכַר אֶת
הַפְּרָדוֹת, לֹא מָכַר אֶת הַקָּרוֹן. מָכַר אֶת הַצֶּמֶד
[ה], לֹא מָכַר אֶת הַבֶּקֶר **[ו]**. מָכַר אֶת הַבֶּקֶר, לֹא
מָכַר אֶת הַצֶּמֶד **[ז]**. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַדָּמִים
מוֹדִיעִין. כִּיצַד, אָמַר לוֹ מְכוֹר לִי צֶמֶד
בְּמֵאֵתִים זוֹז, הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד
בְּמֵאֵתִים זוֹז. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין הַדָּמִים
רְאִיָּה:

ר"ע מברטנורה המוכר את הספינה. סתם: **מכר את התרן.** עץ גבוה שתולין עליו את הנס. והנס הוא כמין וילון שתולין בתרן לנגד הרוח: **עוגין.** ברזל שקושרין אותו בחבל וזורקין אותו בעמק המים לעכב וילעגן הספינה: **מנהיגים.** אלו המשוטות שבהם מוליכין הספינה למקום שרוצים: **מרצופין.** אמתחות שנותנים בהם הסחורה: **אנתיקי.** הפרקמטיא שבתוך הספינה. וכל הני דחשיב הקא דבמכר לא מכר, אם נתן והקדיש את הספינה לא הווי הנד בכלל המתנה וההקדש. ולא דמי לבור ודות וגת דפרקין דלעיל דכלהו מקרקעי נינהו ובטלי לגבי שדה **[ב]** לעגן הקדש ומתנה, אבל הנד לא בטלי כלל: **פרדות.** בהמות המושכות את הקרון. והוא שאין אדוקים בו **[ד]** בשעת המכירה. ואית דמפרשי פרדות, עצים הנפרדים מן העגלה שמושכים את העגלה בהם. והוא שלא יהיו קשורים בה בשעת המכירה: **צמד.** הוא העל שצומד ומחבר את השורים יחד: **אין הדמים ראייה.** והא דאמר דשתות קנה ומחזיר אונאה יותר משתות בטל מקח, הני מלי בכדי שהדעת טועה, דסבור הלוקח ששעה כד, והוי מקח טעות, אבל בכדי שאין הדעת טועה, כגון דקנה צמד ששעה זוז במאתים **[ח]**, אמרינן במתנה נתנם לו ואין כאן בטול מקח. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] העבדים. שיש לו לבעל הספינה להנהיגה ולשמר פרקמטיא שלו בתוכו. ר"ש. ופשיטא היא. וכן האנתיקי כל שכן היא מן המרצופין, אלא משום סיפא בזמן שאמר לו כו' נקטינהו. תוספות. ונמוקי יוסף: **[ב]** מלשון זה יראה דאפלו לעיל נמי לא הווי בכלל מתנה והקדש אלא החשוב

בְּקִרְקָע, לְאַפּוֹקֵי פְרוֹת תְּלוּשִׁים וְכָל שֶׁכֶּן מְטַלְטְלִין דְּלֹא, אִף עַל פִּי שְׂכָשְׂאָמֵר
 הִיא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ הַכֹּל מְכוּר. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ג]** מְכַר אֶת הַקְרוֹן
 לֹא כו'. וְאַפְלוּ אֵיכָּא דְמִים יִתְרִים מוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה, מְשׁוּם דְלַעוֹלָם אֵין קְרוֹן
 וּפְרָדוֹת נִקְרְאִים בְּשֵׁם אֶחָד. נְמוּקֵי יוֹסֵף: **[ד]** אֲבָל מְכַר הַפְּרָדוֹת אֶפְלוּ
 אֲדוּקִין לֹא מְכַר הַקְרוֹן. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ה]** הַצְמָד. מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא
 דְּאִירֵי בְּאַתְרָא דְקָרִי לְצִמְדָא צִמְדָא וּלְבָקֵר בָּקֵר, וְאֵיכָּא נְמִי דְקָרִי לְבָקֵר
 צִמְדָא. דְּאֵי בְּאַתְרָא דְלִיכָא דְקָרִי לְבָקֵר צִמְדָא, פְּשִׁיטָא צִמְדָא זְבִין לִיה בָּקֵר
 לֹא זְבִין לִיה. וְאֵי דְקָרִי כְּלָהוּ נְמִי לְבָקֵר צִמְדָא, כְּלָהוּ זְבִין לִיה. וּפְרֵשׁ הַר"שׁ
 דְּבִכְהֵאֵי גִנְנָא וְדֵאֵי הַדְמִים מוֹדִיעִים כו'. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ו]** לֹא כו'.
 וְאַפְלוּ כְּשֶׁאֲדוּקִים בּוֹ נְמִי לֹא קִנְה. ר"ש. וְהַר"י הִלְוִי פָּרֵשׁ דְּהֵכָא נְמִי דְּוֹקָא
 כְּשֶׁאֵין אֲדוּקִים, אֲבָל בְּאֲדוּקִים, מְכוּרִים. וְהָכִי מְסַתְבְּרָא. טוֹר: **[ז]** הַצְמָד.
 דְּבָרֵי הַכֹּל הוּא. אֶלָּא דְפְּלִיגֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבֵּן בְּפְרוּשָׁא דְהַד מְלַתָּא. דְּלְרַבִּי
 יְהוּדָה זְמַנִּין מְכַר זְמַנִּין לֹא מְכַר, וְלְרַבֵּן לַעוֹלָם לֹא מְכַר. ר"ש. וְכְלוּמַר דְּלֹא
 תִּקְשָׁה חֲכָמִים הֵינּוּ תִּנְנָא קִמָּא. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ח]** שֶׁהַדְּבַר יִדוּעַ
 שְׂאִינוּ נִמְכָּר בְּמֵאֲתָיִם זוּז. מָה שְׂאִין כֹּן סִפְרָא תוֹרָה בְּהֵמָה וּמְרַגְלִיּוֹת דְּסַבְּרֵי
 חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה ט' פָּרָק ד' דְּבָבָא מְצִיעָא דִּיש לָהּ אוֹנָא, וּמְמִילָא דְהוּא
 הַדִּין דְּהוּי נְמִי בְּטוֹל מְקַח, מְשׁוּם דְּהוֹן דְּבָרִים שֶׁהַדְּעַת טוּעָה בְּהוֹן. נְמוּקֵי
 יוֹסֵף: **[ט]** דְּתַכְשִׁיטֵי חֲמוּר הוּוּ וְקִנְי לָהּ הֵיכָא דְאֵיתְנָהוּ. תּוֹסְפוֹת: (עֵיקֵר
 תו"י"ט).

רמב"ם המוכר את הספינה מכר את התורן כו': מכר את הקרון לא מכר
 את הפרדות כו': התורן הוא עץ גבוה שתולין עליו הנס והנס בלשון גמרא
 וילון ובלשון הפסוק קלע וכן בערבי קלאע: עוגין הברזלים שקושרין אותם
 בחבלים ומשליכין אותם בים כדי להעמיד הספינה. מנהיגים אלו
 המשוטות ומרצופין אמתחות שנושאים בהם הסחורות בספינות יש מהן
 עשויין משער או מעורות ומנעורת הפשתן או מעץ. אנתיקי הסחורות עצמן
 שנושאים בספינה וקרון מין מן העגלות. ופרדות עצים הנפרדים ממנו
 שמושכות אותו ובלבד שיהיו הפרדות נבדלות ממנו בשעת המכירה ויש
 מפרשין הפרדות קבוץ פרדה כלומר הבהמות שמושכות את הקרון. צמד
 הוא העול שבצוארי השורים המחבר אותם. וזה שאמרנו אין הדמים ראייה
 לענין קיום המכר אבל להיות בו דין אונאה או בטול מקח הדמים ראייה
 ובלבד שיהיו הדמים בקירוב אבל אם יש ביניהם הרחקה יתרה אין בהם
 אונאה ולא בטול מקח לפי שהרחוק הגדול אין טועים בכיוצא בו וזה עיקר
 גדול וזכור אותו כי יש לנו לומר ברצונו נתן לו מתנה. ואין הלכה כרבי
 יהודה: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ב

המוכר את החמור, לא מכר פלו. נחום המדי אומר, מכר פלו {יא}. רבי יהודה אומר, פעמים מכורין ופעמים אינן מכורין. כיצד, היה חמור לפניו וכליו עליו, ואמר לו מכור לי חמורך זה, הרי כליו מכורין. חמורך הוא, אין כליו מכורין:

ר"ע מברטנורה לא מכר את פלו. בכלים העשויים לרכיבה כגון אפך ומרדעת, כלי עלמא לא פליגי דקנה אפלו אינם עליו בשעת מכירה {ט}. כי פליגי בכלים של משאוי, כגון שק ודיסקיא, תנא קמא סבר לא מכר הכלים של משאוי שעליו, ונחום המדי סבר מכר {י} הכלים של משאוי שעליו. והלכה כתנא קמא, ולא קנה הכלים של משאוי ואפלו היו עליו בשעת מכירה: חמורך זה. משמע כמות שהוא עם פלו: חמורך הוא. הוי כשואל לו חמורך הוא, מכר אותו לי. והוי כמוכר חמור סתם, ואין פלו מכורים {יב} ואפלו הן עליו בשעת מכירה. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {י} דקסבר חמור לרכיבה קאי ולא למשאוי, ואבעי להו אי בעודן עליו מחלקת כו'. ולא אפשיטא. הרי"ף והרא"ש. והינו שהרי"ב לא פירש בתחלה האיך מירי, ולסוף מסיק ואפלו היו עליו. אבל הוא מטעם המוציא מחברו עליו הראיה. ועין תוספות יום טוב: {יא} נחום כו'. סבר סתם חמור למשאוי קאי. פירש הרי"ש, וקנה פלו גם האפך והמרדעת, דלטעון משאוי על גבה עשויין אפך ומרדעת בין לרכיבה בין למשאוי: {יב} לשון הרי"ש, דסבירא ליה לרבי יהודה דהמוכר חמור סתם כו': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את החמור לא מכר כליו כו': אמנם הכלים העשויים לרכיבה כגון האוכף והמרדעת דברי הכל מכורין בין שהן עליו בשעת המכר בין שאינם עליו אבל כלי הטעינה יש בהם מחלוקת חכמים אומרים אינם מכורין במכירתו אפילו הם עליו בשעת מכירה והלכה כחכמים: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ג

המוכר את החמור, מכר את הסוּח. מכר את הפרה, לא מכר את בנה. מכר אשפה, מכר זבלה. מכר בור **{יד}**, מכר מימיו. מכר כנרת, מכר דבורים. מכר שובך, מכר יונים. הלוקח פירות שובך מחברו, מפריח ברכה ראשונה. פירות כנרת, נוטל שלשה נחילין **{כ}** ומסרס. חלות דבש **{כא}**, מניח שתי חלות. זיתים לקח, מניח שתי גרופיות :

ר"ע מברטנורה המוכר את החמור מכר את הסוּח. בנו של חמור **{יג}**. ובגמרא מוקי לה כגון שאמר לו חמור מניקה אני מוכר לך. דחלב האתון למאי מהני, אלא ודאי היא ובנה קאמר ליה. וסיפא דאמר פרה מניקה אני מוכר לך לא קנה את בנה, דפרה לחלבה עומדת, ופרה וחלבה קאמר ליה: **מכר אשפה**. מקום גבוה שלשה טפחים או יותר, או עמק שלשה טפחים או יותר, שרגיל להניח שם זבל בהמותיו: **מכר בור מכר מימיו**. מתניתין יחידאה היא, ופליגי רבנן עלה ואמרי מכר בור לא מכר מימיו. והלכה כפחכמים: **הלוקח פירות שובך**. מה שילדו היונים כל השנה **{טו}**: **מפריח**. הלוקח: **ברכה ראשונה**. ויניחנה למוכר. וכל שני ולדות קרויין ברכה **{טז}**. ומניחן עם אִמם כדי להיות לצותא לאִמם שלא יברחו: **פירות כנרת**. דבורים הנולדים מן הכנרת זאת השנה. נוטל הלוקח שלשה נחילים, שלשה חבורות מולדות הדבורים הראשונים היוצאים מן הכנרת, ומכניסן לתוך הכנרת שלו. שהראשונים הם חשובים, ואחרון אחרון גרוע. ומשם ואילך מסרס, כלומר נוטל אחת ומניח אחת **{יז}** למוכר, כדי שיגדלו ויתחברו עם האבות כדי שיתישב הכנרת **{יח}**. וכן לעולם **{יט}**: **חלות דבש**. הדבש עם השענה יחד מערבים עשוי חלות חלות: **מניח שתי חלות**. שמתפרנסים הדבורים מהם כל ימות הגשמים **{כב}**: **גרופיות**. ענפים **{כג}**. וחוזר וצומח: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יג}** ואף על גב דבנקבה מיירי, נקט בנו, על שם שהחמור בלשון זכר הוא. ועין תוספות יום טוב: **{יד}** בור. של מים המכנסים, ר"ש: **{טו}** ואפלו למאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום היכא שאינו חוזרין ורוצין לקיים המקח, צריך התנא לאשמעין הדיון. ועין תוספות יום טוב: **{טז}** וזה לשון הר"ש, דרך היונים להוליד שני ולדות בכל

חדש זכר ונקבה, חוץ מחדש אדר שאין יולדות. והנהו ולדות גם הם לסוף שני חדשים עושין ולדות בכל חדש. וכל שני כוי שלא יברחו האמהות והוא שובכו לא מכר, הלכך מסתמא גם ברכה ראשונה של זו עכב עם השובך, דזוהי קיום השובך: [ז] מפני שמשלשה הראשונים ואילך הם גרועים. ומשום הכי יקח מהם המוכר בסרוס לצרך פורתו, כדי שלא ישאר ריקן ויפסיד, ולכן ישארו לו גם מן הטובים קצת כוי. נמוקי יוסף: [יח] לפי שהוא לא מכר לו פורת גדלקמן: [יט] אם המכירה היא לעולם. אי נמי לעולמו של מכירה קאמר, דהינו שנה: [כ] שלשה נחילין. כי מתשעה ימים לתשעה ימים יוצא מן פורת נחיל של דבורים ויושבין על ענף אילן, ומביא פורת חדשה ומכניסן לתוכה. הר"ש: [כא] חלות כוי. אם לקח חלות דבש. שהלוקח פרות פורת אין החלות בכלל אלא הדבורים העושים פרות. והלוקח החלות מניח שתי חלות: [כב] כדי שלא תתחרב פורתו. שהוא לא מכר לו הפורת. ר"ש: [כג] ר"ש. ויש מפרשים שתי אגרופין. והוא יותר נכון. נמוקי יוסף. וכן הוא בפרוש הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר את החמור מכר את הסיח כוי: הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח כוי: זהו כשאמר פרה מניקה אני מוכר לך חמור מניקה אני מוכר לך וידוע שחלב האתון לא יצלח לכל אי"כ לאיזה תועלת אמר חמור מניקה אלא כדי שימכור הסיח עמה ואמר מכר בור מכר מימיו [הוא] דעת יחיד והוא דחוי. ואמרו מפריח בריכה ראשונה הטעם כדי שישבו לשובך וישבו אותו. נחיל ולדות הדבורים להכניסם בכורת אחרת ואמר נוטל שלשה נחילות זה אחר זה ואח"כ נוטל פעם אחת האפרוחים ויניח האפרוחים פעם שניה כדי שיגדלו ויתחברו עם האבות כדי ליישב הכורת כך יעשה תמיד וזה פירוש מסרס נגזר מסריס כלומר כורת. וחלות דבש הם הבתים שעושים הדבורים מן השעוה ויצניעו בהם הדבש. ושתי גרופיות שיעור שני טפחים על הארץ: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ד

הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו, הרי זה לא קנה קרקע. רבי מאיר אומר, קנה קרקע. הגדילו, לא ישפה. והעולה מן הגזע, שלו. ומן השרשים, של בעל הקרקע. ואם מתו, אין לו

קִרְקַע. קָנָה שְׁלֶשָׁה, קָנָה קִרְקַע. הַגְדִּילוּ, יִשְׁפָּה
[ל]. וְהַעוֹלָה מִן הַגִּזַע וּמִן הַשָּׂרָשִׁין, שְׁלוּ. וְאִם
מִתּוֹ, יֵשׁ לוֹ קִרְקַע:

ר"ע מברטנורה **הקונה שני אילנות**. סתמא, לא קנה קרקע כלל [כד] סביבותיו: הגדילו. הרחיבו הענפים: לא ישפה. לא יכרת [כה] אותם בעל הקרקע אף על פי שהצל שלהם מזיק לקרקע שלו, דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי בעל הקרקע שעבד לו קרקעו לכל צרכו כל זמן שהם קימים: גזע. כל שהוא למעלה מן הארץ שרואה פני חמה: שרשין. כל שהו למטה מן הארץ: שלו. של בעל האילן. ולא שיניחנו שם ויגדל, דחשינו שמה תגביה הקרקע עד שיתכסה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו כשלשה אילנות [כו], ויאמר לו הלוקח שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע, אלא יקץ אותו וישרפנו: ואם מתו. שיבש האילן: אין לו קרקע. שיוכל לטע אחר במקומו: קנה קרקע. דחשיבי שדה האילן, וקנה בקרקע שיש בין אילן לאילן, ותחתיהן וחוצה להן כמלא אורה [כז] וסלו, כדי שיכול לעמד מלקט הפרות עם הסל שלו. והני מלי, כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות [כח] ולא יותר על שש עשרה אמה [כט], אז קנה בקרקע שבין אילן לאילן ותחתיהן וחוצה להן כדאמרן. אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה, לא קנה קרקע: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כד] בפרק קמא דבבבירים משנה ו' כתב הר"ב דמספקא ליה אי קנה קרקע. אלא דהכא לא נפקא מנה בזה, להכי סתם כאן: [כה] ומלה זו דומה לארמי. תרגום ואכת אותו טחון [דברים ט], ושפית תיה: [כו] וכגון שיש בין הגזע לאילן כשעור המפרש לפנינו. הר"ש. וכתב הנמוקי יוסף, ואף על פי שעל הלוקח להביא ראיה כי הוא המוציא, מיהת מיתיה ליה לידי דינא ודינא: [כז] פרוש אורה, מלקט. כמו [תהלים פ] וארוה כל עוברי דרך: [כח] שתהא ראויה המחרשה לחרש בינתים. הר"ש: [כט] דחשיבי מפגרים כדאשכחן בכלאים סוף פרק ד' כו'. ואף על גב דהתם פסקו הרמב"ם והר"ב כרבי מאיר ורבי שמעון דסגי בשמנה על שמנה, כתב הנמוקי יוסף דצריך לומר דשעורא דכלאים ודקניה אינם שוים. ועין תוספות יום טוב: [ל] ישפה. דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח, והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו, אינו מניחן לכנס בשלו, מאחר שמזיקין לו. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו כו'**: לא ישפה לא יכרות רוצה לומר אין ראוי ללוקח שיכרות הענף הצומח ואין הלכה שנחוש שימשוך שרשו בקרקע ויעלה אילן שלישי ויאמר לו שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע ולפיכך חייב הלוקח שישפה ומלה זו דומה לארמי תרגום ואכות אותו טחון ושפית יתיה. וגזע הוא הנראה מן האילן למעלה מן הארץ

ושרשיו מה שתחת לארץ : ואמרו הגדילו ישפה לפי שיאמר לו המוכר כיון שיש לך קרקע ואיני יכול לטעון עליך בו אחר שיש לך שלשה אילנות למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע. ומה שאמר יש לו קרקע שיעור אותו קרקע שהוא רחוק אילן מאילן וחוף לאילנות שיעור שיעמוד אורה הפירות וסלו שמאסף בו וזהו כשיהיה רחוק אילן מאילן מד' אמות עד שש עשרה אמות אבל היה בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה אין לו מן הקרקע סביבות כל אילן אלא מלא האורה וסלו חוצה לו : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ה

המוכר ראש בהמה גסה **{לא}**, לא מכר את הרגלים. מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, לא מכר את הכבד. מכר את הכבד, לא מכר את הקנה. אבל בדקה, מכר את הראש, מכר את הרגלים. מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, מכר את הכבד. מכר את הכבד, לא מכר את הקנה :

ר"ע מברטנורה **לא מכר את הרגלים**. בתוספתא תניא, במה דברים אמורים, במקום שלא נהגו, אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה **{לב}** : מכר את הקנה. את הראה. ונקראת על שם הקנה שלה **{לג}** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לא}** גסה. בגסה אין דרך למכר אלא כל אחד מאלו בפני עצמו. אבל בדקה דרך למכר הרגלים עם הראש, דלא חשיבי פלי האי. וכן הכבד עם הראה, אבל אפכא לא, שהחשוב אינו דין שיהא טפל לשאינו חשוב. נמוקי יוסף : **{לב}** הוא הדין בכל השנויים בפרקין הללו, שאם יש מנהג ידוע

ידוע שהולכין אחריו. הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב: {לג} אבל התוספות
כתבו, קנה היא ראה עם הלב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את כו': בהמה גסה הבקר בלבד:
(רמב"ם)

פרק ה - משנה ו

ארבע {לד} מדות במוכרין. מכר לו חטים יפות
ונמצאו רעות, הלוקח יכול לחזר בו. רעות
ונמצאו יפות {לו}, מוכר יכול לחזר בו. רעות
ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות, אין אחד
מהם יכול לחזר בו. שחמתית {לז} ונמצאת
לבנה, לבנה ונמצאת שחמתית, עצים של זית
ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של
זית, יין ונמצא חמץ, חמץ ונמצא יין, שניהם
יכולין לחזר בהן:

ר"ע מברטנורה **ארבע מדות**. דינים חלוקים זה מזה: **מכר לו חטים יפות**.
התנה עמו שיתן לו חטין יפות ונמצאו רעות, הוי פאונאה {לה}, ולכך
יכול לחזר בו, מי שנתאנה בלבד, דהוא לוקח, אבל מוכר אינו יכול
לחזר בו ואפלו הוקרו החטין הרבה: **אין אחד מהן יכול לחזר בו**. ואפלו
הוקרו או הוזלו. ולא מצי לוקח למימר אני ליפות נתפונתי והאי
דאמינא רעות משום דרע רע יאמר הקונה. וכן אפכא לא מצי מוכר
למימר אני לרעות נתפונתי והאי דאמינא יפות דדרך המוכר לומר לרע
טוב: **שחמתית**. אדמה. וכל חום (בראשית ל) מתרגמינן שחום: **ונמצאת
לבנה**. ואיכא דניחא ליה בהאי ואיכא דניחא ליה בהאי. וכל פהאי גונא
הוי מקח טעות לשניהם ושניהם יכולים לחזר. דאלו ביפות ונמצאו

רעות כלי עלמא ניהא להו ביפות: **יין ונמצא חמץ**. איכא דניהא ליה בחמרא ואיכא דניהא ליה בחלא **לח**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **לד** **ארבע**. מנינא לא למעוטי מידי אתא. אלא להודיעא שצריך לתת טעם לכל הארבע למה הם חלוקים זה מזה. ר"ש: **לה** כלומר אף על גב דלא נתאנה בדמים כלל, אפלו הכי הוי כאונאה, לפי שיאמר דלא ניהא ליה ברעות אפלו בזול. ועין תוספות יום טוב: **לו** **יפות**. שהטעהו הלוקח ואמר לו חטין הללו נחשבים רעות בעיר הזאת ובעבור זה מכרן, ואחר כך מצא שהיו מחשבין אותן ליפות. נמוקי יוסף: **לז** **שחמתית**. עושה קמח מרבה. ולבנה עושה הפת יותר נאה ונפה. נמוקי יוסף: **לח** לפי שהוא צריך עכשיו לחמץ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **ארבע מדות במוכרין מכר לו חטים יפות כו'**: שחמתית חטים אדומים והטעם בזה כי כשיהיו רעות ואמר לו הלוקח אני מתרצה בו ואין המוכר יכול להחזירם אבל חומץ ונמצא יין או יין ונמצא חומץ וכיוצא בהן יש לכל אחד מהם לחזור בו לפי שיש בני אדם שרוצין יין יותר מחומץ ואפשר שיהיה המוכר יצטרך לחומץ ולא יצטרך ליין: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ז

המוכר פרות לחברו, משך ולא מדד, קנה. מדד ולא משך, לא קנה. אם היה פקח, שוכר את מקומו. הלוקח פשתן מחברו, הרי זה לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום. ואם היה במחבר לקרקע ותלש כל שהוא, קנה:

ר"ע מברטנורה **משך**. מרשות הרבים בסמטא או בחצר **לט** של שניהם, קנה. אבל משיכה ברשות הרבים לא מהניא: **אף על פי שלא מדד**. וכגון שפסק לו מתחלה הדמים בכך וכך יתן לו המדה. אבל לא פסק לו הדמים, אפלו מדד ומשך לא קנה, דלא סמכא דעתיהו, שהמוכר יכול להעלות הדמים כמו שרוצה, והקונה אומר איני קונה אלא בזול: **מדד**. המוכר ללוקח ברשות הרבים, אפלו בכליו של לוקח, לא קנה, שאין

כָּלֵיו שֶׁל אָדָם קוֹנִים לוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים **[מ]**. וְאִם לֹקַח עֲצָמוֹ מִדָּד, אֶפְלוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים קִנְהַ בְּהִגְבָּהָה: **אִם הָיָה פִּקַּח. הַלֹּקַח: שׂוֹכֵר אֶת מְקוֹמוֹ.** אִם הוּא בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים **[מא]**. וּמְקוֹמוֹ קוֹנֶה לוֹ. וּבְמִשְׁאֹת גְּדוּלוֹת אֵינִי, דָּאִין דְּרַכָּן לְהִגְבִּייהָ, לְכַדְּ קִנֵּי בְּמִשְׁיכָה: **עַד שֵׁיטְלִטְלוּנוּ.** הֵינּוּ הִגְבָּהָה **[מב]**. וְאוֹרְחָא דְּמִלְתָּא נְקֻט, דְּדָרְךָ מְגַבִּייהָ לְטִלְטֵל מִמְּקוֹם לְמְקוֹם **[מג]**: **וְאִם הָיָה מַחְבֵּר לְקַרְקַע.** בְּגִמְרָא מוֹקִי לֵה כְּגוֹן שְׁאֲמַר לוֹ מוֹכֵר לְלוֹקַח לֵךְ וַיִּפֶּה לִי קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא וְקִנֵּי כָּל מַה שֶׁעָלֶיָהּ, דְּכִינּוֹן שֶׁשְׂכָרוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּקַרְקַע שְׁלוֹ וְעֵשָׂה בּוֹ מְלָאכָה כָּל שֶׁהוּא, קִנְהַ שְׂכִירוֹתוֹ, וְקִנְהַ נְמִי אוֹתוֹ דְּבַר שְׂרוּצָה לְהַקְנוֹת לוֹ עִם הַשְׂכִּירוֹת **[מד]**, לְפִיכָד אִם תִּלְשׁ כָּל שֶׁהוּא קִנְהַ: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [לט] כֵּן הִיא בְּרִישׁ, בְּבִי"ת. אָבָל לֹא נְקֻט מִרְשׁוֹת הַרְבִּים. וּבְרַמְבַּ"ם כְּתִב מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְסַמְטָא, בְּלִמְי"ד כּו': **[מ]** לְפִי שְׁאִין לוֹ רְשׁוֹת לְהַנִּיחֵן שָׁם: **[מא]** וּמִלְתָּא בְּאִפִּי נִפְשָׁה הִיא. הַר"ש. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[מב]** וְאִף עַל גַּב דְּמִתְנִיתִין בְּמִשְׁאֹת גְּדוּלוֹת, וּבְפִשְׁתָּן נְמִי מִי לֹא עֲבִידֵי שְׁלִיפֵי רַבְרָבִי, שְׁאִנֵּי פִשְׁתָּן דְּמִשְׁתַּמֵּט, כְּלוּמַר שְׁאֲפִשֵׁר לְשׁוּמְטוֹ מְעַט מְעַט וְלִהְגְבִייהוּ, וְאִין בּוֹ טַרַח. וְלֹא אָמְרוּ מִשְׁאֹת גְּדוּלוֹת שְׁאִין צְרִיכִים הִגְבָּהָה אֶלָּא כְּגוֹן טְעוֹן שֶׁל אֲגוּזִים אוֹ פְּלִפְלִים אוֹ שְׁקָדִים, וְהָיָה גְּדוּל שְׁאִין אַחַד יָכוֹל לְהִגְבִּייהָ, וְאִם יִתִּירוּ יִתְפָּרַד וְיִהְיֶה לוֹ בּוֹ טַרַח גְּדוּל. הַרְמַבַּ"ם. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[מג]** לְשׁוֹן הַר"ש, דָּאִין דְּרַךְ לְהִגְבִּייהָ מִקְחוֹ אֶלָּא כְּדִי לְטַלוֹ וְלִילְךָ: **[מד]** הַרְמַבַּ"ם. וּמְפָרֵשׁ לִיה בְּפִשְׁתָּן שְׁנִתְיַבֵּשׁ וְעוֹמֵד לְתַלְשׁ, דְּכַתְלוּשׁ דְּמִי, אֶפְלוּ הִכִּי בְּתַלְיִשֵׁת וְהִגְבָּהָת הַמְקַצֵּת קִנְהַ הַשְּׂאָר עַל יְדֵי קִנְיֵן הַשְּׂכִירוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד כו': יש אצלנו עיקר במקח וממכר ראוי שתדע אותו ואז תבין עניני הלכה זו מן העקרים ההם ואלו הן משיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם והגבהה (ומשיכה אין קונין ועיקר אחר והוא שכל מה שאמרנו) קונה בכ"מ והמקום שנקנין בו המטלטלין במסירה אין מועיל בו המשיכה והמקום שמועיל בו המשיכה אין קונין בו במסירה ועיקר אחר והוא שכל מה שאמרנו כל מקום שהוא קונה במשיכה ואפילו במקום שתועיל בו המשיכה זהו בדבר שאי אפשר בו הגבהה אבל דברים שיתכן בהם הגבהה אינן נקנין אלא בהגבהה וכן כשישכור המקום שאותן הפירות בו חזר אותו מקום כשלו וקנה אותן? פירות ועיקר אחר והוא שכליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קונה ולפיכך אין קונין לו כליו לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד של מוכר אלא א"כ אמר לו מוכר זיל קני או אם לקח עמנו את הכלי והגביהו קודם שיקבל הפירות הלקוחים מאותו האיש בעצמו לפי שבשביל הנאה שהיתה לו במכירת הכלי אין מקפיד עליו במקומו ואלה הפירות שמדברת בהן המשנה בכאן הם ברשות הרבים ולפיכך כשמדד ולא משך לא קנה ואפילו היה אותו הדבר בכליו של לוקח לפי שאינו קונה ברשות הרבים כמו שקבענוהו עיקר וזהו כשהמוכר הוא המודד אבל אם מדד הלוקח קנה בהגבהה כמו שאמרנו אבל אם מדד המוכר ללוקח בסימטא יקנה. ואמרו משך רצה לומר משך מרשות הרבים לרשותו או

לסימטא לפי שהמשיכה ברשות הרבים אינה מועלת ודע כי אפילו משך קצת החפץ והוציאו מרה"ר [לא] קנה כיון שאפשר באלה הפירות הגבהה אלא אם היו משואות גדולות כמו שאמרנו בעיקרנו ולפיכך אמרו בפשתן לא קנה עד שיטלטלנו לפי שאע"פ שהמשואות גדולות אפשר להגביהן מעט מעט ולא יתפזר ולפיכך אין נקנין במשיכה אלא בהגבהה ועיקר ג"כ אצלנו כל העומד ליבצר כבצור דמי ולכן הפשתן המחובר לקרקע כשיבש במקומו וצריך לתלשו דינו כדין המטלטלין. וכבר פירש הגמרא מה שאמר בכאן ותלש ממנה כל שהוא קנה זהו כשיאמר לו זכה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה ולפיכך זה שקנאו הוא כדרך שכירות לפי ששכרו לעבודת זה המקום בדבר ידוע וכשעבד כמו שפסק עמו קנה שכירותו וקנה אותו הדבר הידוע וזכור כל אלה העקרים שהבאתי בזה המקום ואל יליזו מעיניך: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ח

המוכר יין וְשֶׁמֶן [מה] לְחֵבְרוֹ וְהוֹקְרוֹ אוֹ שֶׁהוֹזְלוּ [מו], אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאָה הַמְּדָה, לְמוֹכֵר. מְשֻׁנְתַּמְלְאָה הַמְּדָה, לְלוֹקֵחַ. וְאִם הָיָה סְרָסוֹר בֵּינֵיהֶן, נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית, נִשְׁבְּרָה לְסְרָסוֹר. וְחַיֵּב לְהַטִּיף לוֹ שְׁלֹשׁ טַפִּיִן. הִרְכִּינָה וּמְצָה, הִרִי הוּא שֶׁל מוֹכֵר [נ]. וְהַחֲנוּנֵי אֵינּוּ חַיֵּב לְהַטִּיף שְׁלֹשׁ טַפִּיִן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עָרֵב שַׁבֵּת עִם חֲשֻׁכָה, פְּטוֹר:

ר"ע מברטנורה עד שלא נתמלאה המדה למוכר. במדה שאינה של שניהם מיירי [מז], והמשאיל השאילה לשניהם, והרי היא שאולה למוכר עד שיתמלאנה, ומשם ואילך היא שאולה ללוקח. לפיכך עד שלא נתמלאה המדה, שהכלי שאול למוכר, לא קנה לוקח, ומשנתמלאה המדה, שהכלי שאול ללוקח, קנה לוקח, שקנו לו פליו. ובסמטא מיירי או ברשות הלוקח [מח]: הִיָּה סְרָסוֹר בֵּינֵיהֶם וְנִשְׁבְּרָה הַחֲבִית. וְהִיתָה

החבית שלו: **נשברה לסרסור**. ולא אמרינו שלוחו של לוקח הוא **[מט]** ונשברה ללוקח: **וחיב להטיף לו שלש טפין**. המוכר ללוקח, מן הנדבק בדפני המדה לאחר שערה היין והשמן: **הרכינה ומצה**. הטה את המדה על צדה לאחר שערה השמן והיין והטיף שלש טפין, ונתאסף מצת המדה לשולי הפלי אל מקום אחד: **הרי הוא של מוכר**. שהרי נתאש הלוקח ממנו: **והחנוני אינו חיב להטיף שלש טפין**. לפי שהוא טרוד, שמוכר כל שעה: **רבי יהודה אומר**. לא אמרו שחנוני פטור מלהטיף שלש טפין, אלא ערב שבת עם השכה. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [מה] יין ושמן. והוא הדין לפרות. אלא אגב דבעי לאורויי בסיפא חיב להטיף שלשה טפין נקט יין ושמן. ר"ש: **[מו]** והוקרו כו'. לאו דוקא. אלא שאין דרך לחזר בתנם. תוספות: **[מז]** דאי של לוקח, ראשון ראשון קנה פשיט שנתות במדה. וסתמא תנן אפלו במדה שיש לה שנתות. ואי דמוכר, אפלו משנתמלאת לא קנה ואפלו ברשות לוקח, דכשם שכליו של לוקח אין קונות ברשות מוכר, כך כליו של מוכר אין קונות ברשות לוקח: **[מח]** הרמב"ם. ולא שמעינן דאפלו הכי לא קנה אלא אם כן המדה אינה של מוכר. ועין תוספות יום טוב: **[מט]** הר"ש. ותימה, דאם כן אמאי שביק יקרא וזולא דאירי בה. ופרש ריב"ם, שדרך הסרסור למדד בשכר, ונשברה על ידי המדידה ובלא אנס. תוספות: **[נ]** של מוכר. לפי שנתאשו הבעלים. הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהזלו כו': הוקרו שהוסיפו דמיהם הזלו שפחתו דמיהן. וסרסור הוא איש אחד סוחר שלוקח מבעל הבית ומוכר לאיניש מעלמא וזה כשהיתה המדה של סרסור ובסימטא או ברשות הלוקח והתבונן זה בעקרים שהקדמנו. הרכינה רוצה לומר הרכין המדה ומה שיתמצה ממנו לבעל החנות לפי שנתאשו הבעלים. ומה שאמר רבי יהודה פטור רוצה לומר מליתן שלש טפין לדוחק השעה. ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ט

השולח את בנו אצל חנוני ופנדיון בידו, ומדד לו באסר שמן ונתן לו את האסר, שבר את

הַצְלוּחִית וְאֶבֶד אֶת הָאֶסֶר, חֲנוּנֵי חַיִּב. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר, שְׁעַל מִנַּת כֶּן שְׁלָחוּ **[נב]**. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה **[נג]** בְּזִמּוֹן שֶׁהַצְלוּחִית בִּיד הַתִּינוּק וּמִדַּד חֲנוּנֵי לְתוֹכָהּ, חֲנוּנֵי פְטוֹר:

ר"ע מברטנורה השולח בנו. קטן אצל החנוני ובידו הפנדיון שהם שני אסרין, להביא לו באסר שמן ואסר אחד יתן לו, וכן עשה, ושבר התינוק את הצלוחית ונשפך השמן ואבד את האסר שנתן לו החנוני: **חנוני חיב.** בשמן ובצלוחית ובאסר. דלא שלח האב את בנו הקטן אל החנוני אלא לאודועי ליה שהוא צריך לשמן, לא שישלח השמן על ידו. ובגמרא פריך, אמאי חיב החנוני על הצלוחית, אבדה מדעת היא **[נא]**. שהרי הוא עצמו שלחה ביד בנו. ומשני, כגון שנטלה חנוני למד בה שמן לאחרים, הלכך נעשה גזלן עליה וקמה ליה ברשותיה עד דמהדר לה למרה, ואף על גב דאחדרה לתינוק לא מפטר מנה: **רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו.** כי היכי דלשדר ליה חנוני ביד בנו: **שהוא פטור.** מדמי צלוחית. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [נא] אבל בחיוב הפנדיון, לא קשיא, דכיון שעכבו החנוני בידו נתחייב בחליפיו ובתשלומין גמורים כו'. דאם הנה מחזיר אותו הפנדיון עצמו הכי נמי דפטור. תוספות. ועין תוספות יום טוב: **שעל מנת כו'.** ואפלו צלוחית שלקח למד בה לאחרים לא מחייב ביה רבי יהודה, דסבירא ליה דלא הוי אלא שואל, וכי מחזירו למקום ששאלו משם די. גמרא: **[נג]** **ומודים כו'.** היכא דלא נטלה למד בה לאחרים אפלו נטלה למד לתינוק כו', ואם כן לא אפקה מרשות בעלים, ומשום הכי פטור מן הצלוחית. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם השולח את בנו אצל חנוני ופונדיון בידו כו': זה הבן הוא קטן בשנים בלא ספק וחכמים אומרים שלא שלח לו בנו אלא להודיעו כדי שישלח לו עם מי שראוי לשלוח לו ולפיכך חייב החנוני כשנתן לו השמן או כשאין לו שמן ונתן לו איסר ליקח בו מזולתו ומה שחייבו חכמים החנוני לשלם הצלוחית זהו כשיקחנה מיד הקטן למדוד בה לשאר בני אדם לפי שהוא שאלה שלא מדעת ושואל שלא מדעת חייב באחריות אותו הדבר שעבר עליו ולפיכך הוא חייב באחריות הצלוחית אבל כשיתן השמן בה כשהיא בידו ושבר אותה התינוק הוא פטור מדמי הצלוחית. ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ה - משנה י

הַסִּיטוֹן מִקֵּינַח מְדוּתָיו אַחַת לְשֵׁלְשִׁים יוֹם, וּבַעַל הַבַּיִת אַחַת לְשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, חֲלוּף {נד} הַדְּבָרִים. חֲנוּנִי מִקֵּינַח מְדוּתָיו פְּעָמִים בַּשַּׁבָּת {נה}, וּמִמַּחָה מְשַׁקְלוֹתָיו פַּעַם אַחַת בַּשַּׁבָּת, וּמִקֵּינַח מֵאֲזֵנָיִם עַל כָּל מְשַׁקָּל וּמְשַׁקָּל:

ר"ע מברטנורה הַסִּיטוֹן. סוֹחֵר שֶׁקוֹנֶה הַרְבֵּה בְּיַחַד וְחוֹזֵר וּמוֹכֵר לְחֲנוּנִים מְעַט מְעַט: מִקֵּינַח מְדוּתָיו. בְּשִׁבִיל הַיֵּין וְהַשְּׁמֹן שֶׁנִּקְרָשׁ בְּתוֹכָם וְהַמָּדָה מִתְמַעֵטֶת: וּבַעַל הַבַּיִת. שְׂאֵינוֹ מוֹכֵר תְּדִיר כְּסִיטוֹן, מִקֵּינַח פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה: פְּעָמִים בַּשַּׁבָּת. שֶׁהַחֲנוּנִי אֵינוֹ חָיֵב לְהַטִּיף שְׁלֹשׁ טַפִּיִּין כְּמוֹ שֶׁחֵיֵב הַסִּיטוֹן וּבַעַל הַבַּיִת, וּמִשְׁתִּיר בְּכָלִי וְנִדְבֵק בּוֹ: וּמִמַּחָה. מִקֵּינַח {נו} אֲבָנֵי מְשַׁקְלוֹתָיו שֶׁשׁוֹקֵל בָּהֶן דָּבָר לַח {נז}: עַל כָּל מְשַׁקָּל וּמְשַׁקָּל. כָּל פַּעַם שֶׁשׁוֹקֵל מִקֵּינַח {נח}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {נד} חֲלוּף כּוֹי. סִיטוֹן פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה. דְּכִיּוֹן שֶׁמוֹכֵר תְּדִיר אֵין הַמְשַׁקָּה נִקְרָשׁ בְּתוֹכוֹ. אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת כּוֹי. ר"ש. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: {נה} חֲנוּנִי כּוֹי בַּשַּׁבָּת. וְאַפְלוּ רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מוֹדָה. ר"ש וְנִמוּקֵי יוֹסֵף: {נו} כְּמוֹ וּמַחָה הִ' דְּמַעָה מְעַל כָּל פְּנִים [יִשְׁעִיָה כה]. ר"ש: {נז} כְּבֶשֶׂר וְשֶׁמֶן וְדָבֵשׁ וְדָג מְלִיחַ, מִפְּנֵי שֶׁנִּדְבֵק בּוֹ מִהַלְכָלוֹד וּמִכְבִּיד הַמְשַׁקָּל. נִמוּקֵי יוֹסֵף: {נח} לְפִי שֵׁשׁ לָהֶן בֵּית קָבוּל נִדְבֵק בָּהֶן יוֹתֵר. הַר"שׁ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַסִּיטוֹן מִקֵּנָה מְדוּתָיו אַחַת לְשֵׁלְשִׁים יוֹם כּוֹי: סִיטוֹן הוּא הַמַּחֲלָק הַסַּחוּרוֹת שֶׁל בַּעֲלֵי הַסַּחוּרוֹת עַל בַּעֲלֵי הַחֲנוּיוֹת. וּמִקֵּנָה שֶׁמִּסִּיר הַחֲלוּדָה וּמֵה שֶׁנִּדְבֵק בְּכָלִי. וּמִמַּחָה שְׂרוּחַץ בְּמִים: (רמב"ם)

פרק ה - משנה יא

אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בַּמָּה דְּבָרִים
אֲמוּרִים, בַּלַּח. אֲבָל בִּיבֵשׁ {נט}, אֵינוֹ צָרִיד. וְחַיֵּב
לְהַכְרִיעַ לוֹ טַפַּח. הֲיָה שׁוֹקֵל לוֹ עֵין בְּעֵין, נוֹתֵן
לוֹ גְרוּמִיו {סב}, אֶחָד לַעֲשָׂרָה בַּלַּח וְאֶחָד
לַעֲשָׂרִים בִּיבֵשׁ. מְקוֹם שֶׁנֶּהְגּוּ לָמַד בַּדָּקָה, לֹא
יִמַּד בַּגָּסָה. בַּגָּסָה, לֹא יִמַּד בַּדָּקָה {סו}. לְמַחֵק,
לֹא יִגְדֹשׁ. לְגִדְשׁ, לֹא יִמְחֵק:

ר"ע מברטנורה וחיוב להכריע טפח. ממשקל ליטרא ואילך {ס}. אבל פחות מליטרא אין צריך הכרע טפח {סא}: הִיָּה שׁוֹקֵל עֵין בְּעֵין. כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נֶהְגּוּ לְהַכְרִיעַ וּמַעֲמִיד קִנְיָה הַמֵּאֲזֵנִים בְּשׂוּה: נוֹתֵן לוֹ אֶת גְרוּמִיו. הַכְרָעוֹתָיו {סג}. לְכָל עֲשָׂרָה לִיטְרָא מוֹסִיף לוֹ עֲשִׂירִית לִיטְרָא, שֶׁהוּא אֶחָד לְמֵאָה {סד} כְּשִׁימְכֵר בַּלַּח. וּבִיבֵשׁ מוֹסִיף [חצי] עֲשִׂירִית לִיטְרָא לְכָל עֲשָׂרִים לִיטְרָא: לָמַד בַּדָּקָה. בְּמִדָּה קִטְנָה: לֹא יִמַּד בַּגָּסָה. בְּמִדָּה גְדוּלָּה. דִּהְוֵי פְּסָדָא דְלוֹקַח, שְׁאִין נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא הַכְרָע אֶחָד {סה} וְהִיָּה צָרִיד לַתֵּן לוֹ הַכְרָעוֹת רַבּוֹת: לְמַחֵק. לְהַסִּיר מֵה שְׁעוּלָּה עַל שְׁפַת הַמִּדָּה: לֹא יִגְדֹשׁ. וְאֵף עַל פִּי שְׁמוֹסִיף לוֹ בַּדָּמִים {סז}: לֹא יִמְחֵק. וְאֵף עַל פִּי שְׁפוּחַת לוֹ מִן הַדָּמִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {נט} ביבש. כְּגוֹן פְּרוֹת כְּמוֹן וּפְלִפְלִין אֵין צָרִיד לְקַנַּח, שֶׁלֹּא נִדְבֵק בְּהוֹן מְאוּמָּה. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {ס} וְהוּא הַדִּין לַעֲשָׂרָה לִיטְרִין בִּיחַד, כְּדֹאִיתָא בְּגַמְרָא, הַכְרָע אֶחָד לְכָלִּם. וּמוֹקִי לָהּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגּוּ לְהַכְרִיעַ: {סא} מְשוּם דְּנִפְיֵשׁ יוֹתֵר מִדְּאִי הַכְרָע טַפַּח בַּדָּבָר קַל. נִרְאָה לִי. הֲרֵא"שׁ: {סב} נוֹתֵן כּוֹי. דְּאָמַר קָרָא [דברים כה] אֵיפָּה שְׁלֵמָה וְצָדֵק. וְצָדֵק מֵיִתֵּר הוּא, לְמַדְרֵשׁ אֵף עַל פִּי שְׁאֵיפָּה שְׁלֵמָה מְדַדְתָּ, צָדֵק מְשַׁלֵּךְ וְתוֹן לוֹ. גְּמָרָא: {סג} וְכֹן הַגְּרָמָה דְּשַׁחֲיטָה לְשׁוֹן הַכְרָעָה וְהַטָּיָה הִיא, שֶׁמֶטָּה הַסַּכִּין חוּץ לְמָקוֹם שַׁחֲיטָה. הֲר"שׁ: {סד} מִדְּלֹא קִתְּנֵי אֶחָד מֵעֲשָׂרָה כּוֹי, דִּיקִינֵן לָהּ בְּגַמְרָא דְּחִסּוּרֵי מַחֲסָרָא וְהַכִּי קִתְּנֵי, אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לַעֲשָׂרָה כּוֹי. וְנִרְאָה מִפְּנֵי שֶׁהַלַּח נִדְבֵק יוֹתֵר וְאֵינוֹ מְטִיף לוֹ הַכֵּל, צָרִיד לְהוֹסִיף לוֹ יוֹתֵר מִבִּיבֵשׁ. הֲר"שׁ: {סה} וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁמוֹחֲקִים, נִמְיֵי אֵי אֶפְשָׁר לְמַחֵק כָּל כֶּף בְּצִמְצוּם. הֲר"שׁ: {סו} בַּדָּקָה. דְּמִפְּסִיד מוֹכֵר מְשׁוּם שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֵק כָּל כֶּף, וּבַגָּסָה מוֹחֵק יוֹתֵר כּוֹי. ר"שׁ: {סז} מִדְּכִתִּיב אֵיפָּה כּוֹי וְצָדֵק, לְאֶטְפוּיֵי אֶתָּא, מִכָּל מְקוֹם, שְׁאֵף זֶה יָכוֹל לְבַא לְרַמְאוֹת. דְּאֵיכָּא דְּחִזִּי בְּמִדְּיָה וְלֹא יָדַע לֹא בְּפָחוֹת וְלֹא בְּתוֹסְפוֹת, וְיֵאמַר כֶּף הַמְּנַהֵג. הֲר"שׁ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אמר רשב"ג במה דברים אמורים כו': חייב להכריע לו טפח במקום שנהגו אבל במקום שלא נהגו ישקול עין בעין כלומר שיעמיד קנה המאזנים בשוה. וגירומיו התוספת שהוא מוסיף במכר ושיעורו עשירית ליטרא כשמוכר עשרה ליטרין מן הלח וחצי עשירית ליטרא כשימכור עשרים ליטרין מן היבש. וגסה מדה גדולה ודקה מדה קטנה. למחוק שימדוד ויסיר מה שעל שפת המדה ולגדוש שמוסיף על מלוי המדה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: (רמב"ם)

ו

פרק

פרק ו - משנה א

המוכר פרות לחברו ולא צמחו, ואפלו זרע פשתן, אינו חייב באחריותו. רבן שמעון בן גמליאל אומר, זרעוני גנה שאינן נאכלין, חייב באחריותו (ב):

ר"ע מברטנורה המוכר פרות. סתם, ולא פירש לאכילה או לזריעה: אפלו זרע פשתן. דרבא קונים אותו לזריעה, מצי למימר אני לאכילה מכרתיו. דאין הולכין בממון אחר הרב (א): רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. בגמרא מוקי פלה מתניתין אליבא דרבן שמעון בן גמליאל. וחסורי מחסרה והכי קתני, אפלו זרע פשתן אינו חייב באחריותו, הא זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו, דברי רבן שמעון בן גמליאל.

שָׂרְבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, זֶרְעוֹנִי גִנָּה שְׂאִינָן נֹאכְלִין חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָו, דְּהוּי מְקַח טְעוֹת, דְּיִדְאֵי לְזַרְיָעָה זְבַנְיָנְהוּ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} אֵלָא הַמוֹצִיא מַחְבְּרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה: {ב} חַיֵּב כּוֹ'. וְהֵי מְלִי דְלֹא צְמַחוּ מַחֲמַת עֲצָמוֹן. אֲבָל מַחֲמַת דְּבָר אַחַר, כְּגוֹן שְׂלֵקוּ בְּבִרְדָּא אוֹ פִּיּוּצָא בּוּ, אֵינּוּ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָו. הָרִי"ף. וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן פְּשִׁיטָא. וְנִרְאָה לִי דְאִשְׁמַעִינָן דְּלֹא מְצִי אֲמַר לִיהָ הֵב לִי חֲטִי וְאַחֲזִיר לָךְ דְּמִיָּהֶם. בֵּית יוֹסֵף: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר פירות לחבירו וזרעו ולא צמחו כו': אפילו זרע פשתן שאין לוקחין אותו על הרוב אלא לזריעה והכל מודים שזרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ליתן (להם) [לו] דמיהם בלבד. ורבן שמעון בן גמליאל אומר הדמים וכל מה שהפסיד בשביל הזרע כאילו אמר חייב באחריות ההוצאה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ב

המוכר פירות לחבירו, הרי זה מקבל עליו רבע טנפת לסאה. ותאנים, מקבל עליו עשר מתלעות למאה. מרתף של יין, מקבל עליו עשר קוססות למאה. קנקנים בשרון, מקבל עליו עשר פיטסיאות למאה:

ר"ע מברטנורה המקבל פירות. שִׁקְנָה תְּבוּאָה מַחְבְּרוֹ. הַלּוֹקַח {ג} מְקַבֵּל עָלָיו רֵבַע טַנְפַת לְכָל סָאָה, דְּדַרְדְּרָה תְּבוּאָה בְּכַד. וְלֹא יוֹתֵר: עֶשֶׂר מִתְּלָעוֹת. אֲכוּלוֹת מִתּוֹלְעִים. לְכָל מֵאָה, דְּהֵינּוּ אֶחָד מֵעֶשֶׂר {ד}: קוֹסְסוֹת. יִין רַע {ה}. אִם הַמְרַתֵּף שֶׁל חֲבִיּוֹת גְּדוּלוֹת מְקַבֵּל עָלָיו עֶשֶׂר חֲבִיּוֹת גְּדוּלוֹת. וְאִם הַמְרַתֵּף שֶׁל כְּדוֹת, מְקַבֵּל עָלָיו עֶשֶׂר כְּדוֹת. וְדוֹקָא כְּשֶׁאֲמַר מְרַתֵּף זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְלִמְקַפָּה, כְּלוּמַר לְשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּבָשִׁיל. אֲבָל אִם אָמַר מְרַתֵּף שֶׁל יִין אֲנִי מוֹכֵר לָךְ לְמַקְפָּה, צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ יִין שְׂכָלוֹ יָפָה. שְׂיִין שֶׁל מַקְפָּה צָרִיךְ שְׂיָהִיָּה יָפָה וּמִתְקִים, שְׂאִין מִסְתַּתְּפִקִים מִמֶּנּוּ אֵלָא מְעַט מְעַט. וְאִם אָמַר סֵתָם יִין {ו} אֲנִי מוֹכֵר לָךְ וְלֹא זָכַר לְמַקְפָּה, נוֹתֵן לוֹ יִין בֵּינּוֹנִי

הנמכר בחנות. ואם אמר מרתף זה אני מוכר לך ולא הזכיר יין, אפלו כלו חמץ, הגיעו: **קנקנים בשרון**. בארץ המישור: **מקבל עליו עשר פוטסיאות**. שאינו מבשלות כל צרכן. והן שואבות היין ומזיעות אותו {ז} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ג} לפי גרסת הר"ב, המקבל, לא היה צריך לפרש הלוקח, דהוא המקבל. ועין תוספות יום טוב: {ד} כלומר דמתניתין דתנן מספר גדול, לאו דוקא, אלא הוא הדין מספר קטן, ולא אמרינן דמספר קטן מקפיד ורוצה שיהיו כלם טובים. וכן כתבו הר"ש ונמוקי יוסף והטור, דהוא הדין אחת לעשר. וקצת קשה מפרק ז' משנה ב' דאצטריך למתני מספר קטן ואי לא הכי הוה אמינא דלא, ואם כן הלא נמי אימא דאין הכי נמי דלא: {ה} כמו ואת פריה יקוסס ויבש ויחזקאל ז'. הר"ש: {ו} צריך לומר מרתף זה של יין כו' אבל ביין סתם ולא אמר למקפה, פליגי אמוראי בגמרא. ופסקו הפוסקים כמאן דאמר דמקבל עליו עשר למאה. והכי אוקמה הרי"ף למתניתין: {ז} כלומר ששואבות היין לפי שמזיעות אותו דרך דפנותיהן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו וכו': טנופת מטונפות בעפר. מתליעות אכולות מתולעים. קוססות מחמיצות אם היה המרתף חביות עשר חביות ואם המרתף כדים עשר כדים זהו כשאמר לו מרתף זה של יין אני מוכר לך ולמקפה כלומר לשמשו בתבשיל אבל אם אמר לו מרתף של יין למקפה אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואם אמר לו מרתף [זה] של יין אני מוכר לך ולא זכר מקפה נותן לו יין הנמכר בחנות שאינו בתכלית היופי ואם אמר לו מרתף יין אני מוכר לך ולא זכר מקפה ולא יחדו שלא אמר לו זה הוא ג"כ מקבל עליו עשרה קוססות למאה כמו שאמרה המשנה אבל אמר לו מרתף זה ולא זכר יין אפילו כולו חומץ הגיעו. קנקנים בשרון במישור. ופירוש פוטסיאות רוצה לומר כעורות שאינם מבושלות כל צרכם ובלבד שיהיו נאות: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ג

המוכר יין לחברו והחמיץ, אינו חייב באחריותו. ואם ידוע שיינו מחמיץ {י}, הרי זה מקח טעות. ואם אמר לו יין מבשם {יא} אני

מוכר לך, חייב להעמיד לך עד העצרת [יב]. וישן, משל אשתקד. ומישן, משל שלש שנים [יד]:

ר"ע מברטנורה אינו חייב. המוכר באחריותו. דבשעת מכירה יין הנה. ודוקא שנעשה חמץ בכליו דלוקח [ח], דאי בכליו של מוכר, מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך, ולא מצי מוכר אמר ליה למה השתית אותו בקנקנים כל כך, אתה הוא דאפסדת, דמצי היאך אמר ליה הא מעקרא הודעתך [ט] שלא היה בדעתך להסתפק מן היין אלא מעט מעט: **ואם ידוע שיינו מחמיץ**. שאינו מתקיים. ואידך אמר ליה דלא בעי ליין אלא למקפה ולשהותו לקח ממנו מעט מעט: **הרי זה מקח טעות**. דהנה ליה לאודועי שאין יינו מתקיים: **מבשם**. דרכו להתקיים עד עצרת. ומשם ואילך החם מקלקלו: **וישן**. אם מכר לו יין על מנת שהוא ישן, נותן לו משל אשתקד, מן השנה שעברה הקודמת לזו [יג]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ח] דאיכא למימר פליו גרמו. הר"ש: [ט] דבהכי מירי פדמפרש הר"ב בסיפא ואם ידוע. ועין תוספות יום טוב: [י] **מחמיץ**. בכל שנה. ר"ש: [יא] **מבשם**. שיתקיים כדרך המתקמין. ר"ש: [יב] **עד העצרת**. קשה דהא בכליו דלוקח אירינן כו'. ויש לומר דודאי אם נמצא חמץ מצי אמר ליה קנקנך גרמו. אבל הכא לא אירי בהכי אלא אשמעינן דצריך לתן לו יין הראוי להתקיים עד העצרת. תוספות. וכן פתבו הטור והרא"ש. ובר"ש לא נראה כן. והבית יוסף לא העתיק מכל זה. ועין תוספות יום טוב: [יג] והוא שם מרפב, שתא קדמיתא. ערוך: [יד] **שלש שנים**. משנה דקדם אשתקד, דהנה להו שלש שנים עם שנה שאנו עומדים בה. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב כו': ובלבד שיהיו בכלים דלוקח ויבאר עליו שיש בלבו שהוא לוקח ממנו לבשל בו מעט מעט ובכך לא יהיה המוכר חייב באחריות אבל אם הוא בקנקני המוכר יאמר לו הא חמרך והא קנקנך ולא יוכל לומר לו המוכר למה הנחתו עד שנפסד לפי שכבר הודיע לו שהוא צריך לבשל מעט מעט: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ד

המוכר מקום לחברו לבנות לו בית, וכו'

המקבל מחברו לבנות {טו} לו בית חתנות לבנו
ובית אלמנות לבתו {זט}, בונה ארבע אמות על
שש, דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר,
רפת בקר הוא זה. הרוצה לעשות רפת בקר
{יז}, בונה ארבע אמות על שש. בית קטן, שש
על שמנה. גדול, שמנה על עשר. טרקלין, עשר
על עשר. רומו פחצי ארכו וכחצי רחבו. ראיה
לדבר, היכל. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
הכל כבנין היכל:

ר"ע מברטנורה **בית חתנות לבנו.** שדרך אדם לעשות לבנו בית כשנושא
אשה: **בית אלמנות לבתו.** כשמת בעלה ושבח אל בית אביה. אבל בחיי
בעלה היא אצל בעלה, שאין דרך חתן לדור עם חמיו: **רפת בקר הוא**
זה. וצריך לעשותו גדול יותר: **בית קטן.** הפחות שבפתיים הוא שש על
שמנה. והמוכר מקום לחברו סתם לעשות לו בית צריך שיהיה שש על
שמנה: **גדול.** ואם פרש לעשות לו בית גדול: **טרקלין.** עשוי למושב
שרים: **רומו פחצי ארכו וכחצי רחבו.** אפלו קאי, דהינו בבית קטן
רומו שבעה, ובבית גדול תשעה, וטרקלין עשר: **ראיה לדבר היכל.**
שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומו שלשים {יח}, שהם חצי ארכו
ורחבו: **הכל כבנין היכל.** איכא דאמרי הא דתנן לעיל רומו פחצי ארכו
וכחצי רחבו, ראיה לדבר היכל, רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, שרבן
שמעון בן גמליאל אומר הכל כבנין היכל. ואיכא דאמרי רבן שמעון בן
גמליאל פליג אתנא קמא ואתמוהי קא מתמה, וכי הכל בונים כבנין
היכל, אין הדבר תלוי אלא במנהג המדינה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} **לבנות.** דלא טריח בבציר מארבע על שש. אבל לחלקת
אחין או שתפין בארבע על ארבע הוי בית. ועין תוספות יום טוב: {זט} **בית**
כו. גמרא, ולתני בית חתנות לבנו ולבתו. מלתא אגב אורחיה קא משמע לן,
דלא דרפא דחתנא למידר בית חמוהי. ועין תוספות יום טוב: {יז} **הרוצה**
כו. איכא דאמרי בגמרא דרבי עקיבא נמי מודה בזה, אלא שסבירא ליה
שלאפעמים אדם עושה דירתו רפת בקר. עין תוספות יום טוב: {יח} **ובשל בית**
ראשון קאמרי, פפתוב במלכים א' ו'. דאלו בית שני תנן פרק ד' דמדות
שהיה גבהו ארבעים. ואם תאמר אי הכי ליזל בתר אותו בנין. ויש לומר
דאין לנו לילך אלא אחר הפחות. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **המוכר מקום לחבירו לבנות לו בית חתנות כו':** רפת בקר גדרות
הבקר. והיכל שלמה ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומו שלשים וזהו חצי

האורך והרחב ואמרו בגמרא שרבן שמעון בן גמליאל אפשר שהוא מסייע סברת ת"ק שרוב הבתים צריך שיהיה חצי ארכו וחצי רחבו ואפשר שהוא חולק עליו וכאילו הוא תמה תמיהת הרחקה ואומר וכי ראויים כל הבנינים שיהיו כבנין ההיכל אינו כן רק הדבר חוזר כמנהג שנוהגין שם אבל ההיכל מדותיו מאת השם יתברך : (רמב"ם)

פרק ו - משנה ה

מי שיש לו בור **{יט}** לפניו מביתו של חברו, נכנס בשעה שדורך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדורך בני אדם יוצאין, ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ, וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת:

ר"ע מברטנורה בשעה שבני אדם נכנסים. ביום. ולא שיטריחהו לעמוד בליקה: זה עושה לו פותחת. שלא יגנב בעל הבית ממי בורו. ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח הפתוח לבור, שלא יוכל לבא לשאב בלא דעת בעל הבית, ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקנו כן **{כ}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יט}** בור. דוקא נקט בור, דאלו חדר דרכו לכנס שם בין ביום בין בליקה. נמוקי יוסף. ועין תוספות יום טוב: **{כ}** גמרא. דמשום גנבה שלא יגנב חפציו של בעל הבית לא חישבון, שהאשה משמרת הבית. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו כו': שער שמשם נכנסין זה לבורו וזה לביתו: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ו

מִי שֵׁשׁ לוֹ גְּנֵה לְפָנִים מִגְּנָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, נִכְנָס
בְּשָׁעָה שְׁדָרְךָ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִים וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה
שְׁדָרְךָ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין, וְאִינוֹ מִכְּנִיס לְתוֹכָהּ
תִּגְרִין **{כג}**, וְלֹא יִכְנָס מִתּוֹכָהּ לְתוֹךְ שְׂדֵה אַחֲרֵת
{כד}, וְהַחִיצוֹן זוֹרַע אֶת הַדָּרְךָ. נִתְּנוּ לוֹ דָּרְךָ **{כה}**
מִן הַצַּד מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם, נִכְנָס בְּשָׁעָה שֶׁהוּא
רוֹצֵה וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֵה, וּמִכְּנִיס
לְתוֹכָהּ תִּגְרִין, וְלֹא יִכְנָס מִתּוֹכָהּ לְתוֹךְ שְׂדֵה
אַחֲרֵת **{כו}**, וְזֶה וְזֶה אֵינָם רְשָׁאִים לְזָרְעָה :

ר"ע מברטנורה **מי שיש לו גנה.** ונתרצה **{כא}** חיצון לתת לפנימי דרך
באמצע שדהו **{כב}** : לא יכנס מתוכה. דכיון דמזיקו הזק גדול שעובר
באמצע שדהו, אנו סהדי דלא נתרצה לו אלא לצרף גנה בלבד, ולא
שיכנס לצרף תשמיש אחר : והחיצון זורע. דכיון דבאמצע שדהו הוא,
אנו סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי ושלא יוכל הוא לזרעה : וזה וזה
אין רשאין לזרעה. דכיון דמן הצד הוא, להלוא גרידא יחדוהו לו : (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כא}** לשון הר"ש, פגון יורשים או שתפים שחלקו ונתרצה כו'.
עד כאן. אבל בלוקח גנה לפנים מגנתו של חברו, נראה דאין צריך לרצוי,
אלא ממילא יש לו דרך, דהכא נמי איכא למימר דבעין יפה מכר כמו בבור.
ועין תוספות יום טוב : **{כב}** וכן במתניתין תנן לתוך שדה אחרת ואפשר
דבלשון משנה נכלל גנה בשם שדה. ועין משנה זו פרק ד' [פרע"ב ד"ה בית
השלחין] : **{כג}** תגריין. לקנות מירקות גנתו. ר"ש : **{כד}** אחרת. כלומר לא יכנס
בתוכה לכתחלה פשאין צריך לזו הגנה כלום, אלא לכנס דרך עליה לשדה
אחרת שלו כדי לקצר את דרכו להכנסת תגריין. ר"ש : **{כה}** נתנו כו'. כלומר
נתנו לו בית דין דרך מן הצד מדעת שניהם כו'. וזה וזה אין רשאים לזרעה
הואיל כו', ובחרו להם דרך זה על ידי בית דין. ר"ש. והטור העתיק נתן וכו' :

{כו} וְלֹא כֹוֹ. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מִדַּעַת שְׁנִיָּהֶם, לְפִי שֶׁהוּא מְרַבֵּה עֲלֵיהֶם הַדְּרֹךְ, וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ אֶלָּא לְצִרְדָּה גִּנְתּוֹ. הַרְמַבְּ"ם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **מי שיש לו גינה לפניו מגינתו של חברו כו' :** הטעם שלא יכנס מתוכה לשדה אחרת ואע"פ שנתנו לו מדעת שניהם דרך לפי שהוא מרבה עליהם הדרך ולא נתנו לו אלא לצורך גינתו : (רמב"ם)

פרק ו - משנה ז

מִי שֶׁהִיָּתָה דְרֹךְ הַרְבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, נִטְּלָה וְנִתְּנוּ לָהֶם מִן הַצַּד, מֵה שֶׁנִּתְּנוּ נִתְּנוּ, וְשֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוּ. דְרֹךְ הַיְחִיד **{כט}**, אַרְבַּע אַמּוֹת **{ל}**. דְרֹךְ הַרְבִּים **{לא}**, שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה. דְרֹךְ הַמְּלֶךְ, אֵין לָהּ שְׁעוֹר. דְרֹךְ הַקְּבֵר, אֵין לָהּ שְׁעוֹר. הַמַּעֲמָד, דִּינֵי צְפוּרֵי אָמְרוּ, בֵּית אַרְבַּעַת קַבִּין :

ר"ע מברטנורה **מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו.** שֶׁהַחֲזִיקוּ רַבִּים לַעֲבֹר שָׁם לַעוֹלָם : וְשֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוּ. וַיֵּשׁ לְרַבִּים שְׁנֵי הַדְּרָכִים. דְקִימָא לֹן מִצַּר שֶׁהַחֲזִיקוּ בּוֹ רַבִּים אֲסוּר לְקַלְקְלוֹ **{כח}** : דְרֹךְ הַיְחִיד. הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ דְרֹךְ תוֹךְ שָׂדֵהוּ צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת : דְרֹךְ הַמְּלֶךְ אֵין לוֹ שְׁעוֹר. שֶׁהַמְּלֶךְ פּוֹרֵץ גֵּדֵר לְפָנָיו לַעֲשׂוֹת לוֹ דְרֹךְ : דְרֹךְ הַקְּבֵר. שֶׁנוֹשְׂאֵין הַמֵּת לְקַבְּרוֹ, אֵין לוֹ שְׁעוֹר. תַּקְנַת חֲכָמִים הִיא, מִשּׁוּם יִקְרָא דְמֵת. וְלֹא שְׂיִכּוּלִים לְפָרֵץ גֵּדֵר כְּדֹרֵךְ הַמְּלֶךְ **{לב}**, אֶלָּא שְׂיִכּוּלִים הַמְּלוּיִן אֶת הַמֵּת לַעֲבֹר עַל גַּבֵּי זְרָעִים וְאֵין צָרִיכִים לְנִטּוֹת לְכָאן וּלְכָאן : בֵּית אַרְבַּעַת קַבִּין. הוּא [שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ אַמּוֹת וְשְׁנֵי טַפְחִים] רַחֵב בְּאַרְבֵּי חֲמִשִּׁים אַמָּה. וּמְקוֹם הַמַּעֲמָד הוּא שְׁהִיּוֹ עוֹשִׂים שְׁבָעָה מַעֲמָדוֹת שְׁבָעָה מוֹשְׁבוֹת כְּשֶׁהִיּוֹ חוּזְרִין מִלְּקַבֵּר הַמֵּת, כְּנֶגֶד שְׁבָעָה הַבָּלִים שְׁבַתְחַלַּת סֶפֶר קֹהֶלֶת **{לג}** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כז}** שֶׁהָשׂוּוְהוּ וְתַקְנֵהוּ לְהַלּוֹךְ, וְהַבְּעָלִים יָדְעוּ וְשִׁתְּקוּ, אֲסוּר לְקַלְקְלוֹ, דְּוָדַאי לְרַבִּים מְחַל. ר"ש. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **{כח}** וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה בְּטָעוֹת. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **{כט}** הַיְחִיד. לֵילֵךְ אָדָם אֶחָד לְשָׂדֵה

שְׁלוֹ. ר"ש: **{ל}** אַרְבַּע אַמוֹת. כָּרַחב עֲגָלָה. ר"ש: **{לא}** הַרְבִּים. כְּגוֹן עִיר שֵׁישׁ
בָּהּ מֵעֶבֶר שְׂבָאִין דְּרָדָּן שֵׁם מְאָרֶץ רְחוֹקָה. שֵׁשׁ עֲשָׂרֵה אַמָּה, דְּסִתָּם דְּרָדָּן
שְׂבִיתוֹרָה שֵׁשׁ עֲשָׂרֵה אַמוֹת, כְּדִלְפִינָן מֵעֲגָלוֹת דְּמִשְׁכָּן. ר"ש: **{לב}** לְפָרֶץ
בְּנִינִים לְהַפְסִיד מָמוֹן אַחֲרֵים, אֶלָּא כּוּי. ר"ש: **{לג}** הוֹלְכִין מֵעַט וַיּוֹשְׁבִין
לְנַחַם הָאֵבֶל אוֹ לְהַרְבוֹת צַעַר עַל הַמֵּת שְׂמֵת וּלְהַרְבוֹת בְּבִכִי וְלִתֵּת אִישׁ אֶל
לְבוֹ לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה כִּי חֵיִי הָאֲדָם הֶבֶל כּוּי. ר"ש. וְעֵינֵי תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עֵיקָר
תו"ט).

רמב"ם מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו כו': מעמד מקום
שמתקבצים שם להספד וכבר בארנו במה שקדם משיחת בית קב. וטעם
שמה שלו לא הגיעו ולא יוכל להסיר הדרך ממנו לפי שיש בידינו עיקר מיצר
שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ח

המוֹכֵר מְקוֹם לְחֻבְרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קֶבֶר **{לד}**, וְכֵן
הַמְּקַבֵּל מִחֻבְרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קֶבֶר, עוֹשֶׂה תּוֹכָה
שֶׁל מְעָרָה **{לה}** אַרְבַּע אַמוֹת עַל שֵׁשׁ, וּפּוֹתֵחַ **{לו}**
לְתוֹכָהּ שְׂמֹנֶה כּוּכִין, שְׁלֹשָׁה מְכָאֵן וּשְׁלֹשָׁה
מְכָאֵן וּשְׁנַיִם מְכַנְגָדוֹן, וְכוּכִין אֶרְכָן אַרְבַּע
אַמוֹת **{לז}** וְרוֹמָן שְׁבַעָה **{לח}** וְרַחְבָּן שְׁשָׁה **{לט}**.
רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר, עוֹשֶׂה תּוֹכָה שֶׁל מְעָרָה שֵׁשׁ
אַמוֹת עַל שְׂמֹנֶה, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָהּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
כּוּדָּ, אַרְבַּעָה מְכָאֵן וְאַרְבַּעָה מְכָאֵן וּשְׁלֹשָׁה
מְכַנְגָדוֹן וְאַחַד מִיְמִין הַפֶּתַח **{מ}** וְאַחַד מִן
הַשְּׂמָאל. וְעוֹשֶׂה חֲצֵר עַל פִּי הַמְּעָרָה שֵׁשׁ עַל
שֵׁשׁ, כְּמֵלֵא הַמָּטָה וְקוֹבְרִיהָ **{מא}**, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָהּ

שְׁתֵּי מַעְרוֹת **{מב}**, אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אַרְבַּע **{מג}**, לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ **{מד}**. רַבּוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַכֹּל לְפִי הַסֵּלַע:

ר"ע מברטנורה **המקבל מחברו**. בקבלת שיחפר לו קבר: **ארבע אמות**. רחב, ושש בארץ: **שמנה כוכין**. שמנה קברים: **שלשה מכאן שלשה מכאן**. לשני צדדין של ארץ המערה. ושנים כנגד הנכנס למערה. וכל קבר וקבר ארבע אמות ארץ ורחב ששה טפחים ורום שבעה. נמצא בין כל קבר וקבר שמון הצדדים אמה ומחצה. ובין השנים שמפנגד שתי אמות: **הכל לפי הסלע**. אם המקום קשה אין המקבל חייב לחפר אלא שש אמות בארץ וארבע ברחב כדברי תנא קמא. ואם המקום רך ותחוח חייב המקבל לחפר שש על שמנה כדברי רבי שמעון. והלכה כותנא קמא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לד}** **קבר**. והם לא היו רגילין לקבר אחד אחד בפני עצמו אלא כל בני המשפחה נקברין במערה אחת כל אחד בכוד בפני עצמו, הלכך המוכר כו' מכר לו מקום לשתי מערות וחצר ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ארבע אמות תחת הקרקע לכל פתלי המערות. ולרבי שמעון ארבע מערות. ר"ש: **{לה}** **עושה כו'**. כלומר עושה חללה של מערה ארבע אמות רחב בארץ שש. וגבה המערה מפרש בתוספתא ארבע אמות. הרשב"ם. וכתבו התוספות דלאו דוקא ארבע אמות רחב אלא יותר מעט. דאי לא תימא הכי היאך היו מכניסין הארון שהוא ארבע אמות כו': **{לו}** **ופותח**. חוץ בפתלי המערה ונמצאו פתוחין לחללה. ר"ש: ר"ש **{לז}** **ארבע אמות**. דשעור אדם בינוני שלש אמות מלבד ראשו וצוארו. ועוד דפי הארון הצריכו ארבע אמות: **{לח}** **ורומן שבעה**. להכניס הארון ברוח וגם להיות אויר טפח בין הקרקע לארון שלא לטמא העוברין דרך המערה. ר"ש. וקרקע, רצונו לומר תקרת הכוד שהיא קרקע עולם. והתוספות העתיקו כדי שיהא פותח טפח בארון. ועין תוספות יום טוב: **{לט}** **ששה**. ואף על פי דגברא באמתא יתיב, הינו כשהוא לבוש, אבל מת שאינו לבוש כל כך אף עם הארון לא הוי כי אם אמה. תוספות. ועין תוספות יום טוב: **{מ}** **מימין הפתח**. מסקינן בגמרא שלא היו באותו כותל שיש בה הפתח, דאם כן היו תחת החצר ויהיו נדרסין מרגלי נושאי המטה וקובריה כו', אלא שהיו בשני הזויות שפנגד הפתח, חצי כוד בכתל זו וחצי כוד בכתל זו. והינו מימין הפתח, כלומר בזויות שפנגד ימין הפתח, והיה בכל זוית פנוי חצי אמה מזה וחצי אמה מזה, שאלכסון לא יגיע לאמה. הלכך עושה הכוכין שבזויות בעמק פעין עלית ותחתית כו'. ומזה מכרח שאף על פי שהר"ב וכן הרמב"ם מפרשים בדברי תנא קמא שאין מקום פנוי בזויות, בדברי רבי שמעון מפרשים כפרוש הר"ש שהיה מקום פנוי. ועין תוספות יום טוב: **{מא}** **וקובריה**. כלומר נושאי המטה. הר"ש: **{מב}** **שתי מערות**. הן מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה, דהווי ליה שתי מערות בין הכל לחצר, ובכל אחת יש בה שמנה כוכין. ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר, ולא יהיו דורסים על גבי המערות. ועין תוספות יום טוב: **{מג}**

אַרְבַּע כו'. וְאוֹתָן כּוֹכִין שְׁבַמְקֻצוּעוֹת שְׁסֻמוּכָה מְעַרָה לְחִבְרָתָהּ צָרִיד לְהַעֲמִיק כּו'. אֵי נְמִי לְנִפְלִים. וְכִדְלֵעִיל בְּאוֹתָן שְׁבָזוּיּוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {מד} **לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ.** וְאֵין לְחוּשׁ לְדָרִיסֵת נוֹשְׂאֵי הַמָּטָה כְּדַחֲשִׁינָן בְּחֶצֶר, דְּהִכָּא לִיכָא הַלּוּד אֶלָּא לְפִי שְׁעָה לְהַבִּיא הַמָּטָה לְחֶצֶר, וְלִיכָא לְמַקְפָּד. הַר"שׁ. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם **המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן כו':** כּוֹךְ הוּא הַקֶּבֶר הַחוּפָה גּוֹף הַמֵּת וְזוּ הִיא צוּרַת הַמַּעֲרָה שֶׁזָכַר ת"ק מִזּוּ הַצּוּרָה יִתְבָּאֵר לָךְ תֵּאֵר הַמַּעֲרָה שֶׁזָכַר רַבִּי שִׁמְעוֹן וּמֵאֵמֶר רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַכֹּל לְפִי הַסְּלַע רוּצָה לּוֹמֵר קוֹשֵׁי הָאֶרֶץ וּרְכוּתָהּ כִּי אִם הִיא קֶשֶׁה אֵין הַמַּקְבֵּל חַיִּיב לְחַפּוֹר אֶלָּא מַעֲרָה קִטְנָה וְהוּא שֶׁשׁ עַל אַרְבַּע כֻּמוֹ שֶׁצִּיֵּרְנוּ וְאִם הִיא רַכָּה יִחַפּוֹר מַעֲרָה גְדוּלָה כֻמוֹ שֶׁזָכַר רַבִּי שִׁמְעוֹן וְהִלְכָה כִּתְנָא קַמָּא: (רמב"ם)

ז

פרק

פרק ז - משנה א

הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ, בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טַפָּחִים אוֹ סָלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפָּחִים, אֵינָן נִמְדָּדִין {ד} עִמָּה. פְּחוֹת מִכָּאן, נִמְדָּדִין עִמָּה. וְאִם אָמַר לוֹ כְּבֵית כּוֹר עָפָר, אֶפְלוּ הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמֻקִּים יוֹתֵר

מעשׂרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשׂרה טפחים, הרי אלו נמדדין עמה:

ר"ע מברטנורה האומר לחברו בית כור עפר. מדת בית כור הוא חמש ושבועים אלף אמה. שחצר המשכן היה בית סאתים, והיה מאה על חמשים, וכור שלשים סאין **[א]**: עפר. הראוי לזריעה משמע. אבל אם אמר בית כור סתם, או בית כור קרקע, אפלו היה פלו סלעים הגיעו, דשׂמא לבנות בית או למשטח ביה פרות בעי ליה: **נקעים**. בקעים עמקים או סלעים גבוהים עשׂרה. וכגון שרחבים ארבעה על ארבעה **[ב]**, דהוי מקום חשוב **[ג]**: **אין נמדדין עמה**. וצריך שיתן לו בית כור שלם מקרקע חלק. שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד ויגאו לו כשנים ושלשה מקומות **[ה]**: **כבית כור**. משמע כמו שהיא, בין סלעים בין עפר **[ו]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** כדמוכח מקראי דיחזקאל מ"ה. צא וחשב חמש עשׂרה פעמים מאה על חמשים. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: **[ב]** פרוש, טפחים: **[ג]** בפני עצמו. אפלו לענין רשות היחיד דשבת. ר"ש: **[ד]** נמדדין. דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא, ובטלי להו. ובגמרא מפרש דעד ארבעה קבין בטלי בבית כור, ותו לא. ועין עוד בגמרא: **[ה]** הלכך אפלו אינם מלאים מים וראוים לזריעה. כי אינו רוצה שירד למטה ויחרש ואחר כך יעלה למעלה ויחרש. אבל קרקע השנה ימדד לו ואינו יכול לומר איני רוצה קרקע שתהא מפסקת מסלעים ונקעים. וכן משמע לישנא דאין נמדדים עמה כו'. ובלבד שלא יהיו מפסיקות כל השדה כו', אלא שנשאר רוח ביניהם שיוכל להעביר המחרשה כו'. הרא"ש. ועין מה שכתבנו בפשטנה דלקמן: **[ו]** דהכי משמע, כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר כו': נמדדין הוא שימוד גב ההר וקרקע הנקח כשהיא פחותה מעשרה טפחים ויחשוב בכלל מדת בית כור חמשה ושבועים אלף אמה: (רמב"ם)

פרק ז - משנה ב

בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל, פחת

כָּל שֶׁהוּא, יִנָּכֵה **[ז]**. הוֹתִיר כָּל שֶׁהוּא, יַחְזִיר.
אִם אָמַר, הֵן חֶסֶר הֵן יִתֵּר, אֶפְלוּ פָּחַת רִבַּע
לִסְאָה אוֹ הוֹתִיר רִבַּע לִסְאָה, הִגִּיעוּ. יוֹתֵר
מִכָּאן, יַעֲשֶׂה חֶשְׁבוֹן. מֵה הוּא מַחְזִיר לוֹ,
מְעוֹת. וְאִם רָצָה, מַחְזִיר לוֹ קִרְקַע. וְלָמָּה
אָמְרוּ מַחְזִיר לוֹ מְעוֹת, לְיִפּוֹת כַּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר,
שֶׁאִם שִׁיר בַּשָּׂדֶה בֵּית תְּשֻׁעָה קִבִּין וּבִגְנָה בֵּית
חֲצִי קֵב, וּכְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא בֵּית רִבַּע, מַחְזִיר
לוֹ אֶת הַקִּרְקַע. וְלֹא אֶת הַרְבַּע בְּלִבָּד הוּא
מַחְזִיר, אֲלֵא אֶת כָּל הַמוֹתֵר:

ר"ע מברטנורה מדה בחבל. כְּלוֹמַר בְּצִמְצוּם אֲנִי מוֹכֵר לָךְ שָׂדֶה זֶה שֶׁיֵּשׁ
בֵּה בֵּית כּוֹר עֶפֶר, כְּמוֹ שְׁמוֹדָדִים בְּמִדַּת הַחֶבֶל, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר: **פָּחַת
כָּל שֶׁהוּא.** שֶׁלֹּא הָיָה בְּאוֹתוֹ שָׂדֶה בֵּית כּוֹר שְׁלֵם, הַמְּקוֹחַ קַיִם, וַיִּנָּכֵה
הַמוֹכֵר כְּפִי הַפָּחַת: **הוֹתִיר.** קִרְקַע כְּלִשְׁהוּ עַל בֵּית כּוֹר, יַחְזִיר לְמוֹכֵר
הַקִּרְקַע שֶׁהוֹתִיר אוֹ דָּמִי הַקִּרְקַע, כְּדַמְפְּרֵשׁ וְאַזִּיל **[ח]**: **אִם אָמַר לוֹ.**
מוֹכֵר לְלוֹקַח, בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ הֵן חֶסֶר הֵן יִתֵּר, בְּכָךְ וּכְךָ דָּמִים,
וְלֹא אָמַר לוֹ מִדֶּה בַּחֶבֶל: **אֶפְלוּ פָּחַת אוֹ הוֹתִיר רִבַּע קֵב.** לְכָל סְאָה, דִּהְיִינוּ
שְׁלֵשִׁים רְבִיעִיּוֹת לְבֵית כּוֹר, הִגִּיעוּ. וּמִדַּתְנִי תֵּנָא אֶפְלוּ פָּחַת רִבַּע לִסְאָה,
וְלֹא תֵּנִי אֶפְלוּ פָּחַת שְׁבַעַה קִבִּין וּמַחְצָה לְכוֹר, שְׁמַעֲיִנְן מִנָּה דְאַפְלוּ
בְּמַכִּירָה מְעֻטָּת, כְּגוֹן בֵּית סְאָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ הֵן חֶסֶר הֵן יִתֵּר, אִם פָּחַת
רִבַּע אוֹ הוֹסִיף רִבַּע, הִגִּיעוּ. וְאִם אָמַר בֵּית כּוֹר סֶתֶם, סֶתֶמָּא נִמְי כְּהֵן
חֶסֶר הֵן יִתֵּר דָּמִי **[ט]**: **יוֹתֵר מִכָּאן.** יוֹתֵר מִרְבַּע לְכָל סְאָה אִם הוֹתִיר,
יַעֲשֶׂה חֶשְׁבוֹן, יַחֲשֵׁב כְּמֵה הוֹתִיר עַל בֵּית כּוֹר וְכְמֵה שְׁוִין לְפִי חֶשְׁבוֹן
שְׁמֵכֵר אֶת בֵּית כּוֹר **[י]**: **וְלָמָּה אָמְרוּ יַחְזִיר לוֹ מְעוֹת.** שְׁמֹן הַדִּין אֵין
לְהַחְזִיר לוֹ אֲלֵא קִרְקַע שְׁהָרִי לֹא קָנָה הַלוֹקַח אֲלֵא בֵּית כּוֹר בְּלִבָּד. וְלֹא
תִּקְנוּ חֲכָמִים שְׁיִתְּנוּ לוֹ מְעוֹת כְּנֶגֶד זֶה הַיִּתֵּר, אֲלֵא לְיִפּוֹת כַּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר,
שֶׁלֹּא יִפְסִיד אוֹתוֹ קִרְקַע מְעֻט דְּלֹא חֲזִי לִיהַ לְמִידֵי: **שֶׁאִם שִׁיר.** בְּבֵית
כּוֹר שָׂדֶה בֵּית תְּשֻׁעָה קִבִּין, דִּהֲשַׁתָּא חֲזִי לִיהַ הַאי קִרְקַע, כְּדַאֲמַרְיִנְן דְּף
י"א, דְּבֵית תְּשֻׁעָה קִבִּין חֲשׁוּב לְהִיּוֹת נִקְרָא שָׂדֶה, אַזְ אֵין מַחְזִיר לוֹ
מְעוֹת, אֲלֵא הַמוֹכֵר נוֹטֵל אֶת הַקִּרְקַע שְׁלוֹ. וְשְׁמַעֲיִנְן מִמַּתְנִיתִין דְּשִׁבְעַת
קִבִּין וּמַחְצָה לְכוֹר, שֶׁהוּא רִבַּע הַקֵּב לְכָל סְאָה, הוּי מַחִילָה. מִשְׁבַּעַה קִבִּין
וּמַחְצָה עַד תְּשֻׁעָה קִבִּין וְלֹא עַד בְּכָלֵל, יַעֲשֶׂה חֶשְׁבוֹן. תְּשֻׁעָה קִבִּין אוֹ
יוֹתֵר, יַחְזִיר קִרְקַע: **וְלֹא אֶת הַרְבַּע.** הֵכִי קָאֵמַר **[יא]**, הִיכָא דְאָמְרוּ יַעֲשֶׂה
חֶשְׁבוֹן אוֹ יַחְזִיר קִרְקַע, לֹא אֶת הַמוֹתֵר בְּלִבָּד הוּא מַחְזִיר, אֲלֵא גַם כָּל

השִׁלְשִׁים רְבִיעִיּוֹת שֶׁל בֵּית כּוֹר הַיְתָרִים הוּא מְחִזֵּיר, דְּכִיּוֹן דְּאִיכָּא קַרְקַע חָשׁוּב בֵּין הַכֹּל, לֹא מְחִיל מִיָּדֵי : (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {ז} **ינפה.** וְאִף עַל גַּב דְּאִין אֹנְאָה לְקַרְקַע, הֵנִי מִיָּלִי כְּשִׁימְכֹר לוֹ בְּיָקָר יוֹתֵר מִשְׁתּוֹת, אֲבָל הֵיכָּא דְמִטְעִין זֶה אֶת זֶה בְּמִדָּה, צָרִיךְ לְנִכּוֹת מִן הַדְּמִים. ר"ש. וְלֹא אֲמַרִּינָן דְּבִטֹל הַמְּקַח, דְּכָל לֹקַח וּמוֹכֵר לָאוּ בְּדוֹקָא מְעַמִּידִים דְּבְרִיהֶם אֶלָּא לְפִי מְשַׁקֵּל וּלְפִי מִנְיָן. הַמְּגִיד : {ח} דְּהִינּוּ מַה הוּא מְחִזֵּיר לוֹ כּוֹי דְּקָאֵי נְמִי אֶהָדָּ דְרִישָׁא. אֲבָל בְּנִקְעִים וּסְלָעִים דְּאִין נִמְדָּדִין עָמָה בְּמִתְנִיתִין דְּלַעִיל יֵשׁ מְחַלְקֵת בֵּין הַפּוֹסְקִים, לְהַרְמַבֵּי"ם הֵם שֶׁל לֹקַח בְּלֹא דְמִים, וְלִר"ש נִשְׁאַרוּ לְמוֹכֵר. וְכֵן הִסְכִּים הָרַא"ש. נְמוּקֵי יוֹסֵף : {ט} גְּמָרָא. וְדוֹקָא בְּעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, דְּאִי לָאוּ הֵכִי קִשְׁיָא רִישָׁא דְּמִתְנִיתִין דְּלַעִיל, אֶלָּא דְּלַעִיל בְּאִינוּ עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ כּוֹי. תוֹסְפוֹת וְהָרַא"ש : {י} אֲבָל פָּחַת יִתֵּר מְרַבֵּעַ לֹא שִׁיךְ שׁוּם עֲשִׂית חֲשׁוֹבוֹן אֶלָּא יִנְכָּה לוֹ מִן הַדְּמִים, דְּכִיּוֹן דְּלִיכָּא בְּהַאי שְׂדֵה טָפִי, לִיכָּא לְחַיּוּבִיָּה לִתְּנוּ לוֹ מִשְׂדֵּה אַחֵר. ר"ש. וְעֵין תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {יא} כְּלוּמַר וְתַנִּי הֵכִי. דְּהֵכִי מְתַרְצוּ לָהּ בְּגִמְרָא, תַּנִּי לֹא כּוֹי : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו' :** כבר ידעת כי רובע לסאה הוא חלק מארבעה ועשרים. ומדה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע. ואמרו הן חסר הן יתר יורה שנתפייסו שניהם בקרוב המדה הנזכרת ביתר או חסר. אחר כן אמר שכשפסק עמו במדה בחבל והותיר איזה שיעור שיהיה או שפסק עמו בקרוב והיה התוספת יותר מרובע לסאה הלוקח חייב למוכר דמי אותה התוספת שנשארו אצלו משומת מקחן לכל הקרקע ואם רצה המוכר שיחזיר לו קרקע באותה התוספת הרשות בידו ולא יוכל הלוקח לחייבו במכירת אותה התוספת לפי שההנאה זו למוכר לפי שהוא לא תועיל לו אותה חלקה קטנה שאינו יכול לזרעה ולפיכך חייב הלוקח לקנותה שיצרף אותה לשאר הקרקע שלקח ולא יפסיד כלום ואם היה השיור הנשאר למוכר שיעור שיוכל לזרוע ויקרא שם שדה עליו אין הלוקח חייב להחזיר לו מעות אלא קרקע וזהו טעם מה שאמר שאם שייר בשדה בית תשעה קבין וכו'. ומה שאמר ולא את הרובע בלבד וכו' כבר תקן הגמרא זה הלשון ואמר שהכוונה לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא את כל הרבעים כולם כגון שמכר לו שדה זרע עשר סאין אם חסר או יתר וכשמדדו מצאו עשר סאין ועשרה רבעים ומותר על הרבעים יחזיר לו הלוקח אותו המותר עם העשרה רבעים כולם ולא יקח אלא מדה בחבל : (רמב"ם)

מִדָּה בַּחֶבֶל אֲנִי מוֹכֵר לָךְ הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר, בְּטֵל
הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר מִדָּה בַּחֶבֶל. הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר
מִדָּה בַּחֶבֶל, בְּטֵל מִדָּה בַּחֶבֶל הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר,
דְּבָרֵי בֶן נָנֶס. בְּסִימָנָיו וּבְמִצְרָיו, פְּחוֹת
מִשְׁתוֹת, הִגִּיעוּ. עַד שְׁתוֹת, יִנְכָּה {טו} :

ר"ע מברטנורה מִדָּה בַּחֶבֶל וְכו'. האומר לחברו שתי לשונות הללו
הסותרים זה את זה, מדה בחבל דמשמע בצמצום, הן חסר הן יתר
דמשמע דלא קפיד על מעט פחות או יותר. בטל לשון אחרון שהוא הן
חסר הן יתר, את לשון ראשון שהוא מדה בחבל. ואפלו פחת רבע לסאה
או הותיר רבע לסאה, הגיעו: **דְּבָרֵי בֶן נָנֶס**. דסבירא ליה תפוס לשון
אחרון. ופליגי רבנן עליה, ואמרי הלך אחר פחות שב לשונות, בין ראשון
בין אחרון. דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ונוטל
הלוקח פפחות שבשעורין **{יב}**. והלכה פחכמים: **בְּסִימָנָיו וּבְמִצְרָיו**.
אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והמצרים האלה:
הכי גרסינן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה. והכי פרושא, אם פחת
מן הבית כור שתות וכל שכן פחות משתות, הגיעו **{יג}**. אבל יותר על
שתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל, ינכה **{יד}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} וינד המוכר שהוא מחזק בקרקע שלו על העליונה כו'. ר"ש.
ומשמע שאפלו עדין לא נתן הלוקח את הפעות. וכן כתב המגיד. והטעם לפי
שהמקח נגמר ונתחייב לשלם חובו כו'. ועין תוספות יום טוב: **{יג}** פיון
דהראה לו המצרים, כשדה זו סתמא דמי, כמות שהיא, אלא דאהני בית
כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר או יתר משתות. הר"ש: **{יד}** קרב
הונא בגמרא. ומפרש הר"ש דמשמע ליה מדקתני עד שתות ינכה דעד ולא
עד בכלל, ומשום הכי מפרש דפחות משתות דקתני דהכי קאמר אם פחת
כו'. ומה שכתב הר"ב הכי גרסינן כו', פלומר לאפוקי מגרסת התוספות
פחות שתות. ועין תוספות יום טוב: **{טו}** ינכה. מן הדמים. ואם הותיר
נחזיר לו קרקע. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר כו': **בסימניו ובמצריו**
פחות משתות הגיעו כו': ינכה יפחות מן הדמים שיעור מה שחסר מן המדה
ואין הלכה כבן ננס אבל יקח הלוקח בכגון זה הדבר כולו הפחות שבשעורין
וזהו שאמר הלך אחר הפחות שבלשונות. וכבר ידעת כי המצרים הם
הגבולים וכשאמר לו בית כור אני מוכר לך והגבילו והוא מה שאמר במצריו

כלומר שיגביל אותו מכל צדדיו יראו המקום שהוא המוגבל אם כן הוא בית כור או פחות שתות או יותר שתות ודין שתות כדין פחות משתות : (רמב"ם)

פרק ז - משנה ד

האומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך, משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו. חציה בדרום אני מוכר לך, משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום, והוא מקבל עליו מקום הגדר, חריץ וכן חריץ. וכמה הוא חריץ, ששה טפחים **[כא]**. וכן חריץ, שלשה :

ר"ע מברטנורה משמנין ביניהן. רואין המקום השמן שבשדה זו, ונוטל אותו המוכר, ד"ד לוקח על התחתונה. וכנגדו נותן ללוקח מן המקום הגרוע כמו ששנה המקום השמן **[טז]** שנטל המוכר. דכי קאמר ליה חצי שדה אני מוכר לך, כ"י דמי חצי שדה קאמר ליה. ואם הייתה בת מאה אמה במאה דינרין, ויש בה שלשים אמה מקום שמן ששנה חמשים דינרין, נוטלו המוכר, ונותן ללוקח שבעים אמה מן הגרוע בחמשים דינרין. ונפקא מנה, דרוצה אדם בקב עדית משני קבין זבורית, ואף על פי שדמי שניהן שוין: **חציה שבדרום אני מוכר לך.** אין שמין כל השדה כהיא דרישא, אלא שמין כמה שנה חצי השדה שבדרום בין טוב ובין רע, וכנגד מה ששנה חציה שבדרום נותן לו מוכר ללוקח בכל רוח **[יז]** שירצה מן הגרוע שיש לו. ד"ד לוקח על התחתונה, ושמה הכי קאמר ליה, מה ששנה חצי שבדרום אני מוכר לך בקרקע שלי בכל מקום שארצה: **ומקבל עליו.** הלוקח, לתת מקום בחצי שדה זה שקנה לעשות גדר, וחריץ וכן חריץ, תרוניהו אחורי הגדר מבחוץ **[יח]**, כ"י שלא תהא חיה קופצת ונכנסת בשדה. דאי עביד חריץ ולא עביד בן חריץ, אידי דחריץ רוח, נכנסת בתוכו **[יט]** וקופצת למעלה על שפתו השני. ואי עביד בן חריץ ולא עביד חריץ, אידי דקטין קימא אשפתא וקפצא **[כ]**. וכמה בין חריץ לבין בן חריץ, טפח: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טז} ומאי משמנין. השמן יהא ביניהן. ועין תוספות יום טוב: {יז} והר"י בר ברוך פרש, ונותן לו בדמי חציה לרוח דרום בין שהוא כחוש או שמן, בהשוואת חלקים בעלוי וגרעון קרקע. ועין תוספות יום טוב: {יח} ובן חריץ הוא סמוך לגדר ואחוריו החריץ. ר"ש: {יט} ונמשכת מעט לאחריה וקופצת. לשון הר"ש: {כ} וכשהם שנים אינם יכולים להכנס בקטן למעוט רחבו. ולא תקפץ לרחב השני חריצין. הרמב"ם: {כא} ששה טפחים. רחבו בארץ כל השדה. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך כו': השדות ישתנו דמיהם כפי שמנן וכחשן ואמרו בכאן משמנין הוא שידעו כמה שוה כל השדה וכמה דמים ראוי לחצי השדה במדה מן הכחוש שבה והוא נותן ללוקח כגון שיהיה מדת השדה מאה אמה ויהיה בה מקום שמדתו שלשים אמה שוה לי דינרין ימשח לו נ' אמה מן השבעים ויתן לו (נ) [כ] דינרין ואם פסק עמו (בריוח) [ברוח] ובאותה (הריוח) [הרוח] על דרך משל היו אלה השלשים אמה השמנים ימשח לו מאותן השלשים אמה תשעה ועשרים בתשעה ועשרים דינרים שהוא חצי חבל והבין זה הענין. והלוקח הוא שיקבל עליו חריץ ובן חריץ ובכך יתן לו החצי והוצרכנו לעשות שני חריצין גדול וקטן לפי שאילו היה הגדול בלבד היתה הנמיה וכיוצא בה יורדת לקרקעיתו והיתה עולה משפת החריץ ותבא אל השדה ואילו היה הקטן בלבד היתה קופצת עליו ונכנסת בשדה וכשהם שנים אינה יכולה להיכנס בקטן למיעוט רחבו ולא תקפוץ לרוחב השני חריצין ובין חריץ וחריץ רוחב טפח והשנים מבחוץ לגדר (על זו הצורה) וכל זה בחציו של לוקח כמו שביארנו: (רמב"ם)

ח

פרק

א

משנה

-

ח

פרק

יש נוחליו ומנחיליו **[א]**, ויש נוחליו ולא מנחיליו, מנחיליו ולא נוחליו, לא נוחליו ולא מנחיליו. ואלו נוחליו ומנחיליו, האב את הבנים והבנים את האב והאחיו מן האב **[ד]**, נוחליו ומנחיליו. האיש **[ה]** את אמו והאיש את אשתו, ובני אחיות **[ב]**, נוחליו ולא מנחיליו. האשה **[ג]** את בניה והאשה את בעלה ואחי האם, מנחיליו ולא נוחליו. והאחים מן האם, לא נוחליו ולא מנחיליו:

ר"ע מברטנורה יש נוחליו. יש קרובים שנוחליו את קרוביהם כשהם מתים. ואף כשמתים הם, מנחיליו להם את ממונם: **האב את הבנים.** דכתיב (במדבר כז) איש כי ימות ויבן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, במקום בת אתה מעביר נחלה מאב **[ב]**, ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחיו **[ג]**: **והבנים את האב.** דכתיב איש כי ימות ויבן אין לו, הא יש לו בן, בן קודם: **והאחיו מן האב.** דכתיב (שם) ממשפחתו וירש אותה, ומשפחת אב קרויה משפחה, דכתיב (שם א) למשפחתם לבית אבותם: **האיש את אמו.** דכתיב (במדבר לו) וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל **[ו]**, היאך בת יורשת שני מטות. אלא זו שאביה משבט אחד **[ז]** ואמה משבט אחר, וירשתן. ומדכתיב מטות **[ח]**, הקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת: **והאיש את אשתו.** דכתיב שארו, זו אשתו **[ט]**. וקרין הכי, ונתתם את נחלת שארו לו, וגורעין ומוסיפין ודורשין **[י]**. יכול אף היא תירשנו **[יא]** תלמוד לומר וירש אותה, הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] ומנחיליו. והאי דלא קתני יש נוחליו זה את זה משום דבעי למתני סיפא נוחליו ולא מנחיליו, תנא נמי רישא נוחליו ומנחיליו. ר"ש: **[ב]** מדשני קרא בדבוריה ולא אמר ונתתם כדאמר בכל הפרשה גבי האחיו, שמע מנה דאתא לאשמעין שיש אחד הראוי לירש תכף אחר הבן, ומאן ניהו, אב. דאלו אחיו הא כתיבי. נמוקי יוסף: **[ג]** כלומר מדלא כתיב העברה גם בן באחיו. תוספות: **[ד] מן האב.** כגון ראובן ויוסף בני יעקב, אף על פי שהן מלאה ורחל יורשים זה את זה, בשביל שהן אחיו מן האב. וכגון שמת יעקב אביהם. אבל אם יעקב חי, הוא קודם כדתנו לקמן. ר"ש: **[ה] האיש.** אידי דסיפא תני האיש, אף על גב דהוה ליה למתני הבן. סמ"ע: **[ו]** קשה למה לי קרא, אטו נכסי נשים יהיו הפקר. ויש לומר דבן אצטריד ליה, לפי שנסבת נחלה על ידי הבן. תוספות: **[ז]** וכשנשאת אמה לאביה היו לה אחיו

לְאִמָּה שֶׁל בֵּת זוֹ, שְׂיִירְשׁוּ נַחֲלַת אָבִיהֶן דְּלִיפָא הֶסְבֵּת נַחֲלַת אִם לְאָב בְּשַׁעַת נְשׂוּאִין, דְּלֹא קָפִיד קָרָא אֶלָּא שְׂבִשְׁעַת נְשׂוּאִין לֹא תִּהְיֶה רְאוּיָה לִירֶשׁ נְכֹסֵי אָבִיָּה. וּמִיָּהוּ אַחַר כָּךְ מֵתוּ אַחִיָּה, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיָּה וְיִרְשָׁה אוֹתוֹ, וּמֵתוּ הָאִם וְהָאָב וְלֹא הָיוּ לָהֶם כִּי אִם בֵּת אַחַת וִירְשָׁתוֹ. ר"ש. אִין לִי אֶלָּא בֵּת, בֶּן מִנִּין, קַל וְחֹמֶר כּוּי. גְּמָרָא: [ח] וְלֹא כְּתִיב שְׁנֵי מִטּוֹת. הֲר"ש: [ט] דְּכְתִיב וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד. וְכְתִיב נָמִי שְׂאָרָה וְגוֹי לֹא יִגְרַע. הֲר"ש. וְהִינוּ אֲלִיבָא דְּמֵאן דְּאָמַר שְׂאָר זֶה עוֹנָה. וְעַן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: [י] גִּרְע וְיִיו מִנְחָלְתוֹ. וְלִמְ"ד מִלְשָׁאָרוֹ וּמוֹסִיפִים שְׂתֵי אוֹתִיּוֹת הִלְלוּ זֶה עַל גְּבִי זֶה לַעֲשׂוֹתוֹ תִּבְּה אַחַת, וְהִיא, לוֹ: [יא] דְּעַקֵּר פְּשֻׁטִיָּה הִכִּי מִשְׁמַע, וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלַתוֹ לְשָׂאָרוֹ, לְאִשְׁתּוֹ, וְנִדְרָשָׁה הִכִּי, וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלַתוֹ אִם יָמוּת, לְשָׂאָרוֹ, וְיִרֶשׁ, כְּלוּמַר וְגַם הוּא יִירֶשׁ אֶת שְׂאָרוֹ כּוּי, תִּלְמוּד לּוּמַר כּוּי, דְּאוֹתָהּ מֵיִתֵּר וְאֶתָּא לְגַלּוּי אֲרִישָׁא דְּגוֹרְעִין כּוּי. הֲר"ש: [יב] וּבְנֵי אַחִיּוֹת. בְּנֵי דִינָה נִוְחָלִין אֶת רְאוּבֵן, שְׁהָרִי דִינָה יוֹרֶשֶׁת אֶת אַחִיָּה וּבְנֵיהָ בָּאִין מִכַּחַה. אֲבָל לֹא מִנְחִילִין לְרְאוּבֵן, שְׁהָרִי רְאוּבֵן מִכַּחַ אַחוֹתוֹ דִּינָה בָּא לִירֶשׁ, וְהִלָּא דִינָה עֲצָמָה אִין יוֹרֶשֶׁתוֹ כְּדָאֲמַרְן דְּהָאִם אִין נִוְחָלַת אֶת בְּנָה. ר"ש: [יג] הָאִשָּׁה כּוּי. גְּמָרָא, הָא תּוֹ לָמָּה לִי, הָא תִּנָּא לִיָּה רִישָׁא הָאִישׁ כּוּי דְּנִוְחָלִין וְלֹא מִנְחִילִין. הָא קָא מִשְׁמַע לָן דְּאִשָּׁה אֶת בְּנָה דּוּמְיָא דְּאֶת בְּעֵלָּה, מַה הִבְעֵל אִין יוֹרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ בְּקֶבֶר (אִם מֵת הוּא קִדָּם וְאַחַר כָּךְ מֵתָה הִיא, יוֹרֶשֶׁתָּה יוֹרֶשֶׁת אוֹתָהּ וְלֹא יוֹרֶשֶׁתָּה), אִף אִשָּׁה כּוּי אִין הִבֵּן יוֹרֶשׁ אֶת אִמּוֹ בְּקֶבֶר לְהַנְחִיל לְאִחִין מִן הָאָב, אֶלָּא יוֹרֶשֶׁת אָבִיָּה יוֹרֶשֶׁת אוֹתָהּ כּוּי. וְאַחֵי הָאִם אֲגַב נִקְט לְהוֹ: (עִיקַר תּוּ"ט).

רמב"ם יֵשׁ נִוְחָלִין וּמִנְחִילִין וְיֵשׁ נִוְחָלִין וְלֹא מִנְחִילִין כּוּי: כֹּל הַמְשַׁנָּה הַזֹּאת מִבוֹאֲרַת וִירוֹשַׁת הָאֵב קִבְּלֵנוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה וְכֵן יִרוֹשַׁת הַבֵּעַל לְאִשְׁתּוֹ וּרְמֵז לִירוֹשַׁת יוֹצְאֵי יִרְיָכוּ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר לְשָׂאָרוֹ וְנֶאֱמַר שֶׁאֵר אֲבִיךָ וִירוֹשַׁת אִשְׁתּוֹ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר וִירֶשׁ אוֹתָהּ: (רמב"ם)

פּרָק ח - מִשְׁנָה ב

סֵדֶר נְחָלוֹת כָּךְ הוּא, (בְּמִדְבָר כֵּז) אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֶן אִין לוֹ, וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלַתוֹ לְבֵיתוֹ, בֶּן קוֹדֵם לְבֵית, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוּ שֶׁל בֶּן קוֹדֵמִין [יד] לְבֵית. בֵּת קוֹדֵמַת לְאַחִין. יוֹצְאֵי יִרְכָּה שֶׁל בֵּת,

קוֹדֵם מִן לְאָחִיו. אַחִיו קוֹדֵם מִן לְאָחִי הָאֵב.
יוֹצֵאי יֶרֶךְ שֶׁל אַחִיו, קוֹדֵם מִן לְאָחִי הָאֵב. זֶה
הַכֹּל, כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה, יוֹצֵאי יֶרֶךְ קוֹדֵם מִן.
וְהָאֵב קוֹדֵם לְכֹל יוֹצֵאי יֶרֶךְ:

ר"ע מברטנורה **כָּל הַקּוֹדֵם לְנִחְלָה יוֹצֵאי יֶרֶךְ קוֹדֵם מִן.** וְאִם אֵין יוֹצֵאי
יֶרֶךְ קִיָּמין, חֲזָרָה נִחְלָתוֹן אֶצֶל הָאֵב. כִּי־צַד, רְאוּבֵן שְׁמֵת, חֲנוּךְ וּפְלוּא
חֲצֵרוֹן וְכַרְמֵי [בְּנִי] יוֹרְשֵׁין אוֹתוֹ. וְאִם מֵת אֶחָד מִן הַבְּנִים קֹדֵם רְאוּבֵן,
וְהָיָא בֶן הַנִּיחַ בֶּן אוֹ בֵּת [אוֹ בֶן בֵּת] אוֹ בֶן בֵּת אוֹ בֵּת בֵּת [עד מֵאָה
דִּירוֹת, יִירֶשׁ בַּמָּקוֹם אָבִיו בְּנִכְסֵי אָבִיו רְאוּבֵן, וְיִטַּל כְּפֶתַח מִבְּנֵי רְאוּבֵן.
וְאִם אֵין לְרְאוּבֵן בְּנִים וְלֹא בְּנֵי בְנִים וְאִף לֹא בְּנוֹת בְּנִים, אַז יוֹרְשׁוֹת בְּנוֹת
רְאוּבֵן אֶת רְאוּבֵן. וְאִם אֵין לְרְאוּבֵן בְּנוֹת וְלֹא בְּנֵי בְּנוֹת וְלֹא בְּנוֹת בְּנוֹת
עד סוּף כָּל הַדִּירוֹת, אַז יִירֶשׁ יַעֲקֹב אֶת רְאוּבֵן בְּנוֹ. וְאִם אֵין יַעֲקֹב קִיָּם,
יִירֶשׁוּ אֶת רְאוּבֵן אַחִיו בְּנֵי אָבִיו, שְׁמַעוֹן וְלוֹי וְיִהוּדָה [יוֹסֵף וּבְנָיִמין] וְכוּ'. וְאִם
אֵין קִיָּמין, יִירֶשׁוּ אֶת רְאוּבֵן בְּנֵי שְׁמַעוֹן וְלוֹי וְכוּ'. וְאִם אֵין לָהֶם בְּנִים
וְלֹא בְּנֵי בְנִים, יִירֶשׁוּ בְּנוֹתֵיהֶן אוֹ בְּנֵי בְּנוֹתֵיהֶן אוֹ בְּנוֹת בְּנוֹתֵיהֶן. דְּבַכָּל
מָקוֹם הַזֵּכֶר וְיוֹרְשֵׁיו קוֹדֵם לְנִקְבָּה [טו]. וְאִם מָתוּ אַחִיו שֶׁל רְאוּבֵן בְּלֹא
זָרַע אוֹ שְׂלֵא הָיָה לוֹ אֶח מֵעוֹלָם, תִּירֶשְׁנוּ אַחוֹתָיו דִּינָה בֵּת יַעֲקֹב אוֹ בְּנֵיהָ
אוֹ בְּנֵי בְּנֵיהָ [אוֹ בְּנוֹתֵיהָ וּבְנוֹת בְּנוֹתֵיהָ] עד סוּף הָעוֹלָם. וְאִם אֵין לְרְאוּבֵן אַחוֹת
וְלֹא זָרַע אַחוֹת, תַּחֲזֹר יִירֶשְׁתוּ לְאָבִי אָבִיו דִּהִינּוּ לְיַצְחָק. וְאִם אֵין יַצְחָק
קִיָּם, תַּחֲזֹר יִירֶשֶׁת רְאוּבֵן לְעֶשׂוֹ בֶּן יַצְחָק, שֶׁהוּא אַחִי אָבִיו שֶׁל רְאוּבֵן.
וְאִם אֵין עֶשׂוֹ קִיָּם, תַּחֲזֹר יִירֶשֶׁת רְאוּבֵן לְאֶלְיָפֶז בֶּן עֶשׂוֹ אוֹ לְבְנָיו וְלְבְנֵי
בְּנָיו אוֹ לְבְנוֹתָיו וְלְבְנוֹת בְּנוֹתָיו עד סוּף כָּל הַדִּירוֹת. וְאִם אֵין אַחִים
לְאָבִיו שֶׁל רְאוּבֵן וְלֹא מִבְּנֵי בְּנֵיהֶן, תַּחֲזֹר יִירֶשֶׁת רְאוּבֵן לְאַחוֹת אָבִיו אוֹ
לְבְּנֵיהָ וְלְבְנֵי בְּנֵיהָ אוֹ לְבְנוֹתֵיהָ עַל הַסֹּדֵר שְׁאִמְרָנוּ. וְאִם אֵין לְאָבִיו שֶׁל
רְאוּבֵן לֹא אַחִים וְלֹא בְּנֵי אַחִים וְלֹא אַחוֹת וְלֹא בְּנֵי אַחוֹת, תַּחֲזֹר יִירֶשֶׁת
רְאוּבֵן לְאֶבְרָהָם אָבִי אָבִיו. וְכֵן לְעוֹלָם עד אָדָם הָרֵאשׁוֹן: **הָאֵב**
קוֹדֵם. לְעוֹלָם לְאָחִי הָאֵב [זט] וְלְבְּנֵיהֶם, [נְאֻחֵי הָאֵב קוֹדֵם לְאַחוֹת הָאֵב], וְאָחִי
הָאֵב וְאַחוֹת הָאֵב קוֹדֵם לְאָבִי הָאֵב. וְאָבִי הָאֵב קוֹדֵם לְאָחִי אָבִי הָאֵב. וְאָחִי אָבִי הָאֵב
וְאִף אַחוֹתוֹ קוֹדֵם מִן לְאָבִי אָבִי הָאֵב. וְכֵן לְעוֹלָם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יד] **יוצאי כו'.** מִדְּכָתִיב בֶּן אֵין לוֹ, עֵינָן עָלָיו. וְכֵן בְּכֹלֶם כְּתִיב אֵין
לוֹ, לְמִדְרָשׁ עֵינָן עָלָיו אִם יֵשׁ יוֹצֵאי יֶרֶךְ, עד סוּף כָּל הַדִּירוֹת יוֹצֵאי יֶרֶךְ קוֹדֵם מִן
לְשֶׁל אַחֲרָיו. וְכִי הִיכִי דְאִמְרִינָן עֵינָן עָלָיו לְמִטָּה, הִכִּי נְמִי אִמְרִינָן עֵינָן עָלָיו
לְמַעְלָה, שְׂאִם כָּלָה זָרַעוֹ לְגַמְרֵי הַעֲבִירָנוּ לְיוֹרְשֵׁי הָאֵב לְמַעְלָה וְכוּ': [טו]
בְּגַמְרָא יְלִיף לִיהּ מְקָרָא. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: [זט] רִש"ל הִגִּיהַ שְׁצָרִיף
לוֹמַר אַחִי הֵמֶת כו'. וְהִכִּי קְאָמַר, קוֹדֵם לְאָחִי הֵמֶת מִן הָאֵב כו'. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת
יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו כו': יש לך לזכור בסדר הנחלות שלשה עקרים. האחד כי כשימות אדם בניו קודמים לנחלתו ואם אין בנים תשוב הירושה לאב. והעיקר השני כי כל הזוכה בירושה אם הוא בחיים יירש הוא עצמו ואם מת נפלה ירושתו ליורשיו לחשוב כאילו זה הזוכה בירושה הוא אותו שנפטר והעיקר השלישי כי הזכרים קודמין לנקבות כשקורבתם אצל המת שוה. ואלה השלשה העיקרים הם יסוד הענין לידע מי יירש ומי לא יירש. והנני עושה לך משל יתבאר לך ממנו היאך ראוי על אלה העקרים לירש האחים והאחות ואחי האב ואחות האב ואבות האבות בענין שכשימות האדם על דרך משל יירש אותו אבי אבי זקנו ושנים בלבד כי עמרם נפטר והיה ראוי לירש אותו משה ואהרן ואינם מצויים בחיים נבקש בניהם הזכרים ואם לא נמצאם נבקש בניהם הנקבות לא נמצא תשוב הירושה למרים להעדר הזכרים וזרעם. לא מצאנו מרים שכבר מתה נבקש אם הניחה בן זכר או זרע זכר ואם לא נמצא נחזור אחר כן לבקש אם יש לה בת או זרע הבת ואם לא נמצא חזרה הירושה לקחת שהוא אבי עמרם אם נמצא קהת יירש ואם לא נמצא נחשוב שקהת הוא הנפטר לא עמרם ונחקור על יורשיו רצוני לומר יורשי קהת ועל דרך שעשינו בזרע עמרם ואם מצאנו יצהר וחברון ועוזיאל אחי עמרם נוריש אותם נכסי עמרם לפי שהם יורשי קהת ועל זה הצד ירושת האחים. ואם נעדרו נחקור על זרע הזכרים לפני הנקבות ואם נעדר זרעם נבקש בת קהת שהיא אחות עמרם ואם נמצאת תירש ואם נעדרה יבוקש זרעה הזכרים לפני הנקבות ואם לא נמצא לה זרע ויהיה זרע קהת נעדר חזרה הירושה לאביו והוא לוי אם נמצא לוי יירש ואם נעדר אז נשים כאילו לוי הוא הנפטר ונבקש זרעו והם גרשון ומררי אם נמצאו ירשו לפי שהם בני לוי שראויים לירש והוא שזכה בנחלת קהת על דרך זה ירשו אחי האב ואם נעדרו גרשון ומררי וזרעם הזכרים והנקבות חזרה הירושה ליוכבד ואם נעדרה נבקש זרעה הזכרים לפני הנקבות ואם לא נמצא לה זרע חזרה הירושה ליעקב נחזור על יורשיו והם הבנים לא נמצא אותם ולא תולדותם חזרנו לדינה לא נמצא אותה ולא זרעה חזרה הירושה ליצחק ונחשוב כאילו יצחק הוא המת נחזור על יורשיו והוא עשו נעדר הוא וזרעו זכריהם ונקבותיהם חזרה הירושה לאברהם והזכרים קודמין לנקבות בכל זה ועל זה הדרך הולכת תמיד זהו שאמרו נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. הנה התבאר לך היאך יירש אברהם לעמרם ונתבאר לך שאין ירושה לאחים בחיי האב ולא לאחי אבי האב בחיי אבי האב ולא לאחי אבי האב של אבי האב ועל דרך זה תעלה תמיד ושמור העקרים האלה ולא יסורו ממך : (רמב"ם)

פרק ח - משנה ג

בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים **[יז]** בנחלה. חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. ושהיה בכור נוטל שני חלקים:

ר"ע מברטנורה נטלו שלשה חלקים בנחלה. בנחלת ארץ ישראל. וסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ **[יח]**, דכתיב (במדבר כו) לשמות מטות אבותם ינחלו. וצלפחד וחפר אביו שניהם נטלו חלק בארץ, שמיוצאי מצרים היו שניהם. ונטלו בנות צלפחד חלק אביהם שהיה מגיע לו בארץ, וחלק המגיע לו מירשת חפר אביו, וחלק בכורתו שהיה בכור ונוטל פי שנים. ואף על פי שעדין לא ירשו את הארץ ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתה, ארץ ישראל מחזקת היתה **[יט]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יז]** שלשה חלקים. ילפינן להו בגמרא. ועין תוספות יום טוב: **[יח]** כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי החשבון של יוצאי מצרים, שנטלו בתורת ירשה מאבותיהם. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: **[יט]** ליוצאי מצרים. דכתיב [שמות ו] ונתתי אותה לכם מורשה. כלומר אני נתתי לכם ירשה. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה כו': כל היוצאים ממצרים היה להם חלק בארץ ואם יצא אב ובנו לכל אחד מהם היה חלק אחד בשוה. והיו צלפחד וחפר מיוצאי מצרים והיה לצלפחד חלקו והיה לו בירושת חפר שני חלקים לפי שהוא בכור וארץ ישראל מוחזקת היתה ולפיכך ירש בה חלק בכורה: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ד

אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבִית בְּנַחֲלָה, אֲלֵא שֶׁהֵבֵן נוֹטֵל
פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם
בְּנִכְסֵי הָאִם. וְהֵבְנוֹת נְזֻנוֹת מִנִּכְסֵי הָאָב {כ}
וְאֵינָן נְזֻנוֹת מִנִּכְסֵי הָאִם:

ר"ע מברטנורה **אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבִית בְּנַחֲלָה.** הָכִי קָאָמַר, אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד
הֵבִית שְׁוִין בִּירְשֵׁת נִכְסֵי הָאִם כְּבִירְשֵׁת נִכְסֵי הָאָב, וְאֵין הִפְרָשׁ בֵּין יְרֵשֶׁת
נִכְסֵי הָאִם לִירְשֵׁת נִכְסֵי הָאָב, אֲלֵא שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב
וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאִם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} נְזֻנוֹת כו'. בְּתַנְאֵי כְּתֻבָּה. כְּדַתְנֵן בְּמִשְׁנֵה י"א פָּרָק ד'
דְּכְתֻבּוֹת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא שהבן כו':** רוצה לומר שהם שוים
בירושת האב כלומר שדין ירושת הזכרים והנקבות בנכסי האם כענין
ירושתם בנכסי האב והתורה הקדימה הזכרים על הנקבות ואין בין ירושת
הבנים לאב או לאם הפרש אלא שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב: (רמב"ם)

פ ר ק ח - משנה ה

הַאֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹר לֹא יִטַּל פִּי שְׁנַיִם,
אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי לֹא יִירָשׁ {כא} עִם אָחִיו, לֹא אָמַר
כָּלוּם, שֶׁהִתְנָה עַל מֵה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה {כב}.
הַמְּחַלֵּק נִכְסָיו לְבָנָיו עַל פִּיו, רָבָה לְאֶחָד וּמַעֲט
לְאֶחָד {כג} וְהִשְׁוָה לָהֶן אֶת הַבְּכוֹר, דְּבָרָיו
קִיָּמִין. וְאִם אָמַר מְשׁוּם יִרְשָׁה, לֹא אָמַר כָּלוּם.
כָּתַב בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּאַמְצַע בֵּין בְּסוֹף מְשׁוּם

מִתְנָה, דְּבָרָיו קִיָּמִין. הָאוֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי
יִירָשְׁנִי בְּמָקוֹם שְׂיִישׁ בֵּת {כה}, בְּתֵי תִירְשָׁנִי
בְּמָקוֹם שְׂיִישׁ בֶּן, לֹא אָמַר כָּלוּם, שְׁהִתְנָה עַל
מָה שְׁפָתוֹב בִּתְוֹרָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה
אוֹמֵר, אִם אָמַר עַל מִי שֶׁהוּא רָאוּי לִירְשׁוֹ,
דְּבָרָיו קִיָּמִין. וְעַל מִי שֶׁאִין רָאוּי לִירְשׁוֹ, אִין
דְּבָרָיו קִיָּמִין. הַכּוֹתֵב אֶת נִכְסָיו לְאַחֲרִים
וְהַנִּיחַ אֶת בָּנָיו, מָה שְׁעָשָׂה עֲשׂוּי {כז}, אֲבָל אִין
רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם לֹא הָיוּ בָּנָיו נוֹהֲגִין כְּשׁוֹרָה,
זְכוּר לְטוֹב:

ר"ע מברטנורה **לא אמר כלום**. ואין יכול לסלקו מן הירשה אלא על ידי שיתן במתנה נכסיו לשאר בניו: **על פיו**. משום דמצוה מחמת מיתה, ושכיב מרע דבריו ככתובים וכמסורים ואינו צריך קנין. משום הכי תני על פיו: **והשוה להן את הבכור**. בלשון מתנה: **דבריו קימין**. ואין פאן מתנה על מה שפתיב בתורה {כד}, שיש פח באדם לתן ממונו במתנה לכל מי שירצה: **ואם אמר משום ירשה**. ואם רבה לאחד ומעט לאחד בתורת ירשה, שאמר פלוני בני יירש שדה בית כור, ופלוני [בני] יירש שדה בית לתד, ועל בנו בכור אמר שירש כשל חברו, לא אמר כלום, מפני שמתנה על מה שפתיב בתורה: **כתב בין בתחלה וכו'**. תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשנה, זהו בתחלה. יירשנה ותנתן לו, זו היא בסוף. יירש שדה פלונית ותנתן לו ויירשנה, זו היא מתנה באמצע: **אם אמר על מי שראוי לירשו**. כגון על בן בין הבנים, ועל בת בין הבנות, פלוני יירשני: **דבריו קימין**. דכתיב (דברים כא) והיה ביום הנחילו את בניו {כו}, התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבנים למי שירצה. ומודה רבי יוחנן דעל אח במקום בת ועל בת במקום בן, לא אמר כלום, שאין הבת ראויה לירש במקום בן, ולא האח במקום בת. וכן מודה רבי יוחנן, שאם השוה את הבכור לבנים לא אמר כלום, דכתיב (שם) לא יוכל לבכר וכו'. והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה: **אין רוח חכמים נוחה הימנו**. אין לחכמים נחת רוח במעשיו, ואפלו אין בניו נוהגים כשורה, דלמא נפיק מניהו זרעא מעליא. ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כא} **לא יירש**. ואפלו לרבי יוחנן בן ברוקה דאם אמר על מי כו'. ואף על גב דממילא משמע שיהיה השאר לאחין, מכל מקום פיון שאמר בלשון לא יירש, משמע כמתנה על מה שפתיב בתורה. נמוקי יוסף: {כב}

שֶׁהַתְּנָה כּוֹי. וְאִפְלוּ לְמֵאֵי דְמִסְקִינָן סוּף פֶּרֶק ז' דְּבַבְא מְצִיעָא דְּבַדְבָּר
שְׁבַמְמוֹן תְּנָאוּ קֵיס, אֲמַרִינָן בְּגִמְרָא, שְׂאֵנִי הֶכָּא דְּלֵא מְחִיל. וּפְרָשׁוּ הָרֶשֶׁבַי"א
וְנִמְוִקֵי יוֹסֵף, דְּדָבָר שְׂלֵא בָּא לְיָדוֹ שֶׁל בֶּן אֵינּוּ יָכוֹל לְמוֹכְרוֹ וְלֹא לְמוֹחְלוֹ.
וְאִפְלוּ אֵי מְצִי מְחִיל וְדַאי לָן דְּלֵא מְחִיל, דְּמָה הִנְאָה יֵשׁ לוֹ. וְאָף עַל פִּי
שְׁשׁוּתֵק, כְּדִי שְׂלֵא יִכְעִיס אָבִיו הוּא דְעֵבִיד: **[כג]** רַבָּה כּוֹי. עַל יְדֵי שְׂרָבָה
לְאַחַד מֵעֵט לְאַחַר. אֵי נְמִי אוֹ אוֹ קֶתְנִי. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[כד]** שְׁהָרִי
לֹא נִשְׂאָר לוֹ לְאַחַר מִיִּתְתּוּ כְּלוּם לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו בְּתוֹרַת יְרֵשָׁה. ר"ש: **[כה]**
אִישׁ כּוֹי בְּמִקּוֹם בֵּית כּוֹי. הָא בֶּן בֵּין הַבְּנִים וּבֵית בֵּין הַבְּנוֹת דְּבָרֵי קִימִין, רַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא הִיא, וְחִסְוִרֵי מְחִסְרָא וְהִכֵּי קֶתְנִי, הָאוּמֵר כּוֹי הָא בֶּן כּוֹי
שְׂרָבִי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוּמֵר כּוֹי. גְּמָרָא: **[כו]** וְהוּא הַדִּין לְשַׂאֵר יוֹרְשִׁים
שְׁבַמְמוֹן בְּנָיו: **[כז]** עֲשׂוּי. מְלִתָּא דְּפִשְׁטָא הִיא. וּמְשׁוּם סִיפָא נֶקֶט לָהּ,
דְּאִסוּר לְעֲשׂוֹת בֶּן. הָר"ש: (עֵיקָר תּוּ"ט).

רמב"ם האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי כו': האומר איש פלוני
ירשני במקום שיש בת כו': הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו כו':
רבי יוחנן בן ברוקה אומר כי יש לו לאדם רשות להוסיף לאחד מאחיו אם
הוא מורישם וכמו כן יוסיף בירושת אחד הבנים כשמוריש את בניו אלא
אם היה אחד מהבנים בכור שאינו יכול לומר על אחר משום ירושה ואם
אמר כן אין שומעין לו אלא יטול חלק בכורה לפי שנאמר לא יוכל לבכר
ונאמר בבנים ביום הנחילו התורה נתנה רשות לאב להנחיל מי שירצה.
ואמרו בתחלה ובאמצע ובסוף. ר"ל כי כשיזכור לשון מתנה ואמר אחר כן
ירשנה או אמר יירשנה ואחר כן אמר תנתן או אמר יירשנה ותנתן לו כיון
שזכר מתנה אם היא צוואה בלא שטר או בגוף השטר דבריו קיימין. ואין
הלכה כרבן גמליאל והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ו

האומר זה בני, נאמן. זה אחי, אינו נאמן
ונוטל עמו בחלקו. מת, יחזרו נכסים למקומו.
נפלו לו נכסים ממקום אחר, יירשו אחיו עמו.
מי שמת ונמצאת דיתיקי קשורה על ירכו,
הרי זו אינה פלוס **[ל]**. זכה בה לאחר **[לא]**, בין

מִן הַיּוֹרְשֵׁי בֵּין שְׂאֵינֵנוּ מִן הַיּוֹרְשֵׁי, דְּבָרָיו קִיָּמִין :

ר"ע מברטנורה **זה בני נאמן**. לַיּוֹרְשֵׁוֹ וּלְפֶטֶר אֶת אֲשֶׁתּוֹ מִן הַיְבוּם : זֶה אַחֵי
אֵינוֹ נֶאֱמָן. לְהוֹרִישׁוֹ עִם אַחֵיו **{כח}**, שֶׁהָרִי אֵינָן מְכִירִים אוֹתוֹ : וְנוֹטֵל עִמּוֹ
בְּחֶלְקוֹ. כְּגוֹן אִם הֵם שְׁנֵי אַחִים לְבֵד הַסֶּפֶק, וְיֵשׁ לָהֶם לְחֶלֶק שְׁלֹשׁ שָׂדוֹת,
זֶה נוֹטֵל שְׂדֵה וּמְחַצֶּה וְזֶה נוֹטֵל שְׂדֵה וּמְחַצֶּה, וְזֶה שֹׁמֵעִיד עַל הַסֶּפֶק
שֶׁהוּא אַחֵיו, נוֹתֵן לוֹ חֲצֵי הַשְּׂדֵה, וְהָאֲחֵר אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ כְּלוּם, דְּאָמַר לִיה
הֵבֵא רְאִיָּה וּשְׂקוּל : מֵת. הַסֶּפֶק : יַחְזְרוּ. אוֹתָן הַנִּכְסִים שֶׁנָּתַן לוֹ אַחֵיו :
לְמִקְוָמוֹ. כְּלוּמַר לְמִי שֶׁנִּתְּנָם לוֹ. אֲבָל שְׂאֵר אַחִים אֵין יוֹרְשִׁים עִמּוֹ : נִפְלוּ
לוֹ. לְסֶפֶק : נִכְסִים מִמְּקוֹם אַחֵר. בְּחֵינֵי **{כט}**. אוֹ קָנָה נִכְסִים וְעִבְדָּם מֵת :
יִירְשׁוּ אַחֵיו. שֶׁל זֶה שֶׁהָיָה מַעֲיֵד שֶׁהוּא אַחֵיו : עִמּוֹ. דְּהָא קָא מוֹדִי לְהוּ
שְׂאֵחִיהֶם הוּא. וְהֵנִי מְלִי בְּדֹלָא כְּפָרוּ שְׂאֵר הָאֲחִין לוֹמַר וְדָאֵי שְׂאֵינֵנוּ
אַחִיהוּ, אֶלָּא טוּעְנִים שְׂאֵינָן מְכִירִים אוֹתוֹ. אֲבָל אִם כְּפָרוּ בּוֹ שְׂאֵינֵנוּ
אַחִיהֶם, לֹא יִירְשֵׁנוּ אֶלָּא זֶה שֶׁהָעִיד לוֹ בְּלִבְד : דִּיתִיקֵי. צְנֹאת שְׂכִיב מְרַע.
וּלְשׁוֹן דִּיתִיקֵי דָא תְּהֵא לְמִיקָם וּלְמַהוּי : קְשׁוּרָה עַל יָרְכוּ. דְּלִיפָא לְמִימַר
אַחַר כְּתָבָה וּנְתָנָה שָׁם, אֶפְלוּ הֵכִי הָרִי זֹו אֵינָה כְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא גָמַר
לְהַקְנוֹת אֶלָּא בְּקַבְלַת הַשְּׂטָר, וְאֵין שְׂטָר לְאַחַר מֵיתָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כח}** וְלֹא פִּרְשׁ לְעֵנְיָן לְאוֹסְרָה לְשׁוּק. מְשׁוּם דְּהִכָּא בְּמַחְזֵק לֹן
בְּאַחֵי כְּדִתְבִּינָן בְּפֶרֶק ג' דְּקִדּוּשֵׁינָן מִשְׁנֵה ח'. וְהִלְכֵד אֲסוּרָה אֶפְלוּ שְׂתַק. כִּינֹן
שְׂמַחְזֵק לֹן בְּאַחֵי וְלֹא בְּבָנֵי. וּמִיֵּהוּ יֵשׁ לְפָרֵשׁ נְמִי אֵינוֹ נֶאֱמָן לְאוֹסְרָה, וְסִיפָא
בְּאֵינוֹ מַחְזֵק בְּאַחֵי וְלֹא בְּבָנֵי. ר"ש : **{כט}** ר"ש. וְלֹא יִדְעֵתִי לְמָה דְּקִדְקֵי לְכַתֵּב
כֹּן : **{ל}** אֵינָה כְּלוּם. דְּאָף עַל גַּב דְּצְנֹאת שְׂכִיב מְרַע קוֹנָה לְאַחַר מֵיתָה, הֵנִי
מִיֵּלִי כְּדִי שְׂלֵא תִטְרֹף דְּעֵתוֹ עָלָיו, אֲבָל כַּח הַשְּׂטָר לֹא עָדִיף כְּצְנֹאתוֹ, שֶׁהָרִי
לֹא גָמַר לְהַקְנוֹת כּו'. הַר"ש : **{לא}** לְאַחֵר. וְאָמַר לִיה זֶכָה בְּמָה שְׂכָתוּב בְּזֶה
הַשְּׂטָר. אָף עַל פִּי שְׂאֵינָה כְּתוּבָה עַל שְׁמוֹ, שְׂכָתוּב עַל שְׁם רְאוּבֵן וְאָמַר לְשִׁמְעוֹן
זֶכָה בְּמָה שְׂכָתוּב בָּהּ, קָנָה. דְּלֹא גָרַע מִשְׂאֵר צְנֹאתוֹ שֶׁהִיא כְּכָתוּבָה וְכִמְסוּרָה,
וְרַבּוּתָא קִתְּנֵי לְאַחֵר. ר"ש. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן כו' : מי שמת ונמצאת**
דייתיקי קשורה על יריכו כו' : נֶאֱמָן לִירֵשׁ אוֹתוֹ וּשְׂלֵא תִצְטַרְדַּךְ אֲשֶׁתּוֹ חֲלִיצָה
וְלֹא יְבוּם. וּמָה שֶׁאָמַר בֶּאֱחָיו אֵינוֹ נֶאֱמָן לְעֵנְיָן יְבוּם וְחֲלִיצָה אֲבָל לִירוּשָׁה יוֹרֵשׁ
נִכְסָיו. וְאָמַרו אַחֵר כֹּן וְנוֹטֵל עִמּוֹ בְּחֶלְקוֹ הוּא עֵנִין אַחֵר וְאֵינוֹ תְלוּי בְּמָה
שֶׁלְפָנָיו וְזֶה כִּי אָדָם שִׂיּוּדָה שִׂישׁ לוֹ אַח יִירֵשׁ עִמּוֹ בְּחֶלְקוֹ שִׂירֵשׁ מֵאֲבִיו כְּמוֹ
שֶׁאֲבָר וְהוּא כְּשִׁמְתָא אָדָם וְהֵנִיחַ ד' בָּנִים וְשִׁשִּׁים דִּינָרִין וְהוּדָה אַחַד מִן
הָאֲחִין שִׂישׁ לוֹ אַח חֲמִישִׁי וְאָמַר אַחֵינוּ הוּא זֶה וְחֲמִשָּׁה בָּנִים הֵנִיחַ אֲבִינוּ
כְּשִׁמְתָא וְשֶׁאֵר הָאֲחִים אֹמְרִים אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם הוּא אַחֵינוּ אוֹ אֵינוֹ אַחֵינוּ
יִקַּח זֶה שֶׁהוּדָה שְׂזָהוּ אַחֵיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָרִין וְיִתֵּן לְאוֹתוֹ שֶׁהוּדָה עָלָיו
הַשְּׁלֵשָׁה דִּינָרִים מֵהַרְבֵּעַ שֶׁלוֹ וְאִם נִפְטַר הָאֶחָד הַמְּסוּפֵק בּוֹ יִשׁוּבוּ אוֹתָם הֵנִי
דִּינָרִים לְמִי שֶׁנָּתַנָם וְזֶהוּ שֶׁאָמַרו יַחְזְרוּ נִכְסִים לְמִקְוָמָם וְאִם הָרוּיחַ זֶה הָאֶחָד
נִכְסִים מִלְּבַד הַשְּׁלֵשָׁה דִּינָרִים וְנִפְטַר יִירְשׁוּ אוֹתוֹ כֹּל הָאֲחִין הָאֲרַבְעָה בֵּין

אותו שהודה בו בין אותן שנסתפקו בו לפי שיאמרו אתה מודה לנו שהוא אחינו וזה כשלא כפרו האחים כשאמר להם זה אחינו אלא שאמרו לא נדע ולפיכך כשימות יירשוהו אבל אם כפרו בו ואמרו אינו אחינו לא יירשנו אלא המודה בו בלבד. ודאיתיקי. מלה מורכבת פירושו דא תהא למיקם ולקנות וזה הדאיתיקי הוא צוואת החולה מתנת שכיב מרע וזולתם משאר הצוואות : (רמב"ם)

פרק ח - משנה ז

הכותב **{לב}** נכסיו לבניו, צריך שיכתב מהיום ולאחר מיתה, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אינו צריך. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, האב אינו יכול למכר, מפני שהן כתובין לבן, והבן אינו יכול למכר, מפני שהן ברשות האב. מכר האב, מכורין עד שימות. מכר הבן, אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב. האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה. ומה שהניח תלוש, הרי הוא של יורשין **{לו}**. הניח בנים **{לז}** גדולים וקטנים, אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים ולא הקטנים נזונים על הגדולים, אלא חולקין בשוה. נשאו הגדולים, ישאו הקטנים. ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם, אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם אביהם נתן :

ר"ע מברטנורה **צריך שיכתב מהיום ולאחר מיתה.** דמשמע גוף הקרקע יהא קנוי לך מהיום, ולא תאכל הפרות עד לאחר מיתה **[לג]**. ואם לא כתב מהיום, לא נתן לו כלום, דאין מתנה לאחר מיתה: **אינו צריך.** לכתב מהיום. דכיון שכתב בשטר בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הווי עלי עדים, זמנו של שטר מוכיח עליו שמאותו היום התחילה המתנה, דאי לא תימא הכי, זמן שנכתב בשטר למה נכתב. והלכה כרבי יוסי: **לאחר מותו.** מהיום ולאחר מיתה **[לד]**: **האב אינו יכול למכר.** בלא הבן. שהגוף קנוי לבן: **והבן אינו יכול למכר.** בלא האב. שהפרות קנויין לאב: **מכר האב.** סתמא, מכורים הפרות ללוקח עד שימות האב **[לה]**: **מכר הבן.** בחיי האב, אין ללוקח פרות עד שימות האב: **האב.** שכתב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה: **תולש ומאכיל.** הפרות למי שירצה בחייו. אבל מה שהניח במחבר בשעת מיתה אף על פי שעומד לתלש הרי הן של בנו מקבל המתנה. אבל הכותב נכסיו לאחר, אפלו מה שהניח במחבר לקרקע בשעת מיתתו הרי הוא של יורשים, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר: **מתפרנסין.** לבוש וכסות. לפי שפרנסת הגדולים מרבה מפרנסת הקטנים: **נזונים.** אכילה ושתיה. לפי שמזונות הקטנים מרבים משל גדולים, שאוכלים פעמים רבות ומפזרים, לפיכך הקטנים מעבדים על הגדולים מלהתפרנס מתפוסת הבית, והגדולים מעבבין על הקטנים מלזון, אלא יתפרנס ויזון כל אחד מחלקו: **נשאו גדולים.** ועשו צרכי חפה מתפוסת הבית לאחר מיתת אביהם: **ישאו גם הקטנים.** מתפוסת הבית: **ואם אמרו הקטנים.** לאחר מיתת אביהם, הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם בחיי אבינו: **אין שומעין להם.** אלא מה שנתנו להם אביהם בחייו, נתן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[לב]** **הפותב.** בבריא אירי, דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופרות לאחר מיתה, אבל שטר שכיב מרע אינו קונה מחיים, שהרי אין דעתו לתן בחייו כלום, וכיון דמית תו לא מצי לאקנויי מידי, דהא ליתיה דלקני ניהליה, ואפלו רבי יוסי כו'. רש"י. ועין תוספות יום טוב: **[לג]** ולפיכך לא דמי להא דתנן במשנה ג' פרק ז' דגטין, מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט, דהתם ליכא למימר אלא אי תנאה אי חזרה. גמרא: **[לד]** ומיהו לרבי יהודה כדאית ליה ולרבי יוסי כדאית ליה: **[לה]** פרוש, אם ירצה הלוקח. שאם אינו רוצה חוזר בו ומבטל המקח. דכיון דזבין ליה סתמא, גוף ופרות משמע ליה ללוקח, וכיון דלא ידע שאין לו אלא פרות הוי ליה מקח טעות, ולא שיך הקא אין אונאה לקרקעות כו'. נמוקי יוסף: **[לו]** של יורשין. ולא למקבל מתנה לבדו. ר"ש: **[לז]** **בנים.** בדלא כתב נכסים מירי. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב כו':** האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה כו': **הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים כו':** הגדולים צריכין פרנסה והוא שצרכיהם יותר מן הקטנים לפי שלובשין ומשתמשין יותר מהם והקטנים צריכים מזונות יותר מן הגדולים לפי שהם אוכלים פעמים רבות ומפזרין בעת האכילה וכשישאו הגדולים נשים אחר מות האב ישאו כמו כן הקטנים מנכסי השותפות ומה שאמר אין שומעין להם כשנשא גדול אשה בחיי האב: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ח

הַנִּיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת, אֵין הַגְּדוּלוֹת מִתְּפַרְנְסוֹת עַל הַקִּטְנוֹת וְלֹא הַקִּטְנוֹת נִזְוֹנוֹת עַל הַגְּדוּלוֹת, אֶלָּא חוֹלְקוֹת בְּשׁוּה. נִשְׂאוּ גְדוּלוֹת, יִשְׂאוּ קִטְנוֹת. וְאִם אָמְרוּ קִטְנוֹת, הֲרִי אָנוּ נוֹשְׂאוֹת כְּדֶרֶךְ שְׂנִשְׂאֲתֶם אֲתֶם, אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן. זֶה חֹמֶר {לח} בְּבָנוֹת מִבְּבָנִים, שֶׁהַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת עַל הַבָּנִים וְאֵין נִזְוֹנוֹת עַל הַבָּנוֹת:

ר"ע מברטנורה הַנִּיחַ בָּנוֹת. וְלֹא בָּנִים: שֶׁהַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת מִן הַבָּנִים. בְּתַנְאֵי כְּתָבָה. וְאֵין בָּנוֹת קִטְנוֹת נִזְוֹנוֹת מִן הַגְּדוּלוֹת. דְּבִמְקוֹם שֶׁאֵין בָּנִים יוֹרְשִׁים אֵין הַבָּנוֹת אוֹכְלוֹת בְּתַנְאֵי כְּתָבָה, אֶלָּא חוֹלְקוֹת בְּשׁוּה וְכָל אַחַת נִזְוֹנָת מִשְׁלָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לח} זֶה חֹמֶר. הֵיכָא דְּבָנוֹת יוֹרְשוֹת מֵהֵיכָא דְּבָנִים יוֹרְשִׁים וְאֵיכָא נְמִי בָּנוֹת בְּהַדְּיָהוּ, שֶׁהַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת כּו'. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַנִּיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת אֵין הַגְּדוּלוֹת כּו': שֶׁהַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת עַל הַבָּנִים. אִם הַנִּיחַ בָּנוֹת קִטְנוֹת וּבָנִים גְּדוּלִים יֹאכְלוּ כּוֹלִם בְּלֹא חֶשְׁבוֹן וְאִף עַל פִּי שֶׁהַקִּטְנִים מִפְּזָרִים בְּעִיקַר הַנְּכָסִים וּמִקְלָקְלִין וְאֵינוּ כֵּן כִּשְׁלֵא הַנִּיחַ אֶלָּא בָּנוֹת שֶׁאֵין חוֹלְקוֹת הַבָּנוֹת בִּינֵיהֶן בְּשׁוּה וְתֹאכְלוּ כָּל אַחַת מֵהֶם מִשְׁלָה: (רמב"ם)

פרק ט - משנה א

מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרבים, הבנים יירשו והבנות יזונו. נכסים מעטין, הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. אדמון אומר, בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר רבן גמליאל, רואה אני את דברי אדמון:

ר"ע מברטנורה מי שמת. שהנכסים מרבים. כדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות: שהנכסים מעטין. שאין בהם כשעור זה: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיהה. אלא לא אפסיד, ונזון כלנו יחד. ואין הלכה כאדמון. ועשו אלמנה אצל הבת בנכסים מעטים, כבת אצל האחין, מה בת אצל האחין הבת נזונת והבנים ישאלו על הפתחים, אף אלמנה אצל הבת האלמנה נזונת והבת תשאל על הפתחים: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם מי שמת והניח בנים ובנות בזמן כו': שיעור הנכסים מרובים כדי שיזונו בהם אלו ואלו עד שיבגרו [הבנות] ומה שהוא פחות מזה הן מועטין ואין הלכה כאדמון: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ב

הַנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת וְטַמְטוּם, בְּזִמַּן שֶׁהִנְכָּסִים מְרַבִּים, הַזְכָּרִים דּוֹחִין **{א}** אוֹתוֹ אֶצֶל נְקִבוֹת. נְכָסִים מְעֻטִּין, הַנְּקִבוֹת דּוֹחוֹת אוֹתוֹ אֶצֶל זְכָרִים. הָאוֹמֵר אִם תֵּלֵד אֲשֶׁתִּי זָכָר יִטַּל מִנֶּה, יִלְדָה זָכָר, נוֹטֵל מִנֶּה. נְקִבָה מֵאֲתָיִם **{ג}**, יִלְדָה נְקִבָה, נוֹטֵל מֵאֲתָיִם. אִם זָכָר מִנֶּה אִם נְקִבָה מֵאֲתָיִם, וְיִלְדָה זָכָר וְנְקִבָה, זָכָר נוֹטֵל מִנֶּה וְהַנְּקִבָה נוֹטֵל מֵאֲתָיִם. יִלְדָה טַמְטוּם, אֵינוֹ נוֹטֵל. אִם אָמַר כָּל מֵה שֶׁתֵּלֵד אֲשֶׁתִּי יִטַּל, הָרִי זֶה יִטַּל. וְאִם אֵין שָׁם יוֹרֵשׁ אֶלָּא הוּא, יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל:

ר"ע מברטנורה וְטַמְטוּם. סֵפֶק זָכָר סֵפֶק נְקִבָה: הַזְכָּרִים דּוֹחִין אוֹתוֹ אֶצֶל הַנְּקִבוֹת. דְּאָמְרִי לִיה אֵיתִי רְאִיָּה דְזָכָר אֶת וּשְׁקוּל: הַנְּקִבוֹת דּוֹחוֹת אוֹתוֹ אֶצֶל הַזְכָּרִים. דְּאָמְרִי לִיה אֵיתִי רְאִיָּה דְנְקִבָה אֶת וְתִזּוֹן עֲמֵנוּ: יִלְדָה זָכָר נוֹטֵל מִנֶּה. וְאִף עַל גַּב דְּקִימָא לָן הַמְזֻכָּה לְעֵבֶר לֹא קָנָה, הִכָּא בְּשָׂכִיב מְרַע שְׂזָכָה לְבֵנוֹ קָנָה, שְׂדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ **{ב}**: יִלְדָה זָכָר וְנְקִבָה. תְּאוּמִים יַחַד **{ד}**: יִלְדָה טַמְטוּם אֵינוֹ נוֹטֵל. הָאִי מִתְּנִיתִין אֲדַחֲיָא לֵה, וְהִלְכְתָּא שְׂטַמְטוּם נוֹטֵל כְּפָחוֹת שְׂבִשְׁנִיָּהֶם **{ה}**: יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל. דְּלֹא תִימָא בְּרִיָּה בְּפִנֵּי עֲצָמָה הוּא וְלֹא בְּרִיָּשָׁה הוּא, קַמְשִׁמְעָ לָן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} דוחין כו'. לאו למימרא שכל אחד ידחנו עד שיביא ראיה. דממה נפשך אם זכר הוא יטל כזכר, ואם נקבה יטל כנקבה. הלכך לעולם נוטל כפחות שבהם, ובנכסים מרבים נזון כנקבה, ובנכסים מעטים שקיל עם הזכרים. ועין תוספות יום טוב: **{ב}** תקנו שיטל כדי שלא תטרף דעתו עליו כו'. דהא משום גריעותא דעבר הוא ולא משום גריעותא דמקנה, ואם כן כי דעת האב קרובה אצל בנו מאי הוי לעשות את שאינו זוכה כזוכה, אלא ודאי משום שדעתו קרובה חששו לטרופ דעתו. נמוקי יוסף. ועין

תוספות יום טוב: **ג** **מאתים**. דלענין הרוחה בתו עדיפא ליה, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה כזכר. גמרא: **ד** ואף על פי שלא התנה כי אם על זכר לבד ועל נקבה לבד, נוטל הזכר כאלו נולד לבדו והנקבה כאלו נולדה לבדה, דלא עשה הלידה תנאי אלא רוצה לתן מתנה לבניו ורבה לנקבה, ואף אם ילדה תאומים חביבים עליו ורוצה שיטלו כפי תנאו. הרא"ש: **ה** אבל אנדרוגינוס אינו נוטל כלל במקום בן או בת. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים כו': מעיקרנו המזכה לעובר לא קנה לפי שלא תתקיים הקנאה אלא למי שהוא אדם נמצא בפועל והעובר אינו כן ומה שהצריך בכאן שיקנה מה שנתן לו אביו בלבד אם מתנה זו היא מתנת שכיב מרע תתקיים באמירה בלבד: וזה שאמר ילדה טומטום אינו נוטל כלום דחוי הוא אבל נוטל כפחות משניהם וסלקא דעתין שהטומטום בריה בפני עצמה ואינו ממין האדם השלם ולפיכך לא יירש ואפילו היה הוא לבדו קא משמע לן שאין הדבר אלא אם אין לו יורש אלא הוא יורש את הכל: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ג

הניח בנים גדולים וקטנים **ו**, השביחו גדולים את הנכסים, השביחו לאמצע. אם אמרו **ז** ראו מה שהניח לנו אבא, הרי אנו עושים ואוכלין, השביחו לעצמן. וכן האשה שהשביחה את הנכסים, השביחה לאמצע. אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי, הרי אני עושה ואוכלת, השביחה לעצמה **ט**:

ר"ע מברטנורה השביחו גדולים את הנכסים. בעודן בתפוסת הבית: השביחו לאמצע. והני מלי כששבו הנכסים מחמת נכסים עצמן, שלא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהן שָׁכְרוּ פועלים והשביחו הנכסים מחמת עצמן. אבל אם חפרו ונטעו והוציאו משלהן, מה

שְׁהִשְׁבִּיחוּ הַשְּׁבִיחוּ לְעֶצְמוֹן : וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁבִּיחָהּ . בְּגִמְרָא מוֹקְמִינָן לָהּ בְּאִשָּׁה יוֹרֶשֶׁת . כְּגוֹן שֶׁנִּשְׂאָ רְאוּבֵן אֶת בֵּת שְׁמַעוֹן אָחִיו , וּמֵת בְּלֹא בָנִים , וּבָנוֹת שְׁמַעוֹן אָחִיו יוֹרֶשׁוֹת אוֹתוֹ , נִמְצְאָת אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא בֵּת שְׁמַעוֹן אָחִיו יוֹרֶשֶׁת אוֹתוֹ עִם שְׂאֵר אַחֵיוֹתֶיהָ , וְסָלְקָא דְעֵתָּהּ אֲמִינָא דְבַהֲהִיא הִנָּאָה דְנִפְיָק עָלֶיהָ קָלָא שְׁשׁוֹלְטָת וּמִשְׁבַּחַת אֶפְלוֹ כִּי אֲמָרָה רְאוּ מַה הִנִּיחַ לִי בְעָלִי וְכוּ' אֶפְלוֹ הָכִי מְחַלָּה וְרוֹצָה שְׂיִהְיֶה הַשְּׁבִיחַ לְאֲמִצֵּעַ , קִמְשָׁמַע לָן דִּהִשְׁבִּיחָהּ לְעֶצְמָהּ {ח} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ו} וקטנים. ולא מבעיא גדולים וגדולים דפשיטא דמחלי אהדדי, דאם זה מתעסק בנכסים היום, גם זה יתעסק למחר, אלא אפלו קטנים כו' הגדולים מוחלין טרח מעט כזה לשפר פועלים. נמוקי יוסף: {ז} **אמרו**. בפני בית דין. דכיון שלא חששו הבית דין לחלק ולהניחו להם כל הנכסים, ראו בית דין שיש תועלת ליתומים בדבר. ובכלם גדולים אין חלוק בין בית דין לעדים. הרא"ש: {ח} ורישא שהשביחה לאמצע אשמעינן דמהו דתימא כיון דלאו דרפה למטרח אף על גב דלא פריש כפריש דמי, קא משמע לן. גמרא: {ט} לעצמה. והוא דלא שקלה מזוני, דאי שקלה מזוני, לא, דתנן בפרק י"א דכתבות, אלמנה נזונית מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהו. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הניח בנים גדולים וקטנים השביחו כו': כשהוציאו מקצת הנכסים על קצתם והשביחו הנכסים השבח לאמצע אבל אם הוסיף א' מהם משלו להשביח הנכסים השבח לאותו שהשביח ואף על פי שהוא אינו ממונה עליהם ואמרו האשה שהשביחה זה הוא כשהיא יורשת בעלה עם שאר יורשיו כגון שהיא בת ראובן שנשאת לשמעון ומת ראובן ולא הניח בנים זולתי אשת שמעון ואח"כ מת שמעון דודה ואשתו הנה היא יורשת אותו עם שאר אחי שמעון. והוצרך זה הענין האחרון לפי שיעלה על הדעת הואיל שיש לה בזו שם טוב שהיא שולטת ומשבחת הנכסים שתמחול קא משמע לן: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ד

האחין השתפין {י} שנפל אחד מהן לאמנות, נפל לאמצע. חלה ונתרפא, נתרפא משל עצמו.

הָאָחִין שֶׁעָשׂוּ מְקַצְתָּן שׁוֹשְׁבֵינֹת **[יג]** בְּחַיֵּי הָאָב,
חֲזָרָה שׁוֹשְׁבֵינֹת, חֲזָרָה לְאִמָּצֵע,
שֶׁהַשׁוֹשְׁבֵינֹת נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין. אָבֵל הַשׁוֹלַח
לְחִבְרוּ כִּדֵּי יַיִן וְכִדֵּי שָׁמוֹ, אֵינָן נִגְבֵּין בְּבֵית דִּין,
מִפְּנֵי שֶׁהֵן גְּמִילוֹת חֲסָדִים :

ר"ע מברטנורה שְׁנֵפֶל אֶחָד מֵהֵן לְאִמָּנוֹת. לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ. שֶׁכֵּן מִנְהַג הַמֶּלֶךְ
לְהַעֲמִיד מֶכֶל בְּתֵי הָעִיר אָדָם אֶחָד לְמוֹכֵס חֹדֶשׁ אֶחָד אוֹ שְׁנַי חֲדָשִׁים :
נֶפֶל לְאִמָּצֵע. כָּל הָרוּחַ. מִפְּנֵי שֶׁמִּחְמַת אָבִיהֶם בָּאת לּוֹ. אָבֵל אִם מִחְמַת
עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי חֲרִיפוֹתָו וְחֲשִׁיבוֹתָו וְחִקְמָתָו נִלְקַח לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ **[יא]**, מֵה
שֶׁהָרוּיחַ הָרוּיחַ לְעֲצָמוֹ : **חֵלָה וְנִתְרַפָּא.** אִם חֵלָה בְּאִנְס, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא פִשְׁע
הוּא בְּעֲצָמוֹ, מִתְרַפָּא מִן הָאִמָּצֵע. אָבֵל אִם חֵלָה מִצָּנִים פָּחִים וְכִיּוּצָא
בְּהֶם **[יב]**, דְּכִתִּיב בְּהוֹ (מִשְׁלֵי כב) שׁוּמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם, בְּהָא אִמְרִינָן
בְּמִתְנִיתֵין דְּאִינוּ מִתְרַפָּא אֶלָּא מִשְׁל עֲצָמוֹ : **שׁוֹשְׁבֵינֹת.** דְּרַךְ שׁוֹשְׁבֵינֹת
נוֹטל **[יד]** סְעוּדָה וְדוֹרוֹן לְחֶפֶה וְאוֹכֵל עִמּוֹ, וְזֶה חוֹזֵר וְעוֹשֶׂה כֵּן לְזֶה גַם
כֵּן כְּשֵׁישָׂא אִשָּׁה. וְאִם שָׁלַח הָאָב שׁוֹשְׁבֵינֹת בְּסִתָּם עַל יַד אֶחָד מִבְּנָיו
וְחֲזָרָה הַשׁוֹשְׁבֵינֹת אַחַר כֵּךְ לְאַחַר שְׁמַת הָאָב, חֲזָרָה לְאִמָּצֵע **[טו]**, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא כְּמִלּוּה, שֶׁהָרִי נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין, שֶׁיִּכּוֹל הַמוֹלִיד שׁוֹשְׁבֵינֹת לְחִבְרוּ
לְחֹזֵר וְלִתְבַּע מִמֶּנּוּ בְּבֵית דִּין שִׁיתָן לוֹ שׁוֹשְׁבֵינֹת כְּדֶרֶךְ שִׁתָּן לוֹ. וְהוּא
שִׁיחֵיו נִשְׂוֵאי הַשְּׁנַי כְּנִשְׂוֵאי הָרֵאשׁוֹן, אִם בְּתוּלָה בְּתוּלָה, וְאִם אֶלְמָנָה
אֶלְמָנָה, וְאִם פְּרָהֶסְיָא פְּרָהֶסְיָא, וְאִם בְּצַנְעָא בְּצַנְעָא. שֶׁיִּכּוֹל הַשְּׁנַי לוֹמַר
לְרֵאשׁוֹן, אֵינִי עוֹשֶׂה עִמָּךְ אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי : **אָבֵל הַשׁוֹלַח לְחִבְרוּ**
כִּדֵּי יַיִן וְכִדֵּי שָׁמוֹ. בְּלֹא חֶפֶה. אוֹ אִי נִמִּי בְּחֶפֶה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְאָכֵל עִמּוֹ,
אֵין זֶה שׁוֹשְׁבֵינֹת אֶלָּא מִתְּנָה, וְאֵינָה נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[י]** הָאָחִין כּוֹי. הָאָחִין שֶׁהֵן שִׁתְּפִין. שָׂאִם אֵין שִׁתְּפוֹת יַחַד
בְּתַפְּיִסַת הַבֵּית, אוֹ שִׁתְּפִין דְּעִלְמָא שְׂאִינְס אַחִים, אֵין שׁוּין בְּדִין זֶה. וּמִסְתַּמָּא
מִקְרוּ אַחִין שִׁתְּפִין כְּשֶׁעוֹמְדִין יַחַד בְּלֹא חֲלָקָה אֶפְלוּ עַד שְׁלִשָּׁה דוֹרוֹת. נְמוּקֵי
יוֹסֵף. אָבֵל הָרֵאשׁוֹן וְהַטּוֹר גְּרָסִי וְהַשִּׁתְּפִין, דְּסָבִירָא לְהוּ דְּהוּא הַדִּין בְּשָׂאָר
שִׁתְּפִין. וְכֵן הוּא דַּעַת הַרְמַב"ם. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **[יא]** פְּרוּשׁ לְפְרוּשׁוֹ,
דְּדוֹקָא כְּשֶׁפָּרְשׁוּ בְּשַׁעַת לְקִיחָתוֹ שֶׁמִּפְּנֵי חֲרִיפוֹתָו כּוֹי לּוֹקְחִים אוֹתוֹ. דָּאִי לֹאוּ
הַכִּי, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָרִיף, אִם הַמְּנַהֵג לְהַעֲמִיד מֶכֶל בְּתֵי הָעִיר כּוֹי, הַשְּׂכָר
לְאִמָּצֵע. בְּגִמְרָא : **[יב]** כְּגוֹן שֶׁאֶכֶל הַמַּאֲכָלוֹת שֶׁהֵם מִפְּרָסְמוֹת בְּרַעָה וְהַתְּמִיד
בְּהֶם, אוֹ שֶׁעִמַּד זְמַן רַב לְחֵם הַשְּׂמֶשׁ אוֹ לְקַר. הַרְמַב"ם. וְחֵם הֵינּוּ פָּחִים,
מִלְּשׁוֹן עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם [שִׁיר הַשִּׁירִים ב]. נְמוּקֵי יוֹסֵף וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **[יג]**
שׁוֹשְׁבֵינֹת. רַעָה דְּוֹד [שְׁמוּאֵל ב טו] מִתְּרַגְּמִינָן שׁוֹשְׁבֵינִי דְּדוֹד. ר"ש. וְזֶה לְשׁוֹן
הַרְמַב"ם, הַמְּעוֹת שֶׁמִּשְׁלַחִין נִקְרָאִים שׁוֹשְׁבֵינֹת. וְאוֹתָם שֶׁשְׁלַחוּ הַמְּעוֹת
וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עִם הַחֶתָּן נִקְרָאִים שׁוֹשְׁבֵינִים : **[יד]** לְשׁוֹן הַר"ש. וְעֵינָנוּ נוֹשָׂא
סְעוּדָה : **[טו]** וְאֵין צְרִיךְ לְהַחֲזִיר הַכֹּל בְּנִשְׂוֵאי הָרֵאשׁוֹן, אֶלָּא מְשַׁלֵּם לְכָל אֶחָד
חֲלָקוֹ כְּשִׁנּוּשָׂא. טוֹר. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עֵיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם **אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות כו' : האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב כו' :** זו האומנות עבודת המלך היתה והוא שהוציא על עבדי המלך מן האמצע כדי שיבא לו ריוח מן המלך אותה התועלת לאמצע הואיל שבא התועלת ההיא בשביל מה שהוציא מן האמצע אבל אם עשה סחורה לעצמו או עשה מלאכה והרויח אותו הריוח הוא לו לבדו : וזה שאמרנו שיתרפא מנכסי עצמו לא מן האמצע הוא כשהוא סבב עליו אותו החולי בכוונה והוא שינהוג בעצמו במנהג שהוא ידוע אצל המון העם שהחולי יבא בסבתו בהכרח כגון שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה והתמיד בהם או שעמד זמן רב לחוס השמש או לקור כי דין זה כדין מי שפוצע בעצמו ובידו. ושושבינות הוא המתנות שנותנין קצת בני אדם לקצתם ממונם בעת הנשואין ואם נשא על דרך משל ראובן בתולה ויהיו אלה הנישואין באשתו שניה ונתן לו שמעון דינר בשעת אלו הנשואין כדי לעזרו בהוצאת חופתו ונשא שמעון אשה אחר כן חייב ראובן לתת לו מתנה כמו שנתן לו ואם לא נתן יכול שמעון לתבוע לראובן ויוציא ממנו הדינר ובלבד שיהיה שמעון נושא בתולה ותהיה האשה השניה לפי שראובן יכול לומר לו לא אעשה עמך אלא כדרך שעשית עמי ואם היה יעקב על דרך משל שנתן שושבינות בנשואי אדם אחד ואחר כך נשא יעקב אשה ובא לשם האיש ההוא ואכל ושתה ולא נתן מה שהיה ראוי לו לתת מן השושבינות ומת יעקב אותה השושבינות תחזור לאמצע בלי ספק ואם ראובן הוא ששלח השושבינות לאיש בחיי האב ולא הודיע שהוא שלח אותו משלו בלבד אלא שלח אותה מנכסי אביו סתם במקום אביו ואח"כ מת יעקב כמו שאמרנו כשתחזור השושבינות חזרה לאמצע ואולי פירש הוא או אביו כי זה הדבר הוא מתנה משל ראובן היה הדין שתחזור לראובן : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ה

הַשּׁוֹלֵחַ סְבֻלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו, שֶׁלַח שָׁם מֵאָה מָנֶה {טו} וְאָכַל שָׁם סְעוּדַת חֲתָן אֶפְלוּ בְּדִינָר, אֵינָן נִגְבִּין. לֹא אָכַל שָׁם סְעוּדַת חֲתָן, הָרִי אֵלוּ נִגְבִּין. שֶׁלַח סְבֻלוֹנוֹת מִרְבִּין שִׁיחֲזָרוּ עִמָּה לְבֵית

בַּעֲלָהּ, הָרִי אֱלוֹ נִגְבִּין. סְבֻלוֹנוֹת מְעֻטִין שֶׁתִּשְׁתַּמְּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אָבִיהָ, אֵינָן נִגְבִּין :

ר"ע מברטנורה **השולח סבלונות.** מנהג חתנים למחרת הקדושין שולחין לבית הארוסה תכשיטים ומיני מגדנות וכדי לין וכדי שמן, ופעמים הולך החתן ואוכל שם : **אינן נגבין.** אם מת הוא או מתה היא או שפא לגרשה. דמחמת חבת שמחת אכילה מחל. ודוקא שאכל בדינר, אבל אכל פחות מדינר לא מחל וגובה הסבלונות : **שלח סבלונות מרבים.** ואפלו מעטים, אם פרש על מנת שיבאו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. ואורחא דמלתא נקט, שדרך הסבלונות ששולחין כדי שיבאו לבית בעלה להיות מרבין, ואותן ששולחין כדי שתתקשט בהן בבית אביה דרפן להיות מעטין : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{טז}** **שלח כו'. ובסתם.** דהא בסיפא מפליג במפרש. ר"ש : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **השולח סבלונות לבית חמיו שלח כו' :** סבלונות משאות וגזרתן מענין נושא סבל שנושאים אותו מיד זה ליד זה ומה שאמר אפילו בדינר אין רצונו לומר למעט אלא לדקדק לפי שאם אכל פחות מדינר יגבה ופסק ההלכה שכל מה שישלח יגבה בין מרובין בין מועטין בין אכל בין שלא אכל בין מת הוא בין מתה היא יחזור הכל מלבד מה שאכלו ושתו שאינו חוזר ואם הדרא היא תחזיר אפילו המאכל והמשתה ואפילו דמי הירק תשלם וכל שכלה או אבד דינו כדין המאכל והמשתה : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ו

שְׁכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב **{יז}** כָּל נִכְסָיו לְאַחֲרִים וְשִׁיר קָרְקַע כָּל שֶׁהוּא, מִתְּנָתוֹ קִימָת. לֹא שִׁיר קָרְקַע כָּל שֶׁהוּא, אֵין **{יט}** מִתְּנָתוֹ קִימָת. לֹא כָּתַב בָּהּ שְׁכִיב מֵרַע, הוּא אוֹמֵר שְׁכִיב מֵרַע הִיא וְהוֹ

אומרים בריא היה, צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, המוציא מחברו עליו הראיה:

ר"ע מברטנורה ושייר קרקע פל שהוא. והוא הדין אם שיר לעצמו מטלטלין, מתנתו מתנה, ואם עמד אינו חוזר. והוא שקנו מידו על אותו מתנה, דמתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין בין עמד בין לא עמד. ואם לא קנו מידו לא קנה מקבל המתנה אפלו מת השכיב מרע. ודוקא כשבא להקנות המתנה מחיים **(יח)**. אבל אם אמר יתנו לפלוני כך וכך אחר מותו אינו צריך קנין, ואפלו שיר לעצמו. ושכיב מרע שבא לתן מתנה מחיים, אם לא שיר לעצמו כלום ועמד, חוזר ואפלו קנו מידו. ומצוה מחמת מיתה דשמענא ליה דקאמר וי ליה דמית, לעולם חוזר, בין שיר בין לא שיר, ואפלו קנו מידו. ואם מת, קנה **(כ)** מקבל המתנה ואפלו בלא קנין: **לא כתב בה שכיב מרע**. פד קציר ורמי בערסיה. ואף לא לשון מתנת בריא, פד הלך על רגלוהי בשוקא. ולא שיר כלום: **הוא אומר שכיב מרע הייתי**. וחוזרני בי. והלה אומר בריא הייתי ולא תחזר: **צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע**. דבתר השתא אזלינן, דהאידינא בריא הוא, ועליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת המתנה: **וחכמים אומרים**. לא אזלינן בתר השתא אלא אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה, ומקבל המתנה שבא להוציא מיד הנותן שהוא מחזק, עליו להביא ראיה ועדים שבריא היה באותה שעה. והלכה פחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(יז)** שכתב. והוא הדין אם חלק על פיו בלא כתיבה, שאמר נכסי לפלוני כו'. ר"ש: **(יח)** ולא שפפרש, דמלתא דפשיטא הוא ולא צריכא למימר, שהיא מתנת בריא. אלא הכי קאמר, דוקא כשנוכל לומר שבא להקנות המתנה מחיים, דהינו שהקנה בסתם ולא פרש לאחר מותו. ועין תוספות יום טוב: **(יט)** אין כו'. פלומר ואם עמד חוזר. והוא שכתב הר"ב ושכיב מרע שבא לתן מחיים כו'. וטעמא דחוזר, דלא שביק נפשיה ערטלאי: **(כ)** קאי גם אשכיב מרע שבא לתן מחיים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר כו': לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר כו'**: כששייר קרקע נאמר שדעתו היה שיעמוד מחלו ולפיכך שייר לעצמו מה ששייר ולפיכך לא יחזור בו ובלבד שקנו מידו על כל פנים ואם לא קנו מידו יכול לחזור ואפילו שייר לעצמו ואפילו מת שכיב מרע לא יקנה אותה מתנה משעת קיומה ככל מתנת בריא הואיל ואין שם קנין לפי שמעקרנו מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין בין עמד בין לא עמד כשרוצה להקנותו אותו המקצת מחיים אבל אם אמר יהיו לפלוני כך וכך אחר מותו הרי זה קיים ודע כי אם שייר לעצמו מטלטלין כל שהוא דינו כדין מי ששייר קרקע ואם לא שייר לעצמו כלום יכול לחזור בו ממה שנתן ואפילו קנו מידו ושכיב מרע הוא החולה אבל אם הוא מצוה מחמת מיתה

יש לו לחזור בכל מה שנתן כשיעמוד ואפילו נטל קנין ואפילו שייר דבר לעצמו אבל אם מת קנה כל מי שצוה לו שום דבר ואע"פ שלא קנו מידו על זה. וענין מצוה מחמת מיתה שיהיה החולה שיחשוב שימות על כל פנים מאותו חולי. וחכמים אומרים עליו הראיה הוא שיביאו ראיה אותם שיש בידם שטר מתנה בעדים שהיה שכיב מרע בעת כתיבתו וממה שצריך שתדע כי כשימות שכיב מרע ונמצא במתנתו קנין בין שהוא מתנה במקצת או בכל הנכסים אותה המתנה בטלה שיש לומר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אלא אם יהיה כמייפה את כחו והוא שיכתוב בשטר וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא או שזכה לו ע"י אחר כבר שלא יוכל לחזור ואפילו נתן כל הנכסים ואע"פ שיש שם קנין לפי שזכו על ידי אחר כבר נתקיימה בו המתנה ובא הקנין ליפות את כחו. ואין הלכה כרבי מאיר: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ז

המחלק נכסיו על פיו, רבי אליעזר אומר, אֶחָד בָּרִיא וְאֶחָד מְסֻכָּן {כא}, נְכָסִים שְׂיֵשׁ לָהֶן אַחֲרֵי־וֹת נְקִינִין בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר וּבַחֲזָקָה, וְשֵׂאִין לָהֶן אַחֲרֵי־וֹת אֵין נְקִינִין אֶלָּא בְּמִשְׁיכָה. אָמְרוּ לוֹ, מַעֲשֵׂה בְּאֵמֹן שֶׁל בְּנֵי רוּכָל {כג} שֶׁהִיתָה חוֹלָה וְאָמְרָה תִּנּוּ כְּבִינָתִי לְבֵתִי וְהִיא בְּשָׁנִים עָשָׂר מָנָה, וּמִתָּה, וְקִיְמוּ אֶת דְּבָרֶיךָ. אָמַר לָהֶן, בְּנֵי רוּכָל תִּקְבְּרִם אֵמֹן. וְחַכְמִים אֹמְרִים, בְּשֶׁבֶת, דְּבָרֶיךָ קִיְמוּן {כה}, מִפְּנֵי שֵׂאִינֹן יָכוֹל לְכַתּוּב. אֲבָל לֹא בַחֲל. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, בְּשֶׁבֶת אָמְרוּ {כו}, קַל וְחָמֵר בַּחֲל. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, זָכִין לְקָטָן {כט},

וְאִין זָכִין לְגָדוּל. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, לְקָטוֹן אָמְרוּ {כ}, קַל וְחֹמֶר לְגָדוּל:

ר"ע מברטנורה רבי אליעזר אומר אחד בריא ואחד מספן. רבי אליעזר לית ליה דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ואפלו מצוה מחמת מיתה **{כב}** סבירא ליה דאין מתנתו מתנה אלא בקנין, כמתנת בריא. ואין הלכה כרבי אליעזר: **כבינתי**. תרגום רדידים פבנתא: **תקברם אמם**. כלומר אין מביאין ראיה מהם, שרשעים היו **{כד}**, וקנסא קנסו רבנן לפנים לקיים לפת מתנת אמון, אף על פי שלא היה מן הדין: **אבל לא בחל**. אם חלק השכיב מרע נכסיו בחל: **קל וחומר בחל**. וכן הלכה דבין בחל בין בשבת דברי שכיב מרע ככתבי וכמסירי דמו **{כז}**, ואין צריך קנין. ואם שאל שיקנו מידו, קונים מפנו בין בחל בין בשבת **{כח}**, כדי שלא תטרף דעתו עליו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כא}** רבי אליעזר אומר כו'. כלומר רבי אליעזר אומר דעל פיו לא מהני: **{כב}** דהא מעשה דבני רוכל מתנה במקצת הוא, ואי בשכיב מרע הא לכלי עלמא בעיא קנין כדלעיל. אלא במצוה מחמת מיתה היתה, ואם כן על כרחך פליג רבי אליעזר אפלו במצוה מחמת מיתה. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: **{כג} רוכל**. שם אביהם. ר"ש: **{כד}** והלואי שתקברם אמם. ורבנן קאמרי דלא היו רשעים ולפיכך אין לומר שקנסום. בגמרא. ועין תוספות יום טוב: **{כה} בשבת כו'**. שלא תטרף דעתו. שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב. אבל לא בחל, שיש תקנה בקנין וכתובה, ולמה תטרף דעתו. ר"ש: ר"ש **{כו} אמרו**. אף על גב דליכא למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב, קל וחומר בחל, דכל הראוי לבילה כו'. ר"ש: **{כז}** נקט ככתובים, משום קרקעות דנקנין בשטר. וכמסורים, משום מטלטלין דנקנין במסירה: **{כח}** ואף על גב דקנין יש בו משום מקח וממכר דאסור משום שבות, בשכיב מרע התירו, כדי שלא תטרף דעתו: **{כט} לקטן**. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו, תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו. ואין זכין לגדול, שהרי יכול לזכות בעצמו: **{ל} אמרו**. משום דזכין לו שלא בפניו, וכל שכן לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות, ושלח נמי מצי משוי. והלכך כל שכן דזכין לאדם שלא בפניו. ר"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **המחלק נכסיו על פיו רבי אלעזר אומר בריא כו'**: [רבי אליעזר אומר] **בשבת דבריו קיימין מפני כו'**: כבר בארנו בפרק ראשון ממסכת קדושין הפנים שיתקיים בהם קנין הקרקע וקנין המטלטלין ר"א אומר שאי אפשר לשום אדם לקנות שום דבר אלא באותם הפנים ואפילו אם יהיה המקנה לזולתו במשיכה לא בדבור בלבד. ואמרם אבל לא בחול רוצה לומר החולה כשחילק נכסיו בחול. ופסק ההלכה שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו ואין הפרש בין דבורו בחול או בשבת ואין צריך קנין כמו שהקדמנו אבל אם רצה הוא שיקנו מידו קונין ממנו אפילו בשבת שמא תטרף דעתו עליו אם היינו מטריחין עליו לחפש אחר עדים שידעו

פרק ט - משנה ח

נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישי, והיתה עליו **לא** כתבת אשה ובעל חוב, יורשי האב **לב** אומרים, הן מת ראשון ואחר כך מת האב, בעלי החוב אומרים, האב מת ראשון ואחר כך מת הן, בית שמאי אומרים, יחלקו. ובית הלל אומרים, נכסים בחזקתו:

ר"ע מברטנורה יורשי האב אומרים הן מת ראשון. ואין בעל חוב יכול להפריע מנכסים אלו, שהרי לא זכה בהן הן מעולם: **ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון.** ונפלו הנכסים שעה אחת לפני הן, והם משעבדים לכתבת אשה ובעלי חוב: **בית שמאי אומרים יחלקו.** דקסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ויורשי האב ובעלי חוב תרוניהו מחזקים הו, לפיכך יחלקו: **ובית הלל אומרים.** הנכסים בחזקת יורשים וכמחזקים דמו **לג** ובעל חוב בא להוציא מידם ועליו להביא ראיה שהאב מת תחלה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **לא** עליו. על הן, כתבת אשה או בעל חוב, ואין לו ממה לפרע. ר"ש: **לב** האב. בנפל עליו ועל אביו קאי. ולענין עליו ועל מורישי שפד למתני יורשי מורישי. ר"ש: **לג** וזה לשון הר"ש, בחזקת יורשי האב, שהרי הם יורשים ודאי כו' וכמחזקים דמו, שהרי יעקב מחזק בנכסיו הנה ואלו באים מכחו: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל כו': מה שאומרים יורשי האב הן מת ראשון ואח"כ האב אין להם תועלת על יורשי הן לפי שירשי הן ירשו זקנם כשמת כמו שקבענו עיקר בפרק שלפני זה אבל אומרים זה לבעלי חוב דבן יורשי הן רצונו לומר שאותם שזכו בנכסיו כמו שזוכים

בהם היורשים. ומה שאומרים בית הלל בחזקתן רצונו לומר בחזקת יורשי האב : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ט

נפל הבית עליו ועל אשתו **[לד]**, יורשי הבעל אומרים, האשה מתה ראשונה ואחר כך מת הבעל, יורשי האשה אומרים, הבעל מת ראשון ואחר כך מתה האשה, בית שמאי אומרים, יחלקו **[לה]**. ובית הלל אומרים, נכסים בחזקתו, כתבה בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב **[לח]** :

ר"ע מברטנורה האשה מתה תחלה. ואין ליורשי האשה כלום, שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו: **נכסים בחזקתו**. נכסי צאן ברזל בחזקתו. ולא פרשו בית הלל אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה **[לו]**, אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותו עליו, הלכך נכסי צאן ברזל יחלקו: **וכתבת אשה**. שהם מנה מאתים ותוספת, נשארים בחזקת יורשי הבעל **[לז]**: **ונכסים הנכנסים ויוצאים עמה**. הם נכסי מלוג. שבשעה שהיא נכנסת נכנסים עמה וכשהיא יוצאת יוצאים עמה, אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה. אלו הם בחזקת יורשי האשה. נמצאו יורשי האשה נוטלים כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[לד]** ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו. ר"ש: **[לה]** יחלקו. עין משנה ג' פרק ד' דיבמות ומה שכתבתי שם. ועין תוספות יום טוב: **[לו]** וכיון שהנכסים בחזקתה יכולה היא להוריש שבועת הכתבה לבניה אף על גב דבעלמא אין אדם מוריש שבועה לבניו. תוספות. והטור כתב, דמירי ביחד לה קרקע כו', דאינה צריכה לשבע: **[לז]** דהא בחזקתו לאו לקמיה קאי, אלא הכי גרסינן וכתבת וכו'. ר"ש: **[לח]** האב. יורשי האשה הוה ליה

לְמִימַר, אֵלֶּא אֲיִדֵי דְבִיבְמוֹת וּכְתָבוֹת תְּנִי הָאָב (עין שם מה שפִתְבְּנו), תְּנִי הָכָא
נְמִי הָכִי : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל כו'**: כבר בארנו במקומות מסדר נשים ששם כתובה נופל על מנה ומאתים שהוא שטר כתובה עם התוספת שהוסיף לה משלו ונכסים הם הנכנסים והיוצאים עמה נכסי מלוג וכבר בארנו זה לשם ומה שאמר בכאן נכסים בחזקתן הוא נכסי צאן ברזל ולא נתבאר בגמרא בחזקת מי והיתה המסקנא יחלוקו ולמדנו מזה שיורשי האשה נוטלין כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל בלבד וכבר נתבאר בפרק שביעי מיבמות ובהרבה מקומות אחרים איזה נכסים הם הנקראים נכסי מלוג ואיזה מהם נקראים נכסי צאן ברזל : (רמב"ם)

פרק ט - משנה י

נִפְל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים
שִׁיחֲלָקוּ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מוֹדָה **{מב}** אֲנִי בְּזָה
שֶׁהַנְּכָסִים בְּחִזְקַתּוֹ. אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאִי, עַל
הַחֲלוּקִין אָנוּ מִצִּטְעָרִין, אֵלֶּא שְׂבָאֵת לְחֵלֶק
עֲלִינוּ אֶת הַשּׁוּיָן :

ר"ע מברטנורה **נפל הבית עליו ועל אמו**. ואין לה בן אחר אלא זה **{לט}**.
יורשי הבן **{מ}** אומרים האשה מתה תחלה וירש הבן נכסיה ואנו
יורשים הבן. ויורשי האשה ממשפחת בית אביה אומרים הבן מת
תחלה ואנו יורשים את האשה : **אלו ואלו מודים**. בית שמאי ובית הלל :
שיחלקו. דכיון ששניהם באים מכח ירשה הוי ספק וספק, ויחלקו. ולא
דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו, דהתם יש שני מיני נכסים, יש שהבעל
מחזק ויש שהאשה מחזקת, אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה
אלמנה, ושניהם באים מכח ירשה **{מא}** לירש הכל, הלכך יחלקו : **מודה**
אני בזה. דלדברי בית הלל הכא נמי אמרינן נכסים בחזקתו, בחזקת
יורשיה מן האב, שהרי בחייה משמת בעלה אחר שבט אביה **{מג}** היא
מתחסרת, וממונה נמי בחייה היתה בחזקת שבט אביה. הלכך יורשיה מן

הָאָב יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ. וְהִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא: **על החלוקין אנו מצטערין.**
כְּלוּמַר, עַל מַחְלֶקֶת דְּלַעִיל דְּבֵית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל אָנוּ מְצַטְעָרִים שְׁלֵא
הָשׁוּוּ דְעֵתָן, וְאַתָּה אוֹמֵר שְׁגָם בְּזֶה חִלּוּקִין וּבָאתָ לְחַלֵּק עַל תַּנָּא קָמָא
שְׁאוּמֵר שְׁהֵם שְׁוִין: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לט} הַר"ש. דְּאָלוּ הָוּה לָהּ בֶּן מֵאִישׁ אַחֵר, אוֹתוֹ הֵבֵן הוּא יוֹרֵשׁ
וְדָאִי בְּחֻצֵי הַנְּכָסִים שֶׁל אָמוֹ, וְיוֹרְשֵׁי הֵבֵן סָפֵק, וְאִין סָפֵק מוֹצִיא מִיַּד וְדָאִי.
אָבֵל הַתּוֹסְפוֹת הִקְשׁוּ עַל זֶה, דְּהָא אֵינּוּ וְדָאִי בְּחֻצֵי הַשְּׁנִי כּוּי. וּמִסְקִי דְאָפְלוּ
הָיָה לָהּ בֶּן מֵאִישׁ אַחֵר, אֶלְא שְׁאִין לָהּ עוֹד בֶּן מֵאָבִי הֵבֵן הַזֶּה. וְעִין תּוֹסְפוֹת
יוֹם טוֹב: {מ} רְצוֹנוֹ לומר שְׁאִינָם יוֹצֵאֵי יָרְכוּ. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {מא}
מֵה שְׁאִין בֶּן בְּיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל, דִּירְשֵׁת הַבַּעַל אֵינָה מִן הַתּוֹרָה: {מב} מוֹדָה. מִשּׁוּם
דְּנִקְטַת תַּנָּא קָמָא לִישְׁנָא דְמוֹדִים, אָמַר אֵיהּ נְמִי מוֹדָה, כְּלוּמַר וְאֵנִי מוֹדָה
וְחוֹלֵק עֲלִידָא דְלְדַבְרֵי בֵּית הֵלֵל כּוּי. ר"ש: {מג} לְשׁוֹן מְגַמְגֵם הוּא. וְזֶה לְשׁוֹן
הַר"ש, שֶׁכָּל יְמֵי חַיֵּי הָאִשָּׁה לְאַחַר שְׁמֵת בַּעַלָּהּ הָיָה כָּל מְמוֹנָה בְּחֻצְתָּהּ, וְהָרִי
הִיא מְשֻׁבֵּט אָבִיהָ, וְאָפְלוּ כְּתַבְתָּהּ וְתוֹסְפָתָהּ שְׁגַבְתָּהּ מִבַּעַלָּהּ מְשֻׁבָּאוּ לְיָדָהּ
הָרִי הוּן בְּחֻצְתָּהּ שְׁבִט אָבִיהָ, שֶׁהִיא מְתִיחֶסֶת אַחֵר שְׁבִט אָבִיהָ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **נפל הבית עליו ועל אמו ואלו מודים כו':** זה שאמר רבי עקיבא
בְּחֻצְתָּהּ רוֹצֵה לומר בְּחֻצְתָּהּ יוֹרְשֵׁי הָאֵם וְהִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא: (רמב"ם)

פרק

פרק י - משנה א

גַּט פְּשׁוּט, עֵדִיו מֵתוֹכוֹ. וּמְקַשֵּׁר, עֵדִיו
מֵאַחֲוָרָיו. פְּשׁוּט שְׁכַתְּבוּ עֵדִיו מֵאַחֲוָרָיו

וּמִקְשָׁר שְׁפָתָבוּ עֲדֵיו מֵתוֹכוֹ, שְׁנִיָּהֶם פְּסוּלִים.
רַבִּי חֲנִינְא בֶן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מִקְשָׁר שְׁפָתָבוּ
עֲדֵיו מֵתוֹכוֹ, כָּשֶׁר, מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ פְּשׁוּט.
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַכֹּל כְּמִנְהַג
הַמְדִינָה:

ר"ע מברטנורה גט פשוט. שטר פשוט, כעין שלנו שאינן תפורים ומקשרין. וכל שטר קרוי גט: **עדין מתוכו.** מבפנים כעין שאנו עושים: **מקשר מאחוריו.** כותב שיטה אחת או שתיים וכורכן על החלק ותופר, ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ **[א]**, וחוזר וכותב שני שיטין או יותר מבפנים וכורכן על החלק, וחותם עד שני על הכרך מבחוץ, וכן עד שלישי. ותקנו רבנן גט מקשר, משום פהגים קפדנים שהיו כותבים גט פתאום לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולין להחזירן, והתקינו להם גט מקשר שאינו נוח לכתב מהרה, שמא בתוך כך יתפייס. וכשם שתקנו מקשר בגט, כך תקנו בשאר שטרות, שלא חלקו חכמים: **שניהם פסולין.** שלא נעשו כתיקון חכמים: **שיכול לעשותו פשוט.** שאם יקרע התפירות ויפתח השטר יהיה פשוט: **רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה.** פלגתא דתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל באתרא דנהיגי בפשוט ובמקשר, ואמר ליה עבד לי מקשר, ואזיל ועבד ליה פשוט, או פשוט ועבד ליה מקשר, תנא קמא סבר מקפד קפיד ופסול. ורבן שמעון בן גמליאל סבר הואיל ומנהג המדינה בתרוניהו, לא קפיד וכשר. והלכה כתנא קמא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] ואלו הכפלות כל כפל בפני עצמו. ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קסת הסופר. ר"ש. וזה לשון הרמב"ם, כעין פלים כו' מקלף שמנשבים בהם להסיר הזבובים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם גט פשוט עדין מתוכו מקושר עדין כו': גט נקרא כל שטר וכבר בארנו זה פעמים. ומקושר שטר מקופל כעין אותם הכלים המקופלים העשויים אצלנו במערב והם מקלף שמנשבים בהם להסיר הזבובים וטעם תקון אלה השטרות מפני שהיו באותם הדורות קופצים לגרש והתקינו לו גט מקושר כדי שיתעכב בעשייתו ומתוך כך שמא יעבור על כעסו בזמן עשיית אותם קשרים ולא רצו לשום הפרש בין (שאר) גיטי נשים ושאר השטרות והתקינו ג"כ שיהיה גט מקושר במקח וממכר וזולתם למי שירצה לעשותם כן והכל מודים כי כשיהיה מנהג המקום שאין כותבין אלא גט מקושר ואמר לסופר כתוב לי גט סתם ולא פירש לו לא פשוט ולא מקושר וכתב הסופר פשוט שהוא פסול ואם היה מנהג העיר לכתוב פשוט ומקושר ואמר הוא לסופר כתוב לי גט פשוט או אמר לו גט מקושר וכתב לו הסופר בהפך מה שאמר לו רבן גמליאל מכשיר הואיל ומנהג המדינה לכתוב כמו

שכתב הסופר ולא יקפיד הבעל כגון זה וחכמים אומרים פסול עד שיכתוב
כמו שאמר לו והלכה כחכמים : (רמב"ם)

פרק י - משנה ב

גַּט פְּשׁוּט, עֵדִיו בְּשָׁנִים **{ב}**. וּמְקַשֵּׁר, בְּשִׁלְשָׁה.
פְּשׁוּט שְׁכָּתוּב בּוֹ עַד אֶחָד, וּמְקַשֵּׁר שְׁכָּתוּב בּוֹ
שְׁנֵי עֵדִים, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. כָּתַב בּוֹ זְוִזִין מְאָה
דְּאֲנוּן סְלָעִין עֶשְׂרִין, אֵין לוֹ אֶלָּא עֶשְׂרִין. זְוִזִין
מְאָה דְּאֲנוּן תְּלָתִין סְלָעִין, אֵין לוֹ אֶלָּא מְנָה.
כֶּסֶף זְוִזִין דְּאֲנוּן, וְנִמְחַק, אֵין פְּחוּת מִשְׁתֵּים
{ד}. כֶּסֶף סְלָעִין דְּאֲנוּן, וְנִמְחַק, אֵין פְּחוּת
מִשְׁנָים. דְּרַכּוּנֹת **{ה}** דְּאֲנוּן, וְנִמְחַק, אֵין פְּחוּת
מִשְׁתֵּים. כָּתוּב בּוֹ מְלֻמְעָה מְנָה וּמְלֻמְטָה
מְאֲתֵים, מְלֻמְעָה מְאֲתֵים וּמְלֻמְטָה מְנָה, הַכֹּל
הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחִתּוֹן **{ו}**. אִם כֵּן, לָמָּה כּוֹתְבִין
אֶת הָעֵלְיוֹן, שְׂאֵם תְּמַחֵק אוֹת אַחַת מִן
הַתְּחִתּוֹן, יִלְמַד מִן הָעֵלְיוֹן :

ר"ע מברטנורה פשוט שכתוב בו עד אחד. הכי קאמר, כשם שפשוט
שכתוב בו עד אחד פסול מדאורייתא, כך מקשר שכתוב בו שני עדים
פסול מדאורייתא **{ג}**: **אין לו אלא עשרים.** ואף על גב דזוזים מאה,
חמשה ועשרים סלעים הם, יד בעל השטר על התחתונה. והכי מפרשינן
ליה לשטר, מאה זוזים גרועים, שאינם שוין אלא עשרים סלעים: **אין**
לו אלא מנה. עשרים וחמשה סלעים. דהכי מפרשינן לשטר, מאה
זוזין דאנון תלתין סלעים קלים וגרועים, שהם עשרים וחמשה מן

הטובים: ונמחק. שנמחק המנן שנכתב אחריו: ומלמטה מאתים. כשכופל את דבריו בשטר: הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהיה כתוב בשיטה אחרונה {ז}: למה כותבין את העליון. הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל, ואחריות ממון זה כף וכף קבלתי עלי: (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ב} בשנים. אין צריך להחתים בו אלא שני עדים. והרוצה לעשות מקשר צריך להחתים בו שלשה, שפך תקנו חכמים. ר"ש: {ג} גמרא. ופרש ר"ש, הטילו חכמים עליו פסולא דאורייתא: {ד} אין פחות משנים. ויתר נמי לא, דיד בעל השטר על התחתונה. נמוקי יוסף: {ה} זוזין. סלעים. דרפונות. צריך עיון למאי צריכי. ומשום הכי הטור כתב מטבע פלוני דאינון: {ו} התחתון. ולמה אין הולכין אחר הפחות שבשניהם, לפי שאין האחד תלוי בחברו כמו בכותב זוזי מאה דאינון כו'. הרמב"ם: {ז} שאין למדין משיטה אחרונה, מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן, ויכול אדם לזיף ולהוסיף בינתים שיטה אחת. גמרא. ולאפקועי מבעל השטר למדין. והאי ובלבד כו' לא קאי אלא אלמעלה מנה ומלמטה מאתים. נמוקי יוסף: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם גט פשוט עדין בשנים ומקושר בשלשה כו': כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין כו': הודיענו כי כמו שגט פשוט בעד אחד פסול מדאורייתא כך גט מקושר פסול בשני עדים וכבר בארנו כי גט שם לכל שטר ולכך אמר כתוב בו. ואלה הזוזין הנזכרים בכאן הם דינרים שיש ארבעה מהם בסלע כמו שזכרנו פעמים כי הסלע ארבעה דינרין: (רמב"ם)

פרק י - משנה ג

כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו {ח}, והשובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה, ובלבד שיהא מכירן, והבעל נותן שָכר {יא}. כותבין שטר ללוה {יב} אף על פי שאין מלוה עמו, ואין כותבין למלוה {יג}, עד שיהא לזה עמו, והלוה נותן שָכר. כותבין שטר למוכר אף

על פי שאין לוקח עמו {טו}. ואין כותבין ללוקח
{טז}, עד שיהא מוכר עמו, והלוקח נותן שכר
{יז} :

ר"ע מברטנורה כותבין גט לאיש. וחותמין, והוא יגרש מתי שירצה, ואף על פי שאין אשתו עמו, שהרי היא מתגרשת בעל כרחיה: **ושובר לאשה.** שהיא עושה לבעלה על כתבתה, דחוב הוא לה וזכות לבעלה, וזכין לאדם שלא בפניו {ט}: **ובלבד שיהא מכירן.** שיהא הסופר והעדים מכירין האיש והאשה, בין בגט בין בשובר {י}. שאם אינו מכירן, שמא יכתב גט על שם אשת איש אחר ששמו כשמו ותוציא אותו הגט אשה שאינה מגרשת בו. וכן בשובר: **והלוא נותן שכר.** ואפלו היא עסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון, אפלו הכי מקבל העסקא הוא נותן כל השכר לסופר {יד}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} שאין כו'. ולא הישינון שמא לא יתננה לה עד לאחר זמן ויבא לחפות עליה, או תטרף היא שלא כדיון פרות נכסים שמכר בעלה בין כתיבה לנתינה, שהרי כל אשה צריכה להביא ראיה אימת מטי גטא לידה. הר"א"ה. ועין תוספות יום טוב: {ט} כלומר ואין צריך מדעת שניהם כמו במשנה דלקמן. ולא למימרא דעכשיו זוכה לבעל שיהא פטור מעכשיו, דהא לא הוי דומיא דגט שאינו חל אלא לכשיבא לידה. ועין תוספות יום טוב: {י} גמרא. דחששו שמא תערים ותתן שובר זה ליד איש ששמו כשם בעלה ותפסיד כתבת אשתו. אבל כשמכירין שניהם, לא חשו כלי האי שמא יש עוד איש ואשה ששמותם כשמות אלו שלפנינו. אבל במלוה ומכר אין צריך להכיר שניהם, דשגיי יוסף בן שמעון אין מוציאין עליהן שטר חוב, וכך שכן שטר מכר. המגיד משנה. וכלומר מה שאין כן שובר דיוכל לפטר עצמו מאיזה יוסף בן שמעון שירצה: {יא} **שכר.** הגט, דכתיב וכתב ונתן. ושכר השובר, דזכותו הוא, דלא תהדר ותגבה כתבתה זמנא אחרינא. הר"ש. ועין תוספות יום טוב: {יב} **ללוה.** ונחוש שמא כתב ללוות בניסן ולא ללוה עד תשרי ואתא למטרף לקוחות שלא כדיון. אמר רב אסי בשטר אקניתא, דהא שעבד נפשיה. אביי אמר עדיו בכתומיו זכין לו. גמרא: {יג} **ואין כו'.** ואף אם בא מלוה לעדים ואמר להם אני מלוה לפלוני מנה, כתבו השטר ויהיה בידכם ואם יבא ללוה היום ויאמר לכם כי כן הוא האמת תקנו ממונו ותתנוהו לי ואם אין תקרעוהו, אף על פי כן אין כותבין, לפי שבשעת כתיבה הוא שקר ויש לחוש אולי מערים הוא. המגיד. וכלה קפידא בכתומה היא. בית יוסף: {יד} משום דמקבל העסקא הוא המבקש ורוצה בעסקא יותר מן הנותן. ודומיא דאריסות כו' לקמן: {טו} **אף על פי כו'.** לפי שאינו מפסיד ללוקח, שפתיבת השטר אין מחייב ללוקח לתן מעות שלא מדעתו, דכיון דכותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו, פשיטא שיכול לומר שלא מדעתו נכתב השטר. טור. ועין תוספות יום טוב: {טז} **ללוקח.** ואף על פי שקנו מן המוכר שהקנה לפלוני שלא בפני הלוקח ובא הלוקח שיכתבו לו השטר, אין כותבין, דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד שלא בפניו. הרמב"ן. ולפוסקים דעומד לכתובה אפלו שלא בפניו, יש לומר כמו שכתבתי

גְּבִי מְלוּוֹה (אות יג) : {ז} וְהִלֹּקְחָ כּוֹי'. פְּשִׁיטָא, לֹא צָרִיךְ בְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֻתָהּ. גְּמָרָא. פֶּרֶשׁ ר"ש, מוּם גְּדוֹל שְׂבָה כּוֹי'. סְלָקָא דְעֵתֵךְ אֲמִינָא דְהִנָּאָה דִּידִיָּה הוּא כּוֹי', קָא מְשַׁמַּע לָן כְּדָאֲמַרִי אֲיִנְשֵי זְבִנְתָּ קִנִּיתָ, זָבִין אוֹבִיד : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כו'**: כבר בארנו פעמים כי השובר הוא מחילה. ומה שאמר לאשה רצונו לומר שטר שיהיה כתוב בו אשתו מחלה לו כתובתה. ובלבד שידעו העדים שזה הוא פלוני ושם אשתו היא אותה שזכר שיש לחוש שמא יכתוב גט על שם אשת איש אחר ששמו כשמו ויוציא אותו הגט אשה והיא אינה גרושה וכמו כן השובר צריך שידע כי פלוני שם בעלה ובכך יוכל להעיד עליו וזהו פירוש מה שאמר ובלבד שיהא מכירן. ומה שאמר והלוה נותן שכר ואפילו הוא שותפות כגון שיתן לו ממון לעשות בו סחורה ולא יהיה אצל אותו שמתעסק בו נכסים כלל וזהו הנקרא עסקא ודינו אצלנו פלגא מלוה ופלגא פקדון ואע"פ שחציו בלבד הוא שהוא בתורת מלוה הוא משלם כל השכר : (רמב"ם)

פרק י - משנה ד

אִין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אַרוֹסִין {יח} וְנִשְׂוֹאִין {יט} אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנִיָּהֶם {כ}, וְהִחָתְנוּ נוֹתֵן שְׁכָר {כא}. אִין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אַרְיִסוֹת וְקַבְּלָנוֹת אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנִיָּהֶם, וְהִמְקַבֵּל נוֹתֵן שְׁכָר {כב}. אִין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי בְרוּרִין וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנִיָּהֶם, וְשְׁנִיָּהֶם נוֹתְנִין שְׁכָר {כג}. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁנִיָּהֶם כּוֹתְבִין שְׁנַיִם {כד}, לָזָה לְעֶצְמוֹ וְלָזָה לְעֶצְמוֹ {כה} :

ר"ע מברטנורה **שטרי אריסות**. היורד לקרקע לעבדה ולשמרה למחצה לשליש ולרביע: **קבלנות**. בכך וכך כורין לשנה, בין עשתה בין לא עשתה: **שטרי ברורין**. זה בורר לו אחד שידון לו וזה בורר לו אחד,

וְכוֹתְבִין בְּכֶתֶב, פְּלוֹנֵי בְּרַר דִּין פְּלוֹנֵי וְטַעֲנוֹתֵיו כְּדָ וְכָד, כְּדִי שְׁלֵא יְהִיו חוֹזְרִים וְטוֹעֲנִים: **כּוֹתְבִים שְׁנַיִם**. לְכָל אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִים שְׁטַר בְּפִנְיָ עֲצָמוּ שְׁיִהְיוּ טַעֲנוֹתֵיו סְדוּרִים בּוֹ. וְאִין הֶלְכָה כְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֶלָּא בְּשְׁטַר אֶחָד כּוֹתְבִין טַעֲנוֹת שֶׁל שְׁנַיִ בְּעָלֵי דִינִים, וְשְׁפְלוֹנֵי בְּרַר פְּלוֹנֵי דִין שְׂיָדוֹן לוֹ וּפְלוֹנֵי בְּרַר פְּלוֹנֵי דִין אַחַר שְׂיָדוֹן לוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יח] ארוסין. שְׁטָרֵי פְּסִיקְתָּא כַּמָּה אֶתְהַ נּוֹתָן לְבַנְדָּ כְּדָ וְכָד כּוֹ. גְּמָרָא: **[יט] וְנִשְׁוֹאִין**. כְּתִבָּה: **[כ] שְׁנַיִהִים**. אָבִי חֲתָן וְאָבִי פֶלֶה. ר"ש: **[כא] וְהַחֲתָן כּוֹ**. שְׁהָרִי הוּא קוֹנֵה וְגַם מְרוֹיַח בְּקַבְלַת נְדוּנֵית הָאִשָּׁה. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וּבְגְמָרָא, פְּשִׁיטָא. לֹא צְרִיכָא דְאֶפְלוּ (הַחֲתָן) צוֹרְבָא מְדַרְבְּנָן דְּנִיחָא לִיה לְחַמּוּהָ לְקְרוּבִיָּה לְהַשְׂיָא בֵּיתוֹ לְתַלְמִיד חֶכֶם, וְסָלְקָא דְעֵתָדָּ אֶמְיִנָא שְׁחַמּוּ יִתְּנוּ כָּל הַשְׂכָּר. וְכִתְבֵי נְמוּקֵי יוֹסֵף, דְּמִתְנִיתִין כְּשִׁכְתְּבוּ הַכֹּל בְּשְׁטַר אֶחָד, אֲבָל אִם כְּתָבוּ לְכָל אֶחָד בְּפִנְיָ עֲצָמוֹ, כָּל אֶחָד פּוֹרַע שְׁלוֹ: **[כב] וְהַמְקַבֵּל כּוֹ**. פְּשִׁיטָא, לֹא צְרִיכָא בְּבוּרָה, שְׁצָרִידָּ לְהוֹבִירָה שְׁנָה אוֹ שְׁנַתִּים, וְאִין רְוַח עֵתָה לְמַקְבֵּל: **[כג] וְשְׁנַיִהִים כּוֹ**. בְּשְׁטָרֵי בְּרוּרִין. ר"ש. וְכֹן נִרְאָה בְּרַמְבַּ"ם דֵּלָא קָאִי אֲמַעֲשָׂה בֵּית דִּין: **[כד] שְׁנַיִהִים כּוֹ**. שְׁנַיִ הַעֲדִים כּוֹתְבִין שְׁנַיִ שְׁטָרוֹת. ר"ש: **[כה] לָזָה כּוֹ**. מְשׁוּם דְּאָמַר לִיה לֹא נִיחָא לִי דְּתַהֲוִי זְכוּתָדָּ גְבִי זְכוּתִי, דְּדָמִית עָלֵי כְּאָרְיָא אַרְבָּא, שְׁתַּחֲפֵשׁ כָּל עֵלָה בְּזְכוּתִי בְּרֵאוּתָדָּ אוֹתוֹ כּוֹ. גְּמָרָא. וְקִשָּׂה מֵאֵי טַעֲמָא דְרַבָּנָן. וְתַרְצוֹ הַמְּפָרְשִׁים כְּגוֹן שְׁחַבְרוּ אָמַר לוֹ יַעֲמַד הַשְׁטַר בְּיָדָדָּ וְכִשְׁאֲצָטְרָדָּ תִּרְאֶהוּ לִי. הַמְּגִיד מְשָׁנָה. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אין כותבין שטרי ארוסין ונשואין כו'**: אריסות הוא שותפות בפירות הקרקע. וקבלנות הוא שמקבל הארץ בחלק מפירותיה ולפיכך הוא נותן השכירות ואפילו הוביר אותו כמו שנתבאר בתשיעי ממציעא: ושטרי ברורין התרצות כל אחד מבתי דינין באיזה איש שיהיה שידין לו כמו שיתבאר במסכתא שאחר זו זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכמו כן לכתוב טענותיהם רבן שמעון בן גמליאל אומר שהוא יכתוב לכל אחד מבעלי דינין שטר אחד שיהיה בו טענותיו וזכיותיו ולחבירו אחד כמו כן ואינה הלכה אבל יכתוב שטר אחד ויהיה בו טענות כל אחד משניהם ואיך פלוני נתרצה בפלוני הדיין וטען כך וכך ופלוני נתרצה בפלוני וטען כך וכך: (רמב"ם)

פרק י - משנה ה

מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו

וְאָמַר לוֹ **{כו}**, אִם לֹא נָתַתִּי לְךָ מִכָּאן וְעַד יוֹם
פְּלוּנֵי תָּן לוֹ שְׁטָרוֹ, הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נָתַן, רַבִּי יוֹסִי
אוֹמֵר, יֵתֵן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא יֵתֵן :

ר"ע מברטנורה וְהַשְּׁלִישׁ אֶת שְׁטָרוֹ. הַמְלִיחָה וְהַלְוָה מְסָרוּ הַשְּׁטָר בְּיַד
שְׁלִישׁ. שְׁטָרַח הָיָה לָהֶם לְכָתֵב שׁוֹבֵר וְסִמְכוֹ עַל הַשְּׁלִישׁ : רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר
יֵתֵן. דְּסִבְרָא לִיָּה אֲסַמְכְתָּא קִנְיָא. הַמְבַטֵּיחַ לְחַבְרוֹ דְּבַר עַל מְנַת שְׁיַעֲשֶׂה
לוֹ דְּבַר לְעֵתִיד וְסוּמְךָ בְּלִבּוֹ בְּשַׁעַת הַתְּנָאֵי שְׁיֻכַּל לְקַיָּם וּכְשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן
אֵינּוּ יָכוֹל לְקַיָּם, זֹו קְרוּיָה אֲסַמְכְתָּא, וְלִדְבָרֵי רַבִּי יוֹסִי קִנְיָא. וְלַעֲנִין
פְּסִק הִלְכָה, אֲסַמְכְתָּא לֹא קִנְיָא, אֶלָּא אִם כֵּן קִנּוּ מִיָּדוֹ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב,
וְהַתְּפִיס זְכִיּוּתוֹ בְּאוֹתוֹ בֵּית דִּין שְׁמָסַר שְׁטָרוֹתָיו וּרְאִיוּתָיו, וְאָמַר אֵי
לֹא אֶתִינָא מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם לְבַטְלֵן זְכִיּוּתִי. וְרַבּוֹתֵי מְפָרְשִׁים שְׁכָּל
בֵּית דִּין שְׁבִקְיָאִים וְיֻודְעִים בְּדִינֵי אֲסַמְכְתָּא נִקְרְאִים בֵּית דִּין חָשׁוּב
לְעִנְיָן זֶה. אֲבָל הַרְמַבְ"ם אוֹמֵר שְׁאִין בֵּית דִּין חָשׁוּב אֶלָּא בֵּית דִּין הַסְּמוּךְ
בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כו}** אָמַר לוֹ. לְשְׁלִישׁ. נְמוּקֵי יוֹסִי : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מִי שִׁפְרַע מִקְצַת חוּבוֹ וְהַשְּׁלִישׁ אֶת שְׁטָרוֹ כּו' : רַבִּי יוֹסִי סִבַּר
אֲסַמְכְתָּא קִנְיָא וְהוּא שִׁיאֵמַר אָדָם כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה כַּךְ אוֹ כְּשִׁיחִיָּה דְּבַר פְּלוּנֵי עַל
עֵינִין זֶה יֵשׁ לְפְלוּנֵי עָלֵי כַךְ וְכַךְ מְזַהֵב וְכִיּוּצָא בְּזֶה וְכֹל מַה שִׁיחִיָּה עַל דְּרַךְ זֶה
יִקְרָא אֲסַמְכְתָּא וְאִין מִתְקִיִּים מְזֶה כְּלוּם וְאֵינּוּ רְאוּי בְּשׁוּם פְּנִים אֶלָּא א"כ
נִטַּל קִנְיָן עַל זֶה בְּב"ד חָשׁוּב וְיִתְפּוֹס זְכִיּוּתוֹ בְּאוֹתוֹ ב"ד וְיֹאמַר כְּשִׁיחִיָּה
הַדְּבַר תַּעֲשֶׂה מִמֶּה שְׁבִזְכִיּוּתִי הָאֵלֶּה כַּךְ וְכַךְ וְרְאוּי שִׁיעֵינּוּ בְּזֶה הַדְּבַר שְׁמַא
הוּא אָנוּס וּמְצַד הָאוּנוּס אֵינּוּ יָכוֹל לְקַיָּם אֲסַמְכְתָּא וְאִין שׁוּם ב"ד חָשׁוּב
אֶלָּא כְּשִׁיחִיּוֹ סְמוּכִין בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר עוֹד : (רמב"ם)

פֶּרֶק י - מִשְׁנָה ו

מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטָר חוּבוֹ, מְעִידִין עָלָיו עֵדִים, וּבָא
לְפָנֵי בֵּית דִּין **{כז}** וְעוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם, אִישׁ **{כח}**

פְּלוּנֵי בֶן פְּלוּנֵי נִמְחַק שְׁטָרוֹ בְּיוֹם פְּלוּנֵי, וּפְלוּנֵי
וּפְלוּנֵי יַעֲדוּ. מִי שֶׁפָּרַע מִקְצַת חוּבוֹ, רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר, יַחֲלִיף. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, יִכְתוּב שׁוֹבֵר.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִמְצָא זֶה צָרִיךְ לְהִיטֵל שׁוֹמֵר
{כט} שׁוֹבְרוֹ מִן הָעֶכְבְּרִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, כָּדָּ
יָפָה לוֹ, וְלֹא יוֹרַע כְּחוֹ שֶׁל זֶה:

ר"ע מברטנורה מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטָר חוּבוֹ. וַיֵּשׁ עֵדִים שֶׁרָאוּ כְּשֶׁנִּמְחַק מֵעֲצָמוֹ
אוֹ נִטְשָׁטֵשׁ עַל יְדֵי מַיִם: מֵעֲמִיד עָלָיו עֵדִים. שִׁינְדְעִים מְאִימְתִי נִכְתָּב
וּמָה הָיָה כְּתוּב בּוֹ, וְהָן עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם בְּפָנֵי בֵּית דִּין וְכוּתְבִין לוֹ כָּל מָה
שֶׁהָיָה כְּתוּב בְּאוֹתוֹ שְׁטָר: יַחֲלִיף. יִקְרַע אוֹתוֹ שְׁטָר וְיִכְתְּבוּ לוֹ אַחֵר כְּפִי
הַחֲשָׁבוֹן הַנִּשְׁאָר: נִמְצָא זֶה. הַלּוֹה צָרִיךְ לִשְׁמֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעֶכְבְּרִים {ל},
שָׂאֵם יֵאבֵד, יִגְבֶּה הַמְּלוּה אֶת כָּל חוּבוֹ: אָמַר רַבִּי יוֹסִי וְכֵן יָפָה לוֹ.
לְמַלּוּה, שִׁיחָא הַלּוֹה צָרִיךְ לִשְׁמֹר שׁוֹבְרוֹ וַיִּמְהַר לְפָרַע לוֹ, וְלֹא יִרַע כְּחוֹ
שֶׁל מְלוּה לְכַתֵּב שְׁטָר אַחֵר, שֶׁהָיָה זְמַן חוּבוֹ מִקְדָּם וַיִּשׁוּב עִתָּה מְאַחֵר
וְלֹא יוּכַל לְטָרֵף לְקוֹחוֹת אֲלָא מִזְמַן הַשְּׁטָר הַשֵּׁנִי. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי
שְׁכוֹתְבִין שׁוֹבֵר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כז} בֵּית דִּין. דָּאֵי לָאוּ הֲכִי אֵין יַעֲדוּתָן מוֹעֵלֶת לַעֲשׂוֹת שְׁטָר, דְּהָיָה
מְפִיחֵם וְלֹא מְפִי כְּתָבָם. אֲבָל עַד מְפִי עַד לֹא הוּוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתָב נְמוּקֵי יוֹסֵף, דְּעַל
עֵקֶר הַכְּתָב הֵם מְעִידִים וְלֹא עַל הַמְּנָה, וְזוֹ עֲדוּת גְּמוּרָה, וְקִיּוּם גְּמוּרָה הוּא,
וְהָרִי הוּא כְּאֵלוֹ הָעֲדוּת נִתְבָּרַר לָנוּ שֶׁהָיָה לְפְלוּנֵי שְׁטָר מְכָר אוֹ שְׁטָר מִתְּנָה.
נְמוּקֵי יוֹסֵף: {כח} אִישׁ כּוֹ'. כָּל זֶה כּוֹתְבִין הַמְּקִימִין. וְאַחֵר כָּדָּ כּוֹתְבִין אֶת
שְׁמוֹתָן בְּסוּף. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹסֵף טוֹב: {כט} שׁוֹמֵר. וּמְשׁוּם כֵּן לֹא
רְצוּ לְתַקֵּן דְּלִכְתֵּב פְּרַעוֹן בֵּינֵי שְׁטֵי וְאֵם נִמְצָא מְחַק שֶׁם שִׁיפְסַל הַשְּׁטָר, מְשׁוּם
דְּשׁוֹבֵר בְּעֵלְמָא יְהֵא צָרִיךְ לִשְׁמֹרוֹ כּוֹ'. רַמְבַּ"ן סִימָן ק': {ל} דְּעֵבֵד לּוֹה לְאִישׁ
מְלוּה. גְּמָרָא. וְלֹא דוֹקָא לּוֹה, אֲלָא הוּא הַדִּין בְּכָל חוּב, כְּמוֹ כְּתִיבָה וְכֵן שְׁטָרֵי
מְקַח. תּוֹסְפוֹת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטָר חוּבוֹ מֵעֲמִיד עָלָיו עֵדִים כּוֹ': מִי שֶׁפָּרַע מִקְצַת חוּבוֹ
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר יַחֲלִיף כּוֹ': וְלֹא יִרַע כְּחוֹ שֶׁל זֶה הוּא רוּמוֹז אֵל הַמְּלוּה לְפִי
שֶׁהָיָה זְמַן חוּבוֹ מוֹקְדָם וַיִּשׁוּב עִתָּה מְאוּחֵר עֵינִין הַנּוֹק בְּזֶה יָדוּעַ וְהוּא שֶׁלֹּא
יִטְרוּף מִן הַלְקוּחוֹת אֲלָא מִזְמַן הַשְּׁטָר הַשֵּׁנִי וְהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי וְכוּתְבִין שׁוֹבֵר
עַל אִיזָה עֵינִין שִׁיחָיָה: (רמב"ם)

פרק י - משנה ז

שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, וְהֵנִיחַ לָהֶן
אָבִיהֶן מִרְחָץ וּבֵית הַבַּד, עֲשָׂאן לְשָׂכָר, הַשְּׂכָר
לְאַמְצָע. עֲשָׂאן לְעֶצְמוֹן, הָרִי הָעֲשִׁיר אוֹמֵר לְעָנִי,
קַח לְךָ עֲבָדִים וְיִרְחֲצוּ בְּמִרְחָץ, קַח לְךָ זֵיתִים
וּבֹא וְעֲשֵׂם {לב} בְּבֵית הַבַּד. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ בְּעִיר
אַחַת, שֵׁם אֶחָד יוֹסֵף בֶּן שְׁמֹעוֹן וְשֵׁם אֲחֵר יוֹסֵף
בֶּן שְׁמֹעוֹן, אֵין יְכוּלִין לְהוֹצִיא שְׂטָר חוֹב זֶה עַל
זֶה וְלֹא אֲחֵר יְכוּל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׂטָר חוֹב.
נִמְצָא לְאֶחָד בֵּין שְׂטָרוֹתָיו שְׂטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן
שְׁמֹעוֹן פְּרוּעַ {לד}, שְׂטָרוֹת שְׁנֵיהֶן פְּרוּעִין. כִּיצַד
יַעֲשׂוּ, יִשְׁלְשׂוּ. וְאִם הָיוּ מִשְׁלֵשִׁים, יִכְתְּבוּ סִימָן.
וְאִם הָיוּ מִסְּמָנִין, יִכְתְּבוּ כֹהֵן {לו}. הָאוֹמֵר לְבָנוֹ
{לז}, שְׂטָר בֵּין שְׂטָרוֹתַי פְּרוּעַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזָהוּ
{לח}, שְׂטָרוֹת כָּלן פְּרוּעִין. נִמְצָא לְאֶחָד שֵׁם
שְׁנַיִם, הַגְּדוֹל פְּרוּעַ וְהַקָּטָן אֵינוֹ פְּרוּעַ. הַמְלוֹה
אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עֶרֶב {לט}, לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב.
וְאִם אָמַר עַל מְנַת שְׁאֵפְרַע מִמִּי שְׁאֵרְצָה, יִפְרַע
מִן הָעֶרֶב. רָבֵן שְׁמֹעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם יֵשׁ
נְכָסִים לְלוֹה, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף לֹא יִפְרַע מִן
הָעֶרֶב. וְכֵן {מב} הָיָה רָבֵן שְׁמֹעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר, הָעֶרֶב לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ וְהָיָה בַּעֲלָהּ

מְגַרְשָׁה, יַדִּירְנָה הַנָּאָה, שְׁמָא יַעֲשׂוּ קְנוּנְיָא עַל נְכָסִים שֶׁל זֶה וַיַּחֲזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ :

ר"ע מברטנורה קח לך עבדים. שיחממו לך המרחץ. דכמו שהניחה אבינו בן תהיה לעולם. ואף על גב דאית לן בפרק קמא דבמידי דלית בה דין חלקה יכול למימר גוד או אגוד, כלומר מכר לי חלקך או אני אמר לך חלקי, שאני הכא, שאין העני יכול לומר אגוד, שאין לו במה לקנות **[לא]**: אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. דכל אחד מהם יכול לטעון זה השטר שבידך אני החזרתי לך כשפרעת לי הפעות שהלוייתך **[לג]**: ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם. דכל אחד מצי מדחי ליה לגבי חבריה: ישלשו. יכתב שם אבי אביו: ואם היו משלשים. ששמותן ושמות אבותיהן ואבות אבותיהן שוין: יכתבו סימן. פלוני, שהוא גיחור **[לה]** או ארף או גוף. ואם הן שוין בסימנין, יכתבו כהן. אם אחד כהן ואחד ישראל: נמצא. ללוה אחד שם שני שטרות משתי הלואות שקנה ממנו: הקטן אינו פרוע. דשטר אחד בין שטרותיו קאמר, ולא שנים: לא יפרע מן הערב. תחלה, עד שיתבע את הלוה לדין ויחיבו אותו בית דין, ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב: רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה. לא יפרע מן הערב. לאו מפלל דתנא קמא סבר אפלו אם יש נכסים ללוה יפרע מן הערב, אלא מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, המלוה את חברו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה, יפרע מן הערב. במה דברים אמורים, כשאין נכסים ללוה **[מ]**, אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב. וקבלן, אף על פי שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אחד ערב ואחד קבלן, אם יש נכסים ללוה לא יפרע מהן. ואין הלכה ברבן שמעון בן גמליאל. ערב, הוא שאומר תן לו ואני ערב. קבלן, הוא שאומר תן לו ואני נותן לך **[מא]**: הערב לאשה בכתבתה. ואין לבעל נכסים, וצריך הערב לפרע כתבתה, לא יפרע הכתבה עד שידירנה הבעל תחלה הנאה על דעת רבים, נדר שאין לו התרה, שלא יוכל להחזיר אותה, דחישנין שמה דעתו להחזירה ולאכל כתבתה לאחר שתגבנה מן הערב. ולענין דינא, ערב דכתבה לא משתעבד ואינו חייב לפרע, ואפלו אין לו נכסים לבעל **[מג]**. מאי טעמא, דמצוה עבד ולא מדי חסרה **[מד]**. ואי ערב כתבתא דבריה הוא, משתעבד, דאבא לגביה בריה שעבדי שעבד נפשיה. וקבלן דכתבה משתעבד **[מה]**, ויכולה האשה שתתבע ממנו תחלה, ואפלו יש לו נכסים לבעל. והוא שידירנה הבעל הנאה תחלה על דעת רבים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[לא]** רש"י מפרש, אגוד, אקנה. וכן מפרש הר"ב בעצמו סוף פרק קמא: **[לב]** ועשם. מלשון עשו דדי בתוליהן (יחזקאל כג), שהוא לשון מעוץ וכתובה. ועין תוספות יום טוב: **[לג]** ולאבני דכל שטר כותבין ללוה בלא מלוה אין מוציאין, שמה כתב ללוה ולא ללוה, ומוציאו על השני ואומר שהוא ללוה ממנו. כדאיתא נמי בגמרא: **[לד]** נמצא כו'. ללוה (שובר. ר"ש) שטר

שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שְׁמֵעוֹן עָלִי פְּרוּעַ. גְּמָרָא: **{לה}** אָדָם כְּאַרְגָּמָן: **{לו}** כֹּהֵן. וְצָרִיכִין הָעֵדִים לִידַע אִם כֹּהֵן הוּא, הוֹאִיל וְכוּתְבִין בֶּן כָּדִי לְהַפְּיֵרוֹ, אִף עַל גַּב דְּבָלָאוּ הָכִי אֵין מְדַקְדְּקִין עֲדֵי הַשְּׁטָר עַל זֶה, דְּלֹא מְסַהְדֵי אֱלָא עַל מְנָה שְׁבַשְׁטָר. תּוֹסְפוֹת: **{לז}** לְבָנוּ. מְצֻוֹה בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ. ר"ש: **{לח}** וְאִינִי יוֹדַע כּוֹי. וְהַלְוָה הָאֲמִינְנִי וְלֹא הִחְזַרְתִּי שְׁטָרוֹ וְאִינִי רוֹצֶה לְעַנְשׁ. ר"ש: **{לט}** עָרַב. בְּהֵיאָה הַנָּאָה דְקָא מְהִימָן לִיה, גְּמַר וּמְשַׁעְבֵּד נַפְשִׁיהּ. גְּמָרָא. וְעֵין עוֹד: **{מ}** וְלַעֲיֵל פְּרַשׁ עַד שְׁיִתְבַּע כּוֹי וְאִם אֵין לוֹ אִז כּוֹי. וְכֹן לְשׁוֹן הַר"ש. וְכֹן כְּתַב הַרְמְב"ם. וְכַתְּבַת הַמַּגִּיד וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאִם תִּשְׁאַל מַה חֲלוּק בֵּין עָרַב לְזֶה שְׁהִתְנָה כּוֹי, תִּשְׁוֹבְתָד שְׁהָעָרַב סָתָם אֶפְלוּ אֵין לְלוֹה נְכָסִים יְדוּעִים יְכוֹל הָעָרַב לְדַחֲוֹתוֹ עַד שְׁיִתְבַּע אֶת הַלוֹה בְּדִין, וְאִם יִתְחַיֵּב לוֹ וְאֵין לוֹ אִז יִפְרַעְנוּ הָעָרַב. וְכִשְׁהִתְנָה מִמֵּי שְׁאַרְצָה, אֵינּוּ יְכוֹל לְדַחֲוֹתוֹ, אֱלָא אִם כֹּן יֵשׁ לְלוֹה נְכָסִים יְדוּעִים: **{מא}** וְטַעְמָא כְּתַב הַר"ש, דְּתַנּוּ לוֹ, מְסַר הַמָּמוֹן בְּיָדוֹ וְאִנִּי אֶפְרַעְנוּ לָד, אֵין כָּאֵן לְשׁוֹן הַלְוָאָה, אֱלָא שְׁלִיחוּתִיה דְּהָאִי דְקָאֲמַר תַּן לוֹ, עֵבִיד הַמְלוֹה. ר"ש: **{מב}** וְכֹן וְכוֹי. כְּלוּמַר כְּמוֹ שְׁבַהֲאִי פְּלִגְתָּא מִקַּל רַבִּין שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עַל הָעָרַב שְׁלֹא יִפְסִיד, אִף בְּזֶה הִיָּה מְתַקֵּן שְׁלֹא יִפְסִיד. נְמוּקֵי יוֹסֵף: **{מג}** כְּלָפִי דְשָׁאֲר עָרַב נְמִי אֵינּוּ חַיֵּב לְפָרַע אֱלָא כְּשֵׁאֵין לְלוֹה כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵנוּ לַעֲיֵל, כְּתַב כָּאֵן דְּאֶפְלוּ אֵין לוֹ כּוֹי פְּטוּר. אֲבָל לְעֵנִין הַשְּׁעָבִיד אֶפְכָּא מְסַתְּבָרָא. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{מד}** דְּטַב לְמִיתַב טַן דּוּ. וְלְטוֹבְתָה נְתַפְנוּ וְלְמְצוֹה נְתַפְנוּ, שְׁעַל יְדֵי הָעָרַבּוֹת יִתְרַצוּ לְשַׁדָּד, וְלֹא נְתַפְנוּ לְפָרַע הָעָרַבּוֹת. הַר"ש: **{מה}** וְאִיזְהוּ קַבְלוּ. זֶה שְׁאֲמַר לְאִשָּׁה הַנְּשֵׂאִי לְזֶה וְאִנִּי נוֹתֵן כְּתֻבָּה זֹו. הַרְמְב"ם: (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם שְׁנֵי אַחִין אַחַד עֵנִי וְאַחַד עֵשִׂיר וְהֵנִיחַ לֵהֵן כּוֹי: הָאוֹמֵר לְבָנוּ שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתֵי פְּרוּעַ כּוֹי: הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ עֵי עָרַב לֹא יִפְרַע מִן הָעָרַב כּוֹי: אִמְרוּ לֹא יִפְרַע מִן הָעָרַב רוּצָה לוֹמַר שְׁלֹא יִתְבַּעְנוּ קוֹדָם שְׁיִתְבַּע הַלוֹה. וְדַבְרֵי רַבִּין שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אִם יֵשׁ נְכָסִים לְלוֹה לֹא יִפְרַע מִן הָעָרַב אֵין מַחְלוּקַת בְּזֶה אֲבָל מַחְלוּקַת חַכְמִים בְּקַבְלָן וּפִירוּשׁ הַמְשַׁנָּה כַּד הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ לֹא יִפְרַע בֵּהֵן. קַבְלָן הוּא שִׂיאֲמַר לוֹ תַן לוֹ וְאִנִּי נוֹתֵן לָךְ וְעָרַב הוּא שִׂיאֲמַר לוֹ הַלוּהוּ וְאִנִּי עָרַב אוֹ תַן לוֹ וְאִנִּי עָרַב אוֹ הַלוּהוּ וְאִנִּי נוֹתֵן לָךְ. וְאֵין הַלְכָה כְּרַבִּין שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: וּמִמָּה שְׁצָרִיךְ שֶׁתַּדַּע כִּי עָרַב דְּכַתוּבָה אֵינּוּ חַיֵּב כֻּלָּל עַל אִיזָה עֵנִין שִׁיחִיָּה וְקַבְלָן דְּכַתוּבָה הוּא חַיֵּב שִׁיתֵן וְיִתְבַּע מִמֶּנּוּ תַחֲלִילָה אֲבָל זֶה אַחַר שִׁדְרִירָנָה בַּעֲלָה הַנִּיּוּה וְאַחַר כַּד יִגְרַשְׁנָה כְּמוֹ שְׁזָכַר רַבִּין שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: (רמב"ם)

הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁטֶר, גּוֹבֶה מִנְכָּסִים
מְשַׁעֲבָדִים. עַל יְדֵי יַעֲדִים, גּוֹבֶה מִנְכָּסִים בְּנֵי
חוּרִין {מו}. הוֹצִיא עָלָיו כְּתָב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ,
גּוֹבֶה מִנְכָּסִים בְּנֵי חוּרִין. עָרַב הַיּוֹצֵא לְאַחַר
חֲתוּם שְׁטָרוֹת, גּוֹבֶה מִנְכָּסִים בְּנֵי חוּרִין.
מַעֲשֵׂה בָּא לְפָנַי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְאָמַר, גּוֹבֶה
מִנְכָּסִים בְּנֵי חוּרִין. אָמַר לוֹ בֶּן נָנְס, אֵינּוּ גּוֹבֶה
לֹא מִנְכָּסִים מְשַׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְכָּסִים בְּנֵי
חוּרִין. אָמַר לוֹ, לָמָּה. אָמַר לוֹ, הִרִי הַחוּנֵק {מח}
אֶת אֶחָד בְּשׁוֹק וּמִצָּאוֹ חֲבָרוֹ וְאָמַר לוֹ הֵנַח לוֹ,
פְּטוֹר {מט}, שֶׁלֹּא עַל אֲמוּנָתוֹ הִלְוֵהוּ. אֶלֶּא אֵיזָהוּ
עָרַב שֶׁהוּא חַיֵּב, הִלְוֵהוּ וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ, חַיֵּב, שְׁכֹן
עַל אֲמוּנָתוֹ הִלְוֵהוּ. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, הַרוּצָה
שֵׁיחֲכִים, יַעֲסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שְׁאִין לָךְ
מִקְצוֹעַ בַּתוֹרָה גָּדוֹל מֵהוֹן, שֶׁהוֹן כְּמַעֲיָן הַנוֹבֵעַ.
וְהַרוּצָה שֵׁיַעֲסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יִשְׁמַשׁ אֶת
שְׁמַעוֹן בֶּן נָנְס :

ר"ע מברטנורה **הַמְלוּהָ אֶת חֲבָרוֹ בְּשֵׁטֶר**. אף על פי שאין פתוב בו אחריות
נכסים גובה מנכסים משעבדים, דקנימא לן אחריות טעות סופר הוא
אם לא פתבו בשטר, והרי הוא פאלו נכתב: **הוֹצִיא עָלָיו כְּתָב יָדוֹ שֶׁהוּא
חַיֵּב לוֹ**. ואין שם עדות אחר: **גּוֹבֶה מִנְכָּסִים בְּנֵי חוּרִין**. ולא ממשעבדים.
דכיון דאין בו עדים לית ליה קלא ולא ידעי ביה לקוחות כי היכי
דלזדהרו: **אחר חתום שטרות**. אחר שחתמו העדים בשטר, כתב אני
פלוני בר פלוני ערב: **גּוֹבֶה**. מן הערב, מבני חורין בלבד. דכיון דלא
חתימי סהדי על הערביות הניא לה מלוה על פה: **אָמַר לוֹ בֶּן נָנְס וכו'.**
דקסבר כל ערב שאחר מתן מעות לא הוי ערב, שלא על אמונת הערב
והבטחתו הלוהו. ואף על פי שקלס רבי ישמעאל את בן ננס, הלכה כרבי
ישמעאל. וערב דלאחר מתן מעות בעי קנין, ואי לא לא משתעבד {מז}.
ושלפני מתן מעות לא בעי קנין: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מו} **בני חורין**. דלא גובה ממשעבדים אלא מלוח הפתוב בשטר שיש בו עדים. דכיון דאיכא תרתוי, שטר ועדים, מפקי ליה לקלא, ולקוחות הוא דאפסידו אנפשיהו שלא חקרו בדבר וניחו בני חורין למוכר לגבות מהם. ר"ש. ועין תוספות יום טוב: {מז} ורבי ישמעאל בקנן דוקא מירי. ואפלו הכי אינו גובה אלא מבני חורין, דקנן דערב לית ליה קלא כמו קנן דלוח. בית יוסף. ועין תוספות יום טוב: {מח} החונק. פרוש שמחזיק בבעל חובו שיפרעהו, ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן לך. הגאון. משמע דלא חונק ממש קאמר. בית יוסף: {מט} פטור. בגמרא, חלוק היה רבי ישמעאל אף בחונק, ובקנן דוקא. ואף על גב דמזנה קעבד, לא דמי לערב דכתבה דאפלו בקנן לא משתעבד. וכמו שכתב הרמב"ם, דהכא משום צערא דחבריה שחנק, גמר ומקני. נמוקי יוסף: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **המלוה את חברו בשטר גובה מנכסים כו'**: יאמר כי המלוה גובה מנכסים בני חורין של ערב כשיהיה הערב קודם חתום שטרות וזה כגון שיהיה הערב בגוף השטר ואחר כן חתמו העדים ואם היה בו ופלוני ערב סמוך אל הלוח גובה המלוה מן הערב מנכסים משועבדים וכשלא נטל הערב בקנין איננו מחויב כלל בכל מה שזכרנו וזה כי פסק ההלכה שכל ערב צריך קנין על איזה דרך שיהיה אלא ערב דבית דין או ערב בשעת מתן מעות ובאיזה צד שיהיה זולת שני הפנים האלה לא יתכן בלא קנין: והלכה כרבי ישמעאל: (רמב"ם)

